

**Questiones subtilissime
Alberti de saronia in li-
bros de celo et mundo.**

Proprietor of the
University of Virginia
Library

Clarissimi doctoris Alberti de saxonia qñes sup qñtoz libros Aristotelis de celo ⁊ mundo feliciter incipiunt. De natura scientia fere plurima ⁊c.

Aristoteles

In libro de celo ⁊ mūdo qui est secundus liber in ordine libroꝝ naturalium. cōsiderat de totali mundo ⁊ corpꝝ naturalibꝝ simplicibꝝ sicut sunt quatuor elementa ⁊ celum sꝫ sunt mobilia motibus localibus simplicibꝝ. ex quibus ipse mundus constat talem: observans ordinē. quia in primo libro partiali determinat de mundo sꝫ se totum. In secūdo autē de parte mundi nobilitati. ut puta de celo partes eius ⁊ proprietates ⁊ proprias passiones eius cōsiderās. Et in tertio libro determinat de partibus mundi minus nobilibꝝ sicut sunt quatuor elementa ⁊ hoc sꝫ opinionem antiquoꝝ. In quarto determinat de eisdem sꝫ propriam opinionē. In primo libro sic pcedit. primo determinat de pfectione mundi hanc solvens questionē. vtrū mundus sit pfectus. Secūdo autē de finitate mundi in magnitudine solvens questionēz secundam principalem huius libri primi. s. Utrum mundus sit magnitudo finita vel infinita. Tertio determinat de unitate mundi. s. vtrum sit vnus solus mundus vel plures vltatez possint esse. que est tertia qñ. pꝫpals huius primi. Quarto determinat de ppetuitate mūdi hanc solvens questionē quartam. vtrū mundus sit ppetuus. Secūdoz exigentiaz istarū materialū dñō pcedente quasdam pscrībā. questiones super totalez libroꝝ Aristō. antedictū. In quibꝝ si quid minus bene dixerō benignē correctioni melius dicētiā me subijcō. pꝫo benedictis antez non in illi soli sed magistris in eis reuerēdis ⁊ nobili facultate artiū parisiē. qui me talia docuerūt peto dari grates ⁊ exhibitionēz honoris ⁊ reuerentię. Uolo autē quantum poterō sic pcedere. ut dicta in questionibus prioribꝝ deseruiat dicēdis in questionibꝝ posterioribꝝ ad finē ut scia veniat ordinatē.

Secundū naturā qdez sciam non est ipfi celo que in rectum latio: vna enim erat vnuscuusqꝫ simpliciu. Textu cōmēti decimi octauī. De I.

Ccedendo

Igitur ad intentuz procludēdo mundum esse perfectū qđ Aristō. in primo tractatu huius primi libri partialis intendit cōcludere: volo tractare istas qñes qñes. quartū prima est ista. Utrum cuiuslibet corpori simplicis insit naturaliter tantū vnus motus simplex. scđa vtrū in mundo sint qñqꝫ corpora simplicia distincta specie. s. quatuor elementa ⁊ qñta cēntia. tertia vtrūz preter dicta qñqꝫ corpora simplicia sit ponendū sextū corpus simplex sꝫ species. quarta vtrum totalis mundus sit vnus ens cōtinuū. qñta vtrū mundus sit pfectus. Ad primā dīctarū questionū ppositarū arguit. primo ad partē negatiuā sic. Nō cuiuslibet corporis simplicis est motus. Igitur nō tantū vnꝝ motꝝ. qñta nota est de se ⁊ probat asumptū. Et primo de celo qđ ē corpꝝ simplex sꝫ Aristō. in littera. ⁊ tamen eius nō videt esse motus saltem localis de quo hic intendit cum semp maneat in eodē loco. Et si dicit qꝫ ppter hoc bene cōcedit celum nō moueri sꝫ se totum adhuc tamen celū bene mouet sꝫ partes. Arꝫgo qꝫ non. Nam vtraqꝫ medietas celi ita manet in eodē loco sicut celum. qđ patet de medietatibus celi quas equinoctialis diuidit abinuicē. scđo vltima sꝫra est corpus simplex ⁊ tamen nō mouetur localiter eo qꝫ nō est in loco cum extra ipsam non sit locus nec tēpus nec vacuū sicut ponit Aristō. i littera. tertio vꝫ hoc de totali terra que ponitur corpus simplex ⁊ tamen semp manet in medio mundi et videt. Igitur nō cuiuslibet corporis simplicis est motus. quarto idem cōfirmatur auctoritate illoꝝ astrologoꝝ qꝫ po-

nant vltimū celum immobile nō obstante qꝫ sit corpus simplex. Secūdo ad principale sic. nullus motꝝ est simplex. ergo questio falsa cū hoc supponat in questioē. antedēdis pꝫ. qꝫ omnis motus est diuisibilis in partes sꝫ diuisioneꝝ temporis in quo sit sicut vult Aristō. i sexto physicoꝝ. ergo non est simplex. Confirmatur idem secūdo. omnis motus vel est naturalis vel violentus. si est naturalis sic in fine est velocior qꝫ in principio. si violentus. sic in fine est tardior ⁊ sic omnis motus siue naturalis siue violentus componit ex velociori ⁊ tardiori: quare nō est simplex. Tertio ad principale sic. quibet orbis planete est corpus simplex. ⁊ tri et nāliter insit plures motꝝ simplices localis. quoz vnꝝ est ab oriente in occidentem per meridiē sꝫ motū primi motus etiaz per meridiē sup polos zodiaci: qui dicit eē motꝝ proprius illius orbis ⁊ primus motus raptus. Nec valet si dicatur qꝫ solū vnus istoz motuz est orbi naturalis. alter autem est et violentus ex eo qꝫ tūc nō ppetuo orbis planetarum taliter dictis motibus fuisset moti: cum nullū violentum diu daret. per Aristō. in littera. quod inest falsum. Quarto ad principale sic. ignis in sꝫra sua mouet circulariter vna cū celo. ⁊ cū hoc est mobilis. naturaliter sursum ideo eiusdem corporis simplicis sunt plures motus nāles simplices distincti sꝫ specie: prima pars antedēdis pꝫ per Aristolē. primo metheuroꝝ. Et secūda pars pꝫ ad explicationem. videmus enim ignē hic inferi non phibitum nāliter moueri sursum. qñta pꝫ ex eo qꝫ ignis potest esse corpꝝ simplex. ⁊ cū hoc motus circularis ⁊ motus sursum ponuntur esse motus distincti sꝫ specie per Aristō. in lra. Et si dicitur nō ppter hoc igni insunt duo motus quoz vterqꝫ insit et nāliter. qꝫ licet vterqꝫ dictoz motū ei insit. tamē solū vnus eoz. s. motus sursum inest ei nāliter: ⁊ alter. s. motus circularis inest ei violenter. hoc nō valet. Nam tunc nō ppetuo ignis in sꝫra sua fuisset motus circulariter vna cum celo. Quis oppositū pcederet Aristō. qñta tenet per hoc qꝫ nullū violentū diu durat. p Aristō. i lra. Quinto si terra que ponit esse corpus simplex poneret sursum ipsa nō phibita descēderet vno motu simplici vsqꝫ ad sꝫrā aeris. ⁊ vno alio motu simplici distincto specie ad pmo vsqꝫ ad aquā. deinde adhuc alio distincto spē vsqꝫ ad mediū mūdi. ergo eiusdē corporis simplicis possunt esse plures motus nāles simplices. qñta nota est de se. ⁊ antedēdis qñta ad partem eius dubiam phatur per Aristotē in lra qui videt distinctionē motus naturales abinuitē spē sꝫ distinctionē specifiā terminoꝝ: ad quos modo pꝫ qꝫ dicit motus terre sūt ad terminos distinctos spē postqꝫ vnus est ad aerem alter ad aquā. Ita autē distinguunt spē. Sexto motus sursum ⁊ motus deorsum sunt motus nāles simplices ⁊ ambobꝝ illis motibꝝ aer qui ponit corpus simplex pot moueri salte successive. naz si aer esset in loco aque moueret naturaliter sursum ad locū pꝫiuꝫ. si aut esset in loco ignis moueretur naturaliter deorsum ad locum eundem. Septimo probatur qꝫ idem corpus simul potest moueri diuersis motibus simplicibus sꝫ spē. Nam descēdat vna terra donec tangat centrum terre quo facto nōdū quiescit illa terra. sed adhuc mouebitur si nō fuerit phibita donec elus mediu fiat mediū mūdi. Ideo per illud tempus per quod mouebit postqꝫ primo tetigit centrū aliqua pars eius recedat a centro: ⁊ alia accedet ad centrū. Et cum a centro recedere sit ascendere. ad centrū accedere sit descēdere sequit qꝫ terre sic mote simul vna pars ascendit quādo alia descēdit ⁊ cum idem sit motus totius ⁊ partis per Aristō. in lra sequit qꝫ illa terra simul ascēdit ⁊ descēdit. Octauo etiā phatur qꝫ vnus motus simplex potest inesse pluribus corporibus simplicibus distinctis sꝫ spē: hoc primo pꝫ de motu circulari. qui inest celo naturaliter ⁊ etiā igni que ponuntur corpora distincta sꝫ spē. scđo. nam motum a medio Aristō. reputat vnū motū simplicem tali tamen motu sunt mobilia plura corpora simplicia distincta sꝫ specie. s. ignis ⁊ aer. Nono. idem motus simplex sꝫ speciem potest inesse pluribus mixtis differentibꝝ sꝫ specie. Igitur magis pluribus simplicibus distinctis sꝫ specieꝝ. antecē-

dens p3. q2 plumbū & aurū & multa talia sunt mixta differētia specie. & tamē omnibus eis inest naturaliter vnus motus simplex. pnta deorsum. pnta tenet per hoc qd mixta moventur ad motum elementoy dominantū in ipsis sicut dicitur Aristot. in littera. In dictis autem mixtis diuersa dominantur elementa seu corpora simplicia. igitur &c.

Oppositum arguit per Aristot. in lra. In ista q̄stione quatuor erant articuli. Primus erit iuxta materiam primi argumenti. s. vtrius omne corp⁹ naturale sit nāliter mobile motu locali. Secundus erit iuxta materiam secūdi argumētū. s. vtrius aliquis sit motus simplex & qd debeamus intelligere per motum simplicem & quot sint s̄m speciem. Tertius erit responsalis ad quēstiones ppositam: & cur hoc ad illam dubitationem iuxta materiā octauū argumētū principalis. s. vtrum idē mot⁹ simplex possit inesse nāliter plurib⁹ corporib⁹ simplicib⁹ distinctis s̄m spēs. Quart⁹ erit d motu mixto postq̄ dictū est de motu simplici iuxta materiā nonū argumētū.

In primo articulo p̄mo ponā descripiōes quoruāsdā terminoy quibus oportet plures vti in sequētib⁹ cum vna distinctione eius qd est moueri localiter. Deinde respondebo ad articulū. Termini describēdi sunt isti natura. corpus naturale. motus localis. mot⁹ naturalis. motus violentus. Unde natura sic describitur scōdo physicoy. Natura est p̄ncipiū & cā mouēdi & gescēdi eius in quo est p̄mū per se & nō s̄m accidēs: & dicitur in materia & formā. & s̄m hoc duplex dicit eē p̄ncipiū mot⁹. s. passiuū & actiuū. passiuū quidē vt materia. actiuū vt forma. Corpus autē naturale dicit⁹ corp⁹ cōpositum ex materia & forma. Iuxta qd dubitat vtrū celus sit corpus naturale. ad qd dico qd sic si celū capiatur pro aggregato ex orbē & intelligētia. que lz nō faciat vnū orbem per inherētia intelligētē ad orbē: tamē bene facit vnū cū ipso per quāsdā appropiationē & indistantia & p̄sentia ei⁹ ad orbem: sed ad quālibet eius partes. Stantē celū caperet pro orbē solo cū exclusionē intelligētē tūc non diceret ens naturale: sed natura. & vtrū materia vel forma postea dicitur. Alia descriptio. motus localis dicit⁹ quo aliqd mutat locū formaliter scōm se vel scōm partē vel mutaret si esset in loco. qd addo. ppter nonā sperā q̄ mouetur motu eiusdē speciei cum motu locali: licet nō mutet locum nec scōm se nec scōm partes suas postq̄ nec scōm se nec scōm partes est in loco. Similiter posito qd infra speram lune esset vacuum: & nihil ibi esset excepto vno lapide: nō est dubiū quidens posset adhuc mouere illum lapidem de vno polo ad aliū: & nō nisi motu locali vel motu eiusdē speciei cum ipso nō obstantē qd ille lapis nō mutaret locū postq̄ nō eēt in loco. Sufficit ergo qd motu illo formaliter mutaret locū si esset in loco ad hoc qd dicit⁹ moueri motu locali vel motu eiusdē spēs cū ipso. de hoc magis in libro physicoy. Alia descriptio. motus naturalis dicit⁹ qui sit a p̄ncipio. actiuo intrinseco vel actiuo extrinseco: dum tamē p̄ncipiū passiuū intrinsecū illius mobilis ad illū motū naturalē habeat inclinationem. Exemptum p̄mi sicut est mot⁹ grauis deorsum. Exemplū secūdi. sicut est motus ferri ad magnētē vel calefactio aque. vnde lz aqua calefiat ab extrinseco puta igne. tamē qd materia aque ad illaz calefactionē lz inclinationem ppter formā substantialem ignis que illam calefactionem cōsequit⁹: inde est qd aqua dicitur nāliter caleferi. Alia descriptio. motus violentus dicit⁹ qui est a p̄ncipio extrinseco ad quē motū p̄ncipiū passiuū mobilis nō habet inclinationem sicut est motus grauis sursum. istud patet per descriptionē violenti. quā ponit Aristot. tertio ethicoy. vbi dicit violentū esse a p̄ncipio extrinseco nō cōserēte v̄m passo: i. ad qd passiuū nō habet inclinationē naturalem. Dubitatur hic quare materia aque habet inclinationē naturalem ad calefactionē & nō ad motū sursum. Dico qd ideo quia nō appetit accidētia nec inclinā ad ea nisi ppter formā substantialem ad quā talia accidētia disponūt. & lz qd calefactio quātū est de se materia disponit ad formā substantialem nonā ipsaz mānō introducēdā. & hoc nō facit motus localis saltes s̄m se. lz mā aq̄ bñ lz inclinationē nāle ad calefactionē lz nō

ad motū localem alit̄ ab illo ad quē inclinā forma substantialis actualiter in ea exis. pp qd pcedim⁹ bñ aquā nātr caleferi lz nō cōcedam⁹ ipsaz nātr ascendere. Cū istis descriptioyibus addo istā suppositionē. s. qd qdlibet corp⁹ nāle lz aliqd quē locū sibi nāle ip̄i cōseruatiū. qd p̄ ex eo qd nos videmus idē corp⁹ in vno loco diutius durare. in alio autē min⁹ diu. & cū qdlibet ens appetat se pmanere. seq̄ qdlibet corpus nāle cū fuerit extra locū suū: naturalē lz inclinationē ad illū: & cū fuerit in ipso lz inclinationē ad manendū in eo ppter diutius cōseruari in suo esse. Tunc sit distinctio qd aliqd pot̄ moueri localit̄ multipliciter. vno modo s̄m se totū sicut graue deorsum. alio modo s̄m partes sicut celū. Similiter vno modo motu recto sicut graue cū mouet deorsum & leue sursum. alio modo motu circulari sicut mouetur celum & ignis in spera sua. Alio modo mere nāliter. vt graue deorsum. Alio modo mere violentē vt graue sursum. Alio modo mouet naturalit̄ & voluntarie vt graue sursum. Alio modo est orbi nālis & sit voluntarie ab intelligētia. Alio modo nec nāliter nec violentē. sed preter naturā: quo modo mouetur ignis in spera sua. Alio modo mixtum ex voluntario & violento sicut est motus aialis. Alio modo mixtum ex recto & circulari sicut est mot⁹ lapidis trānsuersalis vel motus grauis ad mediū mundi per arcū cuius semidiameter mundi est chorda. Istis suppositis pono vnicā conclusionem responsalē ad articulū. s. omne corp⁹ nāle est nāliter mobile motu locali. pbat. omne qd lz p̄ncipiū i se actiuū mouēdi localit̄ hoc ē nāliter mobile localit̄. s. omne corp⁹ nāle est vni⁹ modi. ergo &c. Ad alor p3 p̄ definitionē mot⁹ nālis prius positam que est cōis oī motui nāli siue sit alteratiōis siue localis siue gēnūis alit̄ vna cū suppone posita post descriptionem terminoy dictoy natura corp⁹ nāle &c. lz minor p3 per definitionē corpis nālis vna cū diffinitioe nāle. Iuxta cōclusionē istā dubitat. q̄re d̄ corp⁹ nāle. nōne sufficeret dicere corpus cū omne corp⁹ sit nāle & ecōtra. Cū sic potest r̄nderi dupl̄. p̄mo p̄cesso qd omne corp⁹ eēt nāle & eē nāle eēt corp⁹: tñ addit lz nāle pp opinionē platonis qd credit̄ aliq̄ corpora eē mathematica & nō nālia. Aliter potest dici negādō qd oē corp⁹ sit nāle. Itaz mā est corp⁹ cōsimilis forma equi est corp⁹: cū qdlibet istoy sit lōgū latū & p̄fundū. Et tñ neutruū istoy est ens nāle lz nā. Sicut albedo est dulce in lacte sicut corpora cū vtrūq̄ illoy sit longū latum & p̄fundū & tñ neutruū eoy ē ens nāle. qd p3 p̄ definitionē entis seu corpis naturalis prius positam lz bene sunt entia s̄m naturā. Secūdo dubitat p̄tra conclusionē in se. qd celum est corpus naturale: cum sit vnus de quoz corporibus simplicibus naturalib⁹. per Aristot. in littera. & tamen lz mouetur nō naturaliter sed violentē moueri videt⁹ ex eo qd mouetur ab intelligentia que non videt⁹ intrinseca esse celo sed extrinseca. scōdo. nam bene possibile est esse aliqd corp⁹ naturale qd tamē nunq̄ mouetur localiter. & per p̄sequē tale nō videtur esse mobile localit̄. Itam si esset mobile localit̄ & nunq̄ moueretur potētia eius naturalis ad motū eēt frustra. qd vt eē falsū: cū de⁹ & nā nihil agāt frustra. Assūptū p3. nā potē ē aliq̄ terrā i aliq̄ loco gnari & i eodē corūpi absqz lz qd vnq̄ moueat localit̄. Cū ista ad p̄m dico qd vnqz celū mouet nātr. & vterius dico qd mouet a p̄m intrinseco p̄ appropationē & p̄ntia. puta ab intelligētia lz nō p̄liberētia. & lz suffic̄ ad motū nāle. Cū scōdam bñ p̄cedo t̄e potē aliqd eē corp⁹ nāle qd nunq̄ moueat localit̄. Et vterius dico qd nō ē icōueniēs potētā aliquā frustrari lz idē idē: lz sit ipole potētiaz nāle frustrari taz lz idē idē qd lz spēs. Ad d̄ dico qd i p̄posito lz dēa po⁹ frustrat lz idē idē: tñ p̄ntia po⁹ i aliq̄ sit reduc̄ ad actū. Cū lz aliq̄ flores nunq̄ p̄ducāt fructū i po⁹ p̄ducēdi fructū i illis nō res ducat ad actū: tñ po⁹ p̄ducēdi fructū i alijs eis s̄m i sp̄e ad actū reduc̄. Et ita de⁹ & nā nihil facit frustra lz sp̄m & idē idē sit: lz bñ s̄m vnū idē idē vel plura solam.

Quantum aliquas p̄positiones tanq̄ suppositiones. & deinde ponam aliquas conclusiones responsales ad artim. Suppositiones erūt iuxta qd nois mot⁹ simplex. Et sit hec p̄ma suppositio. qd mot⁹ localis nō d̄ simplex

per puationez cōpositionis ex pūb' q̄ntitatibus. p3. q2. cūz
 quibet mot' sit cōposit' ex pūb' q̄ntitatibus cūz sit de nūero
 pūmox vel successinox nullus motus esset simplex. Cūz
 oppositū dicit Aristo. Cōsca suppositio est ista q̄ motus
 nō d' simplex p̄ puationē p̄positiōis ex pūb'. q̄uz vna sit
 velocior vel tardior q̄ alia. Itaz tūc mot' nālis terre deoz/
 sam s'm semidiametrū mūdi vel partez ei' nō eēt simplex
 cū in fine sit velocior q̄ in p̄n'. Cui' oppo' iterū dicit Ari.
 Tercia suppositio. nec mot' dicit simplex p̄ puationē cō
 positionis ex pūb' q̄b' vna pars mobilis mouet' velocius
 & alia tardior. Itaz tūc totalis mot' celli ip̄i celo coextensus
 nō eēt mot' simplex. qd̄ est falsū & p̄tra Ari. p̄na p3 ex hoc.
 qd̄ ptes celli q̄ sūt iuxta egnociales mouent' veloci' q̄ ptes
 celli que sūt iuxta polos: postq̄ in eodez tpe describūt plus
 de spacio vero v' imagiato. Quarta suppositio. nec mo
 tus d' simplex p̄pter hoc q̄ motus tali motu motus sit si
 gure simplicis & regularis. qz nō obstat q̄ terra eēt valde
 irregularis figure ad huc motus ei' deozum diceret sim
 plex. Quinta suppositio. nec mot' dicit simplex p̄pter sim
 plicitatē sube mote. Itaz tūc mot' elox nō esset simplex: cū
 q̄libet elox sit cōpositū ex materia & forma. Sitr motus
 grauis mixti deozuz nō eēt simplex p̄pter cōsilem rationez
 qd̄ Ari. negare. qz tale mixtū naturaliter mouet' tali motu
 simplici ad motū elemētū p̄dominātis in ipso. C6^a suppō.
 nec mot' d' simplex p̄ hoc q̄ sit sup spacio simplici. nā tūc
 mot' grauis q̄ fiet s'm lineā trāsiuersale rectā eēt simplex. qd̄
 est falsum. qz cōposit' ex recto & circulari. sitr eēt mot' mole
 fabri eēt simplex. qz sit s'm spaciū simplex. s. lineā circularē.
 & tū hoc ē falsum. qz mot' mole fabri cōposit' ex motu pul
 sas & tract'. C Septia suppositio est ista q̄ mot' d' simplex
 ex eo q̄ sit p̄ lineā breuiorē p̄ quā pōt fieri ad mediū mūdi
 vel a medio mūdi. s. s'm semidiametrū mūdi vel pte eius
 absqz hoc q̄ aliqd̄ participet de circūitione. vel circa mediū
 mundi s'm lineā circularē vel partē eius absqz hoc q̄ parti
 cipet aliquid de descēsu ad mediū vel ascensu a medio ita q̄
 simplicitas motus attendit in ordine ad medium mundi.
 Ex quo sequitur datis duobus mobilib' equaliter distā
 tibz a medio mūdi vtrūqz eque velociter descendētibz
 ad inedium mūdi. vno tamē descendēte p̄ semidiametruz
 mūdi: altero autē per arcū culus semidiameter mūdi esset
 chozda. p̄mū moueret' motu simplici. scdm̄ aut nō. qz scd̄z
 nō descenderet p̄ lineā breuiorē p̄ quā pōt. sed p̄ lineam
 curuā aliquid participās de circūitione in ei' descensu. & sic
 dētaliter addo q̄ in eodē casu illa duo mobilia s'z eā veloci
 ter descenderēt nō tū eque velociter moueret'ur. qz illd̄ qd̄
 descenderet per arcū velocius moueret'ur cū inequali tem
 pore plus p̄transiret de spacio. qz p̄trāsiret arcum quādo
 reliquz p̄trāsiret chozda. arcus autē ē maior chozda. eā
 velocior tū descenderet. qz equaliter cētro appropiquaret.
 Itā q̄ motus velocitas mēsuratur penes trāsitū spatij maio
 ris vel minoris in tāto vel in tāto tpe. descensuz aut veloci
 tas penes approximationez maiorē vel minorē ad mediū
 mūdi tāto vel in tāto tpe. C Juxta illā p̄positionē seu sup
 positionē d̄bitatur p̄mo q̄tū ad motum rectū. nā seque
 retur q̄ aliqd̄ totū moueret' motu simplici. cui' tū quelibet
 medietas moueret' motu cōposito. p̄diobat p̄na. nam sit
 vna terra pura vniformis in gravitate s'm ptes eius q̄ de
 scendat sic ad cētrum mūdi q̄ p̄ctus in medio eius imagi
 natus describat semidiametrū mūdi. & in eius descensu il
 la terra cōdensetur: in isto casu totalis terra mouetur motu
 simplici. & tamen quelibet medietas videt' esse mota mo
 tu cōposito ex descensu & aliquali circūitiōe postq̄ nulla ei'
 medietas descēdit p̄ semidiametrū mundi. Aliter pōt ar
 gui hoc idē sic ponēdo talē casum q̄ sit aliqua terra pura q̄
 in eius descensu rarefiat vsqz. s. ad instans inediū temporis
 mēsuratis descēsum: semp̄ p̄cto medio ipsius terre manē
 te in semidiametro mūdi. & post mediū instās tps terra
 illa cōuertit' cōdenset'. in isto casu p̄ct' med' totalis terre
 describit semidiametrū mūdi. quibet aut medietas d̄scribit
 q̄ arcū cui' semidiameter mūdi est chozda. q̄re quibet me
 dietas terre sic mote v' eē mota motu cōposito totali terra
 mota motu simplici. C Ad illud respōdeo p̄cedēdo p̄lo

nē. s. q̄ aliqd̄ corpus totale mouetur motu simplici cui' q̄tū
 bet medietas mouet' motu cōposito. cū quo bene stat q̄
 medietates ille sil' sumpte mouēt' motu simplici cum ute
 medietates sil' sumpte nō sint aliud q̄ illud totū. C Secun
 do dubitat' iuxta eandē suppositiōne q̄tū ad motū circula
 rē. nam si ipsa esset vera sequeretur q̄ ecētricus solis vel ali
 cuius alterius planetē nō moueret' motu simplici: qd̄ tamē
 est falsuz. ex eo q̄ orbis ecētricus est corpus simplex. cui
 bet aut tal' debet motus simplex. p̄ Ari. in ista. Probatio
 p̄ne. qz ecētricus s'z moueat' circa cētrū mundi tū aliqd̄ de
 ascensu & descensu participare v' ex eo q̄ aliq̄ ei' p̄s effici
 tur aliq̄ cētro mūdi p̄pingo: aliq̄ remotior. cētro āt est
 di appropiquare est descēdere. & a cētro mūdi elōgar' est
 ascēdere ergo &c. C Propter istā rōnē & p̄ q̄sdā alias ra
 tiōes p̄mē. negant' ecētricos de q̄b' videbitur plus postea.
 Sed ad ipsaz p̄ aliquos volentes sustinere ecētricos r̄ider
 tur & p̄ceditur q̄ ecētrici mouēt' motu simplici. & q̄n d' ei'
 aliq̄ p̄s ecētrici aliq̄n efficiat' cētro p̄p̄iquior & aliq̄n reimo
 tior. bñ p̄cedūt. s'z negāt q̄ p̄ hoc ecētrici nō moueantur
 motu simplici. qz dicunt simplicitatē motus circularis non
 attendi penes motū circa cētrū mūdi sed circa cētrū p̄o
 priū corporis. modo ecētrici nūq̄ efficiunt' q̄tum ad aliq̄s
 suas partes aliquando p̄p̄inquiores cētris p̄p̄ijs aliq̄n
 do remotiores. Sed semper manēt equaliter distantes ab
 eis. sed breuiter istud salua gratia sic dicentium nō v' mibi
 valere. qz si simplicitas motus circularis attendetur respe
 ctu cētri p̄p̄ij corpus motū tūc mola fabri moueret' circula
 riter motu simplici. qd̄ est falsuz. & credo q̄ illimet credat'
 hoc eē falsuz. p̄na nota ē de se ex eo q̄ semp̄ ptes mole fa
 bri in ei' motu circulari manerēt eālr distātes a cētro p̄o
 illi' mole. falsitas p̄tis p3 p̄mo qz mot' mole fabri cōponi
 tur ex p̄lso & tractu. 2° qz i tali motu vna p̄s mole ascendit
 reliq̄ descēdit. q̄re mot' ei' nō v' eē simplex. Aliter igit' d' ei'
 cētrū ē ad illā rōnē sustinēdo ecētricos: q̄ vltz mot' eoz: est
 simplex. cū dicit' q̄ p̄ eoz motū aliq̄ eoz ptes efficiūt' aliq̄n
 cētro p̄p̄iquiores aliq̄n remotiores. p̄ce'. Et q̄n vlteri' dice
 batur lō aliq̄n descēdit & aliq̄n ascēdit. negat' p̄na p̄ hoc
 q̄ nō oē cētro mūdi appropinquēre ē descēdere nec oē a cētro
 mūdi elōgar' est ascēdere: s'z solū qd̄ sit isra orbē lune i spa
 actioz & passioz. C Adhuc dubitat' d̄ motu ep̄icli circa
 cētra p̄p̄iū virū sit simplex vel cōposit'. Ad qd̄ aliq̄ d̄it
 q̄ si nos ponim' ecētricos nō ē necessariū ponere ep̄iclos.
 & lō si ep̄icli nō ponant' nō oportet q̄rere de motu eoz an
 sit simplex vel cōposit' de hoc tū vtrū sint ponēdi ep̄icli v'
 nō cū ecētrici videbit' i scdo hui'. C Istis p̄suppositis sit
 hoc p̄ma p̄na. aliq̄s de facto est motus simplex circularis
 nālis. p3 de motu celli q̄ ē circa mediū mūdi absqz hoc q̄ ali
 qd̄ p̄cipiet de ascēsu vel descēsu. C Scda p̄cto aliq̄s pōt eē
 motus simplex rect' nālis. p3 hoc. nam terra pōt moueri
 versus mediū mūdi. & ignis p̄t moueri a medio absqz hoc
 q̄ l' i eoz motib' aliqd̄ p̄cipet de circūitiōe. C Tercia cō
 clusio q̄ solū sunt duo motus simplices nāles s'm g^o. s. re
 ctas & circularis. p3 hoc. qz tot sunt magnitudines simpli
 ces penes q̄s sumit' simplicitas mot'. s. linea recta directe
 tēdēs ad me^m v' a medio: & linea circularis circa me^m s'm
 ozm p̄ctū eālr distās a medio. C Quarta p̄cto. tres sunt
 mot' simplices nāles s'm spēm subalternā. p3 hoc. qz rect'
 subditidit'. s. i motū sursum & motū deorsuz. C Quinta p̄cto
 pes q̄ tres sūt mot' nāles simplices s'z spēs spālissimā. p3
 hoc. qz p̄ta sūt corpa simplicita q̄ tria disticta s'z spēs spālissi
 maz & vna qd̄z corp' simplex s'z spēs spālissimā d̄terminat
 sibi motū nāle distictū s'm spēm spālissimā vt postea p̄ba
 bitur. & sic sit dictum de istis duobus articulis vt occurrat.
Quantum ad tertū articulū p̄mo p̄mitto aliq̄s
 imaginari moueri motib' p̄lib' simplicib' dupli. vno mō
 sil'. alio mō successine. scda suppo aliqd̄ pōt imaginari mo
 ueri sil' p̄lib' motib' simplicib' tripli vno mō. q̄ eā p̄o & eā
 velociter moueat' illis motib' simplicib'. scdo mō q̄ mo
 ueat' p̄lib' motib' simplicib' nō eā p̄o: s'z moueat' vno ex
 se & alio ad motū alterius p̄unctū cū eo. tertio q̄ moueatur
 motu mixto ex duobus simplicibus sicut ex motu recto &

circulari. Tūc sic p^o celo. ipole ē aliqd moueri sūt plib^o simp-
 plicib^o motib^o eq^o p^o ē eq^o velociter. p^o hoc ex eo q^o s^o hoc
 oportet q^o idē sil^o ē sēl^o ē t^o diuersis locis postq^o mot^o sim-
 plices sūt ad diuersa loca. et p^o istud mot^o localis d^ot a motu
 alteratiōis. nā istud b^o ē pole de motu alteratiōis q^o aliqd
 sil^o alteret diuersis alteratiōib^o. vñ b^o pole ē q^o aliqd sil^o ita
 veloci^o abbeat sic calefit. C^o 2° p^o. aliqd simplex pōt mot^o
 ueri sil^o plib^o motib^o. 2° p^o. p^o de spa sol^o q^o mouet motu p^o
 p^olo et motu circulari diurno q^o vterq^o ē mot^o simplex. sed
 nō mouet ill^o eq^o p^o cū nō vterq^o eoz sit ei nāl. s^o vñ^o eoz
 inest sibi p^oter nās. C^o 3° p^o. idē simplex b^o pōt moueri simul
 plurib^o motib^o simplicib^o. 3° p^o hoc. q^o aliq^o terra pura p^o
 simul descēdere et aliq^o r^o cētrū circuire sic si aliq^o terra descē
 deret sup^o aliquā tabulā trāsuersalr positā: s^o verū ē q^o hoc
 nō est corpi simplici mere nāle. C^o 4° p^o est 1° aliqd simplex
 pōt sil^o moueri plurib^o motib^o. 2° et 3°. p^o hoc vt si aliqua
 terra pura descēdēt supra aliquā tabulā trāsuersalr positā
 et illa tabula moueret i tali descēsu ad aliā p^o. p^ota ad lat^o
 tūc illa terra sil^o moueret plurib^o motib^o simplicib^o. 2° et 3°.
 s^o sic dixi talis mot^o nō ēt ei mere nāl. C^o 5° p^o ipole ē idē
 corpi simplex sil^o moueri nāl plurib^o motib^o. Probat 1° p^o
 ex eo q^o corpi simplex nō b^o i se nisi vnā formā simplices q^o
 apta nata est illud iclinare ad vnū locū solū et p^o p^o p^oducti
 ua in ipso solū vñ^o mot^o ad illū locū vñ^o illo loco cū idē sim-
 plex inq^ontū idē sp^o ap^o natū sit facē idē vñ^o iclinare ad idem.
 Cōfirmat hoc. q^o vñ^o corpi simplici s^o spēm nō ē nāl
 nisi vn^o loc^o s^o spēm. Igit^o ēt nō nisi vn^o mot^o localis spect
 ficus s^o nās. p^ota nota ē d^o se. q^o mot^o local^o d^o ē tal^o q^o ē ad
 talē locū vñ^o i tali loco. an^o p^o. 4° p^o. p^o. C^o 6° p^o ipole ē idē
 corpi simplex nāl moueri plurib^o motib^o simplicib^o s^o spēs
 successine. p^o p^o rōnē p^ocedētis p^olonē. S^o s^o hoc dubitat.
 nam aq^o mouet nāl^o deorsuz. et cū hoc aliq^o mouet sursuz
 nāl^o i sequēdo aerē attractū sursū i s^ontula violēter. C^o 7° n^o
 detur q^o simplex moueri plurib^o motib^o simplicib^o s^o spēm
 distinctis itelligit^o dupl^o. vno mō sic q^o q^olibet illoz motū sit
 sibi p^op^oius. alio mō q^o vn^o illoz sit sibi p^op^o et alter nō. s^o
 cōis ei et cullibet alteri corpi. Tunc dico q^o p^o mō ipole est
 alieu^o corpi simplici s^o p^oter mot^o nāles. s^o 2° b^o. Un^o q^o
 aq^o sic nāl^o ascēdat i aerē āte ipsaz moto sursuz p^o violētiā ne
 fiet vacuū nō solū p^ouenit aq^o. s^o cullibet corpi hoc accidēt q^o
 p^o ill^o mō ēt situstū ad aerē sic motū violēter. C^o 8° n^o solu-
 tiōnē aliq^o dicit^o sub alijs verbis q^o vñ^o corpi simplici solū
 est vn^o mot^o nāl^o s^o spēm p^oueniēs ei s^o nās. p^o p^o. nihil
 min^o nihil p^ohibet alieu^o corpi simplici s^o spēm ēē p^oter
 mot^o distinctos s^o spēs. q^o vn^o ēt ei nāl^o s^o nās. p^o p^o. alter
 ēt ei nāl^o s^o nās seu iclinatiōnē cōem sibi et alijs. C^o 7°
 cōclasio. vñ^o mot^o simplex s^o spēm non iest nisi vn^o corpi
 simplici s^o spēm. p^o hoc. q^o ex quo forma corpi simplici
 nō iclinat nisi ad vnū motū simplicē et forme distincte s^o
 spēm iclinat ad distinctos mot^o s^o spēm. seq^o q^o vn^o mot^o
 simplex s^o spēm nō iest plurib^o corpi^o distinctis s^o specie.
 aliter eni^o forme distincte s^o spēm iclinaret ad idē. q^o ē fati-
 sum. C^o Et his seq^o q^o mot^o circularis quo mouet ignis in
 spa sua nō ē nāl^o igni. nam igni inest nāl^o mot^o sursuz qui
 distiguat^o spē a motu circulari p^o p^ocedētē articulū. si igit^o cam
 hoc eidē mot^o circularis ēē nāl^o eidē corpi simplici s^o spe-
 ctem inēnt ei nāl^o p^oter mot^o simplices s^o spēm q^o est s^o
 q^ontā cōclasio. C^o Et cōfirmat hoc aliter. nā mot^o circulari
 inest nāl^o celo q^o mō suppono. si igit^o ēt inest igni nāl^o
 idē mot^o simplex. s^o spēm inest nāl^o plurib^o corpi^o simplici
 cibus distinctis s^o spēm q^o est s^o septimā p^olonē. C^o Dico
 scdo q^o mot^o circularis nō iest igni violēter. p^o hoc. q^o tunc
 ill^o motū circulari ēē mot^o sursuz q^o nāl^o igni s^oritus. et cū
 eidē motū ignis sursuz sit mot^o ignis deorsuz s^oritus vñ^o s^o
 spēm pla s^o spēs ēēnt. s^oia q^o est s^o Ari. i lra. C^o 3° dico q^o
 aliq^o ē mot^o q^o nō ē nāl^o nec violentus p^o de motu circulari
 ignis in spa sua. C^o Dico 4° q^o talis mot^o d^o iesse igni p^oter
 nām cū sit ei i p^oteritēs. nec seq^o ad nās ignis nec repugnat
 eidē. tale autē est alieu^o i p^oteritēs. et p^oter nām. C^o 5°. n. dico q^o
 nō ois mot^o sursuz ab oī motu deorsuz differt spē. p^o q^o aer
 exis i loco terre vñ^o aq^o nāl^o mouet sursuz ad locū p^op^oium
 exis i loco ignis nāl^o mouet deorsuz ad locū eūde^oz. inō

si isti duo mot^o differat spē tūc eiūsdē corpi simplici eēnt
 plures mot^o nāles. q^o ē s^o sextā p^oclationē. C^o 6° dico q^o ad
 hoc q^o mot^o sursuz et mot^o deorsuz distiguat^o spē o^o q^o sūt
 ad terminos distinctos spē q^oles sunt mot^o deorsuz terre et
 mot^o sursuz ignis. C^o 7° dico q^o nō ois mot^o deorsuz terre et
 motu deorsuz est eiūsdē spē. p^o hoc. q^o ex quo tā terra mo-
 uetur nāl^o deorsuz q^o aq^o oporteret q^o plurib^o corpi^o simplici
 cibus idē mot^o s^o spēs ēēnt nāl^o. q^o est s^o septimā p^olonē.
 C^o 8° dico q^o ad hoc q^o mot^o deorsuz ab alio motu deorsuz
 d^ofat spē nō sufficit q^o illi mot^o sūt ad diuersos terminos in
 spē. Nam tūc terra in descēdēdo de loco ignis ad locū p^o
 p^oium moueret diuersis motib^o i spē. q^o i tali motu ipa ve-
 nit ad diuersos terminos in spē. p^ota ad locū aeris et locū
 aque et ad locū terre que sūt loca d^ota spē. s^o p^ons est saltū.
 nā tūc eidē corpi simplici. inest nāl^o p^oter mot^o distincti s^o
 spēm q^o est saltū. et s^o sextā p^olonē. C^o 9° dico q^o ad hoc q^o
 mot^o deorsuz ab alio motu deorsuz differat spē o^o q^o termi-
 ni ad quos vltimate tendūt d^ofat spē. et p^o hoc. q^o terra in
 descēdēdo nō tēdit vltimate nisi i vnū terminū s^o spēs. iō
 est q^o totalis ille descēsus est vn^o in spē. s^o q^o terra et aq^o sil^o
 descēdēt^o de loco ignis ipsa terra per suū motū tendit vñ^o
 timate in terminū distinctū spē a termino ad quem vltimate
 tendit aqua per suū motū: inde est q^o illi descēsus differat
 abinuenit spē. cōsimili modo dicat^o de motu sursuz sicutā
 dicit^o est de motu deorsuz. C^o Decimo dico q^o si ponimus
 orbis celestes distiguat^o abinuenit spē non ois mot^o circu-
 laris e vni omni motu circulari est eiūsdē spē. nā aliter idē
 mot^o simplex cōpeteret nāl^o plurib^o corpi^o simplicib^o s^o
 spēm. et ideo s^o hoc o^o ponē q^o loca nāl^o ipsoz orbis
 distiguant^o s^o spēm. et s^o hoc mot^o circularis orbis ip^o
 solis est alteri spē a motu circulari orbis lune p^oter q^o s^o
 vterq^o eoz sit circa cētrū mundi: tā vn^o est in vno loco s^o
 spēm. et alter in alio. et s^o hoc s^o solam sūt duo mot^o sim-
 plices s^o genus solū tres s^o spēm subalternas. tamen
 sunt valde plures s^o spēm spālissimā s^o q^o plura sunt cor-
 pora simplici distincta s^o spēm spālissimā mobilia ad di-
 uersa loca in specie vel in diuersis locis in specie.

Quantum ad quartū articulū restat videre de
 motu mixto. vtrum ipsam moueat
 ad motum elementi p^odominantis in ipso. et q^o in ista dubi-
 tatione p^osupponitur q^o vnam elementum p^odominet. p^o
 mo dicam quō hoc intelligitur et deinde respōdebo ad ar-
 ticulū. vnde ex libro de generatione suppono q^o forme
 substantiales elementoz non remanent in mixto. Ex quo
 statim cōcludo q^o in mixto non est dominū alieu^o elemēti
 s^o formā substantiales nec per p^ons s^o naturaz eius p^o
 prie dicitam: q^o natura nō dicit^o p^orie nisi de materia et for-
 ma subali. vt p^o 2. p^o. modo de materia nihil est ad p^o
 situm. q^o in p^oposito intendimus de d^ono elemēti in mouē-
 do actiue: materia aut nullus est actiuitatis sicut b^o ostēdi
 circa p^oimū p^o. C^o Scdo p^ocludo ex eodē q^o si dicim^o ali-
 q^o elemētū d^oari in mixto illud d^onam debet attendi s^o
 q^olitates derelictas ex elemētis vel similes q^olitatibus natu-
 ralibus elementoz de talibus q^olitatibus est distiguandū.
 nam quedam sunt qualitates elementoz que dicuntur q^o
 tates alteratiue sicut sunt caliditas humiditas siccitas et fr^o
 giditas et c. de d^ono autem elementi in mixto s^o tales q^o
 tates nō intendimus in proposito. q^o clarum est q^o s^o s^o
 minuz talis qualitatē nō mouetur mixtum ex eo q^o in ser-
 ro ignito dominatur caliditas ignis vel consimilis ei. et ta-
 men non propter hoc ferrum ignitum ascendit. C^o Alie autē
 sunt qualitates naturales elementoz que dicuntur non al-
 teratiue: sed localiter motiue sicut sūt iste qualitates. scilicet
 gravitas et leuitas. De dominio autem elementi in mixto
 s^o aliquam illarum qualitatū intendimus in proposito.
 C^o Hoc viso respondeo ad articulū. et suppono primo q^o
 qualitas motiua alieu^o grauis vel leuis naturalis sūt non
 trahit sursum. nec deorsum patet hoc ex eo q^o si iesser aliq^o
 in fundo maris et haberet centum doia aque supra se vel
 mille nō propter hoc sentiret pondus et tamen sentire de-
 beret si oppositū suppositionis esset verum. C^o Secundo
 etiam suppono p^oue vel leue tunc esse naturaliter locatus

quando est sub leuiori ipso. et super grauius ipso. vñ si i spe
 ra ignis eet vas plenu aqua adhuc lignu natas sup ipas eet
 locatum naturalr. C Similiter si aer eet in vna fouea hñ
 profunda in terra dumñ nō effet sup ipm aliqd graui^o ipō
 effet naturalr situs. vñ naturalis ordo graui^o et leui^o ē gra
 uioza ēē sub leuiozibus et leuioza ēē sup grauiora. C 3°. sup
 pono. q̄ q̄ltas motiua grauis vel leuis tūc trahit sursum vt
 deorsum qñ ē inātr fitū vt qñ grane est sup leuioz eo vñ le
 ue sub grauiori ipō. C Deinde suppono igne in eē iter oia
 grauiora et leuioza leuissimū et aerē eē min^o lenē. et deinde
 equā eē magis graue. et deinde eē terrā grauissimā. C Tē
 sit p̄ia cōcō. ipole ē q̄ i aliquo mixto sit eq̄lr de grauitate
 et leuitate. pbat. nā qñ eēt eq̄ltas in grauitate et leuitate q̄
 dñr q̄ltate a motiue oporteret q̄ eēt ineq̄ltas in caliditate
 et frigidate q̄ dñr q̄ltates actiue vel alteratiue. et tūc p̄ actio
 nē caliditatis et frigiditatis adinuicē stāt fieret graui^o vel le
 uioza. Assumptū pbat. Nā videm^o q̄ cū magna caliditate
 stāt magna grauitas sic i ferro ignito. Nō si eēt in aliquo mī
 de leuitate sic de grauitate oporteret i illo eē maiorē calidi
 tate q̄ i ferro ignito. et sufficeret in eodē eē modicū fieret
 leuius et sic nō ināeret per tps eq̄lr grane et lene. qd̄ iten
 do p̄ p̄onē. C Secdo si eēt aliqd tale illi nō posset assigna
 ri loco naturalis. et tñ oī corpi elali locus naturalis ē assignā
 dus. assumptū p̄bo q̄ si aliqs loc^o nālis posset illi corpi assi
 gnari ille marie videret eē iter duo ela grauiā et leuiā. sed
 p̄bo q̄ nō. nā sit vñū tale corp^o p̄ aduersariū mixtū eq̄lr ex
 grauitate et leuitate. et sit figure q̄drate et vna medietas ei^o
 sit grauis et alia leuis. et sine disticte ille medietates abinuicē
 p̄ lineā rectā q̄ ex vna pte derelinq̄t totā grauitatē illi corpi
 et ex alia pte totā leuitatē. tūc si tale corp^o naturalr locaret in
 aer duo ela graue. s. et lene oportet q̄ medietas ei^o tota gra
 uis eēt i loco eli grauis. vt i aq̄. vbi ḡra. et medietas ei^o to
 ta leuis eēt i loco eli leuis. vt in loco aeris. s. p̄bo q̄ hoc ē i
 pole ex eo q̄ lineā diuidēs sup̄ficē p̄erā aq̄ a sup̄ficē con
 cana aeris ē circularis ex eo q̄ ela sūt rotūde figure vt po
 stea pbabit. mō si dñr corp^o dco mō eēt naturalr locatum
 oporteret q̄ lineā rectā distignēs eius medietatē graueza
 medietate leui oīno illā lineā circularē diuidētē ela p̄ia abi
 cētē puta aerem et aquā coop̄ret. qd̄ est ipole. q̄ oportet
 ret dictā lineā rectā in dicto casu dictā lineā circularē vel cō
 tigare vel eē eborāā ei^o. sic clare p̄ p̄siderāt. et q̄litercūq̄
 esset vtiq̄ aliqd de grauitate eēt i loco leuis vñ aliqd de leu
 itate eēt i loco grauis. et sic illud corp^o nō eēt naturalr situz.
 C 2°. mixtū nō mouet s̄ natura eli p̄dñantis i ipō itelli
 gēdo p̄ naturā q̄ltatē motiua sic dñr est pbat. nā sit vñuz
 mixtū i spa aeris i quo sint duo grad^o de grauitate terre. et
 duo de grauitate aq̄. et duo de leuitate aeris. et tres de leui
 tate ignis. C 1° q̄ in hoc mixto dñat leuitas. q̄ grad^o sit
 p̄ motū sunt q̄nq̄ et grad^o grauitatis nō sunt nisi. 4. et tñ nō
 p̄ hoc dñr mixtū mouet sursum s̄ leuitatis sit moueri sur
 sum. p̄ hoc ex eo q̄ i cāu dco solū tres grad^o leuitatis ignis
 trahit sursum p̄ tertiā sup̄pōnē postq̄ ipi sunt nō naturalr
 situz s̄ duo grad^o leuitatis aeris nec trahit sursum nec deor
 sum p̄ primā sup̄pōnē mō tres grad^o leuitatis ignis nō p̄st
 sup. 4. gradus grauitatis duos s. aq̄ et duos terre. C 2° nā
 oleū ē vñū mixtū i quo dñat aer et tñ nō mouet nec gescit
 sic sic aer p̄ hoc nā oleū i aere descēdit sic p̄ p̄ explētā et tñ
 aer in aere nō descēderet sic p̄ p̄ primā sup̄pōnē. C Iuxta
 istā cōclonē cū adiutorio sup̄pōnis p̄te isero duo corzela
 ria p̄ melius intell. gēdo p̄lonē sequēte. Et sit primū istū q̄
 p̄le est motū naturalē mixtū i fine eē tardioz q̄ in prin^o p̄z
 hoc fit eēt vñū mixtū in quo eēt tres gradus grauitatis ter
 re et tres gradus grauitatis aq̄ et duo leuitatis aeris et duo
 leuitatis ignis et sit illud mixtū in spa ignis in descensu talis
 mixtū potētia motiua ē sic. 3°. q̄ tā aer q̄ aq̄ q̄ terra trahit
 deorsum p̄ sup̄pōnē tertiā. et resistentia ē sicut vñū. nā po
 no q̄ me^o extrin^o resistentia sic vñū. tunc illud mouebit vñq̄
 ad cōuēxi aeris exclusive a p̄portione 8° ad v^o. Sed di
 uo gradus leuitatis ignis dico q̄ non q̄dū illud mix
 tum est in spha ignis. nam in prima sup̄pōitione dictum ē

q̄ grauitas vel leuitas in loco naturali eius cuius est nec tra
 hit sursum nec trahit deorsum. deinde autem quando di
 cum mixtum pertinet ad aerem tunc resistentia efficitur
 maior. nam tunc illi duo gradus leuitatis ignis resistent cū
 non sint naturaliter sit. et potentia motiua efficitur minor qz
 amplius duo gradus leuitatis aeris non trahunt deorsum
 sed solum tres grauitatis terre et tres grauitatis aque. et p̄
 consequens illud mixtum tardius mouet in aere q̄ moue
 batur in igne. et p̄pter consimilem rationem tardius moue
 bitur in aqua q̄ moueatur in aere. Sic igitur p̄z quō dñr
 mixtū motum naturaliter mouet in fine tardius q̄ in prin
 cipio. C Secundo isero q̄ ē possibile aliquod graue velo
 cius descendere in pleno q̄ in vacuo. nā si sit vñū mixtū ex
 quatuor gradibus grauitatis terre et quatuor aq̄ et quatuor
 gradibus leuitatis aeris et tribus leuitatis ignis. et sit i spa
 ignis plena que resistat extrinsece vt vñū. infra at speram
 ignis sit vacuū vsq̄ ad centrū mūdi: isto casu posito illud
 mixtū descendet in spa ignis resistente sicut vñū a p̄portioe
 s. ad. i. q̄ tā aer q̄ aqua q̄ terra trahit deorsum per tertiā
 sup̄pōnē cū sint innaturaliter sita p̄ eādē cū adiutorio q̄rte.
 et solum me^o extrinsecū resistit vt vñū. leuitas. n. ignis nō
 resistit in spa sua. C Deinde quādo illud mixtū p̄tingit ad
 vacuum vbi deberet eē aer amplius quatuor gradus q̄ltas
 tis motiue aeris nō trahunt deorsum. sed solū q̄tuor aque
 et quatuor terre. et tūc tres gradus qualitatis motiue ignis
 resistunt. et per cōsequēs tale mixtum in vacuo descēderet
 a p̄portioe octo ad tria qd̄ prius descēdebat in pleno a p̄
 portioe. s. ad vñū. modo p̄portio. s. ad vñūz maior
 q̄ p̄portio octo ad tria et cum p̄portio velocitatis in motu
 bus sequat p̄portionē potentiaz momentum ad suas re
 sistentias. quēadmodum cōmuniter cōceditur sequit dñr
 mixtum velocius mouerit in pleno q̄ in vacuo ergo etc.
 C Tertia cōclonē mixtum mouet s̄m qualitates vel qua
 litates elementū vel elementoz habentē vel habentes do
 minium in trahēdo sursum vel deorsum. et hoc intēdit Ari
 stoteles quando dicit mixtum moueri s̄m naturā elementū
 p̄dñantis in ipso. Ista conclusio patet ex eo q̄ si ē vñū
 mixtum habēs de qualitate motiua ignis duos gradus. de
 qualitate motiua aeris tres. de qualitate motiua aque qua
 tuor. de qualitate motiua terre quinq̄. et sit in spha ignis
 iuxta ea que dicta sunt non solum grauitas terre trahit de
 orsum cum grauitate aque. sed vna cum eis trahit etiā gra
 uitas aeris et sic non mouetur s̄m qualitatem motiuam
 vñus eli. sed plurimū deorsum trahentium. sed cū p̄st
 ad locum aeris nō amplius qualitas motiua aeris trahit s̄z
 solum qualitas motiua aque et terre. Cū at p̄uēit ad aq̄
 nō vterit^o descēdit p̄ hoc q̄ tot sunt ibi tūc gradus trahē
 tes sursum quoz deorsum vnde cum est in aqua qualitas
 motiua aque nō trahit sursum nec deorsum iuxta prius di
 cta. sed solum. 5. gradus grauitatis terre trahunt deorsuz
 et tot gradus leuitatis trahunt sursum. s. tres aeris et duo
 ignis qui sūt iuncti sunt ēt. 5. et p̄ hoc est qd̄ oleum descē
 dit in aere sed nō descēdit in aqua. qz quādo est in aere q̄
 litas motiua aeris que est in ipō non trahit ad vñā p̄tē nec
 ad aliā. sed grauitas aq̄ et terre in ipa trahunt deorsum. qñ
 at p̄uenit ad aq̄ gradus grauitatis aq̄ nō ampli^o trahunt
 iuxta prius dicta sed solum grauitas ipius terre. sed tunc re
 sistit qualitas motiua aeris que prius nō resistēbat q̄ nō p̄
 mittit qd̄ grauitas terre trahat oleum vterius deorsuz et p̄
 p̄ter p̄silem cām lignum descēdit i aere s̄z nō descēdit i aq̄.
Tunc ad Rōnes p̄ncipales. C Ad primā. non
 cuiuslibet etc. negat aīa. ad p̄batōnes
 celum est corpus simplex et tamē nō mouet. dico q̄ imo.
 dico et vterius q̄ s̄m se totum cathogorematicē accep
 ptum maneat in eodē situ non tamē oēs eius ptes s̄z q̄cum
 q̄ diuisionem imaginariā accepte. vnde s̄z medietas celi ex
 vna parte egnocitā maneat i eodē situ. et medietas eius ex
 alia parte egnocitā s̄m. tamē si celi imaginē diuidi taliter
 q̄lr diuidit ipz coluri. et circuli meridiana nō ē aliq̄ pars ce
 li s̄z illā diuisionē qm mutat s̄m saltē celi isero^o erit ita in loco
 qd̄ notat addo p̄ vltimā sperā q̄ sit i loco ipaz circūdate.
 Ad 2^{am} p̄firmatōez dico q̄ imo vltia spa mouet in dicit b^o

esse motu locali dico q̄ v̄ox est vel motu eiusdē sp̄ci cum motu locali. ⁊ tale non oportet esse secundum locum. s̄z sicut q̄ est s̄m ip̄m mutatio s̄m locum si mobile tali motu motum eēt in loco ip̄m circundante. C̄ad tertiā confirmationem que erat de terra que est corp⁹ simplex ⁊ tamen ei non debet motus simplex. dico qd̄ in eo ei debetur motus simplex. tu dicit ip̄a semper quiescit in medio mundi. dico qd̄ hoc nō ipedit quin ei debeatur motus simplex quo moveret si esset extra locum sibi naturalē. ⁊ hoc sufficit. C̄ad quartam confirmationem nego opinionē illorū qui ponunt aliqd̄ celum immobile ⁊ hoc in terra dicta p̄bi. C̄ad sc̄d̄z p̄ncipale quid sit descendum clarum est ex sc̄do articulo. C̄ad tertiū p̄ncipale dico qd̄ licet orbis planete moneat plurib⁹ motibus. non tamen quilibet illorū inest ei naturalr̄. s̄z vn⁹ solus. ⁊ q̄ dicebat. alter ergo inest ei violenter. nego. sed bene inest ei p̄ter naturā. v̄n̄ dicitū erat in tertio articulo qd̄ nō ois motus est naturalis vel violentus. sed b̄n̄ aliqs̄ inest mobilr̄ p̄ter suā nām sicut motus circularis igni in sua sphaera. C̄ad hoc idē p̄z ad quartū p̄ncipale de motu ignis naturali sursum ⁊ motu circulari ignis in sphaera sua. non. n. vterq̄ eorū est ei naturalis. v̄n̄ dico qd̄ mot⁹ circularis ignis in sphaera sua nō est ei naturalis. nec p̄ter hoc ōz qd̄ inest ei violēter. sed b̄n̄ inest ei p̄ter suā nām. nec est inconueniens tale eē p̄petuum ⁊ diu durare cū hoc nō repugnet nature altius. vnde qz motui circulari nullus alter motus est cōtrarius. sicut Aristo. dicit. in ista. etiā motus circularis nulli inest violēter. C̄ad quū p̄ncipale p̄z ex nono correlario posito i tertio articulo. C̄ad sextum p̄z ex q̄nto correlario eiusdēz tertij articuli. C̄ad septimū cōcedo qd̄ in dicto casu vna p̄ ascendit q̄i alia descendit. nec hoc est inconueniens. ⁊ q̄i dicitur ergo eadē terra simul ascendit ⁊ descendit nego p̄n̄az ⁊ q̄i dicebat idē est motus totius ⁊ p̄is. hoc intelligit sic si est aliqd̄ ens homogeneum. sicut est aqua. tūc motus qd̄ nāus toti sc̄d̄z sp̄m etiā est naturalis parti. C̄ad 8^m. nego qd̄ idem motus sc̄d̄m sp̄m specialissimaz inest plurib⁹ corporibus simplicib⁹ distinctis s̄m sp̄m. ⁊ quando dicit motus circularis inest naturaliter celo cōcedo. ⁊ etiā inest naturaliter igni in sphaera sua. hoc nego sed bene inest ei p̄ter suam naturā. nec p̄ter hoc inest ei violēter sicut dicitū ē p̄i^o. C̄ad confirmationē p̄z ex nono correlario tertij ar. C̄ad nonū p̄ncipale concedo aīis. sed nego p̄n̄am. ⁊ q̄i dicebatur. in mixtis diuersis s̄m sp̄m dīant diuersa etia s̄z sp̄m bene concedo. ⁊ hoc s̄m qualitates elorū alteratūas. cum quo bene stat qd̄ in diuersis mixtis s̄m species possit dīari idem eīis. s̄m qualitates motūas de quibus ē sermo p̄is sicut dicitū est p̄i^o. ⁊ hoc de q̄ōne.

Propter quod ex oib⁹ v̄riqz bis aliqs̄ syllogizās credit qd̄ ē aliqd̄ preter corpora que hic ⁊ c. Textu cōmēti decimi sexti. Questio ii.

Secundum p̄positorum erat. Utrū in mūdo sint

quinqz corpora simplicia sp̄e distincta. s. quatuor etia ⁊ celū seu quinta eētia. Et arguit p̄mo qd̄ nō sic. celum nō est alteri nature a quatuor elementis. ergo nō sunt quinqz corpora simplicia ⁊ c. p̄n̄a nota est de se aīis p̄batur. ⁊ p̄mo qd̄ nō sit alterius nature ab eis in suba. naz s̄m astrologos aliq̄e ptes celi sicut aliqua signa zodiaci dicunt esse ignea. aliqua aerea. aliqua aquatica. aliqua terrea C̄adfirmat hoc etiā auctoritate pythagoricorū qd̄ ponunt celū eē de natura ignis. C̄ad sc̄do p̄bat qd̄ nec celū est alterius nature ab eis q̄ntū ad q̄litates motūas sicut sūt gravitas ⁊ lenitas p̄no qz celū ē corp⁹ lenissimū. p̄bat hoc qz celum oibus alijs supereminet. Tale autē d̄f lenissimū per Ari. i ista 2° ga nisi vn⁹ orbis celestis eēt leuior alio nō videret nō q̄re vn⁹ orbis eēt sup̄ aliū ⁊ alī ista alī. C̄ad tertio nā sicut sub grauissimo puta sub terra nihil est positū ita sup̄ lenissimūz sicut est ignis nihil v̄t eē ponēdū. ⁊ qz sup̄ ignē est celū. Iō ignis nō v̄t eē lenissim⁹. ⁊ p̄ p̄is aliqd̄ v̄t esse lenissim⁹. qd̄ nō v̄t eē aliqd̄ celū. C̄ad quarto si ad imaginationē aliqua pars celi eēt in aere ascēderet. ⁊ p̄ p̄is eēt lenis. ergo v̄t qd̄

partes celi sint eiusdē nature cū elementis lenib⁹. aīis p̄bat. qz si illa ps celi nō ascēderet tūc maneret q̄scens. v̄t igit naturalr̄. ⁊ hoc nō. qz nō eēt in loco sibi naturali nec violēter. qz tūc loc⁹ violentus aeri eēt eidē parti celesti naturalr̄ qd̄ est falsum. Et ex alio. qz si eēt ibi violēter cū nullū esset p̄hibens v̄tqz videret ascēdere. C̄ad quinto planete qd̄ sūt partes celi aliq̄ ascendunt ⁊ aliquādo descendunt qd̄ non v̄t eē nisi eēt naturaliter leues. aīis p̄bat. ex eo qd̄ p̄ eorūz motū in suis ecētriciis ⁊ epiciclicis aliq̄ efficiūt centro mūdi p̄pingores aliq̄ remōtiores. sed hoc non v̄t esse aliqd̄ aliq̄ ascēdere ⁊ aliq̄ descēdere. C̄ad deinde tertio p̄bat qd̄ celū nō sit alterius nature ab elementis q̄ntū ad q̄litates p̄mas seu alteratūas que sūt caliditas frigiditas ⁊ c. ista sc̄d̄ astrologos aliq̄ ptes celi sūt calide aliq̄ frigide aliq̄ humide. sicut p̄z de signis zodiaci que sūt aries taurus ⁊ c. p̄z hoc de planetis s̄m quoz aliq̄ dīr excellēter calidi. aliq̄ excellēter frigidi. aliq̄ excellēter humidī aliq̄ excellēter siccī ali qui v̄o medio mō se h̄ntes. C̄ad deinde quarto p̄bat qd̄ celū sit eiusdē nature cū elementis q̄ntū ad qualitates p̄ntes q̄litates p̄imas. sicut sūt raritas dēnsitas color ⁊ c. p̄z. hoc p̄no. qz aliqua ps celi d̄f eē rarior ⁊ aliqua dēnsior. v̄n̄ 2°. hūius dicit Ari. qd̄ stella est dēnsior ps sūt orbis. p̄z hoc ex alio: qz stelle apparēt diuersorū colorū. mar. n. appēt rubē sarurus autē plūbei coloris. mō sc̄d̄m Ari. raritas ⁊ dēnsitas ⁊ color sūt qualitates p̄ntes qualitates p̄imas.

Oppositum vult Ari. in ista. C̄ad ista qd̄ facta dicitur sunt in precedenti questione.

Sit ergo p̄ia p̄cto. qd̄ p̄ter celū sunt duo corpora simplicia s̄m gen⁹. s. graue ⁊ leue occupāta totū mūdu inferiōrē vna cū mixtis. p̄robat. nā tot sunt mot⁹ naturalē simplices s̄m genus corporū elarū. s. sursuz ⁊ deorsuz cui⁹ at eorū cōmū d̄t vnicū corpus simplex s̄m g⁹. tota rō p̄z ex his que d̄cā sunt in p̄cedētī q̄ōne. C̄ad 2°. p̄ter celū. 4. sunt corpora simplicia s̄m sp̄m sp̄alissimā distincta. s. aq̄ terra aer ⁊ ignis vna cū mixtis totalē mūdu inferiōrē occupāta. de terra qd̄ sit ⁊ s̄m de aq̄ p̄ ad sensum. de aere at qd̄ sit p̄bat. qz nisi eēt aer nō possēz videre faciē tuā mibi obas nā nō eēt mediū iter me ⁊ te p̄ qd̄ possent multiplicari sp̄s faciē tue ad oculū meū. Uñ 2° de aia dicit cōmē. si eēt vacuū inter oclz ⁊ visibile ip̄m visibile nō videret. qz p̄ d̄f eēt mediū nō eēt subm̄ in quo recipet sp̄s multiplicata ab obo ad oculū. De igne at qd̄ sit sup̄ius ⁊ p̄cano oib⁹ s̄m. ex hoc patet qd̄ sp̄ ignis h̄fferius ex̄ns ascendit sursum. si non fuerit p̄hibitus. qd̄ nō eēt nisi sup̄ius eēt ignis naturalr̄ s̄m tuatus. 2°. p̄firmat p̄ hoc qd̄ i sup̄ma regiōe aeris est valde mag⁹ calitas intrū qd̄ ibi istā m̄ exalatoēs grosse ⁊ magne ex gbus ḡnantur cōete sic p̄z ex p̄no methen. C̄ad p̄cto nē p̄ncipalē. tot sunt corpora simplicia in isto mūdo inferiōri distincta s̄z sp̄m ⁊ nō plā. quot sunt p̄binatōes q̄litatū p̄ia rū possēz. q̄ sūt caliditas frigiditas hūmiditas ⁊ siccitas. s̄z ista rū q̄litatū magis habiles sūt sex p̄binatōes. q̄rū solū. 4. sunt possēz. p̄z hoc. ista p̄ia ē caliditatis cū frigiditate. ⁊ illa ē im possēz qz h̄ior. 2^a hūmiditatis cū siccitate. ⁊ illa s̄m est ipollis qz h̄ior. 3^a caliditatis cū siccitate. ⁊ illa est p̄ igne. 4^a caliditatis cū hūmiditate ⁊ illa ē p̄ aere. 5^a frigiditatis cū siccitate. ⁊ illa ē p̄ aq̄. C̄ad v̄ter illa rō nō ē p̄p̄ia p̄nti p̄posito sed magis p̄tinet ad 2^m libz de ḡntōe p̄ hoc. qz i p̄posito nō itēdū inestigare nūez corporū simpliciorū ex nūero q̄litatū alteratūaz nec ex p̄litate p̄binatōis eaz s̄z magis ex nūero ⁊ distinctione motū localitū simpliciorū p̄ qd̄ arguat 3° ad dictā p̄clōnē sic. solū sunt. 4. motus simplices naturalē corporū elementariū distincti s̄m sp̄m sp̄alissimā. s. vn⁹ s̄m p̄l̄r deorsum. sic mot⁹ simplr̄ grauis. 2° est mot⁹ deorsum sed nō simplr̄ sic ē mot⁹ grauis s̄m qd̄ q̄lis ē mot⁹ simplr̄ aq̄. 3° ē mot⁹ simplr̄ sursuz sic ē mot⁹ simplr̄ lenis. 4° ē motus sursuz nō simplr̄ sic ē mot⁹ lenis s̄z qd̄. cui⁹ modū ē mot⁹ aeris. sic p̄t patere ex p̄cedētī q̄ōne. et cū cui⁹ motū simplicii nāll d̄beat cōmūdere vnū corp⁹ simplex. cui ille sit naturalr̄ ⁊ nulli alteri distincto ab ip̄o s̄m sp̄z. sic p̄z ex eadē q̄ōne ideo p̄cise erūt q̄tuor correlaria simplicia etaria distincta specie specialissima sicut sunt p̄cise quatuor motus

simplices recti distincti s'm species specialissimā appropriata
 ti corporis simplicibus istum mundum inferiorem occupan
 tibus dicto modo. **Tertia conclusio.** preter predicta cor
 pora simplicia ponendum est vñs aliud corpus simplex. s.
 celum seu quinta essentia. probat. qz ex precedente qōne s.
 ter motus simplices rectos sursum & deorsum est vñs al
 ter motus simplex. s. circularis. Et cum omni motui simpli
 ci s'm spēin correspondeat solū vñs corpus simplex. s. s' spe
 clem sicut sepe ante dictum est. Ideo cum motibus rectis
 simplicibus correspondeat quatuor elementa simplicia oport
 erit vt motui circulari correspondeat vñs corpus simplex di
 stinctum ab alijs cui ille motus circularis inest naturaliter &
 illud corpus vocamus celū seu quintam essentia. **Quar
 ta conclusio.** illud quintum corpus simplex nec ē graue nec
 leue. probat. nā si sic ipm eēt naturaliter mobile motu recto
 & sic vñs corpori simplici inesset nāliter plures motus sim
 plices. s. rectus & circularis. qd est cōtra dicta in precedentī
 questione p̄na. tenet. per hoc qd celo inest naturaliter motus
 circularis. **Quinta conclusio.** illud quintū corp' simplex
 nobiliss est alijs quatuor corporibus simplicib'. probat hoc
 quia naturaliter inest ei motus nobilior. s. motus circularis
 qui est nobilior motu recto. ex eo qd ipse est s'm lineā nobi
 liorem. s. circularē que est nobilior & p̄fectior lineā recta. ex
 eo qd lineā circulari nō pōt fieri additio. & hoc arguit perfe
 ctiones. linee autē recte pōt fieri additio. igitur &c.

Ad rationes In oppositi distinguendum
 est qd aliquid dicitur eē calidū
 vel humidum igneū vel aquū dupliciter. vno mō forma
 liter in quo est caliditas tanqz in subo. Alio mō virtuali in
 quo non est caliditas simpliciter tanqz in subo s' ipm sit pro
 ductum caliditatis. & differūt sic qd calidū formalr est ca
 lefactum per tractum. Calidū vero virtualr non sed so
 lum lamine vel influenza. Dicunt secūdo qd calidū forma
 liter in agendo repatitur vel saltem potest repati & alterari
 a suo cōtrario. calidum autē virtualr nō. **Differūt 3°.** qd
 calidū formalr ipedit per interpositum sed calidū virtualr
 ter non impedit in calefaciendo nisi quantum ad actionem
 quā h'z per lamen & nō quā facit per influentiā. **Ex hoc**
 ergo dico ad primam rōnem quādo dicebatur celus ē eius
 dem nature in suba cum elementis. nego: & quādo diceba
 tur aliqz partes celi sunt ignee &c. dico qd hoc vey est vir
 tualter. sed nō formalter. vñ si formaliter eēt igneū tūc ha
 beret h'ritum & sic eēt alterabile. & per p̄ns generabile & cor
 ruptibile. qd est falsum vnde qd aliqz partes celi sūt ignee
 & aliqz aquee virtualter hoc est ad istum sensum qd tales
 efficiūt in istis inferio:bus qualitates similes qualitatibus
 ignis. Aliqz autem qualitates similes qualitatibus
 aque. & sic de alijs. **Deinde** ad auctoritatē pythagoricorum dico qd
 pythagorici erant talis opinionis. sed alterius opinionis erat
 Aristo. & sui sequaces. **Ad secundā** nego qd celū sit eius
 dem nāe cū alijs q̄tū ad qualitates motivas. Et quādo diceba
 tur qd celū est corpus lenissimū nego. & quādo diceba
 tur lenissimū est qd oibus supereminet alijs & superet istud bñ
 cōcedo si alijs superet motu recto. sic nō est de celo. nā est
 solū mobile motu circulari sicut patet ex precedentib'. **Uñ**
 sic lenissimū est qd oibus alijs supereminet verū est. si oib'
 alijs supereminet infra sperā lune existēs. s. infra sperā act
 uoy & passioy. **Ad cōfirmationē** dico qd vnus orbis nō
 ppter hoc est sup alium. qz sit lentior. sed ideo. qz nobilior.
Ad aliā cōfirmationē dico qd non oz qd si sub granissimo
 nihil est. ergo sup lenissimū nihil sit. qz licet nihil posset
 poni sub cetro. tamē bene aliquid potest poni super circūse
 rentiam. **Ad altam** quando dicebat de massa celi existen
 te in aere aliqui dicunt qd hoc ē impossibile. & qd ad impossibile
 sequitur quodlibet. ad hoc sequitur dictam massam ascende
 re & dictam massam non ascendere. **Alter** potest dici qd
 talis massa celi non ascendere propter hoc qd non haberet
 in se principium motus sursum vel deorsum. Et quando
 Aristoteles dicit qd corpus naturale si sit extra locū suū
 motetur naturaliter ad illum. hoc debet intelligi de corpo
 ribus naturalibus mobilibus motu recto. & non de celo:
 qz nec celum nec aliqua pars eius potest poni extra locum

suū naturaliter. s. bene supernaturaliter. Et quando di
 cebatur. si talis massa quiesceret vel naturaliter vel violen
 ter. dico qd nullo istozum modozum. sed bene quiescit pre
 ter naturam. vnde imaginandam est qd sicut motus circu
 laris non inest alicui corpori violenter cum ei non sit alter
 motus contrarius sed quibuscunqz inest & non naturaliter
 ets inest preter naturam. Ita dico qd corporibus naturalit
 ter mobilibus motu circulari non inest aliqua quies violen
 ta. sed si inest eis aliqua inest preter naturam. **Ad altam**
 confirmationem dico qd partes celi non ascendunt neqz de
 scendant licet aliqz efficiantur aliquando centro propin
 quiores aliquando remotiores. quia sicut dictum est prius
 in alia questione non omne centro mundi propinquare est
 descendere. nec omne a centro elongari est ascendere. sed
 solū quod sit intra concauum orbis lune in spera actio
 rum & passioy. **Ad tertiam** rationem principalem
 soluitur per hoc qd aliqz partes celi bene sūt calide vel fr
 gide virtualter sed non formalter. **Ad quartam** dico
 qd in celo licet reperiantur aliqz qualitates similes qualita
 tibus secundis sicut sunt raritas dempsitas &c. ille tamen
 non sunt eiusdem rationis cum qualitatibus secundis re
 pertis in istis inferio:bus quia tales reperte in celo non ge
 nerantur ex actionibus & passionibus qualitatum prima
 rum admiscem sicut reperte in istis inferio:bus quem
 admodum dicit commentator in suo tractatu de substan
 tia orbis.

Manifestū autē ex dictis quia & nūex ipossi
 bile plēm dictoz corporū simplicū &c. **Textu**
 cōmētū vigesimi tertii. **Questio** iii.

tertium propositozum erat. Utz
 preter quatuor elemēta
 & celum sit ponendum sextum corp' sim
 plex. Et arguitur primo qd sic. nā sicut po
 nitur vnū corpus simplex mobile motu
 simpliciter sursum & vnū aliud mobile
 motu opposito. s. simpliciter deorsum. ita
 videtur esse ponendum vnū corpus mobile motu circu
 lari. & hoc est celum & vnū aliud mobile motu opposito
 motui circulari. & sic erunt sex. s. quatuor elementa mobilia
 motibus rectis. & quintum. s. celum mobile motu circulari
 & sextum mobile motu opposito. **Secundo** nam si
 cut ponantur duo corpora simplicia motu recto mobilia.
 puta graue & leue. ita debent poni duo corpora simplicia
 motu circulari mobilia. tertio nam potest esse sextum cor
 pus simplex 7^m. 8^m. & 9^m. licet talia corpora non moueant
 aliquo motu.

Oppositum vult ari. in littera. **In** ista qō
 ne erunt duo articuli. **Primus**
 erit facta materia primū argumētū. s. vtz motui circulari
 sit aliqz mot' contrarius. secūdo erit de quēsito.

De primo sciendū est qd in proposito nō intēdit
 mus de contrarietate ppositionum
 nec terminozū. hec. n. p̄tinent ad logicum. sed in pposito in
 tendim' de p̄rietate rez vel modoz seu dispositionū. quō
 caliditas & frigiditas sunt h'ia. sicut loc' sursum & loc' de
 orsum sunt h'ia. & sicut mot' ad sursum & mot' ad deorsum.
Itē de p̄rietate formaz nihil p̄ nūc ad ppositū sed de p̄
 rietate locoꝝ & motuū. Et anteqz r̄ideat ad articūli pone
 de sunt aliq' suppositōes. Et prima sit ista. qd ad cōtrarieta
 tem locoꝝ requirit maxima distantia non simplr sed in illo
 gñe. s. s'm d̄ias loci que sunt sursum & deorsum. **Uñ** ma
 gis distant duo extrema totū diametri sperę corruptibiliū
 qz centz & circūferētia. & tamen ista extrema non sunt loca
 cōtraria. Et iō illa distantia maxima q̄ facit ad cōtrarietatez
 locoꝝ accipienda est non s'm totalem diametri sperę cor
 ruptibiliū. sed s'm semidiametri eiusdem. scda sup̄p̄. ad
 hoc qd loca sint cōtraria requirit qd hēant contrarias virtu
 tes. s. potētias p̄seruādi p̄traria. vñ i loco simplr sursum ē po
 tētia p̄seruādi lenissimū. In loco at simplr deorsum ē poten
 tia p̄seruādi grauissimū. **Tercia** enissimū at & grauissimū sūt p̄ria.
 3ª suppositio. qd ad p̄rietatē motuū localū quatuor requirūt.

Primo q̄ sint de locis contrarijs ad loca contraria. Secundo requiritur q̄ fiant per lineam breuissimā. s. rectā. Tertio requiritur q̄ fiant per eandem lineā equivalentē. Quarto requiritur q̄ si vnus eorum est naturalis alius sit violentus eidem. Contra primum sequitur q̄ motus ad latum non sunt proprie contrarij. q̄ possibile est talia loca nō esse proprie contraria. Propter secundum sequitur motum circularem motui recto non esse contrarium propter hoc q̄ motus circularis non fit per lineam breuissimā per quam potest fieri. s. rectam. nec etiam aliquem motum factum per lineam curuam esse contrarium motui facto per lineam rectam ex eo q̄ tunc plura essent vni contraria. q̄d est contra Aristote. in littera. consequentia tenet per hoc q̄ multis modis potest fieri motus per lineam curuam. Propter tertium sequitur q̄ possibile ē aliqua duo motu motibus contrarijs et tamen continue distabunt equa liter sicut si aliqua terra descenderet de spera ignis deorsum ad centrum ex vna parte centri et describeret semidiametrum spere corruptibilem et pro tunc vna alia terra moueretur sursum versus circumferentiam. per aliam semidiametrum spere corruptibilem ex alia parte centri. tunc iste due terre mouerentur motibus contrarijs. et tamen equa liter distarent in fine et in principio. q̄ utrobique per semidiametrum mundi. Propter quartum sequitur q̄ motus terre deorsum non est contrarius motui ignis deorsum ex eo q̄ vterque finem speciem est naturalis terre. Tunc sit conclusio responsalis ad articulum. nullus motus est contrarius motui circulari celi. probatur primo ex parte locorum quia ad contrarietatem motuum requiritur contrarietas locorum. modo orientis et occidentis a quibus et ad que est motus celi non sunt loca contraria. quia sunt eque sursum et eque naturalia cullebetur parti celi. ita q̄ eque naturaliter est sol in oriente sicut et in occidente. Secundo quod motus circularis celi est de eodem in idem. et ita esset si fieret econtrario. ergo non est ibi contrarietas. Tertio motus circularis celi sufficit ad acquirendum omnes differentias positionis. igitur frustra poneret alius motus alterius speciei sibi contrarius sed sciendum est de motibus rectis. Deinde secundo probatur eadem conclusio sic. si motui circulari esset aliquis motus contrarius ille posset esse in rebus natura. sed hoc est falsum. quia patet ex hoc. q̄ si vnus duorum est in natura non repugnat esse reliquum. falsitas patet per. q̄ si talis motus posset esse oporteret q̄ fieret per eandem viam omnino vel equivalentem opposito per quem fit motus celi ab oriente in occidentem per meridiem postquam talis motus esset tali motui celi contrarius. sed talis motus non potest esse ex eo q̄ perpetuo celum mouebit ab oriente in occidentem per meridiem. et ideo nunquam erit aliquis motus ab oriente in occidentem per septentrionem saltem per eandem viam et super eisdem polis et super eandem arem. primum. n. propter sui perpetuitatem secundum nunquam fieri permittit. Si autem dicatur si vnus orbis puta superior moueret ab oriente in occidentem per meridiem motus alterius orbis sub illo est sibi contrarius si fiat ab oriente in occidentem per septentrionem. probatur q̄ non. quod tales motus non fiunt omnino per eandem viam nec equivalentem ex eo q̄ motus orbis superioris fit secundus maiorem circulationem. et motus orbis inferioris fit secundus maiorem. et ex alio quod vnus illorum motuum non impediret alium. quare non essent contrarij. Propter illam rationem aliqui magistri mei reuerendi concedunt q̄ quietas motuum non reperit in celo. et hoc bene concedo cum eis. Addunt tamen q̄ hoc non obstante quietas bene reperit in motibus circularibus in istis inferioribus. ad quod declarandum ipsi imaginantur motus circulares fieri vno modo vni ad vnam partem. aliam ad aliam super eisdem polis. et super eandem arem. secundo modo vnam eorum ad vnam partem et aliam ad aliam super tamen diuersis polis et circa diuersas ares. et de istis duobus modis motus circulares factos dicunt non esse contrarios. quod bene replunt in eodem mobili nec se mutuo impediunt. De motibus circularibus primo modo factis clarum est de se quia non sunt contrarij. de motibus autem circularibus secundo modo factis q̄ non sunt contrarij declaratur due orbite solis qui simul mouentur ab oriente in occidentem per meridiem. et cum

hoc ab oriente in occidentem per septentrionem. Primum tamen motus est super polis alijs: quod super polis mundi. secundus autem super polis zodiaci. et totum illud bene concedo cum eis. Sed dicunt vltimus per tertio modo positus motus imaginari duos motus circulares vnum ad vnam partem et alter per eandem viam ad oppositum super eisdem polis et circa eandem arem. et tales motus circulares ipsi dicuntur esse contrarios. quod ipsi persuadent duobus medijs. quorum primum est. quod semper talium motuum vnus impedit alium. Secundum medium est. quod tales motus non possunt eidem inesse simul. sed bene successive. Contra hoc salua eorum gratia pono istam conclusionem et est secunda. in ordine quod motus circulares super eosdem polos circa eandem arem per eandem viam non sunt adinuicem contrarij. Primum quo super pono quod illi motus qui possunt adinuicem continuari non sunt contrarij. Istud per quinto physicorum. tunc arguitur sic. tales motus circulares quos ipsi dicunt esse contrarios possunt adinuicem esse continui ergo non sunt contrarij. consequentia tenet per suppositionem. assis. probatur ponendo casum quod aliquod corpus orbiculariter moueatur ab oriente in occidentem per meridiem super polos a. et b. et iterum quod sic mouetur vertatur sic: quod vbi erat polus a. fiet polus b. et econtrario. quod si fiat eadem per illius orbis que prius mouebatur ab oriente in occidentem per meridiem sine interruptione motus ab oriente in occidentem mouebit per septentrionem et super eisdem polis omnino quare tales motus adinuicem continuantur. illud possumus clare videre si speram materialem voluimus fortiter ad sinistram. et interim ipsam vertamus sic quod polus qui prius erat superior fiat inferior. et econtrario ipsa sic versa ad huc ex parte motus impulsus mouebit. et clare videmus quod eadem per que prius mouetur versus sinistram voluitur versus dextram. Sed dices. per eandem rationem possemus probare quod motus sursum et motus deorsum non sunt contrarij. nam posito quod musca ascendat super aliquam lanceam et musca continue ante se mota lancea vertatur. quo facto eadem musca que primo ascendebat descendit sine interruptione media. et per consequens tales motus. s. ascensus musce et descensus non essent contrarij. quod tamen omnes negant. Respondetur quod non est simile. quia in versione spere non fit interruptio per motum alterius speciei a motu circulari ipsius spere. sed in vertendo lanceam fit interruptio per motum circulare alterius speciei ab illis motibus rectis. et hoc impedit quod illi motus recti non continuantur. unde non possumus vertere lanceam nisi ipsam moueamus vna cum musca in motu circulari. et ideo non est simile hic et ibi. quod clarum est consideranti. Restat ergo respondere ad rationes quibus mouentur alii qui de magistris meis et c. ad ponendum oppositum conclusionis iam posite. Ad primam. talium motuum vnus impedit alium. ergo sunt contrarij negatur consequentia. nam plus requiritur ad contrarietatem motuum sicut in suppositionibus dicebat. o. n. cum hoc quod sint a locis contrarijs ad loca contraria per lineas breuissimas. sed hoc deficit in proposito. Et etiam aliqui dant instantiam dicentes quod si ignis moueretur sursum et terra deorsum obuiando igni vnus illorum motuum impediret alium. et tamen adinuicem non essent contrarij. aliter enim essent duo contraria vni ex eo quod motus terre sursum etiam contrarietatem motui terre deorsum. Ad secundam. tales motus non possunt eidem inesse simul sed successive inesse ergo sunt contrarij. iterum negatur consequentia. nam plus ad contrarietatem motuum requiritur patet iam dicebat. Deinde dubitatur. videtur vtiq̄ quod motui circulari sit aliquis motus contrarius. quia motus rectus et motus circularis sunt adinuicem contrarij quod duo recti. s. motus sursum et motus deorsum. clare est autem quod aliqui motus recti sunt adinuicem contrarij. ergo sicut motus circularis motui recto est contrarius. Assumitur ex hoc per. quia quietas attenditur penes maximam instantiam. propter quod illa que magis distat magis dicitur esse contraria. sed motus rectus et motus circularis magis distant esse contraria. sed motus rectus et motus circularis magis distant esse contraria. quod patet. primum finem naturalem motus mobilius. quia plus differt nam celi a naturis grauium et leuium quam nature grauium et leuium adinuicem. ergo etiam videtur plus distare abinuicem motus circularis qui inest celo naturali

ter a motu recto q̄ motus recti inter se qui insunt naturali
 ter granibus & lenibus. Et confirmatur hoc. qz motus
 sursum & deorsum cadunt sub eodem membro divisionis
 motus autem rectus & circularis non ergo motus circula
 ris & rectus magis differunt ab invicem q̄ motus sursum
 a motu deorsum. sed qz motus sursum & motus deorsum
 sunt contrarii magis videtur q̄ motus circularis & rectus
 sint contrarii postq̄ magis differunt. Assumptum patet ex
 hoc qz motus prima sui divisione dividitur in rectus & cir
 culari. & deinde motus rectus in motum sursum & in
 motum deorsum. Ad istud responderetur concedendo q̄
 magis differunt ab invicem & motus rectus & circularis q̄
 motus sursum & motus deorsum & cu3 arguitur ergo ma
 gis debent esse contrarii negatur consequentia. unde maior
 differentia non sufficit ad contrarietatem. quod pz qz albe
 do plus differt a linea q̄ a nigredine. & tamen albedo non
 est contraria lineae sed nigredini. sic ergo pz per rōnes & p
 rationum solutiones q̄ nullus motus motu circulari est cō
 trarius. Ex quo concludo q̄ motus circularis nulli corpori
 est violentus. nam si sic tunc motus naturalis illius corporis
 esset illi motui circulari contrarius & hoc est f̄dicta. C Se
 quitur secundo q̄ si motus circularis inest alicui corpori &
 non inest ei naturaliter est ei impertinens & dicitur ei inesse
 preter naturam postq̄ non sequitur ad illud corpus cū nō
 sic ei naturalis nec repugnat cum non inest ei violentus. s; ta
 le dicitur alteri impertinens quod nec sequitur ad ip̄z nec
 ei repugnat. C Sequitur tertio q̄ cum quolibz motu mor
 circularis pōt misceri postq̄ nulli motui est contrarius. Cū
 vnus motus circularis cum alio motu circulari potest mi
 sceri. sicut pz de motu circulari solis qui mixtus est ex mo
 tu circulari eius ab oriente in occidentem per meridiem sa
 per polis mundi & ex motu circulari ab occidente in orientem
 per meridiem super polis zodiaci. Similiter motus
 circularis potest misceri cum motu deorsum sicut si aliqua
 terra descenderet per arcum cuius semidiameter spere cor
 ruptibilium esset chorda. Sicut pōt misceri cum motu sur
 sum sicut si ignis ascenderet per consimilem arcū. Sic autem
 non est de motibus rectis qz motus sursum cū motu deor
 sum misceri non potest.

Quantum ad 2^m pono vnicam conclusionem
 & sit ista p̄ter quinqz corpora. sicut
 p̄dicta. s. quatuor elā & quintam essentiam seu celum nō est
 ponendum sextum corpus simplex distinctum ab eis sp̄z.
 probatur. nam si poneret ip̄m esset uaturaliter mobile per
 primum articulum prime questionis. & tunc vel esset natu
 raliter mobile motu recto v̄ circulari. vt pz ex secūdo eius
 dem prime q̄ōnis. si motu recto tunc est eiusdem specie cū
 corporibus elementaribus ex eo q̄ illis motus rectus inest
 naturaliter. & qz motus rectus est motus simplex non pōt
 naturaliter inesse pluribus corporibus distinctis specie a cor
 poribus elementaribus. totum illud patet ex tertio articulo
 eiusdem prime q̄ōnis. Si autem est naturaliter mobile motu
 circulari tunc erit eiusdem sp̄z cum corpore celesti ex eo q̄
 illi attribuitur motus circularis simplex. & idēz motus simplex
 s̄m sp̄m nō pōt inesse naturaliter pluribus distinctis cor
 poribus s̄m sp̄m. sic. s. q̄ si sit idē s; specie sp̄alissima nō p̄t
 naturaliter inesse pluribus corporibus simplicibus distin
 ctis s̄m sp̄m sp̄alissima. Si autem sit idē s̄m sp̄m subalternā
 nō pōt inesse naturaliter pluribus corporibus simplicibus
 s; sp̄z subalternā. nec si est idē s; genus pōt inesse pluribus
 corporibus distinctis s̄m genus. nec pōt dici q̄ tale corpus
 est mobile motu opposito motui circulari. cū ostensūz sit
 in primo articulo q̄ nullus motus est contrarius motui cir
 culari. C Secūdo p̄suadetur eadē conclusio sic. in mundo non
 sunt nisi quinqz corpora regularia distincta sp̄z. qd̄ bñ videt
 et nature miraculū. ideo etiā videtur q̄ nō sunt nisi quinqz
 corpora sicut p̄dicta distincta sp̄z. an̄s patet decimo tertio
 articulo euclidis. & sunt ista diacedron exacedron icocē
 dron octacedron & tetracedron. primū. s. diacedron est ex
 duodecim basibus p̄rhexagonalibus. Secūm autem. scilicet
 octacedron seu figura cubica est ex sex basibus quadratis.
 tertium vero. s. icocēdrōn est viginti basium triangulariū

Quartum autem. s. octacedron est octo basium triangulariū
 rium. Quintūz vero. s. tetracedron sine pyramis est quātoz
 basium triangulariū. p̄sequentia tenet testimonio antiquoz
 platonicoz in quozuz tempore floruit geometria sicut dicit
 cōmētator tertio huius qui posuerunt tū quinqz corpora
 mundi simplicia. & hec figurauerunt dicitis quinqz figuris
 regularibus. unde celo dederunt diacedron: quia ipsūz est
 capax altarū figurarū regulariū. sicut pz ex decim octo
 elementoz euclidis. modo celum debet esse talis figure q̄
 ipsūm cōmodissime possit alia capere cum ipsūz contineat
 omnia: & quia ignis ascendit in figura pyramidalī dederunt
 igni figuram pyramidalem seu tetracedron. & quia aer in le
 uitate & motu assimilatur igni dederunt ei figuram octace
 dron inter ceteras magis appropinquantem ad figurā te
 tracedron. & quia aqua habet varios motus in partib; suis
 flexuosos dederunt ei figuram icocēdrōn propter multitu
 dinem linearū & superficiēz & anguloz ei; sed quia ter
 ra est corpus fixum & stabile centrum aiorum ideo dede
 runt ei figuram exacedron seu figuram cubicam que fixe
 facit vbi proiectur et inepta est ad motum: sic ergo patent
 dicti duo articuli

Ad rationes principales. ad primāz dico q̄
 non est simile de motu recto
 & circulari. quia sicut dictum est motui recto bene est aliqs
 motus p̄trarius. motui autem circulari non. Et consimili
 modo dicatur ad secundāz. C Ad tertiam dico q̄ nō pos
 sunt esse aliqua talia corpora quin ad minus sint mobilia cū
 omne corpus naturale sit naturaliter mobile per primūz ar
 ticulum prime questionis: & ideo si essent talia ipsa essent
 mobilia: quero tunc quo motu. vel recto vel circulari sicut
 arguebatur primo ad conclusiōem respōsāz ad questum:
 & quicquid dicatur erant vel de natura elementari vel ce
 lesti. & sic finitur questio.

Propter qd̄ tāq̄ altero quodaz existēte pri
 mo corpe preter terraz & ignem & aerē & aquam
 ethera appellauerūt &c. Textu cōmenti vigesi
 mi secūdi.

Quartum p̄positoꝝ erat. vtrum
 totalis mundus aggre
 gatus ex quinqz dicitis corporibus simpli
 cibus sit vnum ens cōtinuum. videtur q̄
 sic. dictoz corporū materie sunt continue.
 ergo dicta corpora videntur esse cōtinua:
 & per cōsequens totalis mundus ex eis ag
 gregatus videtur esse vnum ens cōtinuum: antecedens pro
 batur. qz si ad imaginationē forme substantiales dictozum
 corporū corrūperent: materijs eozum remanentibus re
 maneret vna massa cōtinua. s. materia prima totalis que nō
 minus ante videt fuisse p̄tinna recte sicut partes qui anteq̄
 in eo depergant imagines diuersozuz animalūz existēs cō
 tinuus nō desinit esse cōtinuus p̄pter talem picturam sup
 eo factam. sic si materia prima totalis esset vna massa cōt
 inua ablatis formis non videtur discōtinuari p̄pter positio
 nem formarū in ipsa. C S; forte diceret aliquis. ista ratio
 non probat q̄ iste mundus inferior sit p̄tinuus mundo su
 perioꝝ p̄pter hoc q̄ mundus superior. s. celum nō habet
 materias. & si habet materias saltem illa nō est eiusdem ra
 tionis cum materia istoꝝ inferiorū: licet bene videatur pro
 bare aliquantulum mundum inferioꝝem totalem esse vnum
 cōtinuum. Breuiter istud nō videtur valere: qz celum ha
 bet materiam & cum hoc materiam eiusdem rationis cu3
 materia istoꝝ inferiorū. C Primum probatur primo ancto
 ritate Aristotelis dicentis primo huius. q̄ differt dicere
 celum & hoc celum. nam qui dicit celum dicit formam: et
 qui dicit hoc celum dicit formam materie mixtam. s. cōpo
 situm ex materia & forma. C Confirmat idē anctoritate cō
 mētatoꝝ in tractatu suo de substantia orbis in principio. vbi
 dicit celum esse ex duabus naturis: sed nature dicuntur scdo
 phyficoꝝ materia & forma. C Cōfirmatur idē tertio. nam
 celū est vnu nūero. ergo celū h3 māz. an̄s notū ē de se. p̄sa
 pbatur per Aristo. q̄nto metaphysice. d. q̄ vnu3 numero

sunt quorum una est una. **C**onfirmat idem quarto. nam Aristoteles primo huius volens probare mundum esse unum dicit hoc esse ideo quod pertinet totalem materiam pertinentem ad formam mundi. et ita non restat alia materia ex qua posset fieri alter mundus. Ecce quomodo pertingit mundum habere materiam. sed non accipit mundum solum pro isto mundo inferiori. sed pro mundo totali cuius celi est principalis pars. ideo videtur quod concedat celum habere materiam. **C**onfirmat idem quinto sic. Naz. xij. metaphysice dicitur in non habentibus materiam non est possibile esse plura individua sub una specie. et tamen in corporibus celestibus inveniuntur plura individua sub una specie. quare videtur quod celum non careat materia. **C**onfirmat idem sexto. in celo reperitur rarum et densum. ergo in celo est materia. antecedens patet per hoc quod dicitur in. 2. huius quod stella est densior pars sui orbis. et ita tenet per Aristotelem. in tertio huius diffiniens rarum et densum per habere materiam. unde dicit hoc esse densius quod sub equali vel minori extensione habet plus de materia. hoc autem rarietas: quod sub equali vel maiori extensione habet minus de materia. **C**onfirmat hoc idem septimo. quod aliter celum non esset divisibile. unde dicitur in de substantia orbis si non esset divisio in materia ante formam substantialem ipsa esset indivisibilis nec esset extensa: ita consimili modo videtur esse in opposito. quod si divisio non precedat formam substantialem celi ipsa videretur esse indivisibilis: sed non potest eas precedere nisi celum habeat materiam: et illa divisio inheret partibus naturaliter quod forma celi. **D**einde probatur secundo. scilicet quod habeat materiam eiusdem rationis cum materia inferiorum. inferiorum: quod omnis materia secundum se est potentia pura: ideo nulla materia secundum se differt ab alia ratione. et ita tenet. per hoc quod differentia rationis est per formam et actum: et antecedens patet primo physico. **C**onfirmatur ad principale: terra est continua aque. et aqua aeri. et aer igni. et ignis orbi lune. et orbis lune orbi mercurij. et sic de alijs orbibus. ergo totalis mundus ex his aggregatus videtur esse unum ens continuu. persequentia tenet de se. antecedens probatur. primo quod illa sunt continua quorum ultima sunt unum. patet per definitiones continuorum: sed sic est de terra et aqua. patet hoc. quod superficies pura terre et concava aque videntur esse una superficies propter hoc quod equaliter distant a centro mundi omnino ex eadem parte centri quod patet per hoc quod nullum est medium inter dictas superficies. **E**t confirmatur hoc secundo. dicte superficies sunt equales. quia se habent sicut locus et locatum. locus autem est equalis locato: ideo si dicte superficies essent due: non una sequeretur quod circa idem centrum possent esse duo circuli equales. quod est impossibile ex tertio geometrie. persequentia patet. si in dictis superficialibus imaginemur periferias circulorum. **T**ertio ad principale auctoritate et testimonio Parmenidis et Anaxagorae quorum oppositionem recitat Aristoteles. primo physico. et dicit ipsos dixisse omnia esse unum. et credo ipsos non fuisse ita fatuos quod hoc intelligerent sic quod sol. et planeta essent unum. et quod celum et terra essent unum. nam hoc nullam videtur habere probabilitatem: ideo videtur quod ipsi intellexerunt hoc sic: quod omnia essent unum continuum modo quo exprimitur in titulo questionis. nam hoc videtur quandam habere probabilitatem.

Oppositum

arguitur. partes mundi diversis moventur motibus. ergo non sunt ad invicem continue. consequentia tenet. nam in quinto metaphysice dicitur. continuus est cuius motus est unus. ideo si partes mundi essent continue non possent moveri diversis motibus. antecedens patet. nam aqua mota ad unam partem aer bene movetur ad alias. similiter hoc idem patet de orbibus celestibus qui diversis moventur motibus. **I**n ista questione erunt duo articuli. Primus erit in materia prima argumenti. utrum. scilicet. celus habeat materiam. et si sic utrum illa sit eiusdem rationis cum materia inferiorum. Secundus articulus erit de questione principali.

Quantum

ad primum sciendum est primo quod hoc nomen materia pluribus modis accipitur. aliquando enim accipitur pro partibus quantitatis alicuius totum sicut accipitur septimo metaphysice. et sic non est dubium quin celum habeat materiam. Secundo modo ac-

cipitur materia pro substantia subiecta motui in quo accipitur octavo metaphysice. ubi dicitur quod in omni eo quod movetur necesse est imaginari materiam. et iterum sic accipitur materia in eo quod dubium quin celus habeat materiam vel sit ipsum materia. tertio modo accipitur materia pro substantia potentiali ex qua cum forma sibi inherente componitur substantia per se subsistens. et sic accipiendo materiam dubium est utrum celus tales habeat materiam. de qua dubitatione Egidius et sanctus thomas in suis diversificantur opinionibus. unde Egidius pro ista dubitatione ponit tres conclusiones. quarum prima est quod celum habet materiam. secunda conclusio quod illa est eiusdem rationis cum materia inferiorum inferiorum. tertia conclusio hoc non obstantem celum non est generabile nec corruptibile. Primam suam conclusionem probat rationibus illis que posite sunt iuxta primum argumentum principale. Secundam autem probat sic. nam si materia celi et materia inferiorum non essent eiusdem rationis. tunc differret specie. quod est falsum ex eo quod materia secundum se cum sit pura potentia nullam determinat sibi formam per quam posset differre specie ab alia materia vel a quocumque alio. ista etiam ratio in virtute posita erat iuxta primum argumentum principale. Tertiam conclusionem probat sic. tali materie celi non est annexa privatio. ergo licet sit in celo non propter hoc ipsum est corruptibile. consequentia patet. antecedens probat per hoc. quod forma celi omnes alias formas continet virtualiter. quod patet per Aristotelem. secundo de generatione dicentem. forme rerum sunt in terminis. hoc intelligitur quod in corporibus celestibus terminantibus mundum et per consequens materia habens formam celi non dicitur habere aliquam privationem alicuius forme sibi annexam cum includat eas virtualiter. **S**ecundo arguitur sic. corruptio non est nisi propter generationem alterius forme ad quam materia habet appetitum. modo non est aliqua forma alia a forma celi ad quam materia celi habeat appetitum et hoc propter excellentiam forme celestis existentis in tali materia. **T**ertio arguitur sic habens materiam non est corruptibile nisi quod forma eius habeat contrarium simile vel sit suas dispositiones naturales. modo forma celi non habet contrarium aliquo istorum modorum. ideo non obstat quod celum habeat materiam eiusdem rationis cum materia inferiorum inferiorum adhuc est incorruptibile et ingenerabile. ecce opinionem Egidij. **D**e ista eadem dubitatione sanctus thomas habet aliam opinionem concordans bene cum Egidio in prima sua conclusione. scilicet quod celum habet materiam. sed discordat ab eo in secunda. Nam dicitur quod habeat materiam. tamen illa non est eiusdem rationis cum materia inferiorum. et hoc probat. nam aliter celum esset generabile et corruptibile sicut ista inferiora. **C**ontra istos ambos pono istam conclusionem quod in celo non est materia. **S**ecunda conclusio tertio modo accipiendo materiam. **S**ecunda conclusio specialiter contra sanctum thomam. in celo non est materia differens ratione a materia inferiorum inferiorum. **T**ertia conclusio. celum circumscripta intelligentia est una simplex substantia corporea. **Q**uarta conclusio. ista substantia debet dici forma quod materia. **P**rima conclusio probatur. quia si in celo esset talis materia etiam in celo esset una forma informans illam materiam propter intelligentiam ipsam quod celi circumscripta intelligentia adhuc esset compositum ex materia et una forma alia ab intelligentia sicut dicitur doctoribus voluit. hoc est falsum. quod tunc celum esset ex se mobile naturaliter circumscripta intelligentia. quod negaret Aristoteles. consequentia tenet per hoc quod haberet in se principium actuum et passivum motus. scilicet. materiam et formam ad hoc circumscripta intelligentia. **S**ecundo motus localis circularis est simplicior motibus rectis. ergo etiam corpus mobile naturaliter motu circulari debet esse simplicius corpore mobilibus motibus rectis. sed hoc non esset si celus ita esset compositum ex materia et forma sicut corpus elementaria naturaliter mobilia motibus rectis. **T**ertio motor et mobile debent esse proportionabilia. sed motor celi est multo simplicior motoribus elementorum. ergo

mobile, scilicet etiam debet etiam esse simpliciter ipsis elementis, sed hoc non esset si esset compositum ex materia et forma intelligētia circūscripta. **Quarto** de extremo ad extremum dicitur p̄ mediū: sed s̄m Aristoteles de^o et intelligētia sunt sic omnino simplices q̄ non est ibi cōpositio ex materia et forma nec etiam compositio ex subiecto et accidente: et ista inferiora sunt utroq̄ modo composita. ideo corpora celestia debent tenere gradum medium. scilicet q̄ non sint composita nisi vnicō modo. videlicet ex substantia et accidente et non ex materia et forma. **Quinto** si celum esset compositum ex materia et forma. sequeretur q̄ ipsum esset naturaliter generabile et corruptibile. cuius oppositum probat Aristoteles p̄mo huius. p̄sequētia patet ex eo q̄ omne compositum ex materia et forma est corruptibile: ut patet p̄mo p̄ h̄icox. **Et** posset argui sexto sic. nihil est ponendū frustra in natura: sed frustra poneretur materia in celo si ibi poneretur cum non appareat necessitas ponendū ipsam nisi p̄pter generationes et corruptiones substantiales quales nō inveniunt in celo. **Secūda** conclusio probatur per primam: q̄ si in celo nō est materia. nec est ibi materia alteri^o rōnis cum materia istoz inferioroz. **Secundo** q̄ si in celo esset materia eiusdem rationis cum materia istoz inferioroz tunc sicut materia celli maxime appetit formas celli. ita etiam materia istoz inferioroz maxime appeteret eandem: sed ipsam nūq̄ habere posset. et sic aliquid esset appetitū frustra in materia eterno tempore. q̄d est falsum. **Tertia** conclusio p̄: q̄ si celum circūscripta intelligētia non est suba cōposita ex materia et forma sicut dicit prima conclusio: et tamen est suba corporea sicut notum est de se: oportet q̄ sit substantia simplex saltez per privationē cōpositionis ex materia et forma: licet non per privationē cōpositionis ex partibus quantitatis nec p̄privationes cōpositionis ex suba et accidente. **Quarta** conclusio p̄. ex eo q̄ materia nullius est activitatis. celus autē alius est activitatis: q̄ agit in ista inferiora lumine et in flumina. ergo celus magis debet dici forma q̄ materia. nec p̄pter hoc oportet q̄ sit nature intellectualis et indivisibilis sicut arguit sc̄tus Thomas. nam dico q̄ nō oportet omnē actū per se subsistentē esse naturā intellectuāle et indivisibile. nec valet illud q̄d dicit Egidius. scilicet q̄ quōis celū sit cōpositum ex materia et forma: tamen q̄ materia illa est satiata forma celli quā habet p̄pter eius nobilitatez p̄pter hoc celum est incorruptibile: nam tunc multo plus materia bois debet esse satiata forma hominis. et per p̄sequens homo esset incorruptibilis. nam forma hominis nobilioz est q̄ illa forma celli quā ponit Egidius esse in celo p̄ter intelligentiam. **Nec** etiam valet illud q̄d ipse dixit q̄ ideo celum nō est corruptibile: quia eius forma non habet contrarium nec s̄m se nec s̄m suas dispositiones naturales. nam si sic: tunc subito talis forma reciperetur in materia istoz inferioroz: q̄ hec materia istoz inferioroz appeteret illaz formaz: cum s̄m Egidii sit eiusdem rationis cum materia celli: que quidē materia celli appetit illam formam. nec hec materia istoz inferioroz habet contrarium illi forme. ideo statim illam formam reciperet sicut recipit lumen q̄d quidem lumen etiam non habet contrarium in materia. nec etiam valet illud q̄d dicit sanctus Thomas. q̄ vna materia sit ab alia alterius rationis. q̄ pure potentie non habent. unde distinguuntur s̄m rationes specificas vel substantiales. q̄ que distinguuntur s̄m rationes specificas vel substantiales: illa sunt diversarum graduz entitatis. modo due pure potentie nō sunt diversoz graduz entitatis. q̄ non habent intrinsece unde vna excedat aliam. imo pura potentia est omnino alterius gradus in entitate substantie. et impossibile est aliquā substantiam minus esse q̄ in pura potentia.

Quantum ad secundū articulum suppono primo q̄ illa sunt continua quozū ultima non sunt vnum per se et q̄ illa non sunt continua quozū vltima non sunt vnum per se. **Suppono** secūdo q̄ illa que sunt diversaz specierum nec vnum est in potentia ad relationem non faciunt vnum saltez per se licet bene per aggregationem eo modo quo exercit^o dicit vnum. **Suppono** tertio q̄ p̄tigua sunt quozū vltima sunt simul. **Sed** dicitur

ceres si hoc esset vix sequitur q̄ si esset aliqua vltima cūctus vna medietas esset arida et alia vltima nō esset ens vnum cōtinuum ex eo q̄ vltima suaz medietatū nō faceret vnum per se postq̄ essent diversaz speciez. **Respondeo** concedendo p̄sequens et p̄sequētia. **Tunc** sit prima conclusio. quatuor elementa nō sunt adinvicem continua. probatur: q̄ eoz vltima nō sunt vnum. ergo nō sunt continua. p̄sequētia tenet per primā suppositionē. autē probatur. q̄ quatuor elementa distinguuntur specie sicut dictū est in secūda questione. ergo vltima eoz non faciunt vnum. p̄sequētia tenet per secundā suppositionem. **Secūda** conclusio quatuor elementa bene sunt continua. probatur. q̄ eoz vltima sunt simul. ergo sunt cōtigua. p̄sequētia tenet per tertiam suppositionem. antecedens p̄. q̄ inter aquā et terram nulla est distantia. nec inter aerez et aquā nec inter aerez et ignez. **Tertia** conclusio. mundus inferior est cōtinuus mundo superiori et nō continua. prima pars patet: q̄ eoz vltima sunt simul. sc̄da pars p̄: q̄ vltima eoz nō sunt vnum cum distinguantur specie ut dicebat in secūda questione. **Quarta** conclusio orbis celestes non sunt sibi invicem cōtinui sed contigui. prima pars p̄: q̄ diversis moventur motib^o. p̄ hoc clare de octava sphaera et de sphaera saturni et de aliis sphaeris. similiter et hoc p̄cedunt sc̄s astronomi. si autē essent cōtinui vnum moveret ad motum alterius ex eo q̄ cōtinuoz vnum est motus. secunda pars patet ex eo q̄ vltima orbium supcelestium sunt simul. ergo sunt cōtigua. p̄sequētia tenet per tertiaz suppositionem. antecedens p̄ ex eo q̄ nulla est distantia inter vltima orbium celestium. et hoc inter vltima s̄m que inter immediati.

Ad rationes Ad primā. omnium cor^m mundi materie sūt continue et c. nego antecedens. ad probationem dico q̄ licet totalis massa prime materie esset vnum ens cōtinuum omnib^o formis substantialibus ablatis: ipsa tamen definit esse cōtinua p̄pter positionem formarū substantialiū in ipsa. nam p̄pter illas non omnium in mundo immediatoz vltima sunt vnum. nec est simile de pariete respectu imaginuz depictarū in ipso et materia prima. respectu formarū substantialiū existentū in ipsa q̄ portio materie prime cū sua forma substantiali facit vnum ens q̄d est per se vnum. sic autē nō facit portio parietis cum imagine super eam depicta. s̄ vnum per accidens. **Et** quāntaz est de obiectione posita iuxta primū argumentū dico q̄ licet res mundi inferioris essent continue sicut tamen non sunt: adhuc mundus inferior nō esset cōtinuus mundo superiori: q̄ in mundo superiori nō est materia: sed quando probatur primo auctoritate Aristoteli. primo huius. qui dicit celū dici formam et c. dico q̄ hic nō loquebat ex intentione sed dispensative arguendo ad partem fallam. **Et** ad sc̄dū dico q̄ cōmētatoz in loco p̄allegato accipit celum pro aggregato ex orbe et intelligētia motūte appropriata orbi. et sic celum est cōpositum ex duabus naturis. scilicet ex motore et mobili. cum quo tamen fiat q̄ quelibet dictaz naturarum est substantia simplex. **Ad** tertium vnum numero sunt et c. dico q̄ Aristoteles accipit materiaz impropiet. scilicet pro re pro q̄ terminis supponit. ita q̄ de illis terminis verificat vnum in numero. quoz materia est vna. scilicet qui supponunt pro eadē re. sic enī bene concedimus q̄ for. et homo scribes sunt vnum et in idē numero. **Ad** quartū dico q̄ Aristoteles ibi per materiā mundi intelligit corpora simplicia. scilicet quatuor elementa et celū et nō talem materiā ex qua cuz forma substantiali sibi inherente fit vnum per se. et per formā mundi intēdebat ordinē istoz corporū simplicium vel ipsaz primā causaz. **Ad** quintū dico q̄ Aristoteles hoc intellexit sic q̄ in substantiis nō habentibus materiaz. id est partes quantitativas nō sunt plura individua sub vna specie: ita q̄ capit ibi materiam pro partibus quantitatis: et non capit materiaz pro materia tertio modo dicta. **Sed** notandum q̄ dicta auctoritas sic intellecta non est concedenda. s̄m fidem nostram et veritatem: quia deus posset facere tot angelos quot vellet omnino eiusdem speciei licet non haberent partes quantitativas. **Ad** sextum dico q̄ in celo est bene raritas et densitas. non tamen eiusdem rationis cum raritate et densitate istoz inferiorum: quia corpora ista inferiora dicuntur

rara vel densa ex eo q̄ habent minus vel plus de materia prima sub equali extensione: sed partes celi dicunt rare vel dense. q̄ habent plus vel minus de substantia celesti sub equali extensione. vnde stella habet plus de substantia celesti q̄ vna alia massa celi sibi p̄p̄nqua & equalis que non est stella. & propter hoc dicitur densior. pars autem p̄p̄nquior dicitur rarior. **C**Ad septimum. si celus non haberet materiam esset indivisibile. nego cōsequentiam. q̄ ipsus est substantia divisibilis. & quando dicit cōmentator in de substantia orbis. si non esset dimensio in materia ante formam substantialem ipsa est indivisibilis. dico q̄ illa auctoritas nihil facit ad p̄positum. q̄ ibi loquitur de quarum numero non est celum: & adhuc aliqui q̄stum ad hoc negant cōmentatores. Deinde quando p̄batur q̄ celum habet materiam eiusdem rationis dico q̄ hoc est bene verum si celum haberet materiam p̄pter hoc q̄ nulla materia s̄m se ab alia differt rōne modo celum nō habet materiam sicut dictū est. **C**Ad secundū principale dico. q̄ superficies cōnexa terre & cavata aque non sunt quid vnum per se. quia sunt diversarū specierum. Ad probationes equaliter distāt a centro mundi. nego. q̄ superficies cōcava aque plus distat. vnde imaginor q̄ quelibet dictarū superficierū est divisibilis s̄m p̄funditatem & non indivisibilis sicut alij imaginant. sed statim q̄ imaginabor eas divisibiles s̄m p̄funditatem clarum est q̄ nō equaliter distant a centro mundi. Et quando dicebatur nullum est medium. inter dictas superficies. ergo equaliter distant a medio mundi. cōsequentia nō valet. Ad cōfirmationem dicte superficies sunt equales. nego. & quando dicebatur locus est equalis locato. dico q̄ si illa auctoritas est vera oportet ipsam bene glosare. vnde sciendū. q̄ aliquando locus est minor locato & aliquando maior & aliquando equalis. vnde si capiat vna parva pellicula que circūdat vitellūz omni ipsa est locus ipsius vitelli. & tamē clarū est qd̄ est multo minor q̄ sit illud vitellum qd̄ locat. Similiter ignis ē locus aeris & tamē est multo maior q̄ sit aer. Similiter si caperent due cere equales in quantitate & in pondere & vna earū fiat lata & circūflectatur alteri tunc ipsa sit locus eius et est sibi equalis. sic ergo patet quomodo locus aliquādo est minor. aliquando maior. aliquando equalis locato. Et ideo quando Aristoteles dicit locum esse equalem locato intelligit q̄stum ad cōmentatam. i. q̄stum est locatum tantūz preesse eius locus capit & p̄tinet. **C**Ad tertium principale dico q̄ parmenides & mellissus fuerit illius opinionis ideo negentur. Et h̄ brevier de ista questione.

Corum autem cuius bec partes perfectū necesse est esse &c. **T**extu p̄mentū quarti.

Questio v.

Quantum

p̄positum erat. Utz mundus sit perfectus & arguitur primo q̄ non. q̄ illud nō est perfectum cui potest fieri additio: sed mundo potest fieri additio. ergo &c. maior ē nota. nam Aristo. in littera p̄pter hoc cōcedit lineam circūlarem esse perfectam. quia sibi non potest fieri additio & lineam rectam esse imperfectam: q̄ sibi potest fieri additio. minor p̄z: q̄ per potentiam supernaturalem ultra istum mundum posset fieri de nouo vnus orbis vterior: & per potentiam naturalem potest fieri perfectior: q̄ potest de nouo generari naturaliter aliquis homo ex cuius additione mundus videtur fieri perfectior q̄ erat ante. **C**Secundo mundus multas includit imperfectiones & defectuositates. ergo mundus non est perfectus. cōsequentia tener. nam in mūdo sunt multa monstra & multa sunt mala que sunt quidam defectus: sed hoc videtur mundo imperfectionem arguere. **C**Tertio mundus est perfectior vna vice q̄ alia. ergo aliquando est imperfectus. patet cōsequentia. nam tunc deficit sibi aliqua perfectio quam alias habuit. antecedens p̄z: quia aliquādo sunt plura indiuidua de vna perfecta specie q̄ cōsueverunt eē sicut plures homines vel plures equi: & etiaz aliquando est perfectior cō-

stellatio & aliquando imperfectior. propter quod mundus videtur esse aliquando perfectior. aliquando minus perfectus. **C**Quarto mundus non est ens. ergo non est quid perfectum. cōsequentia tenet. antecedens probatur. quia vel esset substantia vel accidens. nō substantia. quia mundus est quoddā aggregatū ex omnibus substantijs & omnibus accidentibus. tale autem non est substantia solam: etiam tale non est accidens solam.

Oppositum vult Aristoteles. **C**In ista questione primo ponaz quasdam distinctiones. scdo p̄clusiones. tertio aliqua dubia.

Prima distinctio mundus accipitur quattuor modis. vno modo pro aggregato ex deo & intelligentijs & omnibus alijs rebus. & sic mundus dicitur esse vniuersitas entium. Secundo modo accipitur mundus pro aggregato ex omnibus rebus excepto deo. Tertio modo accipitur mundus pro aggregato ex omnibus exceptis intelligentijs & deo. & sic accipit in tractatu de spera vbi mundus diuidit in mundum superiorem & inferiorem. Quarto modo accipitur mundus pro aggregato ex omnibus infra cōcauum orbis lune. & sic accipitur primo metheroz. vbi dicitur. necesse est mundum istum inferiorem esse cōtinuū id est cōtinuum latioribus superioribus vt ei⁹ tota virtus gubernetur inde. Accipiendo mundum primo modo est perfectior: mundo accepto secūdo modo. & mundus acceptus secūdo modo ē perfectior: mūdo accepto tertio modo. & sic cōsequenter. **C**Secunda distinctio est. perfectus dicitur dupliciter. s. simpliciter & s̄m quid. perfectum simpliciter dicitur de quo hoc nomen perfectum est affirmatiue verificabile sine additamento vt docendo hoc est perfectum. **P**erfectū vero s̄m quid dicitur de quo est verificabile hoc nomen perfectum cum additione sicut dicendo hic est perfectus homo: bunellus est p̄fectus asinus. Ista distinctio patet quinto metaphysice. vbi dicitur q̄ quoddā est perfectū in genere. & quoddam est perfectus extra genus: & per perfectum in genere intelligit perfectus s̄m qd̄: & per perfectum extra genus intelligit perfectum simpliciter. **C**Et est sciendum q̄ ad hoc q̄ aliquid dicatur perfectus simpliciter requiritur q̄ nihil sibi deficiat nec ei potest fieri additio nec aliquid sit perfectius eo. nec possit esse. Ecce quattuor p̄ditiones requisitas ad perfectionem simpliciter. **C**Tertia distinctio. perfectum s̄m quid seu in genere dicitur dupliciter. scilicet quoddam substantiale & quoddam accidentale: substantiale est de quo est verificabile hoc nomen perfectum cum additamento de p̄dicamento substantie. sicut dicendo sor. est perfectus homo. Sed perfectum accidentale dicitur de quo est verificabile hoc nomen perfectum cum additamento de p̄dicamento accidentis vt dicendo. sor. est perfectus lector. mūdos est perfecta magnitudo. Et istud posset subdividi s̄m genera predicamentorum accidentium. **C**Quarta distinctio. q̄ corpus potest dici vnum vel simpliciter vel aggregatione.

Quantum ad scdm sit prima p̄clusio. Accipiendo mundū p̄mo modo mundus est perfectus simpliciter. p̄bat ex qd̄ nominis p̄fecti simpliciter. **C**Confirmat. q̄ sic accipiendo mundū includit deū qui est ens p̄fectum simpliciter. modo totūz nō est minoris p̄fectionis q̄ sua pars. **C**Secda p̄clusio. accipiendo mundū in alijs tribus p̄clusionibus vltimis ipse nō est p̄fectus simpliciter p̄bat. q̄ sic accipiendo aliqd̄ est eo p̄fectus. puta de⁹: s̄ si est p̄fectus simpliciter sic accipiendo mundū nihil deberet esse eo p̄fectus sicut p̄z ex qd̄ nominis p̄fecti simpliciter. **C**Tertia p̄clusio. sic accipiendo mundū. s. scdo tertio & quarto modis mūdos est perfectus s̄m quid. i. mūdos est perfectus mūdos. p̄bat. q̄ nihil debet fieri ei de pertinētibus ad p̄fectiones mundi. hoc p̄bat q̄stus est ex parte corporū simpliciter distinctiorum specie: q̄ non sunt nisi quinqz corpora simplicia specie distincta sicut probatur in tertia questione modo nullus istoz deficit mūdo. **I**stam p̄clusionem Aristoteles p̄ncipaliter intendit in primo tractatu hui⁹. **C**Quarta p̄clusio. mūdos est p̄fecta magnitudo. p̄bat. q̄ est diuisibilis s̄m omnē dimensionem. s. tam s̄m longitudinem q̄ latitudinem q̄ profunditatem & non

sunt plures dimensiones sicut species sicut patet per Aristot. in littera. Quinta conclusio. mundus est corpus unum loquendo de unitate aggregationis et non de unitate dicta simpliciter. probatur illud. quod est perfecta magnitudo hoc est corpus: et hoc unum primo vel secundo modo dictum. sed mundus est magnitudo perfecta per precedentem conclusio nem. ergo et c. maior pars ex eo quod iter omnes magnitudines que sunt linea superficies corpus solum corpus est magnitudo perfecta. nam alie due magnitudines non sunt sicut omne dimensione divisibiles. unde linea solum est divisibilis sicut unam dimensione. scilicet longitudine. superficies solum sicut longitudo et latitudine. corpus vero sicut omnes. scilicet tam latitudinem quam longitudinem quam profunditatem. Et notanter dico in maiore omnis magnitudo perfecta est corpus unum primo vel secundo modo dictum ad denotandum quod sufficit unitas aggregationis. unde mundus non est corpus unum simpliciter sicut est sol. vel plato. sicut probavit quarta ratio: sed bene est corpus unum aggregatione multarum rerum ad invicem.

Quantum ad tertium dubitatur. utrum accipiendo mundum primo modo sit perfectior deo. probatur quod sic: quia mundus primo modo acceptus continet perfectiones dei et cum hoc perfectionem multarum aliarum rerum. Secundo dubitatur videtur quod mundus non sit divisibilis sicut omnem dimensionem: quia non est divisibilis sicut in dimensiones illius ligni vel illius lapidis. Tertio dubitatur ex quo mundus est divisibilis sicut omnes dimensiones. penes quam ergo diametrum mundi cum sit sphericum debet capi eius longitudo. et penes quas latitudo: et penes quas profunditas: et illud non solum dubium est de mundo verum etiam de quocumque alio corpore spherico. Ad primum dico. quod accipiendo mundum primo modo non est perfectior deo. et ulterius dico. quod mundus primo modo acceptus non includit ampliores perfectiones quam deus ex eo quod cuiuslibet entis perfectiones includit deus. Ad secundum dico concedendo quod mundus non est divisibilis sicut omnem dimensionem. sicut numerum tamen est bene divisibilis sicut omnes dimensiones. sicut species que non sunt nisi tres. scilicet longitudo latitudo et profunditas. ex eo quod non possunt esse plures linee intersectantes se in aliquo corpore ad angulos rectos et penes unam illarum linearum sic se intersectantur capitur longitudo: et penes aliam latitudo: et penes aliam profunditas. Ad tertium dico quod diameter in corpore spherico mensuras longitudinem potest accipi ad placitum mensurantis ex quo omnes diametri corporis spherici sunt equales: sed sic non est in corpore non spherico. et ideo ibi diameter mensurans longitudinem non accipitur ad placitum mensurantis.

Ad rationes ad primas. mundo posset fieri additio dico quod non pertinet ad perfectionem mundi essentialis: et quando dicebat. deus posset apponere unum orbem dicendum est quod non: et hoc propter immutabilitatem voluntatis divine. ita diceret Aristot. sed tamen sicut fidem et rei veritatem concedendum est quod deus valde bene posset facere mundum perfectiorem. imo potest facere unum alium mundum vel duos vel tres vel quot vellet. et quando dicebatur videtur quod per potentias naturalem posset fieri perfectio: sicut aliquis homo de novo generetur dico quod non propter hoc fieret perfectio: perfectio essentialis: sed bene accidentalis. Ad secundam dico quod ex hoc quod in mundo sunt monstra et defectuositates per talia non arguitur mundi imperfectio: sed magis perfectio. unde si omnia in mundo essent eque perfecta non esset tanta pulchritudo mundi sicut modo est: aliquibus existentibus perfectis: aliquibus defectuosis. unde maior pulchritudo et decor omnis est parietes diversis coloribus et imaginibus esse depictos. ut quod hic sit depicta figura leonis hic capre que si omnes parietes consimili colore essent colorati et consimilibus imaginibus depicti. Ad tertiam dico quod est bene perfectio: una vice quam alia perfectione accidentali et non essentiali. Quarta ratio bene probat mundum nihil esse quod sit per se unum cum quo bene stat mundum esse aliquid aggregatione. nec oportet illud aliquid esse substantias vel accidentis: sed bene aggregatum ex substantiis et accidentibus. et sic sit finis.

Intendendum primo utrum est corpus infinitum et c. Textu predicti trigesimali tertii.

Questio VI.
Quaedum est modo de finitate et infinitate mundi postquam locutum est de perfectione mundi. gratia cuius volo tractare istas questiones. scilicet primo utrum possit esse aliquid corpus infinitum immobile. Secunda questio.

utrum possit esse aliquid corpus infinitum mobile motu circulari. Tertia est. utrum possit esse aliquid corpus infinitum mobile motu recto. Quarta. utrum aliqua magnitudo sine corporea sine incorporea possit esse vel sit infinita. Quinta. utrum si infinitum esset unum eorum posset esse maius alio si essent plura. Sexta. utrum mundus sit magnitudo finita vel infinita.

De prima arguitur quod sic. si unum oppositum est in natura et reliquum. sed corpus mobile finitum est in natura et ei opponitur corpus infinitum immobile. ergo et c. Secundo quod extra celum de facto est spacium infinitum immobile: quia aliter non potest imaginari quod sit extra mundum et illud spacium videtur esse corpus cuius sit longum latum et profundum. Tertio infinitum dicitur quod totum occupat: sed tale corpus de facto est. scilicet mundus. et cum hoc ipse est immobilis: quia non videtur ad quam distantiam positionis posset moveri ex quo totum occupat.

Oppositum arguitur. omne corpus est naturaliter mobile sicut patet probatur. ideo non est aliquid corpus immobile: et per consequens nec infinitum immobile. Secundo. nam tale corpus esset frustra cum nullam haberet operationem neque motum. Unde primo volo premittere aliqua generalia valentia nobis ad questiones propositas de infinitate. Deinde volo respondere ad questionem primam.

Quantum ad primum sciendum est. quod infinitum potest imaginari pluribus modis. uno modo sicut quantitate continua. alio modo sicut quantitate discretam. sicut quantitates discretas potest imaginari vel actualiter separato: ab invicem: vel non actualiter separato: ab invicem: sed separabili. infinitum autem sicut quantitate continua potest imaginari vel extensivum solum vel extensivum et intensivum simul. Deinde infinitum sicut extensionem possumus imaginari vel successivum vel permanentem. Deinde infinitum imaginatum sicut extensionem permanentem possumus imaginari vel sicut unam dimensionem sicut si nos imaginaremur lineam infinitam vel sicut duas sicut si imaginaremur superficiem infinitam. vel sicut tres sicut si imaginaremur corpus infinitum. Deinde infinitum sive sit imaginatum sicut unam dimensionem sive sicut duas sive sicut tres possumus imaginari vel infinitum sicut quolibet eius partem vel infinitum ad unam eius partem et finitum ad aliam. Exemplum primum sicut si imaginaremur aliquam lineam infinitam tam versus orientem quam versus occidentem: vel aliquid corpus infinitum versus omnem distantiam positionis. Exemplum secundum. sicut si nos imaginaremur infinitam lineam versus orientem finitam tamen versus occidentem primum infinitum vocat infinitum simpliciter: secundum autem infinitum secundum quod. Adhuc possumus imaginari infinitum dupliciter. uno modo sine aliqua quantitate. alio modo cum quantitate. ut si imaginaremur unum infinitum circa nos. puta celum ulterius protensus in infinitum. Adhuc ulterius possumus imaginari de infinito secundum longum licet sit finitum secundum latum et profundum. vel quod sit uniformiter latum vel quod sit difformiter latum ita quod una eius portio sit pedalter lata. alia autem subduple latitudinis. et alia subtriplice: et sic ulterius. Secundo sciendum quod licet infinitum potest capi dupliciter. uno modo categorematice. alio modo sine categorematice cum accipit categorematice. equaliter omnino huic res non habet finem. et iuxta tale acceptionem habet neganda. primum est divisibile in infinitum. quia est sensus quod primum est divisibile in re quod non habet finem. modo hoc est falsum. quia quilibet partem in quo primum est divisibile habet finem unde sic accipiendo infinitum dicitur ab in quod est non et finitum. unum infinitum quasi non finitum et sic exponit infinitum categorematice

esse acceptum in continuis. proportionaliter exponitur in numeris. ita quod ille numerus diceretur infinitus qui non habet ultimum nec finem. infiniti sic accepti aliquae sunt proprietates quae sibi conuenirent si esset aliquod tale. prima quod non posset consumi per ablationem finiti quantumcumque multotiens consumam. nec ex quatuordecim numero finitorum resultare posset. Secunda proprietates eius esset quod non posset determinari quantum ipsum esset. quia si quaeretur quantum ipsum est non posset alter responderi nisi quod ipsum est infinitum. et hec non esset responsio propria. propter hoc quod illa repositio non mutaretur posito quod ab eo auferretur tantum quantum est totus mundus. unde tanto ablato adhuc residuum maneret infinitum. ex eo quod infinitum per ablationes finiti non definit esse infinitum. aliter enim per additiones finiti ad finitum fieret infinitus. quod est falsum. Sed infinitus sine categoriamate aliter exponitur in continuis et aliter in discretis unde aliqui in continuis exponunt sic infinitus corpus. id est tantum corpus quin minus. ita quod in continuis exponunt infinitum tantum sine categoriamate per illam orationem non tantum quin minus. sed in discretis exponunt per illam orationem non totum quod plura. Sed illud non videtur valere. nam finem illam expositionem oportet concedere quod infinita pars est in isto corpore pedali: quod non communiter conceditur: licet bene concedatur quod infinite partes sunt in isto corpore pedali. consequentia probatur. quod non tanta pars est in isto corpore pedali quin maior pars sit in eodem. Secundo iuxta eandem expositionem hec esset concedenda. infinitum pondus solis. potest portare: nam ex quo potentia solis non determinatur ad maximum pondus quod solis possit portare: quantum bene ad minimum quod non potest sequitur quod quocumque pondere dato quod solis possit portare adhuc minus potest portare: et sic si in infinitum in continuis dicto modo esset exponendum hec esset concedenda. infinitum pondus solis. potest portare. Nec etiam bene exponunt infinitum sine categoriamate acceptum in discretis ex eo quod expositio debet esse conuertibilis. cum exponitur. sic non est in proposito: quod non sequitur. non totum quin plura sunt. ergo infinita sunt: aliter enim ex negativa sequeretur affirmativa quod est falsum: ex eo quod negativa quantum est ex forma eius nihil ponit. affirmativa autem aliquid ponit. Alii autem exponunt sic. et hoc in discretis. Verbi gratia: infiniti homines currunt. duo homines currunt et tres homines currunt et non totum quin plures: sed in continuis sic. infinitum corpus est corpus pedale est et corpus tripedale est et corpus quadrupedale et sic in infinitum. Sed illud iterum non sufficit. nam posito quod viginti boves traherent nauem unam et triginta unam aliam et quadraginta aliam tertiam et quinquaginta quartam et sic in infinitum: et quod non essent pauciores quam viginti trahentes nauem: hec est concedenda infiniti boves trahunt nauem: et tamen hec est falsa. duo boves trahunt nauem. et similiter hec tres boves trahunt nauem. et sic ulterius usque ad viginti. si posito quod infinita essent corpora quorum unus non esset pars alterius quorum minimum esset decem pedum et aliud viginti pedum et aliud quadraginta. et sic in infinitum ascendendo secundum proportionem duplicatam. si est concedenda. infinitum corpus est. non tamen hec. pedale corpus est et bipedale corpus est et sic ascendendo usque ad decem. Possunt ergo aliter exponere infinitum tantum sine categoriamate in continuis quidem per hanc orationem aliquot et quantumlibet maius: in discretis autem per hanc orationem aliquot et quantumlibet plura. Iuxta istam expositionem infinitum in continuis hoc est falsum. infinitum pondus solis. potest portare. nam ad eam sequitur quod quantumlibet maius ea est in isto corpore pedali. modo hoc est falsum. Iuxta etiam eandem expositionem hec est falsa. infinita pars est in isto corpore pedali. quod ad eam sequitur quod aliquota pars est in isto corpore pedali et quantumlibet maius. Iuxta autem expositionem infinitum sine categoriamate in discretis accepti hec est concedenda. infinite partes sunt in continuo. quod aliquot partes sunt in continuo et quantumlibet plures sunt in eodem. Alteri sciendum quod propositiones in quarum una ly infinitum tenet sine categoriamate et in alia categoriamate. sunt sibi invicem impertinentes ita quod una earum non sequitur ad aliam nec repugnat ei. unde non sequitur

infinitum corpus est. ergo aliquod corpus est infinitum. nam in prima ly corpus fiat confuse tantum. in secunda autem determinate. et in prima ly infinitus accipit sine categoriamate. et in alia categoriamate. Alteri sciendum quod a propositionibus de futuro vel de preterito in quibus ly infinitum est sine categoriamate sumptum ad propositiones de presenti in qua ly infinitum consimili modo tenetur cum ly verum non valet consequentia. unde non sequitur. infinitum corpus fuit hec ergo aliquando fuit vera infinitum corpus est. nec sequitur infinitum corpus erit. ergo hec aliquando erit vera infinitum corpus est. patet in simili. nam licet hec sit vera. infiniti dies fuerant. nunquam tamen hec fuit vera de presenti. infiniti dies sunt. et licet infiniti dies erant nunquam tamen hec erit vera. infiniti dies sunt. ista sicut in generali dicta de infinito valebunt nobis ad sequentia.

Tunc sit prima conclusio. nullum corpus infinitum simplex est immobile. probatur quod illa non sunt nisi quinque secundum speciem ex precedentibus. scilicet quatuor elementa et celum. modo quodlibet eorum est mobile. elementa quidem motibus rectis celum autem in motu circulari. tota ratio patet ex prima parte motus. secundo nam sequitur si aliquod corpus naturale simplex esset infinitum quod etiam locus eius naturalis esset infinitus: cum locus debeat esse equalis locato: sed hoc est impossibile. primo quia periret sursum et deorsum. nam in infinito non est medius nec extremum. et tamen sursum et deorsum sunt extrema et medius. Tertio confirmatur secundo. nam non essent amplius diversi motus naturales diversorum simplicium ex eo quod motus simplicium saltem elementorum sunt naturaliter sursum et deorsum. modo tales motus non essent si non esset sursum et deorsum. Tertio confirmatur tertio. quod sequeretur quod lapis vel gleba terre si esset in illo loco infinito vel ubique moueretur vel ubique quiesceret. quod non apparet verum. consequentia patet. quod totus locus corporis naturalis debet esse consimilis. ideo dicitur quarto physico. quod idem est locus totius et partis. Si autem locus infinitus esset totus consimilis nature. non esset ratio quare aliquod corpus positum in eo moueretur magis vel quiesceret magis in una parte quam in alia ideo vel ubique moueretur vel ubique quiesceret. quod erat per absurdum. Tertio arguitur ad conclusionem quod tale corpus infinitum simplex immobile nec haberet locum naturale nec violentum. consequens est falsum ex eo quod omne corpus simplex postquam est mobile naturaliter sicut prius probatum est. habet aliquem locum naturalem ad quem vel in quo est naturaliter mobile. consequentia patet. quod locus est extrinsece continetur ab alio. ergo per impossibile esset tale corpus simplex infinitum contineri ab aliquo loco naturali vel violento. Quarto illud corpus simplex infinitum immobile vel nec esset grave nec leue vel esset grave vel leue. si dicitur primo tunc vel esset celum. et per consequens non immobile. unde videmus celum moueri ab oriente in occidentem. etiam ex alio. nam tunc illud corpus totum occuparet. et sic nullum esset grave nec leue quod est falsum. Si autem dicitur quod illud corpus esset grave. sic nullum esset leue. quod iterum est falsum. si autem esset leue tunc nullum esset grave. quod iterum est falsum. consequentia patet per hoc quod illud corpus totus spacium occuparet et sic non premitteret secus aliquod aliud corpus. Si autem diceretur quod una eius pars esset gravis. et alia leuis hoc non valet. nam tunc illud corpus esset compositum et non simplex nec etiam posset dici. quomodo illud corpus deberet partiri. et quam proportionem haberet pars gravis ad partem leuem vel ad partem que nec est gravis nec leuis. Secunda conclusio. nullum est corpus infinitum compositum ex simplicibus immobile. probatur. nam omne corpus compositum seu mixtum ex simplicibus est mobile motu vel eorum cuius vel quorum quantitates motiue dominant in ipso sicut ostensum est in prima parte huius. ergo nullum tale est immobile. nec etiam aliquod tale est infinitum. quia vel est compositum ex corporibus simplicibus infinitis secundum multitudinem vel finitis. si infinitis tunc alicuius rei naturalis essent principia infinita. quod improbatum est primo physico: per Aristotelem contra anaxagoram. Tertio confirmatur. quia sicut illa simplicia essent diversorum naturarum sic eorum loci

ea naturalia etiam essent infinita. modo non est possibile loca sic esse infinita cum in motus naturales simplices sint finiti. quia tres ut dicebat in prima parte huius. etiam si essent loca infinita non esset inter ea locus medius. nec etiam tunc esset locus extremus. et sic non esset sursum nec deorsum sicut prius arguebat. nec potest dici quod illud corpus infinitum sit compositum ex corporibus simplicibus finitis secundum multitudinem: quia hoc non posset esse nisi unum illorum corporum simplicium esset infinitum. modo hoc est falsum. secundum quod dixit prima conclusio. sequentia patet per hoc quia nunquam ex finitis secundum magnitudines et secundum multitudinem resultat infinitum. et si sunt finita secundum multitudinem et debeant consistere infinitum oportet ad minus quod unum eorum sit infinitum secundum magnitudinem. Probatur etiam aliter quod non potest dici quod unum eorum sit infinitum. et alia finita ex eo quod tunc illud unum totum occuparet. et sic non compereret secundum alia et etiam alia compereret. Tertia conclusio. nullum est corpus infinitum immobile. probatur. omne corpus vel est simplex vel compositum ex simplicibus. si est simplex sic est mobile. per secundam conclusionem. si est compositum ex simplicibus adhuc est mobile. per secundam. secundo sicut nullus est incorporeus quoniam ipsum sit motuus. ita videtur proportionate nullum esse corpus quoniam ipsum sit immobile. Quarta conclusio responsalis ad questionem. nullum potest esse corpus infinitum immobile. probatur. quia tale si quid crederetur inesse oporteret quod esset simplex vel compositum. quod cumque diceret ipsum esset mobile. Diceres tu nonne deus potest facere unum tale corpus. dico quod non. nam posito quod faceret unum corpus quodlibet magni adhuc ipso facto non esset immobile: quia deus sicut ipsum fecit sic potest ipsum movere.

Ad rationes Ad primam si unum oppositorum etc. dico quod non oportet de oppositis adinvenire privative nisi opponit adinvenit finitum mobile et infinitum immobile. Ad secundam extra celum de facto est spatium finitum. nego. sed de hoc videbitur postea diffusius. Ad tertiam infinitum dicitur quod totum occupat. secundo. sic occupat totum et verum et imaginatum. modo hoc nego de mundo. nam hoc occupet totum spatium verum. non tamen totum imaginatum vel imaginabile. nam hoc extra mundum non fit aliquid spatium. veritatem hanc possumus imaginari sibi aliquid esse. et hec de questione.

Quod quidem igitur necesse quod circumferretur corpus finitum esse omne ex his palam etc. Textum mei trigesimali quinti. **Questio VII.**

Secundum proposito: nunc erat. utrum possit esse aliquid quod corpus infinitum mobile circulariter et videtur quod sic movens infinitum debet habere mobile infinitum: sed primus movens est infinitum. patet octavo physico.

ideo primum mobile sibi correspondens debet esse infinitum. sed primus mobile est mobile motu circulari in eodem octavo physico. quia ibidem dicit primum motus esse circularis et illud esse primum mobilis. ideo non solum videtur esse possibile imo de facto videtur esse corpus infinitum mobile circulariter. maior probatur. quia si motor esset finitus et mobile finitum virtus movens excederet sine proportionem virtutem mobilis. et per consequens moveretur ipsum in non tempore sive in instanti. quod est impossibile. Secundo quando in infinitum parvum corpus est mobile circulariter. ideo videtur quod etiam in infinitum magni corpus sit mobile circulariter. et per consequens infinitum. sequentia videtur tenere a simili. antecedit probatur. quia medietas celi est mobilis circulariter. et medietas medietatis eiusdem et sic in infinitum descendendo. Tertio si possibile esset esse corpus infinitum mobile circulariter hoc videtur esse: ideo quod infinita velocitas non potest esse in tempore finito ut arguitur Aristotele. hoc est falsum. probatur sic. infinita tarditas potest esse in tempore finito. imo de facto est. ergo similiter infinita velocitas potest esse in tempore finito. sequentia videtur tenere a simili. nam simile videtur esse quantum ad hoc de tarditate et velocitate. antecedit probatur. nam partes circumferentiales mole fabrici moventur aliqua tarditate. et aliqua versus centrum in duplo tardius. et alie adhuc versus centrum in quadruplo tar-

dus et sic in infinitum. ideo de facto in infinitum tarde moventur aliqua pars. et hoc in tempore finito.

Oppositum dicitur Aristotele. In ista questione. primo ponenda sunt duo. Certe

De primo sciendum est quod dupliciter dicitur impossibile. scilicet simpliciter et secundum quid. impossibile simpliciter dicitur quod nec est nec potest esse per aliquam potentiam sive naturalem sive supernaturalem. verbi gratia. sicut est plures deos esse. Similiter sicut est oppositum primo principii complexi. impossibile autem secundum quid dicitur quod non potest esse per aliquam potentiam naturalem licet bene super naturalem. verbi gratia. sicut quod celus quietus vel aliquid tale. Secundo sciendum quod infinitum corpus esse mobile circulariter potest imaginari. uno modo quod sit unus orbis qui moveatur aliqua velocitate. et supra illum sit unum alius duplus ad primum qui moveatur in duplo tardius primo. et deinde sit unus alius puta tertius duplus ad secundum qui moveatur in duplo tardius secundo. et sic in infinitum ascendendo primum secundum proportionem duplici in quantitate orbium et tarditate motu eorum. secundo modo quod sit unus orbis qui moveatur velocitate finita. et super illum sit duplus ad primum dupla velocitate motus. et super illum sit duplus ad secundum dupla velocitate motus ad velocitatem secundum. et sic ascendendo secundum proportionem duplici in quantitate orbium et in velocitate motu eorum. tertio quod sit unum corpus circulariter et in infinitum protensus videlicet mobile motu circulari recte. sicut si imaginaremur ultimum celum esse in infinitum protensus et cum hoc moveri circulariter.

Quantum ad secundum sit prima conclusio. infinitum corpus mobile circulariter primo vel secundo modo nec est nec potest esse naturaliter. probatur: quia non est aliqua potentia naturalis que sic posset facere infinitos orbis unum super alium. nec etiam infiniti tales sunt cum probatur sit in secundo metaphisice quod in essentialiter ordinatis non preeditur in infinitum quales essent tales orbis sic ordinati. Secunda conclusio. infinitum corpus mobile circulariter primo et secundo modo potest esse supernaturaliter. probatur. nam aliquantum corpus mobile motu circulari potest esse imo de facto est. et duplus ad illud mobile circulariter potest esse per potentiam divinas et quadruplam ad aliud potest esse etiam per potentiam divinas. et sic ulterius sine statu. ideo infinitum corpus circulariter mobile per potentiam divinam potest esse. antecedit quodlibet catholicus habet concedere. consequentia patet. per expositionem huius termini infinitum tenti sine cathogematically in quantitatibus primum posita in precedenti questione. Tertia conclusio est quod finitum corpus circulariter mobile. primo vel secundo modo est impossibile quantum ad litteram accipiatur impossibile. nam si esset possibile quod infiniti tales orbis de facto essent ipsi possent adinvenire imaginari. et sic fieret ex eis unum infinitum circulariter mobile tertio modo. sed esse tale est impossibile simpliciter sicut statim probabitur. nec ista conclusio tertia repugnat conclusioni secundae. quia secunda. que erat de possibili erat vera in sensu in quo ponebatur. scilicet in sensu divini. hec autem tertia que est de impossibili est etiam vera in sensu in quo ponitur. scilicet in sensu composito. tales autem sensus sunt sibi invicem imperinentes: sic quod nec unum sequitur ad alium nec repugnet. Istius etiam conclusionis tertiae probatio latius videbitur per tractationem. quarti oppositorum. Quarta conclusio. si est corpus infinitum circulariter motus. tertio modo ipsa habet centrum: ista conclusio probatur. per definitiones motus circularis posita in prima parte huius: dicebatur enim quod circulariter moveri est moveri circa centrum. et hoc absque participatione ascensus vel descensus: si talis motus circularis est simplex. Quinta conclusio. si esset corpus infinitum circulariter motus tertio modo ipsum non haberet centrum. probatur quia centrum corporis dicitur medium illius corporis secundum equidistantiam ad extremitates. modo in tali infinito non essent extremitates. ideo non esset tale medium. unde si esset spatium infinitum undequaque qua ratione hic partibus esset centrum vel medium illius eadem ratione in forma vel ubique placeret signare esset centrum eiusdem. Sed

iuxta hoc dubitatur. quia dicit Aristoteles in secundo me-
 taphysice quod infiniti si esset quelibet pars esset media. et hic
 in primo huius dicit quod non. Ita duo dicta possunt concor-
 dari distinguendo de medio: quod medium in aliquo continuo
 dicitur uno modo negative. quia non est extremum imo aliquid
 est ultra et aliquid citra. et sic quelibet pars infiniti si esset: esset
 media. alio modo dicitur medium positive per equidistantiam
 ab extremis. et sic non esset medium corporis infiniti.
 Nec iste due conclusiones. scilicet quarta et quinta contradicunt:
 sicut nec iste. si tunc pater est aliquis pater est. et si tantum pa-
 ter est nullus pater est. Sunt. n. due conditionales vere. scilicet
 bene conceditur quod ans est impossibile. quoniam omnis pro-
 positio est impossibilis ad quam sequitur propositiones con-
 tradictorie. Et ideo ex dictis bene concluditur quod impossi-
 le est esse corpus infinitum circulariter motum. Et ista sit sex-
 ta conclusio. quam Aristoteles multipliciter probat in littera. primo
 sic. quia si esset possibile esse corpus infinitum circulariter mo-
 tum tunc esset possibile in tempore finito pertransire spacium
 infinitum. cuius oppositum ostendit Ari. 6. phy. prima proba-
 tur. nam imaginatur due linee excentes a centro illius cor-
 poris. circa quod movetur versus circumferentiam eiusdem cor-
 poris causantes angulum in centro a quo egrediuntur: in-
 ter illas duas lineas sic imaginatas cadit spacium infinitum
 tunc illud spacium infinitum sic imaginatum pertransit ab
 una illarum linearum in tempore finito postquam totale corpus
 facit unam circulationem in tempore finito. Cuius istam
 rationem dubitatur. nam videtur primo quod spacium interce-
 ptum inter illas duas lineas esset finitum. quod probatur. quia
 esset terminatum illis duabus lineis. Et confirmatur hoc.
 nam posito quod quia ille linee incipiunt egredi a centro constituit
 triangulum cum linea tertia que una cum illis recedat a centro
 que tertia in recedendo sic crescat quod continue maneat super
 illis duabus lineis cum quibus constituit triangulum: tunc
 quando ille linee per infinitum recesserunt a centro inter eas
 cadit spacium: sed probo quod finitum quia figuratum figura tri-
 angulari. Cuius videtur. quia si esset tale corpus infinitum
 non pertransiretur propter hoc spacium infinitum recte. sicut si
 mundus totalis moveretur. non propter hoc pertransiret aliquod
 spacium saltem aliud a mundo. quia mundus non occupat aliquod
 spacium distinctum a seipso nisi tunc velimus ponere locum
 esse unam dimensionem separata quod probatur est ab Aristotele
 tele quarto physicomum. Cuius similis deus posset destruere
 omnem locum huius lapidis. et adhuc movere hunc lapidem
 et sic ille lapis moveretur sine loco et spacio. sic videtur in pro-
 positio: quod si esset corpus infinitum circulariter ipsum posset move-
 ri circulariter absque hoc quod pertransiret aliquod spacium: et
 sic in tempore finito non oportet pertransire spacium infinitum nec
 etiam finitum. Cuius tertio videtur. quod dicta ratio sic posset impediri
 quia diceret aduersarius quod illud corpus infinitum circulariter
 mobile non faceret aliquam circulationem perfectam in tempore finito:
 sed bene in tempore infinito. et sic non oportet unquam de
 dictis lineis imaginatam in tempore finito pertransire spacium
 infinitum. Cuius ad ista. ad primum bene concedo quod si esset tale
 corpus infinitum circulariter motum et in eo essent imaginatæ
 tales due linee infinite egredientes a centro quod inter eas iter-
 ciperet spacium finitum. sed etiam cum hoc inter eas iter-
 ciperet spacium infinitum: ex quo ille linee continue vadunt elon-
 gando: et sunt infinite. et quia inter illas lineas spacium totale in-
 terceptum est finitum et idem est infinitum repugnant ad invicem
 et sequuntur ambo ad eum corpus infinitum circulariter motum
 tunc concludo quod esse tale corpus infinitum est impossibile post-
 quam ad ipsum sequuntur contradictoria. Et consimiliter res-
 pondeatur ad confirmationem. Cuius ad secundum respondeo
 quod Aristoteles in dicta ratione non supponit quod tale spacium in-
 sit: sed quod non repugnat imaginationi. et ex hoc tunc cum hoc
 quod est corpus infinitum circulariter motum infert unum quod
 repugnat imaginationi. scilicet quod spacium infinitum pertransire-
 tur in tempore finito. et ex hoc concluditur quod esse corpus in-
 finitum circulariter motum est impossibile et imaginationi
 repugnans: nam quancumque ex duobus quorum unum

non repugnat imaginationi infertur unum repugnans ima-
 ginationi tunc alterum illorum duorum etiam imaginationi
 repugnat. Cuius ad tertium dico. quod illa obiectio non valet:
 quia talis linea infinita imaginata vel in tempore finito de-
 scribit aliquem angulum circa centrum vel non. si non. tunc
 non movetur. et sic nec illud corpus infinitum movetur. si
 autem describit aliquem angulum tunc sicut deductum est.
 sequitur dictam lineam in tempore finito pertransire spa-
 cium infinitum imaginatum: et sic tale inconueniens sequi-
 tur ad dictam conclusionem sine illud corpus infinitum
 circulariter mobile ponatur complere unam circulationem
 in tempore finito sine in tempore infinito. Cuius secundo. si
 esset possibile esse tale corpus infinitum circulariter mo-
 tum sequeretur quod spacium pedale pertransiretur in non
 tempore sine in instanti. quod est falsum. probatio con-
 sequente. nam ponatur quod a centro talis corporis protra-
 hatur in infinitum linea a. b. que cum illo corpore mo-
 to circumvolvitur: et extra centrum imaginatur una linea
 infinita quiescens. que sit c. d. et sit equidistans sine paral-
 lela linee. a. b. et spacium inter eas pedale in latitudine:
 et moveatur linea. a. b. versus lineam. c. d. tunc sequitur
 impossibile scilicet quod spacium pedale pertransiretur in non
 tempore sine in instanti. probatur. quia in principio mo-
 tus verum est dicere quod linea. a. b. secundum se totam et
 secundum quamlibet sui partem distat pedaliter a linea.
 c. d. et immediate post hoc non distabit: sed concurrerit cum
 ea et interfecabit eam: cum nunc sit equidistans ei et im-
 mediate post hoc non erit equidistans ei. et cum necesse
 sit lineas non equidistantes sine non parallelas concu-
 rere si in infinitum protrahantur. et sic cum nunc dicere
 nec distat pedaliter et immediate post concurrunt. ideo
 sine tempore medio et divisibili pertransitum est spaci-
 um pedale et per motum continuum quod est impossi-
 bile. Cuius iuxta dictam imaginationem sequitur quod ita cito
 to linea. a. b. concurrerit cum linea. e. f. multum ab ea di-
 stante sicut cum linea. c. d. solum distante ab ea pedaliter.
 et sic ita cito pertransiret spacium magnum sicut parvum
 vel sicut parvam partem eius. Probatio consequente.
 quia cum dicitur duabus lineis. a. b. et c. d. imaginatur
 tertia linea. scilicet. e. f. etiam equidistans linee. a. b. mul-
 to plus tamen distans ab ea quam c. d. tunc in instanti in
 quo. a. b. incipit moveri versus. c. d. et versus. e. f. verum
 est dicere quod. a. b. est equidistans linee. c. d. Et
 etiam linee. e. f. et immediate post non erit alicui earum
 equidistans: et cum omnes tres dicte linee sint infinite se-
 quitur. per definitionem linearum inequidistantium sine
 non equidistantium quod immediate post instans datum li-
 nea. a. b. concurrerit cum linea. c. d. et etiam concurrerit cum
 linea. e. f. cum immediate post instans datum erit equi-
 distans utriusque. et sic dicta linea. a. b. ita cito pertran-
 sibat spacium magnum interceptum inter ipsam et lineam.
 e. f. sicut spacium parvum interceptum inter ipsam
 et lineam. c. d. Cuius iuxta idem sequitur quod linea. a. b. ita
 cito interfecaret lineam. c. d. sicut eam tangeret. quod
 est inconueniens. Probatio consequente: quia ita cito
 concurrerit cum linea. c. d. sicut concurrerit cum linea. e. f.
 sicut iam ostendebatur. sed non potest concurrere cum li-
 nea. e. f. nisi interfecaret lineam. c. d. Ideo ita cito sicut
 concurrerit cum linea. c. d. interfecaret eam. et ex hoc tunc
 vltimus sequitur quod linea. a. b. immediate post instans
 in quo incipit moveri pertransibit spacium infinitum
 quod iterum est inconueniens et imaginationi repugnans
 probatio consequente. quia immediate post illud in-
 stans interfecabit lineam. c. d. sicut iam ostendebatur.
 sed non potest ipsam interfecare nisi pertransierit spa-
 cium infinitum imaginatum versus circumferentiam di-
 cti corporis. Cuius tertio arguitur ad dictam conclusio-
 nem sic. omnis linea circa centrum circumvolata descri-
 bit circulum. scilicet maiorem maiorem. et minorem minorem.
 Ideo infinita linea circa centrum mota describeret circulum

Infinitus. et hoc est impossibile: est de ratione circuli et ceteris
libet figure sit esse terminatum. quod patet per diffinitionem
figure positam in principio geometrie. figura est que terminis
no vel terminis clauditur. unde non possit dici cuius figure
esset infinitum. ex quo concluditur quod impossibile est et ima-
ginationi repugnans esse corpus infinitum.

Tunc ad rationes. ad primam potest dici quod virtus in
finita libera potest bene moueri mobile finitum
finita velocitate. quia non mouet quicquam potest. sed quod vult
et ideo non oportet si sit potentia motiva infinita quod ergo sit
mobile sibi correspondens infinitum. Ad secundam con-
cedo antecedens. sed nego consequentiam. ratio negationis
consequentie est. quia diminutio continui bene vadit in infi-
nitum. sed non augmentatio. Consimili modo respon-
deatur ad tertiam. quia tarditas est diminutio motus. ve-
locitas autem augmentatio. et ideo licet tarditas possit ire in
infinitum. non tamen velocitas.

**Sed adhuc neque quod ad medium neque quod
a medio fertur infinitum erit etc. Textu commenti
quadragesimiquarti. Questio. viii.**

tertium propositum erat. virtus
possit esse aliquod corp
infinitum mobile motu recto. probatur quod
sic. quia ignis de sui natura mobilis est mo-
tu recto. et si esset infinitus non minus esset
mobilis motu recto. quia adhuc haberet na-
turam ignis. sed potest esse ignis infinitus.

ergo potest esse mobile infinitum motu recto. assumptum probatur
auctoritate Aristoteli secundo de anima dicitur. ignis esse augmen-
tabilem in infinitum si apponatur combustibile. Etiam
confirmatur hoc quia deus potest facere ignes pedales. so-
pedum. 100. pedum. et sic sine statu. ergo potest facere ignem
infinitum. Etiam affirmatur quod non tantum ignem finitum
posset deus facere quin posset maiorem facere. et hoc sequitur
cum dicitur quod infinitum ignem deus potest facere. patet
hoc ex eo. quia infinitum sic exponitur per aliquam vim
et non tantum quin minus. Secundo. nam si non potest esse
tale corpus infinitum mobile motu recto hoc esset propter hoc
quod illud corpus haberet gravitatem vel leuitatem infinitam.
quod Aristoteli reputat impossibile. probatur hoc non oportere. quia
posset esse tale corpus. et habere adhuc gravitates vel leui-
tatem finitas. quod ostendo sic. nam capiatur vna certa latitudo
do gravitatis finita et illius pars prima proportionalis sit in
vna parte pedali illius corporis infiniti. et secunda pars pro-
portionalis eiusdem sit in alia parte pedali illius corporis in-
finiti. et sic ultra. tunc illud corpus infinitum erit grane. quia
habet gravitatem. et tamen finitam ex eo quod gravitas vnius libere
sola est extensa per illud totale corpus infinitum. Tertio.
nam licet non contingat esse corpus infinitum mobile motu
circulari sicut est dictum in alia questione. quia non contingit
imaginari lineam infinitam circulares. non tamen sic vide-
tur esse de corpore infinito recto. quia bene contingit imaginari
lineam rectam infinitam. et ideo videtur quod etiam bene con-
tingat imaginari mobile infinitum motu recto per illam li-
neam rectam infinitam imaginatam.

Oppositum vult Aristotele. in littera et ad hoc
plures ponit rationes. Ad istas
questiones breuiter pono vnicam rationem quod non potest esse
corpus infinitum mobile motu recto. Istam conclusionem
Aristoteli probat in littera multipliciter. Primo sic ex par-
te locorum. quia si esset tale mobile infinitum. oporteret ipsius
habere locum infinitum: sed hoc est impossibile. quia nullus
locus est infinitus. quod patet per diffinitionem loci qua dicitur
locus esse terminus corporis continens. probatur con-
tra locum saltem verum vel imaginabilem. quia deus posset
mouere totalem mundum motu recto sicut dicit aristoteles
pariensi: et si deus ipsum taliter moueret non mouer-
et ipsum in spacio vero: sed imaginabili vel imaginato: et

eum locus alicuius corporis non possit esse minor illo cor-
pore cum debeat continere ipsum oportet si esset corpus in-
finitum mobile motu recto quod haberet locum infinitum. Et
Secundo si esset corpus infinitum mobile motu recto oportet
dare duo loca extra invicem quorum quilibet esset infinitus: et
hoc est impossibile. quia vntus locus infinitus occuparet omne
spacium imaginabile. et per consequens non pmitteret extra se
alium locum. sequentia probatur quia mobile motu recto mo-
ueretur de vno loco a quo exit ad alium locum in quem in-
trat. Ideo si corpus infinitum moueret motu recto ipsum
pmittere esset in vno loco finito et ex eundo intraret alium lo-
cum extra illum primum. Tertio tale corpus infinitum si
esset vel esset in loco sibi naturali vel violento: si dicat pri-
mus tunc non posset ab illo loco remoueri nisi per motorem
qui esset maioris potentie quam illud infinitum esset resistente
ex eo quod potentia mouentis debet excedere resistentiam moti.
Sed illa resistentia cum esset infinita nulla potentia motiva
posset esse maior. et sic illud corpus per nullam potentiam
posset remoueri a suo loco naturali. et per consequens non e-
ret mobile motu recto. Si autem dicatur secundum. quod illud cor-
pus sit in loco sibi innaturali seu violento hoc est impossibile
ex eo quod nulla esset potentia que per violentiam posset illud
corpus tenere in illo loco sibi violento cum nulla esset pote-
tia illius corporis infiniti illius corporis infiniti: postquam pote-
tia illius corporis infiniti e-
ret infinita. infinito autem nihil est
maius neque finitum sicut notum est de se nec infinitum sicut
postea videbitur. Quarto arguitur ad eandem conclusionem
ex parte gravitatis vel leuitatis. quia si e-
ret corpus infinitum.
et hoc esset grane sequeretur quod e-
ret gravis infinita. sequens
est impossibile. ergo et antecedens. sequentia probatur quia
in maiori corpore est maior virtus. ideo in corpore infinito
e-
ret virtus infinita. ideo si esset aliquod corpus infinitum et e-
ret grane haberet gravitatem infinitam. falsitas consequentis
probatur. quia si haberet gravitatem infinitam. tunc moueret
in non tempore. sed hoc est impossibile. sequentia patet ex
hoc quod aliquanta gravitas mouet in aliquo tempore: et ceteris
paribus maior gravitas mouet in breviori tempore. ergo
si e-
ret talis infinita gravitas illa non moueret. sed instanta-
nee mutaret: modo licet impossibile sit motum esse instanta-
neum: tamen non est impossibile mutationem esse instantaneam.
Breuiter istud magis videtur nostrum propositum con-
firmare quam destruere. quia iuxta illud conceditur quod si esset
gravitas infinita vel infinitum haberet gravitatem infini-
tam non esset mobile. sed bene mutabile. et hoc sufficit no-
bis pro conclusionem nostram qua dicitur quod non est possibile
esse finitum mobile motu recto bene dicimus mobile et
non mutabile. Adhuc iuxta vltimam rationem aliquis
dubitaret vel obijceret negando consequentiam qua ar-
guebatur si esset corpus grane infinitum haberet infini-
tam gravitatem. nam sicut arguebatur secundo ad que-
stionem si illud corpus esset difforme in gravitate secundum
suas partes non oporteret in eo esse gravitatem infinitam.
licet hoc bene oportere si esset vniiformiter grane per to-
tum. Breuiter istud non valet. quia tale corpus in-
finitum mobile motu recto si esset oportere quod esset sim-
plex vel mixtum: et siue esset simplex siue mixtum non
esset in eo tanta difformitas in gravitate quin totalis eius
gravitas esset infinita.

Ad rationes quando dicitur ignis est aug-
mentabilis in infinitum dico quod
non. et quando Aristoteles dicit hoc. dico quod dicit hoc con-
ditionaliter. et illa additio est impossibilis. quia dicit si apponere-
tibi infinitum combustibile. modo hoc est impossibile. quia
ex quo non est infinitum combustibile non est possibile hoc
igni ministrari. Ad confirmationes sequentes videbitur
in sequenti questione in qua pertractabitur vtrum pos-
sibile sit aliquam magnitudinem esse infinitam siue hoc sit
naturaliter siue per potentiam divinam. et ibidem etiam
videbitur de hoc de quo tangitur in tertia ratione. scilicet

verum repugnet imaginationi esse magnitudinem rectam infinitam. Ad secundam soluta est in solvendo obiectio nem secundo facta iuxta tertiam rationem. et sic est finis quoniam.

¶ Si igitur neque spera neque tetragonum neque circulus est infinitus etc. Tertio commenti trigeminoni.

Questio. ix.

Primum propositorum erat. utrum aliqua magnitudo sine corporea sine linearis sine superficialis sit vel possit esse infinita. videtur primo quod sic. nam possibile est quod in prima parte proportionali alicuius hore deus creet unum lapidem pedalem. et similiter possibile est quod in

secunda creet unum lapidem pedalem ad primum. et similiter quod in tertia. et sic ultra de alijs partibus proportionalibus hore. ponatur ergo quod in qualibet parte proportionali alicuius hore deus sic faciat in sine hore: aggregatum ex omnibus illis lapidibus erit infinitum. ideo possibile est quod aliqua magnitudo corporea sit infinita. ¶ Secundo. nam possibile est quod secunda pars proportionalis alicuius corporis pedalis rarefiat et extendatur ad equalitatem prime. et ita de tertia et quarta et sic de alijs. et saltem hoc est possibile per potentiam divinam. et si sic fieret in sine illius hore illud esset infinitum. ¶ Tertio probatur quod de facto corpus bipedale est infinitum. quia illud est infinitum quod est compositum ex infinitis partibus quarum quolibet est tanta sicut aliqua certa data. sed sic est de corpore bipedale. quia in ipso sunt infinita puncta. a quorum quolibet ad aliud est corpus pedale. ¶ Quarto magnitudo est augmentabilis in infinitum. ergo videtur quod sit possibile esse magnitudines infinitas. cum enim est aucta in infinitum videtur esse infinita. antecedens probatur. quia sint. a. et b. due magnitudines corporee et id quod dividitur a. b. addatur ad. a. tunc si. b. est divisibile in infinitum. ergo. a. est augmentabile in infinitum. sequentia videtur tenere ex eo quod per idem per cuius ablationem. b. diminuitur. a. augmentatur. et quia. b. per eius divisionem diminuitur ad subduplum et ad subtripulum et sic in infinitum videtur quod. a. augetur ad duplum et ad tripulum. et sic in infinitum. ¶ Quinto aliquid de facto est corpus bipedale. quia est corpus ex infinitis partibus non communicantibus compositum quorum quolibet est tantum sicut aliquod certum datum. ergo de facto est aliquid corpus infinitum. ¶ Sequenti tenet ex eo. quod tale corpus ex talibus infinitis compositum esset infinitum. Assumptum probatur. nam posito quod essent infinita corpora quorum quolibet esset sicut unum unum. tunc probatur quod ex omnibus illis omni rarefactione et condensatione amota potest fieri unum corpus finitum tante forme sicut est caput meum: vel aliquid tale. Nam sint talia corpora flexibilia. et sit ad imaginationem quod in prima parte proportionali alicuius hore unum eorum fiat latum et circumflectatur vni de illis. et tunc clarum est quod illud circumflexum est finite spissum capiatur in secunda parte proportionali eiusdem hore unum. aliud et circumflectatur aggregato ex primo et secundo. tunc corpus secundo circumflexum est minus spissum quam corpus primo circumflexum propter hoc quod circumflectitur maiori. deinde in tertia parte proportionali eiusdem hore capiatur iterum unum de illis corporibus et circumflectatur aggregato ex prioribus: tunc iterum corpus tertio circumflexum est minus spissum quam corpus secundo circumflexum. et continetur hoc ulterius per singulas partes proportionales alicuius hore: in sine hore sunt infinita corpora sic circumflexa: quod primo circumflexum est spissum secundo. et secundo circumflexum est spissum tertio. et sic ulterius. ergo videtur quod totaliter spissitudo ex his aggregata sit finita postquam spississimum iter omnia corpora sic circumflexa est finite spissum recte sicut aliquid corpus est finitum: cuius prima pars proportionalis est maior secunda. et secunda tertia. et sic ulterius. propter hoc quod inter tales infinitas partes maxima est finita. sic ergo videtur esse probatum quod ex infinitis corporibus equalibus non communicantibus sine rarefactione et condensatione factum sit unum corpus finitum. ¶ Et deinde probatur quod aliqua

magnitudo superficialis est infinita. probatur: quia angulus rectus est magnitudo superficialis. et est infinitus. ergo etc. assumptum probatur. quia angulus rectus componitur ex infinitis angulis acutis rectilineis non communicantibus quorum quilibet est maior angulo contingente certo dato quod patet ex tertio geometrie. illud autem quod ponitur ex infinitis non communicantibus maioribus aliquo certo dato. videtur esse infinitus. ¶ Deinde probatur quod aliqua magnitudo linearis sit infinita. patet hoc de linea giratina que componitur ex infinitis giris: quarum quilibet girat unam partem proportionalem corporis colunaris spissitudinis unius pedis.

Oppositam vult Aristoteles. In ista questione duo erunt articuli. Primus erit utrum de facto sit aliqua magnitudo infinita. secundus erit utrum possit esse magnitudo infinita.

De primo sit conclusio prima. Non est aliqua magnitudo corporea infinita. probatur. quia illa esset mobilis vel imobilis. non potest dici quod imobilis sicut prius probatum est. nec potest dici quod mobilis. ergo vel circulariter vel motu recto sicut prius ostensum est. ergo etc. ¶ Secunda conclusio est. Infinita magnitudo est. patet tam de linea giratina quam de superficie giratina quam de corpore giratino corporis colunaris. nam aliqua linea giratina est et quilibet maior giratina linea est. unde gira composita ex gira prime et secunde partis proportionalis colune cuius diameter spissitudinis est pedalis: dupla est ad giras prime partis proportionalis. et gira composita ex prima secunda et tertia giras tripla est ad eadem. et sic ulterius simili modo est de superficie giratina quod ad longitudinem extenta inter duas lineas giratinas. simili modo est de corpore giratino. et hoc quod est ad longitudinem intercepto inter quatuor superficies giratinas. ¶ Tertia conclusio nulla magnitudo est infinita. probatur. quia si aliqua magnitudo esset infinita maxime videtur esse linea vel superficies giratina vel corpus giratini: sed hoc non. nam si aliqua linea giratina esset infinita vel illa giraret omnes partes proportionales corporis colunaris: vel terminaretur extra terminum colune. non potest dici primum ex eo quod nulle partes sunt omnes partes proportionales colune. et per consequens nulla est gira giras omnes. et per consequens nulla gira giras omnes est infinita nec potest dici secundum ex eo quod quilibet talis est infinita.

De secundo sit prima conclusio. non est possibile aliqua magnitudinem circulari esse infinitam. imo hoc implicat contradictionem. probatur. nam data aliqua magnitudine circulari infinita ipsa est figurata. quia circularis. et ultra ipsa est figurata. ergo termino vel terminis clausa. patet hoc ex eo quod figura est que termino vel terminis clauditur. ex principio geometrie. et ultra. ipsa est termino vel terminis clausa. ergo est finita. non ergo infinita. secundum dato opposito conclusionis sit aliquis circulus infinitus in cuius circumferentia signentur duo puncta. a. b. a quibus trahatur due linee. s. a. c. et b. c. occurrentes et facientes angulum in certo. c. illius circuli. quo posito sequitur aliquis angulus rectilineum esse acutissimum. sed hoc est falsum. sequentia probatur. quia si ab. a. et b. punctis traheretur due linee que concurrerent acutum. et si concurrerent remotum ab. a. et b. careret angulum acutum. ergo si remotissime careret angulum acutissimum. sed cum concurrerent in puncto. c. concurrerent remotissime a punctis. a. et b. et ex quo tunc tercipit spatium infinitum iter. c. ex vna parte a. et b. ex alia sequitur angulum. c. rectilineum esse acutissimum: quod erat probatum falsum. si distaret punctis probatur quod vel latera illius anguli distaret vel non. si distaret et non distaret idimpossibile. sequitur quod ista latera esse possent propinqua. sed tunc careret angulum acutorum. et per consequens non erat acutissimum. si autem latera non distaret tunc unum laterum faceret supra aliud et tunc non faceret angulum. et per consequens non angulum acutissimum. ¶ Ad idem. nam si possibile esset aliqua magnitudine circulari esse infinitam sequitur quod esset possibile duas lineas si equidistantes veritas eadem parte trahi per infinitum spatium antequam concurrerent. hoc est falsum et impossibile. si autem latera non equidistant. probatur sequentia. quia si traheretur ab. a. et b. punctis signatis in circumferentia circuli infiniti due linee recte in centro. c. illius circuli ille linee essent non equidistantes. et traherentur per aliquantum spatium antequam

concurrerent: & per quadruplum spacium ad idēz anteq̄
concurrerent & per quilibet mains spacium. ergo trahere
tur per spacium infinitum anteq̄ concurrerent. cōsequētia
nota est de se. antecedens probatur ex eo q̄ inter. c. ex vna
parte. & a. & b. puncta ex alia intercipitur spacium infinitū.

Quarto. si esset aliqua magnitudo circularis infinita seq̄
retur q̄ eiusdē circuli essent plura centra. qd̄ est contra ter-
tium geometrie. pbatur p̄sequētia. quia in tali circulo plura
possunt assignari puncta a q̄bus ducte linee ad circūferētiā
non essent inaequales. omnes enī essent infinite. sed vnum
infinitū nō est inaequale alteri. modo ille punctus est centrū
circuli a quo omnes linee ad circūferētiā ducte non eēt
inaequales. & talis circulus infinitus si esset sic se haberet q̄
vbiq̄ esset eius centrū. & circūferētia eius nūq̄. vnde nō
magis centrū eius assignaretur parisius q̄ i roma sicut pri-
us dicebat. **Quinto** ad idem. nā sit aliquis circulus infi-
nitus per aduersariū. & signentur sicut prius duo puncta in
eius circūferētia scilicet. a. & b. & trahatur linea recta ab
a. ad b. per modum corde. tunc queritur vtrū corda distat
ab arcu vel non. si dicatur q̄ non. hoc est falsum. quia tunc
corda & arcus essent vna linea. si aut dicatur q̄ distet & non
distantiā indistibili cum nulla talis sit. ergo distantiā disti-
bili. & cum possit dari circulus finitus in quo inter tantum
arcum & tantam cordam cadit equalis distantiā sequitur cir-
culum infinitum esse equalem circulo finito. qd̄ est falsum.

Sexto ad idem. si possibile esset aliquem circulum esse
infinitum. sequitur q̄ eius diameter esset finita. hoc est fal-
sum. cōsequētia nota est de se. falsitas consequentis pro-
batur. nam sit illa diameter inter. a. & b. puncta sibi inicez
opposita in circūferētia illius circuli. & incipiat for. moue-
ri ab a. puncto versus b. sic q̄ in prima parte proportiona-
li alicuius hore pertransat pedale. & in secunda tantus. & sic
vltra. & plō incipiat moueri a. b. vsus a. sup eadē diametro
equali velocitate sicut for. mouetur. tunc clarum est q̄ for.
& plato. sibi obuiabant super illam diametrum. & nō i instā-
ti terminante exclusue illam horam. nam tunc qlibet eozuz
esset super vnum terminū illius diametri ad quē mouebā-
tur puta for. super b. & plato sup a. ergo obuiabant sibi in
aliquo instanti intrinseco illius hore. sed in quolibet instanti in
trinseco illius hore. a. qd̄libet eozuz pransituz est solum fi-
nituz. & cum duo finita non cōstituunt infinituz: sequitur q̄
illa duo spacia ab eis pertransita nō cōstituunt diametrum
infinitam & cum illa duo spacia sint due semidiametri illius
circuli infiniti sequitur totales diametrum illius circuli esse
infinitū. qd̄ erat probādūz. **Per istam** rationem vniter
saliter potest p̄bati q̄ nō est pole aliquaz magnitudinē re-
ctam esse infinitāz clāsam inter duos terminos. **Secun-
da** p̄ctio nō est possibile esse aliquaz magnitudinem qua-
dratā infinitam: probat p̄ primāz rationē & vltimā prioris
p̄ctonis. **Tertia** p̄ctio. si ē pole eē aliqd̄ corp⁹ infinitū p̄-
batur p̄ primā rōnē p̄ctonis. **Quarta** p̄ctio nō ē pole q̄
alīq̄ magnitudo sit infinita sine naturaliter sine supernatura-
liter. pbat. nāz si sic hoc maxime videret eē per potentiaz
distinam isto modo sicut alqui credunt demonstrare possi-
bilitates infiniti q̄ deus in qualibet parte portionali alicui⁹
hore creet aliquem lapides pedalem. & q̄ in fine hore illi si
mol puncti constituāt infinitū. **Sed** probatur q̄ hoc est
impossibile pro quo suppono q̄ non est possibile esse vlti-
mā partem proportionalem alicuius p̄ctūz. tunc arguo sic.
nā si est possibile q̄ i qualibet parte portionali deus fa-
ciat vnūz lapidem pedalez. faciat ergo in prima parte pro-
portionali alicuius hore lapidem pedalem tangentes. a. pū-
ctūz manentē fixuz. deinde in secunda parte portionali
eiusdē hore remoueat illum lapidē ab a. puncto per spa-
ciū pedale. & faciat inter ipsum & a. pūctū fm lapidē peda-
lem. deinde in tertia parte eiusdē hore remoueat aggregatū
ex illis duobus lapidibus pedalibus. itez ab a. puncto ma-
nente fixo p̄ spacium pedale: & creet tertium lapides pedale
inter illud aggregatū. & a. punctuz. deinde in quarta parte
portionali eiusdē hore remoueat itez aggregatū ex illis
trib⁹ lapidib⁹ pedalib⁹ ab a. pūctō p̄ spacium pedale in quo
creet quartum lapidem pedalez. & hoc continuet per alias

partes portionales illius hore vsqz ad finem eiusdem si
est possibile. tunc clarum est q̄ in fine hore aliquis lapis pe-
dalis tanget. a. punctum manentē fixum. ergo ille lapis
erat vltimus in creatione infinitorum lapidum creatoꝝ
secunduz infinitas partes proportionales hore. sed cuz per
casū cuiuslibet lapidum creationi cōr̄r̄deat vna pars pro-
portionalis hore. sequitur q̄ lapidi vltimo creato. i. tangen-
ti. a. punctum in fine hore cōr̄spondet vna pars propor-
tionalis hore que ē vltima iter omnes sicut ille lapis est vl-
timum inter omnes lapides creatos. & cum tempus sit de
numero continuoꝝ sequitur esse vltimaz partes propor-
tionalem alicuius continui. quod est contra suppositiones.

Iuxta istam rationem pono aliquas propositiones. qua-
rum prima est ista: q̄ non est possibile q̄ in qualibet parte
portionali alicuius hore deus faciat vnum lapidem pe-
dalem sicut iam probatum est. licet tamen bene sit possibi-
le q̄ in qualibet parte p̄portionali alicuius hore deus faciat
lapidem. nam bene possibile est q̄ deus in vna hore succel-
sive continue faciat vnum lapidem. ita q̄ in fine hore lapis
factus a deo totalis sit pedalis. tunc cum quelibet pars la-
pidis sit lapis sequitur q̄ in qualibet parte. p̄portionali hore
illius deus fecit lapidem. quia fecit partes lapidis. **Se-
cunda** propositio. quis nō sit possibile q̄ in qualibet parte
portionali alicuius hore deus faciat vnum lapides pe-
dalem tamen in qualibet parte portionali alicuius hore
deus potest facere vnum lapidem pedalem. patet hoc. qz
in prima potest facere vnum lapidem pedalez. & in secūda
potest facere vnum lapidem pedalem. nec est dare instan-
tiā de aliqua. ergo in qualibet potest facere vnum lapidē
pedalem. **Et** si arguatur. in qualibet potest facere vnūz
lapidem pedalem. ergo possibile est q̄ in qualibet faciat
vnum lapidem pedalem. neganda est consequentia. ex eo
q̄ arguitur a sensu diuiso vero ad sensum composituz fal-
sum. vnde non sequitur. qualibet partem istius ponderis
for. potest portare. ergo possibile est q̄ quālibet partem
istius ponderis fortes portet. vnde sit. a. vnum pondus
equale in grauitate cum potentia fortis tunc clarum est q̄
quālibet partem. a. ponderis for. potest portare. et tamen
non potest quālibet partem. a. ponderis portare. quia tunc
a. pondus posset portare. qd̄ ē falsuz. qz fieret actio a pro-
portione equalitatis. **Tertia** propositio iuxta dictam ra-
tionem. aliqua propositio vniversalis est impossibilis cui⁹
quelibet singularis est possibilis. & quelibet cuiuslibet earuz
compositibilis. patet hoc. nāz hec est impossibilis. in quali-
bet parte portionali alicuius hore deus faciat vnum la-
pidem pedalem: & tamen quelibet singularis eius est pos-
sibilis quia nō est reperire aliquam quin sit possibilis: etiaz
quelibet earum cuiuslibet alteri earum est compositibilis: ga-
non est reperire aliquas quin sint compositibiles. vnde se-
cūda est compositibilis primo & tertia illis duab⁹. & quar-
ta. & quinta. & sic vltimus. **Secūda** dices. ex quo omnīz
singularīuz alicuius vniversalis possibilitas & cōpossibilitas
nō sufficit ad possibilitatē vltis. qd̄ gō sufficit ad possibilitatē
ei⁹ dico q̄ requirit & sufficit q̄ oēs singulares simul esse ve-
ras sit possibile. id est q̄ hec sit possibilis. omnes eius sin-
gulares simul sunt vere. & cōformiter dicatur de possibili-
tate propositionis copulatiue. **Sed** dices. pro quo er-
go q̄ hec sit possibilis in qualibet parte portionali ali-
cuius hore deus faciet vnum lapidem pedalem. cuius ta-
men oppositum dictum est. probatur. nam primam eius
singularē esse veram est possibile. & secundam eius sin-
gularē esse veram est possibile. & tertiā ei⁹ singularē eē
veram est possibile. & non est aliqua eius singularis quin
ipsam esse veram sit possibile. ergo omnes eius singulares
esse vere est possibile. & si sic ipsa est possibilis. **Respo-
deo.** concedo totum antecedens & nego cōsequentiā. vnde
cōsequens omnino est impertinens antecedenti. vnde si cō-
sequētia valeret fm quā creditur argui inductiue conse-
quens deberet esse vna propositio vniversalis. sed h non.
ex quo est vna propositio composita de possibilis. vnde ista
omnes eius singulares esse veras est possibile. est ita mo-
do vniversalis sicut ista omnem hominem esse animal est

possibile modo sicut scitis talis non est vniuersalis. s; indefinita sicut diffuse declarati in logica. **C**Secundo arguitur ad quartam conclusionem si esset possibile qd esset aliqua magnitudo infinita. tunc esset possibile qd aliquod corpus opacum obliqueretur alicui corpori luminoso: et tamen non faceret vmbra. qd videtur esse falsum. probatur consequentia. nam sit per aduersarium vnum corpus luminosum infinitum: et obliquetur sibi vnum corpus quadratum pedale. probat qd non facit vmbra. pro quo suppono qd quilibet punctus medij illuminatur qui est retro corpus opacum ad quem ptingit aliquis radius recedens vel rectus: ab aliquo puncto corporis luminosi. deinde suppono qd illud corpus luminosum sic se habeat qd proportionaliter secundum puncta eius plus distat a corpore opaco habeant plus de luce in tantum qd quilibet punctus illius corporis luminosi: possit radiare vsq; ad corpus opacum tunc arguitur sic. quilibet punctus medij retro corpus opacum illuminatur. ergo illud corpus opacum non facit vmbra. consequentia tenet. antecedens probatur. na quocumq; puncto medij dato retro corpus opacum ille distat a corpore opaco. ergo ad quolibet tale punctum potest peruenire radius rectus ab aliquo puncto corporis luminosi absq; hoc qd impediatur per corpus opacum. et per consequens vna suppositione quilibet punctus medij retro corpus opacum illuminatur qd erat probatum. **T**ertio arguitur sic. si esset possibile aliquam magnitudinem esse infinitam: tunc esset possibile qd. a. per vna tota hora esset finitum: et in instanti terminante illas horas exclusiue esset infinitum: et tamen in illo instanti nihil sibi adderetur: quod videtur esse inconueniens. probatur consequentia. na sit. a. vna pedale quod in prima parte proportionali alicuius horae crescat ad duplum. et in secunda ad quadruplum. et sic ultra quomodo volunt probare possibilitatem infiniti. tunc in qualibet parte proportionali illius horae esset finitum: sed in instanti terminante exclusiue illa hora est infinitum ex quo tunc est compositus ex infinitis quantis non comunicantibus quorum quodlibet est tantum sicut aliquod certum datum. et tamen pro illo instanti nihil sibi additur propter hoc qd positum est: quod augetur vsq; ad illud instans exclusiue. sic simili modo sequitur qd esset possibile qd aliquid per vnam totam horam esset infinitum. et in instanti terminante exclusiue illas horas esset finitum. et tamen in illo instanti nihil ab eo remoueretur. hoc iterum videtur esse inconueniens. consequentia p; si. a. qd factum est infinitum conuertitur minuat per partes proportionales alicuius horae sicut augebatur vsq; ad instans terminans exclusiue illam horam. **Q**uarto ad idem. na dato opposito conclusionis sequeretur qd esset possibile qd. a. et b. per vnam totam horam essent equalia: et tamen in illo instanti a nullo eorum aliquid remoueretur: nec alicui eorum aliquid adderetur: hoc iterum videtur esse inconueniens. probatur consequentia. nam sint. a. et b. duo quanta pedalia. et augeantur in aliqua hora. sic qd in prima parte proportionali illius horae quilibet eorum augetur ad duplum et in secunda ad quadruplum. et sic semper vsq; ad finem horae. tunc per totam horam. a. et b. manent equalia. ex quo per totam horam sunt finita. et in principio erant equalia et equaliter augetur. et tamen in instanti terminante exclusiue illas horas non sunt equalia ex quo quolibet eorum in fine horae est infinitum. sed inter infinita non est equalitas nec inequalitas per commentatorem tertio physicorum. ergo etc. **Q**uinto ad idem. dato opposito conclusionis sequeretur qd per totam horam. a. esset maius. b. et in fine horae non: et tamen in fine horae nec. a. nec. b. aliquid adderetur. nec aliquid ab eis remoueretur. hoc iterum videtur esse inconueniens: probatur consequentia. nam posito qd. a. sit duplum ad. b. et augetur in hora: sic qd. a. continue maneat duplum ad. b. et qd in prima parte proportionali horae. b. augetur ad duplum. et in secunda ad quadruplum. et sic ultra. in fine horae nihil additur ipsi. a. nec remouetur ab eo. et sic similiter est de. b. et tunc in fine horae. a. non est maius. b. postquam. a. et b. sunt infinita. vna aut infinitum non est maius alio sicut postea probabit. **C**6o dato opposito conclusionis sequeret qd horae. et plura mouerentur per horam sic qd in qualibet parte proportionali illius horae foret. et tamen in fine horae pertransitum a forte non esset maius pertransito a Platone probatur consequentia. posito qd horae in prima parte proportionali alicuius horae pertransit spatium bipedale et Plato pedale. et in secunda plato bipedale. fortes vero quadrupedale. et sic ultra eodem sim proportionem duplam. tunc clarum est qd in qualibet parte proportionali illius horae foret. pertransit duplum ad illud quod pertransit plato. et tamen in fine horae pertransit ab vno non est maius nec minus pertransito ab alio propter hoc qd in fine horae ab vno quod pertransit est infinitum. modo vnum infinitum non est maius nec minus alio pertransito. **S**eptimo dato opposito conclusionis sequitur qd. a. linea breuior. b. linea posset fieri longior ea per solam motus localem omni rarefactione: et condensatione amota. quod videtur esse inconueniens probatur consequentia. nam sint. a. et b. due linee eque distantes protense in infinitum versus orientem. finite tamen versus occidentem. et sic se habeant qd. b. versus occidentem terminetur ad centrum alicuius circuli. a. autem citra. tunc p; qd. b. versus occidentem est protensa ultra. a. et per consequens. a. videtur esse breuior. tunc vterius imaginemur qd ille due linee circinuoletur: fixe tamen manentes circa puncta ad que terminatur in circulo. circinuoletione autem facta. a. protenditur ultra. b. sicut prius. b. protenditur ultra. a. sicut p; volenti intueri. ergo videtur qd per solam talis circinuoletione. a. qd prius erat breuior. b. factum sit longius. b. inter omnes istas rationes ad quartam conclusionem positas primam magis pondero. **D**ubitatur. nos possumus imaginari magnitudinem infinitam. ergo magnitudo infinita saltem potest esse. consequentia probatur. quia non possumus aliquid imaginari nisi imaginatione nostra ab aliquo moueatur. ergo si imaginemur aliquam magnitudinem infinitam: videtur qd ad extra sit aliqua magnitudo infinita mouens ad huiusmodi imaginationem. **R**espondetur qd de infinito non possumus habere nec habere aliquem conceptum simpliciter plusq; de chimera. lz bene aliquem conceptum complexum de infinito habemus. et illi nihil correspondet in re propter hoc qd non est apte nate pro aliquo supponere. sed bene potest esse. vti ego bene percipio corpus et percipio ipsum esse finitum. deinde remouendo hoc ab illo conceptu corpus sine termino. et talis conceptus complexus non habet correspondentiam in re quibus partes eius habeantur. et talis conceptus complexus est conceptus infiniti. imaginando ergo corpus infinitum non mouemur ab aliquo extra quod sit infinitum. sed mouemur ab alijs rebus per quas spes diuidendo eas ab inuicem formamus in nobis conceptum de infinito. qui tamen sicut dixi semel totum non habet correspondentiam in re sed semel partes eius recte sicut est de conceptu chimere.

Ad rationes ad primam nego antecedens. ratio negationis p; ex prima ratione adducta ad quartam conclusionem. Simili modo respondetur ad secundam. **A**d tertiam nego antecedens pro probatione. dico qd aliquid esse compositum ex infinitis partibus equalibus non sufficit ad hoc qd sit infinitum. sed requiritur cum hoc qd ille partes non sint comunicantes. s; qd omnino vna sit extra alteram. sed sic non est in proposito. **A**d quartam que stabat in hoc qd sicut magnitudo potest diminui in infinitum per diuisionem ad subduplum. et ad quadruplum etc. ita per appositionem illarum partium ad aliam magnitudinem illa alia videtur crescere in infinitum. s; ad duplum: et ad quadruplum etc. hoc nego. qd cum aliquid magnitudo per ablationem sue medietatis ad duplum diminuat. tunc alia sibi equalis per additionem illi ad eam ad sextuplum solus auget. et sic non tamen augetur vna magnitudo per additionem alicuius. qd refecit ab vna alia quod diminuit illa a qua sit refecatio. **A**d quintam dico qd non est possibile qd ex infinitis corporibus equalibus non comunicantibus fiat aliquod corpus infinitum deducta rarefactione et condensatione. **E**t cum dicebatur qd infinite essent ibi spissitudines circumsistere inter quas maxima esset finita. admitatur. **E**t cum vterius arguebatur. ergo spissitudo ex omnibus his aggregata haberet finem. bene procedit. sed aliter non. si ille spissitudines haberet se

admuticem continua proportione. modo nō est sic. vnde nō eodem modo habet se prima ad secundas sicut secunda ad tertiam et in hoc est dissimilitudo inter illas spissitudines et partes proportionales continui nam partes proportionales in continuo se habent in continua proportione ita q̄ q̄ est proportio primi ad secundum talis est proportio secundum ad tertium. et sic ultra. sic autem non est de illis spissitudinibus. Ad sextam cum arguitur de superficie negro q̄ aliqua sit superficies infinita. Et cum arguebatur de angulo recto dico q̄ non est infinitus licet sit compositus ex infinitis angulis non coicantibus quorum quilibet aliquo dato est maior scilicet angulo contingente. vnde hoc non sufficit ad infinitatem anguli: sed requiritur si debeat esse infinitus q̄ sit compositus ex infinitis angulis non comunicantibus. quorum quilibet angulo dato eiusdem speciei sit maior: modo sic non est de angulo acuto rectilineo et angulo contingente. sunt enim anguli diversarum specierum. Ad septimam cum arguebatur de magnitudine lineali dico q̄ illa bene probat istam conclusionem q̄ infinita est magnitudo linearis: non tamen probant aliquam magnitudinem linearem esse infinitam. et primum est concedendum. secūdam vero negandum s̄z q̄ patet ex dictis i questione.

Adhuc autem necessarium infinita magnitudine eē etiā loca ipsarū etc. Textu p̄mē. lviij.

Questio decima.

Quantum

propositoꝝ. erat vtz infinitus possit esse maior vel minus alio si essent plura infinita. seu utrum sit vnam comparabile alteri. arguitur primo q̄ sic. quia si esset plura quolibet eorum esset quantum. propter autem eam equale vel inequale dici sicut dicitur Aristoteli in predicamentis. ergo infinitum potest esse infinitum equale vel inequale: et per consequens comparabile s̄z maior et minus. Secundo. omne comparatum alteri aut excedit ipsum: aut exceditur ab eo aut est equale ei. ergo sic videt esse de infinito respectu infiniti si essent plura. Tertio infinitum est comparabile finito. quia maior est infinito. ergo a fortiori est comparabile infinito. quia comparatio fit inter res eiusdem rationis modo magis conveniunt duo infinita q̄ finitum et infinitum. Quarto. a. et b. infinita si eēnt vel essent equalia vel inequalia si equalia sic sunt comparabilia. si inequalia tunc vnus est maior et alterum minus. q̄ quinto metaphysice dicitur qd̄ inequale idē est qd̄ maior aut minus. Quinto duo infinita sibi invicem supposita sic se possunt habere qd̄ neutrum excedat aliud nec excederetur ab eo. ergo essent equalia. sequentia tenet. per vniū principij geometrie. antecedens p̄z. si esset duo ligna versus oriens infinita. et versus occidentem vnum eorum nō eēt potentiam vltra aliud. et vtrumq̄ eorum esset pedalar latitudo. Sexto omne totum est maius sua parte in aliqua proportione. modo vnam infinitū potest signari tanq̄ portio alterius sicut columna infinita esset portio infiniti vndiquaq̄ et multitudo partium; medietatis est portio multitudinis partium totius. Septimo. omne contentum est minus corpore continente vel aggregato ex continente et contento. s̄z columna infinita esset contenta in infinito vndiq̄z si esset ergo et cetera. Octavo illud quod totū occupat est maius illo quod non totum occupat. quia si non tunc pari ratione vnam occuparet totum sicut alterum. modo sic ē de duobus infinitis quorum vnam est infinitum vndiq̄z et aliud non. Nonno omne corpus est in loco sibi equali. quarto infinitum et locus eius infinitus sunt equalia et capiendū locum p̄ superficie continēte infinitum. et sic saltem superficies equalis. Decimo sic. sit a. vniū infinitū s̄m longū pedalar latitudinem et profundū. tunc sequitur. a. excedit. b. s̄m vnā dimēnsionē et s̄m qd̄. et nō excedit s̄z aliā. ergo ē maior. ista p̄sa tenet. nam sic est i oibus corporib⁹ finitis. ergo v̄ sic eē i in

finitis si essent. Et si diceretur q̄ licet in corporibus finitis sic sit non tamen in corporibus infinitis sic esset si essent. videtur esse quoddam voluntarium et sine ratione. Unde primo. omne figuratum alio figurato est equale vel maius vel minus. p̄z statim. quia equalitas et inequalitas maxime probantur de figuris in geo. modo si essent due columne infinite ipse essent figurate adhuc figuris eiusdem rationis. ergo videtur q̄ si essent plura infinita ipsa essent adinvicem comparabilia. Duodecimo sit. a. finitum dupluz ad. b. tunc continue p̄ partes proportionales hore dupletur vtrūq̄z tunc statim p̄z q̄ nihil deperditur continue per horam de ista equalitate aut proportione. quia continue. a. est dupluz ad. b. ergo in fine adhuc est duplum. quia non deperditur subito in vltimo instanti cum additio sit successiva: et tamē in fine sunt duo infinita vt statim sequitur ex casu. et per idēz potest argui q̄ vnum infinitum ad aliud sit duplum triplū quadruplum etc. Tredecimo. sit. a. mobile qd̄ in qualibet parte proportionali hore pertranseat vniū pedale et. b. similiter: tunc in fine. a. et. b. fuerunt equaliter mota. ergo pertransuerunt spacia equalia: sed ex casu sequitur q̄ illa spacia sunt infinita. ergo per imaginationē sequitur q̄ duo infinita sunt equalia. et per consequens comparabilia. 14. arguitur sic. moneatur. a. per bipedale et. b. per pedale sicut prius in qualibet parte proportionali hore: tunc. a. mouetur in duplo velocius p̄time. ergo ex diffinitioe velocitatis posita. 6. phy. a. in duplo veloci⁹ mouet. ergo in fine p̄trāsuit in duplo maius spaciū. s̄z qd̄libet eorum p̄trāsuit infinitū. ergo vnum infinitū alteri. est duplū: et ita potest argui q̄ infinitū potest duplari et quadruplari. et sic vltim⁹. 15. arguitur sic. infinitū posset augeri. ergo infinitū infinito potest eē mai⁹ sequentia tenet. antecedēs p̄ba. q̄ ad infinitū qd̄ non est vndiq̄z infinitū potest fieri additio. ergo ex descriptioe augmentationis fiet augmentatio. q̄ augmentatio est prioris q̄tatis additamentū. sic ergo argumentū est de infinito s̄m extensivisionem. Deinde arguitur de infinito s̄m virtutes vel intensivisionem: nam sit. a. vna columna infinita. et. b. vna alia supposita. et sit. a. calidum vniiformiter in quolibet p̄cto duobus gradibus intensiue. et. b. infinitū vniiformiter frigidū i quolibet suo p̄cto vno gradu frigiditatis. tūc p̄z qd̄libz pedale ipsi⁹. a. aget i p̄te. b. cui supponit. ergo totū. a. aget in totū. b. s̄z tam caliditas q̄ frigiditas est infinita. ergo vnus infinitū aget in aliud. et q̄ agens excedit passivum et est maius eo statim sequitur q̄ vnum infinitum est maius alio. Eodem modo eēt si imaginaremur. a. eē vnus grauior ita qd̄ quodlibet pedale eius eēt sicut vna libra in grauitate. et quodlibet pedale eius eēt sicut vna libra in grauitate. q̄ posito. a. mouet. b. et faceret. b. descēdere tali velocitate sicut bipedale moueret pedale. et hoc eēt a proportione dupla. ergo vnus infinitus ē alteri duplum. et per p̄sa maius. etiaz quia. a. est calidius. b. vel grauius sequitur q̄ habet maiorem caliditatem q̄ sit frigiditas vel leuitas ipsius. b. et tamē vtrūq̄z illoꝝ esset infinitum. Secundo sic. sit. a. infinitus calidus infinite extensivie et intensivie. et. b. infinitum habens caliditatem infinitaz extēsiue solum. tunc cum. a. sit calidius. b. in infinitum sequitur q̄ caliditas eius sit maior in infinitum q̄ sit caliditas. b. que etiam est infinita. quia in vno pedali ipsius. a. est caliditas infinita. et tamē est maior in toto. a. Deinde arguitur de p̄portione infinita. q̄ dicitur quinto euclidis. si aliqua fuerunt continue p̄portionalia proportio primi ad tertium est dupla ad proportionem primi ad secundū. modo qualis est proportio corporis ad superficiem talis est superficiē ad lineam. ergo proportio infinita corporis ad lineam est in duplo maior q̄ sit proportio corporis ad superficiem. Secundo in eodem quinto euclidis dicitur. q̄ si due quantitates comparantur ad tertiam illa tertia habebit ad maiorem maiore proportionem sicut. 4. maiorem habent proportionem ad. i. q̄ ad duo ergo angulus rectus habebit maiorem proportionem ad angulum contingente minorez q̄ ad maiorem. et ad vtrūq̄z habet infinitam. vt patet tertio euclidis. ergo vna proportio infinita est altera maior. Deinde arguitur de tēpore. q̄ si mūdus fuit ab eterno sicut fuit s̄m Aristotelem. tunc

luna fuit infinites eclipsata . ergo totum tempus quo luna fuit eclipsata fuit infinitum ideo videtur qd totum tempus eternum non sit maius illo tempore i quo luna fuit eclipsata nisi tunc ponatur vnum infinitum esse maius alio. 2° no esset eligibilis nunc incipere habere bonum in perpetuum qd expectare ad huc. 100000. annorum. qz vtroqz modo haberetur bonum infinitum in duratione et vna duratio infinita non est maior alia. ergo etc. 3° sequeretur qd no esset fugibilis habere malum perpetuum aliquantum intensus qz in duplo vel in quadruplo magis intensum. qd videtur esse falsum. consequentia tenet. qz vtroqz esset malus si militer infinitum. et si alterum non esset mal^o tunc no esset fugibilis. Deinde arguit de deo. sequeretur qd deus non potest mouere infinitam posito qd fecisset vnus infinitum. pna tenet. qz deus no esset potentior. ex quo vnu infinitum no esset maius alio. Secundo si faceret qualitate infinitam que esset virtus infinita tunc deus non esset maioris virtutis: quod est inconueniens. Tertio cu ipse sit omnipotens tollatur ab eo per imaginationem virt^o calefaciendi et dimittatur quo ad alia tunc est minus potens. ergo potentia infinita e diminuta. et tamen ad huc est infinita. qz potest producere infinitam frigiditatem.

Oppositum arguitur. nam infinitum si esset vel spatium imaginatum quod esset infinitus. et sic esset infinitum infinito equale qd Ari. et cometator reputat impossibile tertio physicoz. modo si impossibile est infinitu infinito esse equale pari ratione videtur qd impossibile sit infinitum infinito esse maius vel minus. et per consequens videtur qd impossibile sit infinito esse copabile. In ista qone p^o ponat duas breues distinctoes. deinde p^oones.

Prima distinctio est qd equale dicitur dupliciter. vno modo quando aliqua dicitur equalia sine additione et totum totu est equale in summa. et isto modo nihil simul est eidem equale et inequale. Alio modo aliquid dicitur equale alteri fm quid. s. fm latum vel fm longum. aut a dextris aut a sinistris etc. et sic aliqua similitur sunt equalia et inequalia fm quid. quia aliqua equalia fm profundum sunt inequalia fm longum et etiam fm latuz. Secunda distinctio. qd aliquid dicitur maius alio dupliciter. vno modo proprie quia ad aliquod certu habet maiorem proportionem sicut tripedale ad pedale habet maiorem proportionem qz bipedale. ergo est maius eo proprie sicut patet ex quinto euclidis. secundo modo aliquid dicitur maius alio improprie. quia continet aliquod totuz et ad huc plus licet non habeat ad illud maiorem proportionem. sicut si. a. esset aggregatum per imaginationem ex vno corpore et vna superficie. et b. esset corp^o equale. a. accepto sine illa superficie. tuc. a. esset maius. b. improprie. quia indivisible additu indivisibili non reddit ipsum maius.

Quantum ad secunduz pro prima conclusio ne ponede sunt tres suppositioes. 1^a Prima est qd nihil potest fieri maius qz sit soluz ex alia ordinatione et situatione partium. nec potest fieri min^o sine subtractione vel condensatione. similiter nulla multitudo pot fieri maior multitudine sine additoe vnitatis nec minor sine subtractione. 2^a suppositio. qd quecuqz sibi invicem supposita vel per imaginationem applicata sunt si vnum no excedit aliud nec exceditur: vnuz eoruz nec est maius nec e min^o alio. et similiter e de multitudinib^o q sic se hnt qz cuiuslibz vnitati i vna corrident vntas i alia eaz vna non e maior altera neqz minor. et hoc videt per se ma^m postqz vnu no excedit alter. 3^a suppositio qd infiniti ad infinitu nulla est proportio finita sicut dupla vel tripla et cetera. qz tunc sequer qd finiti esset medietas infiniti vel pars aliquota. ita qd finites sumpta faceret infinitu. quod implicat. et intelligo hoc de infinitis que essent eiusde rationis. Tunc sit pma p^octio. nullu infinitu altero infinito e mai^o aut min^o. scilicet corpus corpore: superficies superficie. multitudo multitudi. tep^o tempore. virtus virtute. pbaf. naz impossibile e infinitu e sicut dictu e pus. ergo et cetera. Alter arguit sic. nam per imaginationem si e possibile sit. a. vnum cor

pus infinitum vndiqz. et b. sit vnum aliud infinituz pedale later latum et pedalter profunduz et in infinitum longu form versus occidente tuc per imaginatione dimisso. a. sumatur p^omu pedale de. b. et fiat spicuz. deinde secundu addat primo et fiat totuz spicuz. deinde tertiu. deinde qrtu. et sic vltra. et non fiat rarefactio nec aliunde additio. et cotinuetur hoc fm partes proportionales hore. qd aduersari^o non reputaret impossibile. tuc in fine hore totu hoc erit infinitum vndiqz quia infinite sunt facte additiones equales. ponat ergo per imaginationem qd applicetur ipsi. a. ac si duo corpora essent simul tunc no excedit. a. nec excedit. quia qdlibz vndiqz est extensuz. ergo per secundu suppositione no erit maius neqz minus. sed ipsi. b. nihil est additu nec argumetatur. ergo in principio quado erat infinitu form fm longuz et ab vna parte no erat malus qz. a. neqz minus. s. tamen si aliquid infinituz est vel potest esse maius alio. a. deberet esse maius. b. Et si dicat qd no imo forte sunt vel possunt ee duo alia infinita quoz vnu esset maius alio. hoc non valet. qz de quibuscuqz alijs infinitis potest eodez modo argui vt fiat ratio in generali arguendo sic. omne infinitu potest taliter aptari sine diminutione vel argumetatione qd alteruz infinitum non excedit ipsuz nec excedet ab eo. ergo nullu altero e mai^o vel minus. ans pz ex casu posito. pna tenet ex suppositionib^o. Juxta eandem imaginatione seqt qd ex b. pot fieri infinitu vndiqz. et tñ b. adhuc no eet diminutu. vt si capiatur secundu pedale et deinde qrtu et deinde 6^m et deinde 8^m et sic vlti^o s. partes alternatas et ponat in glo/bo sicut pus et alia pedalia remanentia piugaf. tuc pz ppositu. Nec solu hoc sequitur sed etia qd ex ipso b. no diminuto pot fieri adhuc vnu aliud infinitu p eade via imo infinites infinita. Ex hac imaginatione sequit qd impossibile e infinituz esse sicut dicebat in pcedeti questione. Secundo arguitur ad conclusionem sic. aut infinituz excederet infinitum excessu finito aut infinito. non finito. quia tunc esset ppositio in infinitum parua. quod pz. qz si eet certa ppositio sicut dupla: tunc finitu eet medietas infiniti vel pars aliquota. qd e ptra tertia suppositione. et si eet infinitu modica tuc vnu no e mai^o alio pprie. sic pz ex secunda distinctione. Nec pot dici qd vnuz infinitu excedat aliud excessu infinito: qz aut hoc esset finite. s. in certa ppositione sicut dupla vel tripla et cetera. aut infinite vltra omne proportionem finitu non potest dici primum. nam tunc vnum infinitum esset medietas alterius infiniti cuius oppositum ostenditur tertio physicoz. nam sicut prius dicebatur non posset assignari vbi esset mediu. sicut patet de tempore eterno. nec potest dici scdm. nam tunc non esset pprie maius sicut dicebatur in secunda distinctione sicut nec corpus est pprie maius superficie nec superficies linea. Tertio nam sit. a. vna linea sicut octo et. b. sicut vnu. tunc fm partes proportionales hore cuilibet addatur vnum. qd est possibile fm aduersariuz: tunc in fine quelibet illarum linearum erit infinita et etiam fm aduersarios. a. in fine hore excederet. b. excessu finito. scilicet per septem. sed hoc est falsum. quia inequalitas est diminuta in infinitum. vnde semper fit minor proportio in infinitum. a. ad. b. in tali additione. et sic videtur qd in fine hore talis proportio. a. ad. b. fit diminuta usqz ad non gradum. et per consequens in fine hore. a. non erit maius. b. nec inequale. Quarto arguitur de multitudine. nam sit vnum pedale per imaginationem dimisuz per partes proportionales tunc super primam partem sit aliquod album super secundam sit aliquod nigrum. et super tertiam. iterum aliquod album. et super quartam iterum aliquod nigrum et sic alternatim de alijs partibus proportionalibus. tunc auferatur primum nigrum et transferatur secundum album super secundaz partem. deinde auferatur tertium nigrum transferendo sicut prius. et consequenter amouentur omnia nigra. istum casum concederent aduersarij tunc clarum est qd super qualibet partem erit aliquod album. ergo per primu suppositione multitudine alboz non est maior nec minor multitudine partium ppositio: tam: et p idē patet ex principio casus qd tota multitudo alboz et nigroz

rum non est maior nec minor multitudi-
 ne partium proportionalium: ergo sequitur qd alba: & nigra simul sumpta no
 sunt plura nec pauciora qm alba solum. Eodem modo si su
 per primam ponatur unum album: deinde transferendo
 ponatur secundum album super millefimum: deinde sup mille
 simam ab illa: & sic consequenter probabitur ut prius qd partes
 proportionales non sunt plures qm illa alba: & simile argum^m so
 let fieri de coronis vel coluntis. Quinto arguitur de virtu
 te. & sint. a. & b. due virtutes infinite in adversariis res
 spectu effectuum eiusdem rationis: tunc arguitur. qd tunc pot. a.
 tunc. pot. b. ergo neutra excedit reliqua. pna nota est. & asis
 ps. qd si a. potest plus qm b. tunc b. non est virtus infinita. qd
 non posset tunc quoniam una alia posset plus. Et confirmatur: qd
 ex effectibus arguitur maiestas virtutis. ergo si virtus est i
 finita potest in effectum infinitum: & iam probatum est infini
 tum infinito non esse minus: ergo una talis virtus non potest
 esse maior qm alia. Pro secunda conclusione sit prima supposi
 tio. qd portio alicuius non est equalis illi cuius est portio: & cum
 quod est eiusdem rationis: hoc videtur per se notum. qd si negaret eode
 modo posset dici qd pars & illud cuius est pars essent idem vel
 equalia. Secunda suppositio. si unum superexcedit & trascen
 dit aliud & non ab aliqua parte exceditur ab illo illa non sunt
 equalia. qd videtur esse per se manifestum ex qd nominis
 equalitas. Tercia suppositio. si ab equalibus equalia de
 mas qd remanent erunt equalia. siue depta habeat portio
 nes: ad residua siue non. sicut si a duobus angulis rectis re
 moueantur duo anguli contingente equalia. restant equalia. Et
 iterum si equalibus iungantur equalia tota sunt equalia siue ha
 beat portionem siue non sicut prius. & non est ratio quare
 ista sint magis vera de finitis qm de infinitis si essent. Tunc
 sit secunda conclusio. aliqua duo infinita non sunt equalia. pba. na
 sit. a. corpus infinitum vnde equalitas. per adversarium. tunc in
 eo potest signari portio que est pedaliter lata & profunda & in i
 finitum longa solum versus occidentem qd sit. b. tunc arguitur sic. a.
 & b. non sunt equalia. ergo aliqua duo infinita non sunt equalia.
 a. a. p. q. b. est portio. a. ergo per primam suppositionem
 b. & a. non sunt equalia. Sed contra probatur. nam ipsius. a.
 est simpliciter infinitum ex casu. & b. non habet portio ex ipso. b.
 fieri simpliciter infinitum sine additione & sine ratiocinatione
 in quod patet ex probatione precedentis conclusionis. ergo
 si a. & b. non sunt equalia aliqua duo infinita non sunt equalia.
 Confirmatur antecedens huius rationis. a. transit vlt
 tra. b. in aliqua parte & non exceditur. a. b. in aliqua. ergo si
 sunt equalia. antecedens patet. ex casu consequentia t. per
 secundam suppositionem. Secundo. sit. a. pedaliter latum & profun
 dum & in infinitum longum versus occidentem solum. & b. si
 simili modo. & superponantur ita qd unum non transcendat al
 terum. tunc. a. & b. videtur esse equalia si aliqua infinita sunt
 equalia. deinde iungat ipsi. a. corpus quatuor pedum. & sit
 c. ipsi. b. iungat. d. corpus unius pedis. tunc arguitur. si. a.
 & b. non sunt equalia habet intentum. si sint equalia. ergo per
 tertiam suppositionem. adiectis. c. & d. equalibus tota sunt i
 equalia. ergo duo infinita. f. a. c. ex una parte. & b. d. ex alia
 sunt non equalia. qd est propositum. Confirmatur. sint. a.
 & b. corpora ut prius. & trahat. a. ad orientem vsq. quo. a.
 trahat extremitatem. b. tunc. a. superpositum. b. transcendit ip
 sium. & non e converso. ergo. a. & b. non sunt equalia. Tercio
 sit. a. & b. duo infinita qualitercumq. non tunc vnde quocumq.
 tunc adiungat. c. quadrupedale. ipsi. a. & d. unius pedis.
 ipsi. b. tunc vel duo. infinita. a. c. & b. d. non sunt equalia. &
 habet portionem. vel sunt equalia. & tunc deptis equalibus
 f. a. & b. remanent per tertiam suppositionem. c. & d. equalia.
 qd est contra propositum. Si dicat qd. a. & b. non sunt equalia
 hoc est qd peto. & sic semper sequitur propositum. Confirmatur
 sint. a. & b. ut prius. qd si non sint equalia habet intentum. si sint equalia
 illa adiungat. ipsi. a. secundum latum unum infinitum oino simili
 le. quod sit. c. & ipsi. b. unius pedale. qd sit. d. tunc vel. a. c.
 & b. d. sunt equalia vel non equalia. si non equalia haberetur
 intentum. si sint equalia tunc per tertiam suppositionem. de
 ptis. a. & b. equaliter remanebit. c. infinitum equalia. d. si
 non. quod est impossibile. Quarto potest argui. de mul
 titudinibus. & sit. a. multitudo partium proportionalium unum

ius ordinis quanti pedalis. & b. multitudo infinita partium p
 portionalium alterius ordinis. ut verbi gratia. a. sit multi
 tudo medietatum proportionalium. & b. tertiarum. tunc ipsi
 a. addat unum. que sit. c. & ipsi. b. addat una alia multitu
 do infinita. que sit. d. tunc. si. a. & b. non sunt equalia habe
 tur intentum. si sint equalia. aut ergo. a. c. & b. d. non sunt
 equalia. & hoc est propositum. si sint equalia. tunc deptis
 equalibus. f. a. & b. residua remanent equalia. f. c. vntas
 & b. multitudo infinita. sed hoc est impossibile. pna tenet per
 tertiam suppositionem. Aliter potest argui. qd quedam mul
 titudo infinita est portio alterius multitudinis infinite: ergo
 quedam cuida non est equalis. consequentia tenet. per primam
 suppositionem. pba. antecedens. qd si sit multitudo infini
 ta alborum & nigrorum simul. multitudo infinita alborum
 solum est portio multitudinis infinite alborum & nigrorum occu
 pantium partes proportionales alicuius partium iuxta imagina
 tionem. quare rationis ad primam conclusionem. Consimili modo potest
 argui de virtutibus. qd non dicitur infinite. nisi qd potest producere
 infinitum effectum: & id ex non equalitate effectuum arguetur non equalitas
 carum vel virtutum. Conclusa ergo qd in quolibet ge
 nere in quo potest imaginari infinita aliquid alteri est non equalia. &
 hoc concludat iuxta dea & processa adversario. Tercia con
 clusio. nulla infinita sunt ad invicem comparabilia. pba. nullum in
 finitum est minus alio nec minus. per primam conclusionem. ergo vel
 oia sunt equalia vel non sunt ad invicem comparabilia. si non oia
 sint equalia per secundam conclusionem. ergo oia non sunt ad invicem
 comparabilia. & hoc dicitur conclusio. Quarta conclusio. infinita si essent non
 essent ad invicem comparabilia. p. per conclusionem precedentem. et essent ad
 invicem comparabilia. pba. qd ad ipse sequitur qd. m. o. impossibile
 le est esse infinitum. & per pna impossibile est esse infinitum sicut dicitur
 est precedentem rationem. ergo & c. Tertia dicitur conclusio isero
 qda corla. Primum. infinitum non potest augeri nec addedo si
 nitum nec addedo infinitum. p. b. qd augeri est fieri maius. modo infini
 tum si non potest fieri maius. aliter enim aliquid esset maius infinito. qd est
 contra primam conclusionem. Tunc in corre. qd nec potest minus
 nisi tollendo infinitum & cum hoc qd remaneat solum fini
 tum. vnde existente infinito non potest minorari. Tercio se
 quitur qd non potest duplicari nec triplicari. qd hoc est augeri. nec
 est subduplicari vel subtriplicari. qd tunc diminueret ipso re
 manente infinito. modo nunquam finitum est subduplicari ad
 infinitum aliter enim ex duobus finitis posset constitui infini
 tum. qd est falsum. Quarto sequitur qd infinitum non est
 pars proprie dea nec aliquota. sicut duo sunt pars ipsorum sex.
 nec est non aliquota sicut tria sunt pars ipsorum quinque. p. na
 talis pars infinitum non est aliquid finitum qd infinitum ad finitum
 non est aliqua proportio nisi sicut linee ad punctum. Nec est
 aliquid infinitum. qd tunc infinitum ad infinitum haberet aliqua
 certam proportionem qd est inter maius & minus. et ois pars est
 minor: suo toto & sibi comparabilis: sed infinitum infinitum non est
 comparabile. nec minus nec maius. Quinto sequitur qd infini
 tum non est totum nisi valde improprie. p. q. totum dicitur relative
 ad partem. & iam ostensum est qd non habet partem. ergo & c. Se
 xto sequitur qd ipse infinitum est portio valde improprie. sicut forte
 diceret punctum esse portionem linee. sicut dicitur primo posse
 riorum suba linee est ex punctis. & sic linee diceret portio infini
 ti. & infinitum portio infiniti. sed non proprie. qd infinitum non habet proprie
 portionem neque finitum neque infinitum. Septimo sequitur qd infini
 tum posset demi ab infinito. sed esset absque diminutione
 infiniti. imo infinitus infinita sicut potest patere ex prima & qd
 ta ratione scilicet ad primam conclusionem. Octavo sequitur qd co
 tinua augmentationem finitum fieret subito infinitum. si pos
 sibile esset fieri infinitum. ita qd in instanti sit finitum & in
 diate post infinitum. vel e converso. f. in instanti est infinitum.
 & immediate ante erat finitum. Sicut patet in exemplo i tra
 spositione partium proportionalium: vnde est unum instanti
 in quo sit transpositio subito de multitudine finita ad infinitam
 recte. sicut est dare primum instans in quo quilibet pars
 proportionalis alicuius partium est pertransita. & immediate an
 te illud instans non. Tercio corre. qd per subtractionem finiti
 ab infinito infinitum fieret subito finitum. ita qd i tali subtrac
 tione deventret ad aliquid instans i quo primo erit verum dicere
 nunc illud per subtractionem factum est finitum & imedia

te ante h non. **Decimo** seqt q infinitum non pot mouere infinitum nec successive nec subito. et hoc dicit Aristo. primo huius. no successe nec subito. qz talis velocitas seqt pportione mouetis ad motu: mo infini ad infinitu no e pportio: nec subito. qz tuc infini esset maius infini in infini. qd e falsum.

Ad rationes ad prima qd dicebat infinitum si esset eor qstum. ver est: etiaz si esset ipsum non esset qstum cum ad iposibile sequantur dicatoria. et sic infinitum si esset vel si essent plura vnu esset maius alio. et esset sibi coparabile: et non esset maius alio nec esset sibi coparabile. et ideo qcquid tibi placet sequitur ad i finitum esse. **Ad scdm.** omne coparabile et. pcedo totum. sed nego q fit sic de infinito. quia infinitum non est ali cui coparabile. **Ad tertiam.** infinitum esset comparabile finito et. concedo. etiam dico q non esset comparabile finito. cum sicut iam dicebatur ad infinitum esse sequantur contradictoria postquam infinitum esse est impossibile sicut probatum est in precedenti questione et conformiter etiam potest responderi ad omnes alias rationes iuxta ide fundamentum.

Quod quide igitur non est corpus omnino infinitum ex his manifestum et. Textu cometi septuagesimi quinti.

Questio. xi.

Extum propositum erat. vtruz mundus sit magnitudo si finita vel infinita: videtur q sit magnitudo si finita. qz totum occupat. tale autem est infinitum. **Secdo** nisi mundus esset magnitudo infinita extra mundum videret esse spacium infinitu. et sic adhuc sequit q eor dare actu infinitum: cuius oppositum prius dictum est. Et confirmat. qz si mundus esset magnitudo finita aliquis extens in extremo mundi vitz posset extendere brachium suum: cum nulluz videatur esse impediens ipm. et p hca ibi videt esse spaciu: et non finitum: qz non videt ro vsqz ad qstum illud spacium esset extensus p se. Et pfirmatur qz nisi extra mundum esset spacium vel locus sequeretur qz vltimum celum non moueretur localiter. hoc est falsum. falsitas consequentis patet qz mouet et non alio motu specie a motu locali. ergo. consequentia probat. na tuc vltimu celuz no esset in loco. et per psequens non mutaret locu: et cu latio seu motus localis sit loci mutatio seqt illud quod dictum est. i. qz vltimum celum non mouetur localiter.

Oppositum vult Aristo. i. littera q pbat hoc tanqz vna pclusionone principale qz mundus sit magnitudo finita. **Uic** erunt duo articuli. **Primus** erit de principali qsto. **Secus** erit postqz mudus est magnitudo finita vtruz extra ipm sit aliqd. pnta spaciu i finitu vel aliqd aliud. de quo iam tangebatur in arguendo.

Be primo sit ista conclusio q mundus est magnitudo finita. probatur. mundus e magnitudo iuxta prius dicta. vel ergo est magnitudo finita vel infinita. si finita habetur propositum. si infinita tunc sequitur q aliquid esset actu infinitum. cuius oppositu ostensum est in precedentibus.

Be secundo videt q extra muduz sit loc: qz aliter no posset saluari qz vltimu celuz moueret localiter. **Deide** vtruz extra mudu vitz sit spaciu: qz extra mudu deus posset adhuc creare vnum lapidem: sed talis no esset idimissibilis: imo aliqd spaciu diuisibile videret occupare. **Secdo.** qz deus talem lapidem extra mundu creati pot mouere motu recto: et facere euz distare plus ab vltimo celo q prius: sed no potest talia facere nisi per spacium. **Tertio** deus extra mundum posset creare duos lapides quorum vnus esset extra alteruz. ergo videt q de facto extra mundum sit extra. sed extra e differentia loci vel spacij: ergo videtur q extra muduz sit spaciu. **Confirmatur.** qz si tales lapides non essent sibi inuicem immediati. sicut deus posset eos creare: tunc vnus videretur distare ab alio. et per psequens extra celu videretur esse distantia per quas tales lapides creati distarent.

Quarto. na ponat q deus extra huc mundum formet duos alios mudos et illi tres mudu ptingeret se sicut spere imaginant se ptingere: videt qz iter illos tres mudos et pucta in qbus ptingerent se esset spaciu mediu et distantia media. alr. n. tangeret se fm superficies et no scdm pucta. qd est falsum. **Quinto.** no minus pcededu est spaciu extra celu qz iter orbis lune esset pcededu si oia corpora istra pcanqz orbis lune existentia essent annihilata: sz tali annihilatioe sca adhuc iter latera celi esset spaciu. pbat. qz adhuc latera orbis lune distaret sicut nunc posito qz orbis lune remanet in sua qstitate et figura. vnde no oporteret propter tale annihilationem latera celi sibi inuicem esse proxima quem admodum bene accidit de lateribus vesice expulso aere. **Et pfirmat.** tali annihilatione sca dens de nouo pot creare vnu lapide istra latera celi q plus distaret ab vno polo qz ab alio: imo pot illum lapidem mouere ab vno polo ad alium: ista aut non possunt saluari nisi inter latera celi remaneret distantia. **Sexto.** vbi no e corpus. sed pot esse. ibi e vacuum. sed extra mundum non est corpus cu mudus sit vniuersitas entiu. sed pot ibi esse. qz deus posset ibi creare corpus de nouo. ergo videt q extra mundum sit vacuz infinitum. cu non appareat ad qstuz illud p se debet terminari. **Septimo.** videtur q vitz extra munduz sit aliquid. qz dicit Aristo. in littera extra mundum esse entia inalterabilia optimam vitam ducentia. **De isto articulo** sit prima pclo. extra mundu non est corpus. pbat sic. oia corpus vel mundus est vel pars mundi. imo oia ens et no solum corpus cu mudus sit vniuersitas entiu. sz nec mundus nec pars mudu est extra muduz. ergo et. **Secdo** si extra muduz esset corpus vel hoc esset simplex vel mixtu cu omne corpus sit tale. si dicat q sit simplex cu no sint nisi gngz corpora simplicia fm spem. oporteret q illud corpus esset allicuius spet de istis qingz. et sic oporteret q vel esset nature celestis vel nature elementoz. si nature celestis esset ps mundi. et sic non esset extra mundu. si nature elalis adhuc esset ps mudu. et sic no esset extra mundu. si aut esset mixtu adhuc esset pars mundi. et sic non esset extra mudu. vnde oia corpus siue sit simplex siue mixtu e pars mudu. **Tertio** si extra mundu esset corp vel hoc esset ibi naturalr vel violente. si esset ibi naturalr hoc no pot dici. qz oia corpus siue simplex siue mixtu hz alibi qz extra mudu locu suum naturalr. et cu vnus corpus fm spem non sint plura loca naturalia fm spet seqt qz tale corpus no esset ibi naturalr. nec pot dici q violente. qz tuc ille locus esset alicui alteri corpori nalis. qd e iposibile. qz neqz esset nalis simpliciter neqz mixto. **Secda pclo.** extra mudu no pot esse naturalr allicui corpus. pbat. qz nec pot ibi esse naturalr corpus simplex nec corpus mixtu. qz tale nec pot ibi esse naturalr nec violente sicut iam pbat. **Tertia pclo.** extra mundu nec est nec pot esse naturalr aliqs locus. pbat. na si sit talis locus esset alicui corpori naturalis et alicui alteri violentus. qd est falsum. sicut pz ex iam probatis. **Quarta conclusio.** extra mundum nec est nec pot esse vacu. pbat. na vacuum dicitur vbi non est corpus: sed pot esse. modo licet extra celu non sit corpus cum hoc et non pot ibi esse corp et per consequens non est ibi vacu nec pot esse. vnde hic terminus vacuum cum sit terminus priuatius non significat solum carentia corporis alicubi sed cu hoc notat aptitudinem essendi corpus ibidem. **Quinta pclusio.** nec extra mundum pot naturalr esse motus. probatur. vbi non pot naturaliter esse corpus nec potest esse locus ibi no potest esse motus. sed extra celu non possunt esse b. ergo et. maior est no. ex hoc qz ad omnem motum requiritur corpus. minor patet ex dictis. **Sexta conclusio.** extra munduz non potest esse tempus. probatur. vbi non potest esse motus ibi non potest e tempus. sed extra mundum non potest e motus per precedentez conclusionem. igitur nec tempus. maior pz. ex hoc qz tempus est idem euz motus. quarto physicoz. **Septima pclusio.** deus et intelligentie nec sunt extra mundu nec sunt in mundo circumscriptione ps ex eo. qz huiusmodi carent situ et magnitudine. **Octaua conclusio.** deus et intelligentie sunt extra mundu priuatiue

Id est non habent situm in mundo. patet per precedentem conclusionem. cū quo bene fiat q̄ deus ⁊ intelligentie sunt pars mundi licet non habeant situm in mundo. **¶** Ex omnibus his concluditur hoc quod Aristoteles dicit in primo libro. q̄ extra mundum nec est corpus: nec est locus: nec est vacuum: nec est motus: nec est tempus: sed extra mundum sunt entia inalterabilia optimam vitam ducentia: exponendo ly extra prout scdm intellectum precedentis conclusionis. **¶** Non conclusio. ad saluandum q̄ deus supernaturaliter extra mundum posset creare vnum lapidem vel duos: vel vnum alium mundum vel plures non oportet ponere q̄ de facto extra mundum sit spacium vel vacuum vel distantia vel aliqd tale. p̄bat. nā si extra mundum de facto esset aliqd tale deus posset illud annihilare ⁊ non minus illo annihilato posset creare extra mundum illa que vellet sicut modo. igit̄ modo ponere extra mundū tale spacium vel talem distantiam propter creationem alicuius extra mundum possibilem supernaturaliter videtur esse frustrum omnino: q̄ similes fierent difficultates tali spacio annihilato que sicut modo. Etiam bene verisimile apparet q̄ deus non velit facere aliquid extra istum mundum: nec et alium mundum extra istum. q̄ si plures creaturas mundanas voluisset fecisse posset istum mundum in duplo vel in triplo maiorem fecisse: ⁊ sic propter creationem aliquorū de nouo non oportuisset ipm̄ dimisisse extra istū mundum aliqd spacium. **¶** Decima conclusio est. si oīa infra orbem lune essent annihilata. celo remanente in sua figura ⁊ q̄titate nisi esset inter latera celi. p̄ de se. nam si aliqd eēt inter latera celi non oīa eēt annihilata inter latera celi. quod est contra hypothesim. **¶** Undecima conclusio. tunc oīs iste eēt negā de. vacuum est inter latera celi. distantia est inter latera celi ⁊ similes. p̄ q̄ eēt affirmatiue quarū subiecta pro nullo supponerent. **¶** Duodecima conclusio. adhuc vnus potius distaret ab alio distātia curua. patet q̄ talis distātia curua p̄ta medietas celi esset inter eos. **¶** Tredecima conclusio. tali casu posito poli mundi ⁊ similiter latera celi non distarent distantia recta. probatur. nam tunc si sim lineam rectam inter ea eēt distantia non omnia eēt annihilata inter orbem lune: quod est contra hypothesim. **¶** Sed diceret si in dicto casu non distarent distantia recta: ergo tangerent se. negatur consequentia. nam vnus ad tactum requiritur. s. q̄ vnus sit protensum vsq̄ ad aliud: sed hoc deficeret in dicto casu. **¶** Adhuc diceret si non distarent saltem eēt intermediata propter hoc q̄ aliqua dicuntur immediata propter proutationem medij inter ea. modo in dicto casu inter ea nō eēt medij. **¶** Respondetur q̄ si ly immediata exponitur proprie. s. negatiue solum. sic q̄ illa dicantur immediata inter que non est medij. ⁊ q̄ hoc sufficit: bene p̄cederet q̄ eēt immediata. nec propter hoc oporteret q̄ eēt propria. sed si ly immediata exponat proprie. ⁊ affirmatiue. s. sic q̄ talia sint coniuncta scdm superficies eorum extremas. ⁊ inter ea non interciperetur medij tunc nego. q̄ in isto casu latera celi eēt immediata: q̄ licet inter ea non interciperetur medij non tamen propter hoc sunt coniuncta: ⁊ proxima scdm superficies eorum extremas. nec vnum eorum eēt protensum: vsq̄ ad aliud: nec contingerent se: qd̄ tamē requirit ad aliquā eē proxima: ⁊ coniuncta: ⁊ eē immediata dicto modo. **¶** Juxta istam imaginationem dico. q̄ si deus crearet inter latera celi vnam fabam omnibus alijs prius sic annihilatis inter latera celi potest illa faba moueri absq̄ hoc q̄ fieret p̄p̄quo: vel remotior a lateribus celi. **¶** Sed diceret quomodo motu vel locali vel alterationis vel augmentationis. ⁊ cetera. Dico q̄ vno motu: qui nō eēt alterationis nec augmentationis nec localis: licet eēt eiusdem speciei cū motu locali: ⁊ hoc si per motum localem intelligimus motum. quo aliquid mutat locum verum. ⁊ non solum imaginatum vel imaginabilem. vnde dico q̄ talis motus habet eiusdem speciei cum eo recte. sicut fortis licet non haberet albedinem tamen bene adhuc eēt eiusdem speciei cū platonis albo. ita q̄ sicut album est quoddam predicatum non pertinens ad substantiam fortis vel platonis. sic dico q̄ ly

localem est quoddam non pertinens ad substantiam motus qui dicitur localis vel motus eiusdem speciei: cū motu locali: hoc non obstante dico. q̄ adhuc non sunt nisi tria genera motuum scilicet augmentationis ⁊ diminutionis computando ambos pro vno. ⁊ motus alterationis. ⁊ motus qui dicitur localis denominatione accidentali ⁊ extrinseca si secundum ipsum mobile secundum ipsum verum. sed non dicitur localis: si mobile secundum ipsum non mutaret locum. **¶** Juxta idem dico q̄ vltima sphaera nunquam mouetur motu locali: nisi tunc largius vellemus capere motum localem: scilicet quo aliquid mutat locum verum vel imaginatum vel imaginabilem. sed vltima sphaera bene mouetur motu eiusdem speciei cum motu locali. **¶** Juxta dictam imaginationem vterius possumus imaginari. q̄ sicut deus posset omnia infra latera celi annihilare absq̄ hoc q̄ latera celi se tangerent sic in aliquo paruo loco. vt in grano milij ipse potest ponere vnum corpus. ita magnum sicut totalis mundus absque aliqua condensatione vel rarefactione vel corporum penetratione. vnde ita imaginandum est de corpore christi in hostia parua. nam in illa parua hostia corpus christi est ita magnum sine condensatione. ⁊ penetratione quacunq̄ sicut erat pro nobis peccatoribus suspensum in cruce. **¶** Juxta idem possumus imaginari q̄ in tali paruo grano milij posset creari vnum spacium in centum vel mille leucarum. vel quotquot volumus. Et consequenter imaginandum est q̄ aliquis homo in vno grano milij posset ambulare per mille leucas de vno extremo antequam perveniret ad aliud. ⁊ plura alia similia iuxta hoc essent concedenda.

Ad rationes ad primam. mundus occupat totum. potest hic dici q̄ mundus non occupat aliud spacium a se. ⁊ ideo sicut non occupat seipsum ita non occupat aliud spacium. Vel aliter dicitur sicut prius dicebatur quando dicitur infinitus est quod totum occupat verum est q̄ totum occupat spacium verum ⁊ imaginabile. sed hoc nego de mundo. **¶** Ad secundam. nisi mundus esset magnitudo infinita extra mundus esset spacium infinitum. nego consequentiam. q̄ nec propter hoc esset extra mundum spacium finitum nec infinitum. Vterius gratia materie argumenti dico q̄ extra mundum deus posset creare bene spacium finitum. itam quā tum sibi placeret absq̄ hoc q̄ illud spacium esset infinitum. **¶** Ad tertiam si mundus esset magnitudo finita tunc aliquis existens in superficie vltimi celi posset extendere brachium suum. nego. ⁊ cum dicebatur nullum esset impedimentum resistens vltra mundum. placet mihi. sed vterius dico q̄ hoc non obstante non posset propter defectum receptaculi sicut loci vel spacij in quo brachium recipere tur brachium suum extendere. **¶** Ad confirmationem si extra celum non esset locus vel spacium vltima sphaera non moueretur localiter. concedo. cū quo tamen bene stat q̄ mouetur motu eiusdem speciei cū motu locali. ⁊ de hoc dicebatur in corpore questionis. **¶** Deinde erant ibi facte alie rationes. iuxta secundum articulum questionis. quibus etiam probabatur q̄ extra mundum esset spacium. que et restant soluende. **¶** Ad primam. extra mundus deus posset creare vnum lapidem. placet mihi. sed vterius dico q̄ talis lapis non esset in aliquo spacio neq̄ diuisibili neq̄ indiuisibili. q̄ non eēt in loco aliquo sicut nec totalis mundus. bene tamen concedo q̄ quādo crearetur lapis extra mundum etiam crearetur spacium extra mundum. ⁊ illud spacium non esset aliud q̄ ille lapis creatus. **¶** Ad secundam. deus potest illum lapidem creatum extra mundum mouere elongando ipsum a celo. dico q̄ verum est. sed hoc non potest esse nisi etiam crearet spacium in quo moueretur. ⁊ per quod haberet certum situm ad centrum vel celum. ⁊ ad partes celi. sed postquam deus absolueret illum lapidem a determinato situ ad celum ipse nec esse prope celum nec longe a celo. ⁊ de hoc etiam dicebatur in corpore questionis. **¶** Ad tertiam deus potest extra mundum duos lapides creare quorum vnus esset extra alius concedo accipiendo ly extra negatiue ad istum sensum q̄ vnus non

esset in alio. sicut nec vna intelligentia est in alia: sed vterius dico qd non potest facere vnum eorum extra alium positue. nisi concrearet eis spacium vel distantias per quod vel quam vnus eorum esset extra alium. & vterius dico qd extra negitiue acceptus non est differentia loci vel spaciij. sed bene extra positue & affirmatiue acceptum. Ad quartam ex eodem fundamento dicitur. Ad quintam dico. qd soluitur ex his que dicebantur in secundo articulo. Ad sextam vbi non est corpus sed potest esse ibi est vacuum. breuiter illud potest negari. qd vacuum non debet imaginari tam qd dimensio separata. sed tanqz corpus non locas qd aptum natum est locare. & qd extra mundum non est tale corpus. sequitur qd nec est ibi vacuum. Contra istud dico. qd si omnia infra orbem lune essent annihilata non propter hoc iter latera celli esset vacuum. licet bene concederes qd orbis lune esset vacuum: & iuxta hoc esset concedendum qd vacuum esset vna bona res puta celus. Sed diceret communiter dicitur qd vacuum nihil est: concedo. qd nullum est corpus quod aptum natum sit locare quin de facto locet. & ita hoc debet intelligi. & non aliter. & istud concordat dictis Aristotelis. in quarto physicozum. qd ipse vocat locum non dimensionem separatam non occupatam corpore: sed corpus locans secundum vltimam eius superficiem. Sic etiam secundum hoc non debemus vocare vacuum dimensionem separatam: vel imaginatam nullo corpore occupatam. sed debemus vocare vacuum corpus: quod non locat. sed aptum natum est locare. & ideo dicit Aristoteles quarto physicozum. describens vacuum qd sit locus non repletus corpore. Ad septimam extra mundum sunt entia inalterabilis &c. quid sit dicendum ad hoc etiam patet ex quibusdam conclusionibus positis iuxta secundum articulum. & hoc de questione sufficiat.

Ad medium itaqz qd hoc si inferat terra ide bic feretur illuc secundum naturam: & si manet hic inde non violentia: & feret secundum naturam hoc vna enim secundum naturam &c. Textu p̄m̄i septuagesimi septimi.

Questio xii.

Qnum est iuxta ordinem Aristotelis pcedere. & querere modo circa tertiam materiam principalem quas pertractat Aristoteles. in primo huius. s. iuxta finitatem mundi in maturadine. circa quam duo sunt. inquirenda. Primum est vtrum supposito qd essent plures mundi terra vnus mundi moueretur ad medium alterius mundi. secundum est. vtrum sint vel possint esse plures mundi. De primo arguitur qd non. Nam si deus ad istum mundum faceret vnum aliud non propter hoc terra vnus mundi haberet aliam inclinationem quam habet. sed tam non moueretur vel non inclinatur moueri alicubi nisi ad medium huius mundi. ergo neqz tunc. assumptum patet. ex eo qd ex quo terra est vnum corpus simplex: habet vnicam inclinationem: scilicet ad vnicum locum & non ad diuersa. s. secundum speciem. Secundo. si sic vel hoc est naturaliter vel violenter. non naturaliter nam terra istius mundi non posset moueri ad medium alterius mundi nisi ascenderet in isto mundo. sicut patet intuitu. modo ascendere non competit naturaliter ipsi terre secundum naturam eius propriam. sed violenter. Si autem dicat qd terra huius mundi moueretur violenter ad medium alterius mundi tunc non oportet ret: nec esset necessarium si plures essent mundi qd terra huius mundi moueretur ad medium alterius mundi postquam esset violentum. & haberetur propositum. Et etiam. qd hoc est contra Aristotelis litteram qui dicit qd naturaliter terra vnus mundi moueretur ad terram alterius mundi. Et ex alio. qd si terra istius mundi moueretur ad medium alterius mundi quando veniret ad aliud mundum descenderet ad medium alterius mundi: modo descendere conuenit terre naturaliter. & non violenter. Tertio si esset alius mundus ignis vnus mundi non moueretur ad ignem alterius mundi. igitur nec terra ad terram. consequentia tenet a simili. antecedens patet. nam hoc non

posset esse nisi ignis vnus mundi fieret centro alterius mundi propinquior. & sic ille ignis descenderet: quod non conuenit naturaliter igni. consequentia tenet. ex hoc qd centro fieri propinquius est descendere. sed qd ignis non naturaliter descendat patet. qd ex quo naturaliter ascendit eidem simpliciter conuenienter plures motus secundum speciem. & hoc naturaliter. cuius oppositum est prius probatum. Quarto. si essent plures mundi illi essent eiusdem rationis. igitur sicut terra in isto mundo quiescit in medio huius mundi naturaliter. ita terra alterius mundi quiesceret in medio alterius mundi naturaliter. & sic vna non tenderet ad aliam. sed ad medium sui mundi si esset extra ipsum. qd tenderet ad medium sibi propinquius. sed si contingeret qd equaliter ab utroque distaret quiesceret inter abo sicut ferrum inter duos adamantes equaliter trabentes. Quinto. nam terra vnus mundi non posset moueri ad terram alterius mundi nisi diuideretur celum huius mundi & etiam celum alterius mundi. modo hoc est impossibile postquam celum est indissolubile. Sexto. adhuc supposito qd diuideretur celus non posset moueri vterque ibi nisi transiret vacuum interceptum inter illos duos mundos qui postquam non possent se tangere sine superficiem postquam essent sperici inter eos intercepteretur vacuum. modo corpus simplex quale est terra non posset moueri in vacuo sicut patet. quarto physicozum. igitur &c.

Oppositam determinat Aristoteles. In ista questione primo ponende sunt. quattuor conclusiones preabulare. secundo respondendum est ad questum. **P**rima est omnia gratia naturaliter mouentur ad suum locum naturale. s. deorsum. & leuia ad sursum. s. sursum si non fuerit impedimentum. probatur ex hoc qd quanto aliquid est grauius tanto ceteris paribus descendit velocius. igitur non violenter. sed naturaliter. antecedens patet ad experientiam. consequentia tenet. qd si hoc non esset naturaliter sed violenter tunc grauitas resisteret & maior grauitas magis resisteret. & per consequens tardius moueretur. Ex ista conclusione patet falsitas duarum opinionum de motu terre ad medium. Vna dicit qd terra in principio mundi sursum ppe celum. & quia celum incepit moueri violenter tali modo motus pulsa erat ad medium. & sic adhuc fieret quia aliquid graue esset positum sursum sicut terra vel aliquid tale. violenter motu celi pelleret ad medium recte. sicut quia ponit aliqua faba vel aliquid tale in aliqua scutella & velociter circumuoluit illa scutella faba propter motum scutelle pellit ad medium. Erat secunda opinio qd terra moueretur ad medium quando esset extra ipsum motu tractus. imaginabatur. n. qd centrum mundi traheret sibi terram & similiter alia gratia & sic ambe iste opinioniones imaginatur gratiam moueri ad medium motibus violentis. vna quidem dicit qd hoc fieret motu pulsus. alia motu tractus. isti autem motus sunt violenti. Contra istas opinioniones est conclusio nostra. Contra tamen cuius probatione dubitatur. nam si valeret argueretur consimili forma. grauiora mouentur velocius sursum quam leuiora. igitur motus grauius sursum est naturalis. antecedens patet. de plumbis quod velocius projicitur sursum quam pluma. unde si consequentia ad conclusionem facta valeret. & ista valere videtur. Respondetur. qd ista instantia non valet. nam dicebatur in ratione facta ad conclusionem vniuersaliter. quanto aliquid est grauius. tanto velocius descendit. modo quantis grauius velocius projicitur sursum. tamen falsum est qd quanto aliquid est grauius tanto velocius mouetur sursum. immo aliquid non posset esse ita graue qd non posset projici sursum. sed nihil potest esse ita graue. quin aptum natum sit descendere imo quanto grauius tanto velocius. Idcirco incidenter possumus notare causam quare plumbis remotius projicitur quam pluma. & hoc a projiciente sibi commensurato. cuius causa est. nam illud quod est grauius est receptiuum plumbis virtutis a projiciente. & est diutius retentiuum illius virtutis propter pluralitatem materie quam vnum leue sicut pluma vel aliquid tale. & ita mediante illa virtute recepta & retenta velocius. & remotius projicitur. Secundo arguitur ad conclusionem sic. gratia in descendendo mouentur velocius in fine quam in principio. & similiter leuia in

ascendendo. ideo tales motus talibus corporibus sunt naturales & non violenti. antecedens patet ad experientiam. consequentia probatur. qz proprium est motibus naturalibus saltem in medijs uniformibus in fine intendi: & motibus violentis in fine remitti. nam in motibus violentis virtus motiva fatigatur & debilitatur continue. & sic in fine motio arguitur ad conclusionem. si graua non mouerentur naturaliter deorsum: sed violenter: sequeretur qd mouerentur naturaliter sursum. modo hoc est falsum. consequentia patet ex hoc qd cui aliquis motus est violentus: est ei oppositus naturalis. & hoc si sunt motus simplices. **C** Sed dices contra. nam sequitur qd si terra moueretur violenter ad sinistram moueretur naturaliter ad dextram. postquam motus ad sinistram & motus ad dextram sunt motus contrarij. **R**espondetur qd non est simile. qz motus sursum & motus deorsum sunt motus contrarij simplices: motus autem ad dextram & motus ad sinistram sunt motus contrarij mixti. modo illud quod dicebatur intelligit de motibus contrarijs simplicibus & non mixtis. **S**ecunda conclusio si esset alter mundus terra istius mundi esset eiusdem speciei specialissime cu3 terra alterius mundi. & sic de alijs corporibus simplicibus ex quibus vterq3 componeretur. patet hoc primo. qz alter hoc nomen mundus diceretur equi uoce de isto mundo & de illo. modo hoc videt esse falsum. **S**ecundo. qz operationes talium corporum essent consimiles sicut calefacere exiccare. & huiusmodi. **T**ertio. qz eis deberentur idem motus in specie corporum simplicium qui non sunt nisi tres sicut prius dicebatur. **Q**uarto. qz vel isti duo mundi dependerent ab eode primo principio. vel diuersis consimilibus tñ & eiusde speciei vel a diuersis diuersarum specierum. istud pz per sufficientes diuisione. Si dicatur primu. tunc isti mudi deberent esse oino similes. pz hoc. qz causa eade & nullo modo diuersificata no dz causare dissimiles effectus. consimili modo est dicendum si illi duo mudi sint a duobus principijs eiusde speciei. qz cause similes debent care similes effectus. si vero isti mudi sint a principijs diuersaruz rationu seu speciez. tñ vnū istoz principioz e altero melius & perfectius: & sic naturaliter prius. ergo alterum principium ab ipso dependeret & etiā mundus suus qz omnia essent adinicez ordinata & ad vnū prin^m. **T**ertia conclusio. corpus quod naturaliter inclinatur ad aliquē locū: inclinatur ad illū ad quancunq3 distantia. pz hoc. qz in quacunq3 distantia ipso manente obtinet suam formā que est cā talis inclinationis naturalis. modo posita cā ponitur effectus. Idez pz ex alio. qz terra posita in aere habet eam bene inclinatur ad locū suū naturalē sicut terra in loco suo non est grauis. ergo in loco suo non videtur habere talem inclinationem. dico quod imo. qz in loco suo habet inclinationem ad manendum ibi: & extra locum suū habet inclinationem ad mouendum se ad locum suū naturalē: & ita proportionaliter dicatur de alijs elementis. et falsum est qd terra in loco suo non sit grauis. ynde si extra locum suū est grauis & cū venit ad locū suū no perdit illam grauitatē sequitur qd in loco suo est sic grauis sicut extra. verum est tamen qd illa grauitas extra locū naturalem habet vnū officiu: & in loco naturali aliud. cum. n. terra extra locū suū fuerit posita sua grauitas inclinatur ipsam ad motum ad locum suū: & cum est in loco suo eadez grauitas inclinatur ipsam ad quietē. & ideo in loco suo naturali non ponderatur. & ad istū intellectū auctores de ponderibus pcedunt corpora in suis locis naturalibus no esse graua. **S**ecundo dubitatur. nā adhuc videt qd distantia aliquid faciat. vt si vnus ignis esset in medio mudi. vna pars moueret versus vnā partē puta versus septentrionē & alia versus meridiem versus celū ad locū ignis. & tñ si ille idēz ignis esset ex vna parte centri mundi. tunc totalis ille ignis moueretur vel versus vnā partem solum vel versus aliam. **R**espondetur qd distantia bene facit qd aliquid inclinatur moueri sin diuersas eius partes per diuersas vias ad suū locum naturalem. sed nunq3 distantia faceret quin aliquid inclinaretur

ad suū locū naturalē. **Q**uarta conclusio. quecunq3 graua eiusdem speciei. & quecunq3 leuia eiusdem speciei tendunt vel inclinant ad eundē locū numero si sunt simplicia. probatur. qz si due terre dimittant cadere ad deorsum videntur qd inclinant ad eundē locū puta deorsum. & eodez modo. & per eadem viā si ponatur cadere de eodem loco successive. **S**ed ptra. diceret aliquis. diuersa in specie tendunt ad diuersa loca in specie. ergo diuersa in numero tendunt ad diuersa loca in numero. **S**ecundo. nulla inclinatio naturalis est ad impossibile. sed impossibile est plura in numero esse in eodem loco in numero naturaliter. ergo naturaliter. non inclinatur corpora distincta in numero ad eundem locum in numero. **T**ertio. nam videmus qd vnus ignis ascendit ad locum suum versus septentrionem alius versus meridiem. modo ista sunt diuersa loca in numero. **C** Ad ista. ad primū. negatur similitudo. & ratio ē. qz quecunq3 simplicia vel similia eiusdem speciei nata sunt facere vnum per continuationem quod quidē vnū habet vnum locū in numero naturalē sui. & cuiuslibet sue partis. ergo & quelibet pars inclinatur ad eundē locū in numero. **P**er hoc ad secundū dico qd no est impossibile plura partialia eē in eodem loco sui totius. & hoc in eode loco totali. **P**er hoc idem ad tertium dico qd ambo illi ignes mouentur ad eundem locum in numero totalem. qui est concanitas orbis lune. cum quo bene stat qd partes totius habent distincta loca in numero partialia.

Quantum ad scdm pono vnica conclusiones re/ sponfalē ad questionē. s. qd si esset aliter mundus no pētricus huic mudo terra istius mundi haberet inclinationē mouēdi ad medium alterius mudi & eō uerso. licet forte haberet impedimētum uenēdi ibi propter hoc qd celū no est dissolubile secundū quod arguebat i principio questionis. probat. oia simplicia eiusde speciei naturaliter inclinatur ad eundem locū i numero per quartā conclusionem. ita qd nulla distantia tales inclinationē possit impedire. per tertā conclusionē. sed terra hui? mudi & terra illius eēt eiusde speciei. per conclusionē secundam. & terra huius mudi naturaliter mouetur ad mediū huius mudi. per primā conclusionē. igitur terra illius mudi moueretur naturaliter ad mediū huius. Sed qz hoc est impossibile. qz pari ratione fieret eō uerso secundū Aristotelē. pcluditur qd impossibile ē eē plures mudos no pētricos naturaliter. cu3 quo bene stat qd deus possit facere plures per suā omnipotētā. sed de hoc i sequenti questione latius tractabitur.

Ad rationes Ad primā dico. qd si miraculose fierēt plures mudi vnus extra aliū eccentrici. no mirū qd tñ terra huius mudi iciperet habere aliā inclinationē qz ante habuit. etiā dico qd deus bene possit facere. qd obtineret vnica inclinationē. videlicet mouēdi solū ad mediū suū mudi. sed Aristot. breuiter diceret qd hoc no potest fieri. **C** Ad secundā & ad omnes sequētes dico pcedēdo omnia psequētia illata ex pcessioe si miraculose fierēt plures mudi eccentrici. sed sicut Aristot. pcedēdo eēt psequētie. & qz psequētia secundum ipsūz essent impossibilia. antecedēs sicut ipsam reputatur impossibile. s. esse plures mudos. ad quod secundum ipsam pcederet sequi quod libet. iuxta illam regulam. ad impossibile potest sequi quodlibet. & sic est finis questionis.

Quod autēz non solum vnus est: sed & impossibile fieri plures. Adhuc autem qd sempiternus & incorruptibilis existēs & igenitus dicimus: &c. **T**extu cōmenti nonagesimi secundi.

Questio XIII.
Secundum Propositorū erat vtrū sint vel possint esse plures mudi. pbat qd sic. qz hic terminus mudi ē terminus cōis. igitur vel actu vel potentia habet plura supposita. & per consequens vel actu vnt vel potentia possunt esse plures mundi. antecedens

patet. per omnes cōsequētia probatur. per hoc q̄ termini
nōs cōmūnis dicitur qui predicabilis ē de pluribus. **S**e-
cundo melius est bonum et perfectum multiplicari q̄ non
multiplicari. sed mundus est quoddam bonum et perfe-
ctum sicut prius dicebatur. ergo melius ē esse plures mun-
dos q̄ unum. et q̄ hoc ē possibile apud deum. et cum de-
us faciat de possibilibus quod melius ē: sequitur q̄ sunt pla-
res mundi. **T**ertio mundus pōt generare aliū mundū
sibi simile: ergo possunt esse plures mundi. p̄sequētia t̄. an-
tecedens probat. q̄ mundus ē quoddā perfectū. et non or-
batū. tale autē sc̄do de aīa. pōt generare sibi simile: cū gene-
rare arguat p̄fectionē. **Q**uarto videt q̄ saltē possunt ēē
plures successivē: quia iam sunt alia mixta in numero. Et si
mixta alia elementa q̄ erant sunt centū āni. et illa sunt par-
tes mundi. quibus non manentibus eisdem videtur etiam
q̄ mundus non maneat idem et sic videtur q̄ saltē possint
esse plures mundi successivē.

Oppositum vult Aristoteles. In ista que-
stione primo ponam distinctio-
nes. secundo conclusiones.

Prima distinctio ē. q̄ esse plures mundos possu-
mus imaginari dupliciter. s. simul vel suc-
cessivē: sicut dicimus q̄ possunt ēē plures phenices quarū
vna succedit ad aliā. **S**ecunda distinctio. plures ēē mun-
dos simul possunt imaginari vel q̄ ēēt cōcentrici: vel q̄
ēēt eccentrici. p̄centrici quidē sicut si super vltimū celū nos-
tri mundi imaginamur vnu orbē terreū: et ultra illū vnu
orbē aqueū: et ultra illū vnu orbē aereū: et ultra illū vnum
orbē igneū. et ultra illū orbēs celestes p̄similes orbibus ce-
lestibus nostri mundi. vel si imaginaremur nostras terram
vnu orbē: infra quē esset aggregatū ex orbibus celestibus
p̄signū p̄cantati orbis terre nostri: infra quod aggregatū
ex orbibus supercelestibus imaginemur quatuor elemen-
ta sicut in nostro mundo. et sic possumus imaginari infinī-
tos mundos p̄centricos et ascendēdo et descendēdo. **S**i-
militer possumus imaginari plures mundos eccentricos: vel
q̄ vnus totaliter sit extra aliū. et hoc q̄ contingant se quem
admodum plures globi positi in vno sacco: vel quod non
p̄tingant se: sed sint separati ab invicem. vel sic q̄ vnus non
sit extra aliū. sed q̄ in aliqua parte nostri mūdi sit alter mū-
dus: sicut si in luna imaginaremur vnum aliū mundum
vel in sole. et sic de alijs stellis:

Tunc sit prima conclusio. si essent plures mundi con-
centrici non oporteret q̄ terra vnius mundi
moveretur ad terram alterius mundi. probatur. q̄ cuiuslibet
mundi terra quiesceret naturaliter. propter hoc q̄ om-
nium illarū terrarū vnum esset centrum seu medium.
Unde imaginandus est q̄ si terra esset concava et ī medio
p̄cavitatis ēēt mediū mundi ita quiesceret naturaliter sicut
modo. Ex quo p̄cluditur q̄ contra pluralitatem mundorū
p̄centricorū nō valet ratio Aristo. qua arguit q̄ nec sunt nec
possunt esse plures mundi: propter hoc q̄ terra vnius mo-
veretur naturaliter ad mediū alterius. licet illa ratio bene p̄-
bet istā conclusionē que potest ēē secunda conclusio. huius
questionis. impossibile ē ēē plures mundos eccentricos. et hoc
naturaliter. **T**ertia conclusio. impossibile ē naturaliter q̄
sint plures mundi successivē vnos post alios. probatur nā
si sic tunc iste mundus ēēt corruptibilis secundum se totū.
et tunc ēēt celū ēēt corruptibile cuius oppositum postea ostē-
detur. verū tamen antiqui bene dixerunt mundus non cor-
rumpi totaliter sed aliquando fieri de ordinationē entium et
reneri oīa in quoddā chaos confusum. et quando iterum
entia ordinarentur debite dicebant iterum ēē alium mun-
dum. et istam de ordinationem et ordinationes dicebant fie-
ri per litem et amicitiam. sed istud non valet q̄ per tale
de ordinationem mundus non corrumpitur ex eo q̄ de ordi-
natio ē vnum predicatum accidentale. et ideo pōt verifi-
cari affirmative et negative successivē d̄ aliquibus sine hoc
q̄ illa entia corrumpantur. **E**t si dicatur quando entia sunt
de ordinata tunc non dicantur mundus sed quando sunt or-
dinata tunc dicantur mundus. **S**ed breviter hoc nō va-
let. nā tunc hoc nomen mundus ēēt nomen connotatiū.

Quarta conclusio. impossibile ē aliquo modo ēē plures mū-
dos. probatur. impossibile ē ēē plures primos motores. er-
go impossibile ē ēē plures mundos naturaliter siue eccentricos
siue p̄centricos. p̄sequētia tenet. q̄ si ēēt plures mundi:
in quolibet ēēt vnu primū celū. et vnu primus motor.
antecedens p̄cludit Aristo. 12. metaphysice in fine vbi di-
cit. mala autē ē pluralitas principū. vnus ergo princeps.
Sed aliquis diceret q̄ non oporteret propter hoc esse
plures principes omnium illorum mundorum: q̄ in quolibet
ēēt vnus motor. monens propter illum primū tanq̄
propter fines. hoc remouet cōmentator. et dicit q̄ hoc non
valet. eo q̄ primus motor movet propter se. et hoc proba-
tur sufficienter in. 12. metaphysice. et ideo non valet et dice-
re tales primos motores monere propter vnum aliū mo-
torem. **S**ecundo arguitur ad idē ratione Aristo. q̄ iste
mundus p̄stat ex omni materia pertinēte ad formā mūdi.
ergo nō ēēt materia ex qua posset ēē. vel fieri alter mun-
dus. p̄sequētia tenet. antecedens probatur. q̄ iste mundus
continet omnia corpora simplicia que non sunt nisi quinq̄
s̄m speciem sicut prius dicebatur. que quidē corpora sim-
plicia cum alijs corporibus hic in isto mundo existentibus
dicuntur materia mundi. **U**ltima conclusio. que stat cū
precedentibus q̄ est possibile supernaturaliter esse plures
mundos tam simul q̄ successivē. tam eccentricos q̄ concen-
tricos sicut deo placeret.

Ad rationes ad primam dico q̄ non solum
iste terminus mundus. imo et
iste terminus deus et ille terminus sol sunt termini cōes. nō
q̄ de facto supponant pro pluribus. nec q̄ possint ēē plu-
res res pro quibus supponant. sed q̄ non repugnat talib̄
terminis ex forma et modo suorum impositionum suppo-
nere pro pluribus licet ex parte rerum significatarū repu-
gnet. **A**d secundā quando dicebatur melius ēēt ēē plu-
res mundos. dico q̄ non. sed diceret semper maior mul-
tudo bonorum ē melior. illud ē falsum. q̄ tunc melius ēēt
ēē plures deos q̄ vnum. quod tamen ē falsum. q̄ hoc ē i-
possibile. ergo nō ē melius. vnde quando per multitudi-
dinē bonorū tolleretur ordo vniuersi nō ēēt melius ēē plu-
ra bona q̄ vnum quāter fieret in proposito. **A**d tertiā
nego antecedens. et quando dicitur generare sibi simile argu-
it p̄fectionē. vix ē inter que non possunt p̄manere s̄m indi-
viduū. sed inter incorruptibilia hoc arguet imperfectiones.
Ad quartā dico q̄ illa bene probat q̄ plures possunt ēē
mundi successivē digerē ab invicem partialiter. et hoc bene
p̄cedit. cum hoc tamen stat q̄ non possunt ēē plures mun-
di successivē digerē ab invicem totaliter.

Si itaq̄ aliquid pōt moveri stadia cētū: aut
leuare pondus semp̄ ad plurimū dicimus puta
talē leuare centū: aut stadia ire cētū et cetera. **T**ertio
cōmēti cētesimidecimesexti **Q**uestio xiiii.

Tunc expedit iuxta ordinem Aristo.
tractare vtrum mundus sit ge-
nerabilis et corruptibilis vel ingenerabilis
et incorruptibilis. post q̄ ostensū ē q̄ mū-
dus ē magnitudo p̄fecta. et magnitudo si-
nita. et q̄ non sunt plures mundi. Sed q̄
generabile et corruptibile includit potētiā.
ideo iuxta istam materiam primo querenda sunt aliqua cir-
ca terminationes potētiarū. vnde primo querendū ē vtrū
quēlibet potētia actiua determinet p̄ maximū in quod pōt
agere. secundo vtrum quēlibet potētia passiva terminet
p̄ minimū a quo potest pati. tertio vtrū quodlibet ens ha-
beat potētiā respectu sue durationis per maximū tē-
pus per quod potest durare. Quarto vtrum omne corru-
ptibile necessario corrumpatur. Quinto vtrum aliquid de
novo genitum possit perpetuari. Sexto vtrum generabi-
le et corruptibile convertantur ad invicem. Septimo. **C**on-
cludit mundum ēē incorruptibilem et perpetuum. **S**e-
cundo si potētia actiua nō terminaretur maximo in quod
posset. tunc nō ēēt dare pondus maximū quod fortes pos-

set portare. sed hoc est falsum. nam si non tunc quotiens pon
 der e dato quod possit portare adhuc malus potest portare.
 sic infinitum pondus potest portare. quod est falsum. Tertio
 ponat vna lapis sicut octo i gravitate sup caput fortis po
 tentie sicut .8. precise qui pseruet in tali potentia p tepus et
 lapis similiter. tunc vel for. sustinebit lapide. vel lapis depri
 met forte. si dicat primu sequit q potentia fortis est termi
 nata ad maximu quod potest sustinere. qz ita granē lapide
 et non gravioz. et habet ppositu. Unde quantuqz iste
 lapis eet gravioz excederet potentia for. et cu quilibet excel
 sus sufficit ad motu statim ille lapis deprimeret forte. si au
 tem dicat q for. non potest sustinere illu lapidez sequit q
 ille lapis deprimet for. et sic a proportione equalitatis fieret
 actio. et ite sequeret q potentia depreffiva lapidis termi
 nat ad maximu quod potest deprimerē. qz ad potentia for.
 vt octavo que si eet maior sustineret lapidem cum quilibet
 excessus sufficit ad actionem. Quarto. sit vnum medi
 um vniformiter difforme supius terminatu ad non gradu
 resistentie. inferius aut ad gradu resistentie equales poten
 tie motive alicuius gravis descendens p ipsuz. et sit illud
 mediu. b. et mobile q debet descendere p ipsuz. a. tunc
 b. est maximuz spaciuz quod a potentia motiva potest ptran
 sire. ergo potentia activa terminata ē maximo in quod potest
 psequenter tenet. antecedens probat. na tū potest et no plus
 ex quo extremu ipsius. b. ē equale i resistentie cu potentia
 ipsius. a. in mundo. Quinto elonget vnu visibile p ali
 quā distantia a me vsqz quo primo ipsuz non videā nec pos
 sum videre propter elongationē. tunc distantia inter oculu
 meū et illud visibile terminata ad ipsu exclusivē ē maxima
 distantia p qua illud visibile potuit agere in visum meū vi
 sione. Et quo sequit q ē dare maximā distantia p qua ali
 qua potentia activa pnta obiectu potest agere in sua poten
 tia passiva. pnta oculu. Sexto non ē dare minimā distā
 tia p qua non. ergo ē dare maximā distantia p qua visibile
 potest agere in visum. psequenter comuniter pcedit ab oib?
 de hac materia loquentibus. antecedens probat. qz si eet da
 re minimā distantia p qua non. tūc p illa non. et p quilibet
 minorē visibile potest agere in visum. sed hoc non. na sit illa.
 verbi gratia pedalis: tūc arguo sic. visibile si poneret bene
 ppe oculu ptingeret q ppter paritatem distantie non pos
 set videri. ergo distantia pedalis non erat minima p qua il
 lud visibile non potuit agere in visum. antecedens p iuxta
 illud. sensibile positu supra sensu non facit sensationē. Se
 ptimo ē dare maximā velocitatem qua potentia activa potest
 mouere. ergo terminata ē p maximu: psequenter tenet an
 tecedens p. primo de potentia supnaturali. qz dat maxima
 velocitas qua mouet vltimā sperā. vñ pp immutabilitate su
 am et sue voluntatis et ppter inalterabilitate vltime spe non
 potest sperā vltimā neqz tardius neqz velocius mouere.
 hoc idē patet de potentia naturali. qz est dare maximā ve
 locitate qua. a. mobile descendit p. b. mediu ex eo q poten
 tia naturalis i sua actioe agit bz vltimu sui conatus potētie.

Oppositum arguit. qz si potentia activa ter
 minaret maximo in quod pos
 set agere vel excederet illud vel non excederet: si non exce
 deret non potest agere in ipsum ex eo q a pportione equa
 litatis non puenit actio. nec a pportione minoris inequali
 tatis. si aut excederet. vel excessu diuisibili vel indiuisibili. nō
 indiuisibili sicut cōter pcedit. cu non sit dare excessuz indi
 uisibilem. vnde hoc eet non excedere si diuisibili. ergo per
 medietatem illius excessus in maius posset cu quilibet ex
 cessus sufficit ad motuz. et p consequens illud non erat ma
 ximu in quod illa potentia activa potuit. et hoc ē intentum.
 Notandum est hic q potentia activa potest comparari
 vel ad resistentiam vel ad distantiam. vel ad effectum. vel
 ad tempus. vel ad velocitatem. vel ad spaciū in motu lo
 cali. ergo et c. In ista questione erunt sex articuli. in pri
 mo enim ponam quasdam distinctiones et terminoz ex
 ne ad resistentiam. tertio de comparatione potentie acti
 ue ad distantiam. quarto de comparatione potentie actiue ad ve
 locitatem. quinto de comparatione potentie actiue ad velo

citatem. sexto de comparatione potentie actiue ad spaciū.
 De comparatione autem potentie actiue ad tempus vide
 bitur seorsum in tertia questione pposita.

Quantum ad primuz sit prima distinctio q po
 tentiarum quedaz dicitur actiua et
 quedam passiva. Secunda distinctio. potentiarum pas
 siuarum quedam dicitur receptiva solum et de illa nihil ad
 propositum. quedam est receptiva et cum hoc resistentia
 et de illa ad propositum. Tertia distinctio. potentiarum
 actiuarum quedam finita sicut potentia naturalis. quedam
 infinita sicut potentia dei. Quarta distinctio. potentiaru
 actiuarum quedam est motiva: quedam portatiua. quedā
 lenatiua. quedam productiua. Quinta distinctio. poten
 tiarum productiuarum quedam est productiua sube. que
 dam productiua qualitatū. Sexta distinctio. potentiaru
 productiuarum qualitatū quedam est productiua quali
 tatis sibi similis. sicut caliditas pductiua caliditatis. quedaz
 autem est productiua qualitatis dissimilis sicut lux est pro
 ductiua luminis. et color est productiua speciei visibilis.
 Septima distinctio. adhuc potentiarum quedaz est pro
 ductiua alicuius effectus qui postqz productus ē inuat por
 tentiam ad vltius producendum. quedam autem non.
 Exemplum primi sicut ignis qui postqz produxit ignem p
 se se inuat ipsam ad producendum ignem a se magis p
 mote. Exemplum secundi. sicut est lumen. hoc. n. postqz
 productum est a luce non inuat ad vltius producendum
 lumen. ita filius postquam productus est a patre non inuat
 patrem ad vnum illum filium producendum. Octava
 distinctio potentiam finitam terminari contingit quadrupli
 citer imaginari. vel maximo. vel minimo. vel maximo in
 quod non. vel a quo non. uel per quod nō et cetera. vel mi
 nimo in quod non. vel minimo per quod non et c. Max
 mum vocatur in quod potest vel a quo potest aliqua potē
 tia agere vel pati. et in nullum maius sed in quodlibet mi
 nus. vel a nullo maiori. sed a quolibet minori. sed minimu
 vocatur in quod vel a quo aliqua potētia potest agere vel
 pati et in nullo minus vel a nullo minori. sed in quodlibet
 maius vel a quolibet maiori. Sed maxi^m quod non vocat
 quod non vel a quo non vel p qd non. sed cuilibet maiori
 illo dat maius qd sic. Sed minimu quod non. vocat illud
 qd non vel p qd non vel in qd non. sed quolibet minori il
 lo dat min^u in quod vel p qd sic. Ecce quatuor descriptio
 nes quatuor terminozum. In istis descriptionibus quatu
 or: quantum ad primas duas descriptiones istorum duozū
 terminozum maximum et minimum conordo cuz cōter
 loquentibus in ista materia. sed quantum ad duas alias de
 scriptiones discordo ab eisdem. et apparet mihi q quan
 tum ad hoc melius sit describere alio modo illos duos ter
 minos maximum quod non et minimum quod non qz ipsi
 describant. vnde ipsi vocant maximum a quo non illud a
 quo non nec ab aliquo minori. sed a quolibet maiori. et mi
 nimu in quod non illud in qd nō nec in aliquo maius. sed
 in quodlibet minus. in hoc apparet mihi q non bene dicat
 nisi plus addant. nam secundum hoc non posset saluari q
 esset dare minimam distantiam vltra quam aliquod visibi
 le posset videri. qd tamen est falsum. imo oppositu ipsi di
 cunt. nam secundum eorum expositionem esset minima di
 stantia vltra quam non aliquod visibile potest videri. sit er
 go illa pedalis. tunc vltra illam distantiam illud visibile nō
 potest videri. sed vltra quantlibet minorē. et tamen hoc
 est falsum. quia aliqua posset esse distantia ita parua pro
 pe oculum si visibile q esset vltra illaz et non remotius ab
 oculo non videretur. sicut arguebatur etiam ante opposi
 tum. Tunc sit prima conclusio. q potentia infinita non
 terminatur maxima resistentia nec minima. nec maxima in
 quam non. nec minima in quam non potest agere. proba
 tur. quia talis potētia non est terminata. ergo nec sic nec sic
 postquam est infinita. Secundo ad hoc q aliqua poten
 tia aliquo dictozum modozum terminetur requirit q in
 aliquam resistentiam possit et in aliqz. non inō sic non est de
 potētia infinita ex eo q in quolibet potest. Deinde ante qz
 ponā conclusiones de potentia finita et naturali pono primo

ynam conclusionē preambularū quā oportet supponere in probationibus sequentijs, & sit ista, si quilibet excessus sufficit ad continuandum motum inceptum, tunc quilibet excessus sufficit ad motum incipiendum & inchoandum. Isti conditionales antecedēs cōmuniter omnes concedunt, licet non cōmuniter omnes concedant consequēs, sed probō dictam conditionalem esse veram, & ideo si conceditur antecedens oportet concedere consequēs, vnde arguo sic, si non quilibet excessus sufficeret ad inchoandum motum, & tamen sufficeret ad continuandum motum, hoc videre tur esse ex eo quod inchoare motum esset difficilius quā continuare motum, tunc sic, vel ergo inchoare motum est finite difficilius vel infinite quā continuare motum, nō potest dici quod infinite, quia tunc oporteret esse excessum infinitum, nec aliquis excessus finitus sufficeret ad inchoandum motum, cuius oppositum patet ad experientiam, si autem dicatur quod inchoare motum est finite difficilius quā continuare motum, sit ergo, verbi gratia quod solum in duplo & sit excessus, a. qui per aduersarium non sufficit ad inchoandum, sed bene ad continuandum. Tunc sic, quilibet excessus per aduersarium sufficit ad continuandum, ergo medietas, a. sufficit ad continuandum, & cum inchoare sit solum in duplo difficilius sequitur quod a. duplam ad suam medietatem sufficit ad inchoandum, quod est intentum, consimili modo argueretur si diceretur quod inchoare motum esset in decuplo difficilius quā continuare, & sic de quacunq; alia proportione finita. ¶ Itaq; si dicas quod decuplo difficilius est inchoare quā continuare, sit, a. excessus qui per aduersarium nō sufficit ad inchoandum, & si quilibet excessus sufficit ad continuandum, sequitur quod decima pars ipsius, a. sufficit ad continuandum, & cum solum in decuplo difficilius sit inchoare quā continuare, sequitur quod decuplum ad decimam partem ipsius, a. sufficit ad inchoandum, & cum hoc sit, a. sequitur quod a. sufficit ad inchoandum, & sic si quilibet excessus sufficit ad continuandum motum, & cum solum finite difficilius sit inchoare quā continuare, sequitur quod quilibet excessus sufficit ad inchoandum. ¶ Secundo ad idēz & suppono primo sicut cōmuniter conceditur quod proportio velocitatum in motibus sequitur proportionem proportionum potentialium momentū ad suas resistentias, hoc supposito sit, a. vnus motor, qui excedit, b. mobile excessu non sufficiente ad motum inchoandum sicut aduersarium, tunc sit vnus alius motor, c. qui excedat, d. mobile excessu sufficiente ad motum inchoandum, & ad mouendum certa velocitate, & sit ille motus, e. tunc clarum est quod proportio, c. ad d. habet certā proportionē ad proportionē, a. ad, b. cuius nulla earum sit in infinitum magna nec in infinitum parua, sit ergo, verbi gratia, quod sit dupla ad eam, tunc cum ad motum e. sit dare motum subdupla velocitatis sicut patet, 4. & 6. phisicorum, sequitur per suppositionem quod ille producat & inchoabitur sicut proportionem alicuius motoris ad mobile subduplam ad proportionem, c. ad, d. sit ergo illa proportio ipsius, f. motoris ad, g. mobile, ex quo sequitur proportionem, f. ad, g. esse equalem proportioni ipsius, a. ad, b. cum vtraq; earum sit subdupla ad eandē proportionem, puta ad proportionem ipsius, c. ad, d. tunc vltra, proportio, f. ad, g. est equalis proportioni, a. ad, b. sed a proportione, f. ad, g. prouenit motus, quia subduplus ad motum, e. ideo etiam a proportione, a. ad, b. prouenit motus, quare excessus, a. ad, b. sufficit ad motum non solum continuando sed inchoando, quod erat probandum. ¶ Ista conclusionē preambula supposita ponam conclusiones de potentijs naturalibus.

Quantum ad secundum articulum, & sit prima ista, non est dare maximam resistentiam in qua; aliqua potentia actiua potest, probatur, quia si sic sit potentia actiua & resistentia, b. tunc arguitur sic, a. vel excedit, b. vel non excedit, b. si dicatur quod non excedit, b. sequitur quod non potest in, b. cum omnis potentia actiua debeat excedere quantum ad posse agere ipsam potentiam resistentiam quantum ad posse resistere, quod supponitur tanquā vnum principium in naturali scientia, si autē

dicatur quod a. excedit, b. vel ergo excessu diuisibili vel excessu indiuisibili, si dicatur quod excessu indiuisibili hoc nō valet, quia nullus talis est, si autem dicatur quod excessu diuisibili, sint ergo partes illius excessus, c. d. tunc si ipsum, b. augetur in tantum quod ad huc ipsum, a. moueret ipsum excessus solum in, d. medietate excessus prioris ad huc, a. augetur in, b. cum quilibet excessus sufficiat, & ad inchoandum & ad continuandum motum sicut dixit conclusio preambularum, & cuius, b. tunc esset maius quā ante erat, sequitur quod, b. nō erat maximum in quod potuit, a. & ita argueretur de quolibet alio quod aduersarius diceret esse maximum in quod potentia actiua posset. ¶ Secundo sequeretur quod per augmentationem ipsius, b. esset dare vltimum instans esse actionis, a. in, b. quod est falsum, cum impossibile sit dare vltimum instans esse motus, consequentia tenet per hoc quod b. erat maximum in quod, a. potuit, ideo statim aucto, b. a. in ipsum non potest. ¶ Secunda conclusio non est dare minimam resistentiam in quam potentia actiua potest, probatur, nam sit illa, b. tunc arguitur sic, a. potentia actiua potest in, b. resistentiam, ergo potest in suam medietatem, quia quod potest in maius potest in minus, sed si, a. potest in medietatem, b. & cum illa sit minor, b. sequitur quod, b. non erat minimum in quod, a. potentia actiua potuit. ¶ Secundo, nam tunc sequeretur quod esset dare vltimum instans esse motus, sed hoc est falsum, consequentia tenet, nam si, b. diminuit vltimum instans non esse diminutionis eius esset vltimum instans esse actionis, a. in, b. postquam, b. erat minimum in quod, a. potuit. ¶ Tertia conclusio, non est dare maximam resistentiam in qua; potentia actiua non potest, nam sit illa, b. tunc sic, a. non potest in, b. ergo, a. non potest in maius, b. salte; maius in resistendo, quia quod non potest in minus, non potest in maius, sed si, a. non potest in maius, b. sequitur quod, b. non erat maximum in quod, a. non potuit, cum etiam in maius non possit. ¶ Quarta conclusio, est dare minimam resistentiam in quam potentia actiua finita non potest, probatur, omnis potentia finita in aliquam resistentiam potest & in aliquam non potest, ergo per sufficientes diuisiones vel datur maxima resistentia in qua; potest, vel minima in quam potest, vel maxima in quam non potest, vel minima in quam non potest, non potest dici primum, neq; secundum neq; tertium secundum primum & secundam & tertiam conclusiones, ergo relinquatur quartum, & hec est conclusio. ¶ Secundo, data aliqua potentia actiua, puta, a. est dare aliquam resistentiam sibi equalem, sit illa, b. sed talis est minima in quam, a. non potest ex eo quod in illa; non potest ex quo non excedit ipsa; sed qualibet minori illa datur maior in qua; potest, ex eo quod qualibet minori illa datur maior, quaz, a. potentia excedit, & cum quilibet excessus sufficiat ad motum, sequitur quod qualibet minori illa scilicet, b. datur maior in quam, a. potentia actiua potest, & cuius, b. non possit, sequitur per expositiones minimi quod non, prius positaz quod, b. sit minimum in quod, a. non potest. ¶ Circa istam conclusionem dubitatur, nam secundum ipsaz esset concedendaz quod esset dare minimum pondus quod soz, non potest portare vel leuare vel mouere vel aliquid huiusmodi, sed hoc est falsum, consequentia nota est de se, falsitas consequentis probatur, quod sit illud pondus, b. tunc arguitur sic, virtus & potentia fortis potest augeri, ergo potest portare maius pondus quā sit, b. & per consequens, b. non est minimum quod soz, non potest portare ex quo ipsum potest & maius ipso potest per augmentationem virtutis. ¶ Secundo, naz sit illud pondus, b. pedale & vnus libze, & sit, c. vnum pondus duplum in quantitate, & subduplum in gravitate ad ipsum, b. tunc arguitur sic, soz, potest portare pondus in duplo maius, b. ergo, b. non est minimum quod soz, non potest portare, consequentia tenet antecedens probatur, quod potest portare, c. cuius potentia fortis sit maior quā resistentia, c. & c. est in duplo maius, b. per casus, ergo potentia fortis potest in duplo ad, b. hoc erat probandum. ¶ Tertio, si lapis in infinitum distaret a centro ad huc descenderet non obstate quod infinitas aer resisteret sibi, ergo videtur quod nulla sit resistentia minima in quam ille la-

plis nō posset. ex quo i resistentiā vel distātiā infinitā posset. Ad ista. ad primū illa bene probat q̄ non est dare minū pondus quod soz. non potest portare secundū potentia eius remotā secundū qualē potentia diceremus puerū habere potentia pugillandi vel currendi. nihilominus cū hoc bene stat q̄ est dare minimā resistentiā in quā potentia actiua non potest secundū potentia eius propinquā. Ad secundū illa bene probat q̄ non est dare minimā resistentiā. et hoc s̄m quantitatē in quā potentia actiua non potest. cuius quo bene stat q̄ est dare minimā resistentiā s̄m graditatez vel secundū aliq̄ aliā qualitatez in quā data potentia actiua non potest. Ad tertiā dico q̄ in tali casa non esset infinita resistentia intensiva. de qua solū intendimus in proposito. sed bene infinita extensiva. Quinta conclusio. potentia actiua terminatur per minimū in quod non potest. ad istū sensum q̄ nos scimus et cognoscimus quanta est potentia actiua s̄m fortitudinē sciendo minimū in quod non potest. probatur. per illud scimus quanta est potentia actiua s̄m fortitudinē per quod scimus eā s̄m fortitudinē distinguere a potentia fortiori et a potentia debiliori. sed hoc est per minimū in quod non potest. ergo et c. maior est nota de se. probatur minor. qz scire minimū in quod non potest includit tria. scire q̄ non in tantū potest. et q̄ nō in plus potest. et per ista duo distinguimus ipsas a potentia maiore. et quolibet minor illo datur maior in quod potest et per hoc distinguimus ipsas a potentia minori. Sexta conclusio cū dictis conclusionibus bene stat q̄ est dare maximā resistentiā in quā aliqua potentia actiua potest cuius aliquibus certis circumstantiis. sicut cū tanta velocitate vel cū tanta tarditate in tali vel in tali medio. patet hoc qz licet non sit dare maximū pondus quod soz. potest portare. et hoc simpliciter. tñ bene est dare maximū pondus quod soz. potest portare tanta velocitate in tali medio. q̄ si pondus eēt maior et mediū grossius et minus dispositū soz. nō posset portare illud pondus tanta velocitate. Ita proportionaliter dicatur de minimo. Diceret tu sicut arguebatur in principio questionis Aristo. dicit in littera q̄ potentia actiua terminatur per maximū. dico q̄ vey est. sed non per maximū in quod potest nec per maximū in quod non potest. sed per maximā infra quod potest. et illud idē est minimū in quod non potest. et sic cū dictis stat sententia Aristo.

Quantum ad tertium articulum videndus est de comparatione potentie actiue ad distantiam. ubi premitendum q̄ iuxta terminationes potentie actiue motiue localiter distātia non proprie habet locum: quia semper in tali actione potentia actiua motiua est simul cum moto et distātia sicut patet ex septimo physico et maxime hoc est verū de mouente immediato. et hoc semper est sic nisi motus talis localis fieret per alterationem modo quo magnes alterando ferrum mouet ipsūz trahendo per aliquam distātiā. licet hoc non faceret per omnem. et ideo quantum ad propositum videndus est de comparatione potentie actiue alteratiue ad distātiā quomodo talis sit terminata distātia et quomodo non. Secundum est premitendum q̄ differentia est inter distātiāz per quā fit vel non fit actio. seu in qua fit vel non fit actio ex vna parte et distātiāz ultra quam fit vel non fit actio ex altera parte. vnde per illam distātiā vel in illa distātia dicitur fieri actio. que sic se habet q̄ q̄dū passum est in aliquo puncto intrinseco illius distātie tādū agens agit in ipsūz. sed illa distātia dicitur esse distātia ultra quā fit actio. que sic se habet q̄ passio existente non in aliquo puncto intrinseco eius: sed extrinseco agens agit in ipsūz: proportionaliter dicatur de distātiā per quam non fit actio: et de distātia ultra quā non fit actio. Tunc sit prima conclusio. non est dare maximā distātiā ultra quam aliqua potentia actiua potest agere nec simpliciter. neqz cum certa resistentia. probatur quantum ad primū. nam sit illa distātia. a. sequitur q̄ eadem potentia in subduplo ad. b. ageret ad maiorem distātiā. et sic. a. distātia non erat maxima ultra quam dicta potentia poterat agere. Et confirmatur

nam sit. b. pro instanti presenti ultra maximā distātiā ultra quāz potentia actiua potest agere. et in hoc instanti incipiat elongari ab. a. sequitur q̄ in presenti instanti. a. agit in. b. et immediate post hoc instās. a. non agit in. b. et sic presens instans esset vltimum instans esse actionis. et sic daretur vltimum instans esse motus. quod est impossibile. Dein de probatur eadem conclusio quantum ad secundū. quia si agens agit in. b. passum cuius certa resistentia. quia si locitatis idem gradu velocitatis. et ideo dicta distātia non erat maxima simpliciter nec maxima cum certa resistentia ultra quam dictum agens poterat agere in. b. passum: cuius quo bene stat q̄ dicta distātia erat maxima ultra quāz dictum agens poterat agere in. b. passum cum certa resistentia et certo gradu velocitatis. Secūda conclusio. nec est dare minimā distātiā ultra quāz agens potest agere in passum. probatur. quia tunc ultra illam posset et non ultra minorem: et sic si passum inciperet approximari agenti esset dare vltimum instans esse actionis. quod est inconueniens. Tertia conclusio nec est dare maximā distātiā ultra quam non agens potest agere in passum. qz tunc ultra illam non et qualibet maior illa daretur minor ultra quam sic. que tamen minor esset maior illa ultra quā non. modo hoc est falsum iuxta illud. et quod non potest ultra minus non potest ultra maior saltem propter remotionē: quod notanter addo propter visibile quod ad aliquas partem distātiā non potest agere in visū. sed hoc est propter propinquitatem sed ultra maiorem potest. Quarta conclusio est dare minimā distātiā ultra quā non agens potest agere in passum. probatur a sufficienti diuisione. ultra aliquam distātiā agens potest agere in passū: et ultra aliquā non. vel ergo est dare maximā ultra quam potest: vel minimā ultra quam potest: vel maximā ultra quam non potest: vel minimā ultra quā non potest. non potest dici s̄m per primam conclusionem: nec secundam: per secundam. nec tertiam per tertiam. ergo relinquatur quartam. et hec est quarta conclusio. Quinta conclusio est dare maximā distātiā per quāz agens potest agere in passū: probatur. eadē est distātia maxima per quā potest agere: et minima ultra quāz non. sed est dare minimā distātiā ultra quam non per precedentes conclusionem. ergo et c. antecedens probatur. nam data minima distātia ultra quam ignis non potest agere in passū. tunc q̄dū passū est in aliquo puncto intrinseco istius distātie vel equiualentis ignis potest agere in ipsūz. et q̄ cito est in aliquo puncto extrinseco illius distātie vel equiualentis ignis non potest agere in ipsūz. et illud patet si aliquod passum elongaretur ab igne tādū q̄ primo esset veram dicere. nunc propter distātiā ignis non potest agere in illud passum. et immediate ante hoc potuit. vnde tunc tota distātia ab igne vsqz ad passum esset minima distātia ultra quā ignis non potest agere in passū. et esset maxima in qua vel per quā ignis potest agere in passū. sicut potest patere ex expositione eius q̄ est distātia minima per quā vel in qua sic. Pro istis conclusionibus est sciendus. q̄ duplex est agēs. quoddā quod sic se habet q̄ si potest agere ultra aliquā distātiā tunc potest agere ultra quācūqz minorē. sicut est ignis vel calor: vel aliquod tale. alia ē potentia. que si potest agere ultra aliquam distātiā non tamen ultra quācūqz minorē: sicut est visibile. nam licet visibile ultra aliquā distātiā posset agere non tamen ultra quamcūqz minorē. quia potest esse ita prope oculū q̄ non posset agere in ipsūz. similiter si esset aliquod luminosū et essent duo foramina recta. et luminosum esset minus q̄ spacūz inter illa duo foramina. non potest ultra quamcūqz distātiā partem lucere per illa duo foramina. vnde potest esse ita prope q̄ non posset. etiā posset esse ita remote q̄ non posset. et ideo potest impediri in sua actione vel propter nimis parua distātiā vel propter nimis magnā: sed sic non ē de agentibus primo modo dictis. qz licet possent impediri in suis actionibus in passa propter nimis magnā distātiā. non tamen propter nimis parua. Ad odo vos debetis scire quod quā

que conclusiones (s)z posite principaliter posite sunt de agētibz primo modo dictis. Sed propter maiorem explanationem ponende sunt conclusiones de agentibus secūdo modo dictis. Et sit prima ista. recedendo ab oculo p incēptione visionis non est dare minimā distātiā vltra quā. a. visibile non pōt agere visionē in visuz propter distātie paritātē: nec minimā vltra quā pōt. p̄mū p̄z ex eo q̄ quacūq̄ distātia data vltra quā non pōt propter paritātē est dare minorē vltra quā non potest propter paritātē: qd̄ enīz non pōt vltra maius propter eius paritātē non pōt etiā vltra minus. scda pars p̄z. q̄ sit. a. distātia minima vltra quā potest: que si esset minor vltra ipsaz non posset sequeretur q̄ in approximatione visibilis ad visum esset dare vltimuz instans esse visionis: quod est falsuz; consequentia nota est intuenti. Tercia conclusio. recedendo ab oculo pro incēptione visionis est dare maximā distātiā vltra quā. a. nō potest videri propter distātie paritātes. probatur. q̄ inter omnes distātiās vltra quas non potest propter paritātē est dare vna maximā vltra quā nō potest: sed qualibet maior illa datur minor vltra quā potest: ex eo q̄ si visibile esset precise vltra illā distātiā et in presenti instanti inciperet elongari a visu. illud visibile nunc nō sed immediate post hoc instans ageret visionē in visum. Tercia conclusio. visibilis accedēte ad oculū pro corruptione visionis propter nimis parnā distātiā visibilis ab oculo est dare p̄mū instans non esse visionis. ad istū intellectū q̄ aliquando p̄mū erit verū dicere nunc non est visio. a. visibilis: et immediate ante hoc fuit. et huius ratio est. q̄ ex quo visio definit esse per talē approximationē visibilis ad visuz. et non datur vltimū instans esse visionis oportet q̄ detur p̄mū instans non esse. Quid autē non detur vltimū instans esse visionis sicut sepe sumptū est potest sic probari. nam quero vtrū visio pro illo instanti sit alicuius intensio: vel non. si dicatur q̄ non hoc non potest eē. q̄ tunc esset indivisibilis: si dicatur q̄ sic. o3 q̄ successive et gradualiter deperdatur. et sic instans datū nō erat vltimū instans eē visionis. Quarta conclusio distātia que est inter visibile quādo definit videri propter nimis propinquitatē eius ad oculū: et inter visibile quādo definit videri propter nimis remotioz eius ab oculo est maximā distātia i qua seu per quā illud visibile potest agere visionē in visuz illū. probatur. q̄ q̄d̄ illud visibile est in aliquo puncto illius distātie ipsuz agit in visum visionē: sic q̄ nec est defectus propter paritātē distātie. nec propter magnitudinē eiusdēz. Quinta conclusio eadem distātia est minima vltra quam illud visibile non potest agere visionem in illum visum et hoc propter illius distātie magnitudinem. probatur. q̄ inter omnes distātiās vltra quas non potest propter distātiarum magnitudinem bec est minima.

Quantum ad quartū articulum sit prima conclusio. loquendo de potentia productiva effectus que inuatur a suo effectu producto ad vltimus producendū sicut est ignis vel calor: nō terminatur per maximū neq̄ per minimū effectū. et hoc nec affirmatiue nec negatiue quantum est ex se. patet. qui dato aliquo tali agēte sicut est ignis ipse potest producere vnum alium ignēz: et cum illo iterum vnum alium. et sic quantumlibet quantuz est de se: si non esset impedimentū ex defectu materie que non est infinita. et hoc est quod dicit Aristo. secundo de animalibus. q̄ ignis esset augmentabilis in infinitum si combustibile apponeretur in infinitum. nihilominus cuz hoc stat q̄ determinatur maximo effectu: puta maximo igne quem potest producere in istam materiaz et in isto tempore. Secunda conclusio. loquēdo de potentia productiva alicuius effectus que non inuatur ab illo effectu producto ab vltimus consimilem producendum vel priorē intendenduz sicut est corpus lucidum: talis potentia terminatur minimo effectu quem non potest producere. probatur. q̄ lumē ita intensum sicut est lux corporis lucidi illud corpus lucidum non potest producere. sed quolibet remissiori illo dato datur lumē intensius qd̄ pōt producere. vel in pposito possimūz dicere et quodlibet remissius illo illud corpus lucidū

pōt pducere. vtz est tū q̄ idē corpus lucidū non sp̄ in qd̄ libet mediū in quod agit producit equalē gradūz luminis. s. in vnu sicut in aliud. sed s̄m q̄ mediū est melius vel peius dispositū ad recipiendū lumen s̄m hoc corpus lucidūz intensius vel remissius lumen producit in ipsam cuz fuerit ei applicatū. Tercia sunt aliqua dubia iuxta istā materiaz. Primo enim dubitat vtz possibile sit aliquod lucidūz producere in aliquod mediū quolibet gradūz citra gradūz summū lucis existentis in lucido. Ad hoc apparet mihi pro nunc esse dicendū q̄ nō. et ad hoc adduco talē rationē. nā si hoc esset possibile. ponat ergo q̄. a. corpus lucidūz pducatur in aliquod mediū quolibet gradūz luminis citra summū gradū lucis existentis in. a. lucido. et sit illud lumen. b. et lux ipsius. a. sit. c. tunc querit. vtrū. c. excedat. b. vel nō. si dicat q̄ non tunc non est productus quilibet citra summū. sed cuz hoc summus. quod est contra hypothēsim. si dicat q̄. c. excedat. b. vel ergo excessu dimissibili vel indivisibili. si dicat q̄ excessu dimissibili sequit q̄ potuisset fuisse productū citra gradū summū lumē intensius q̄ sit productū. et sic non quilibet gradus citra summū esset productus. quod est contra hypothēsim. Si dicat q̄ excedat excessu i dimissibili. hoc est falsuz. q̄ nullus talis est. etiā hoc esset nō excedere. et sic excederet et non excederet. quod iplicitō tra dictionē. Sed diceret aliquis expers logice. a. lucidūz quolibet gradūz citra summū pōt producere i aliquod mediū ergo possibile est. a. lucidūz quolibet gradūz citra summū pducere in aliquod mediū. R̄spondet negādo cōsequētiā ex eo q̄ ibi ar. a. sensu diuiso vero ad sensum cōpositum falsum. qui sensus sunt sibi inuicē i pertinentes. vnde i alio simili non sequit dato aliquo pondere equali in resistētia cū potentia portatiua sortis nō sequit quālibet pte illius ponderis for. pōt portare. ergo possibile ē q̄ qualibet pte istius ponderis for. portet. nā tunc bec esset possibilis quālibet partē illius ponderis for. portat. quod est falsum saltē stante potentia sortis et alijs requisitis. Similiter nō sequit. quodlibet creabile deus potest creare. ergo possibile est q̄ quodlibet creabile deus creet. nā hoc posito in eē se quis ipossible. s. potentia dei esse exhausta. Secundo dubitat. vtrū corpus lucidūz illuminet mediū cū resistentia mediij vel sine resistentia. videt q̄ cuz resistentia. q̄ licet in medio dyaphano illuminabili a lucido dyaphaneitas non resistat. in opacitas resistere videt. in tū q̄ opacū non ita i tense illuminat ab eodē lucido. nec ad tantā distātiāz sicut minus opacū et magis dyaphanū. Ad oppositū ar. q̄ si opacitas resisteret lucido tunc per longiorē morā lucidi fieret illuminatio intensior: recte sicut est de calefactione. et tū hoc est falsum. q̄ statim lucido applicato medio illuminat mediū ad tantā distātiā. et ita intense sicut facit postea cuz fuerit presens medio per horā vel per diē. Ad illud r̄spondet q̄ nulla est resistentia mediij illuminabilis ad lucidū illuminans. propter hoc. q̄ resistentia est per contrariū vel per inclinationē ad contrariū. sed in medio illuminabili nec est contrariū luminis. nec inclinatio ad cōtrariū ipsius luminis. cū lumen non habeat contrariū. vnde licet isti termini lumen et tenebra opponant p̄uatiue. non tū ppter hoc luminis est aliquid contrariū. Tunc ad rationē factā ante oppositū dico q̄ causa quare minus dyaphanuz et magis opacū minus intense et ad minorē distātiā illuminatur est minor passibilitas respectu luminis. ex eo. n. corpus est passibile et receptivum luminis. q̄ est dyaphanū. ita q̄ quanto est dyaphanuz tanto est passibilis et receptivum intensioris luminis ab eodem lucido. Tercio dubitatur. si calidū in summo agat quantum potest et producat calidū simile. tunc illud calidū non potest in illud passum agere calorem in ipso intendendo. et tamen si aliquod luminosuz producat lumen in aliquod medium tantum quantum potest test producere in illud medium cum talibus circumstantiis. et superueniat luminosum simile intendet illud lumen. que sit causa huius dineritatis. Pro cui? responsione supponitur q̄ nihil agat vltra gradum suū proprium. Ex hoc ad dubitationem dico q̄ quia calidum in summo potest sibi

assimilare passum. puta combustibile in quod agit si aliud calidum sibi simile superueniret non intenderet illum esse actum. aliter enim posset et ageret ultra gradum suum proprium. postquam illud passum iam est sibi assimilatum per actionem prioris calidi in sumo. Sed quia luminosum seu corpus lucidum non assimilatur sibi passum. ideo alio lumine so superueniente potest lumen illud intendere absque hoc quod propter hoc agat ultra gradum suum proprium. **T**ertia conclusio. non semper est consimilis proportio effectuum in intentione. et hoc est maxime verum de potentiss que non inuantur a suis effectibus in earum actione. patet conclusio. quod sunt. a. et b. duo corpora lucida. a. duplum ad b. in intentione. et agant in duo media. puta. c. et d. vniuersalia. et inclinant ista duo media. c. et d. vniuersaliter intendi. et equaliter in opacitate. tunc prius quod a. definit agere lumen in medio. c. b. definit agere lumen in medio. d. propter intentionem opacitatum istorum mediolorum. modo si continue per horam talis intensio opacitatis mediolorum lumen ipsius a. fuisset duplum ad lumen ipsius b. sicut. a. erat duplum ad b. tunc ita cito per huiusmodi intentionem opacitatis et remissionem luminis. a. definit agere sicut. b. quod tamen est falsum. consequentia nota est de se. nam si esset duo quanta. vnum duplum ad aliud. et inciperent decrescere versus non quantum in prima parte proportionali quodlibet ad subduplum. et in secunda similiter. et sic ultra: eque cito inciperent esse non quanta. similiter si lumen actum ab a. continue per horam remissionis luminum fuisset duplum ad lumen actum a. b. ita cito. a. desinisset agere sicut. b.

Quarta conclusio. nec quantum ad extensionem oportet esse consimilem proportionem effectuum sicut est proportio causarum agentium. probatur. quod si aliqua superficies circularis potest videri ab aliqua distantia oportet quod illa que videtur ad in duplo maiorem distantiam sub equali angulo. habeat in duplo maiorem diametrum. et sic sequitur quod ipsa est quadrupla in extensione ad primam. et per consequens non est eadem proportio effectuum in extensione sicut est proportio causarum agentium ex quo proportio effectuum est dupla in extensione. et proportio causarum est quadrupla. quod autem oportet talem superficiem circularis esse quadruplam ad aliam cuius diameter est in duplo maior. patet per vnam propositionem. 12. geometrie. que sic dicitur. quod que est proportio diametrorum talis est proportio circumulorum duplicata. et ideo si proportio diametrorum aliquorum circumulorum est dupla. tunc proportio talium circumulorum est quadrupla. ex eo quod quadrupla est dupla dupla.

Et attendendum quod cum dico effectum esse duplum in extensione ad alium. intelligo lineam mensurantem extensionem illius effectus. sicut est diameter totius effectus acti per vnum agens a. et duplam ad lineam mensurantem extensionem alterius effectus acti per aliud agens. **Q**uinta conclusio possibile est quod a. et b. sint duo agentia. et a. sit duplum ad b. in intentione. et quod a. agat ad duplam distantiam ad quam agit. b. patet. nam sit. a. vnum corpus luminosum sphericum cuius diameter sit pedalis quantitatis. et sit duplum intensiue ad b. corpus. et non caro cuius quantitatis sit. b. tunc clarum est quod b. tantum potest diminui in extensione non tamen in qualitate quod a. agat in duplo remotius quam agat b. enim posset tantum diminui quod vix ageret ad tantam distantiam quanta est distantia vnius grani millis. et sic etiam possibile est quod potest tantum diminui in extensione et non in intentione seu in luce ipso. a. non diminuto nec in extensionem nec in intentione quod ipsum. a. agat per duplam distantiam ad illam per quam agit. b. a. existente duplo ad b. et hoc erat intentum. **S**exta conclusio. quod si. a. agit ad duplam distantiam ad quam agit. b. tunc effectus. a. est octuplus ad effectum. b. patet. quia tunc. a. agit vnum effectum cuius diameter est dupla ad diametrum effectuum ipsius. b. consequentia tenet ex eo quod qualis est proportio diametrorum talis est proportio spherarum illarum diametrorum triplicata. cuius ergo proportio octupla sit tri-

pla dupla: ex eo quod componitur precise ex tribus duplis. sequitur proportionem talium effectuum sphericorum esse octuplam. postquam proportio diametrorum talium effectuum est dupla. Ex his conclusionibus sequitur quod possibile est quod a. agens sit duplum intensiue ad b. agens. et effectus a. agens sit octuplus in extensione ad effectus b. agens. **T**u diceret. tu bene concluderet si effectus talium agentium essent sphericus. sed si sunt orbiculares tu non concludis aliquid. placet mihi. sed modo possibile est quod effectus talium agentium sint sphericus et non solum orbiculares. declaro hoc sic. nam capiatur vnum corpus transparens sicut est cristallus. tale non solum agit orbe in limbo sperarum. patet ex hoc quod si tale corpus ponatur inter te et me ego video partes que sunt versus te sicut illas que sunt versus me. et tu similiter vides partes que sunt propinquiores tibi sicut ego video partes que sunt propinquiores tibi. ex quo sequitur partes istius corporis non solum multiplicare species suas circa illud corpus. sed etiam in illo corpore. et per illud corpus. quare si ad imaginationem totalis effectus sicut totalis species acta ab illo corpore conservaretur corpore illo destructo esset vna sphaera et non solum orbis ex eo quod ita tibi vbi fuerit illud corpus esset species sicut alibi: et quia ratio ille effectus esset sphericus et non orbicularis illo agente corrupto eadem ratione sic erat illo agente existente. et per consequens aliqua sunt agentia effectus sphaerales. et de talibus esset verum quod dictum est.

Quantum ad quintum articulum de comparatione potentie ad velocitatem sit prima conclusio. quantum est de se nulla potentia naturalis terminatur per maximam velocitatem quam potest facere nec affirmative nec negative. nec etiam per minimam. probatur. quod velocitas consequitur proportionem potentie ad resistantiam per commentatorem. secundo huiusmodi proportio in infinitum potest diminui. ergo in infinitum tarditas potest augeri. similiter huiusmodi proportio in infinitum potest augeri per diminutionem resistantie sicut in Aristotele. **4**o phisicorum. ergo in infinitum velocitas potest augeri. **S**ecunda conclusio. respectu certe resistantie date potentia naturalis naturaliter agens terminatur per maximam et per minimam velocitatem quam potest producere rebus sic stantibus. patet ex eo quia lapide in aere dato sicut totum sui conatum nec potest moueri maiori velocitate. nec minori quam mouetur. **T**ertia conclusio. potentia determinatur per suam velocitatem. id est non cognoscitur. quia ex hoc quod videmus talem potentiam producere tantam velocitatem non cognoscimus quantitatem potentie ex eo quod si cum tali resistantia producat tantam velocitatem cum alia puta maiori non produceret tantam. et ideo ad cognoscendum quantitatem potentie motine non sufficit solum cognoscere velocitatem. **H**ic dubitatur vtrum de facto sit aliqua maxima velocitas. videtur quod sic. nam de facto vltima sphaera velocissime mouetur. probatur quod non. quia quacumque parte data in vltima sphaera vna alia mouetur ea velocitas. **R**espondetur quod non est dare de facto maximam velocitatem. probatur. nam si sic hoc maxime videretur de velocitate vltimi celi. sed probatur quod non. quia si vltima sphaera mouetur velocissime. vti quod aliqua eius pars mouetur velocissime. sed probo quod non. quia hoc maxime esset pars celi circa equinoctialem. sed probo quod non. quia illa vel est diuisibilis in latitudine. vel non. si dicatur quod non. hoc est falsum. quod nec in celo nec in aliquo continuo est aliqua pars quantitatina sine latitudine. si autem dicatur quod illa pars habeat latitudinem tunc aliquid eius est propinquius polo et reliquum remotius ab illo: sed illud quod est propinquius polis mouetur tardius: et quod remotius mouetur velocius: et sic illius partis aliqua pars mouet velocius et aliqua tardius. et sic illa pars non est pars velocissime mota in vltimo celo. et ita potest argui de quacumque parte facta in celo. Consimili modo probatur quod non est aliqua pars in celo tardissime mota. ex eo quod illa esset versus alterum polorum. et cum nulla pars sit in media polo secundum se et quodlibet sui partem diuisibilitate illius partis. sequitur quod etiam illius partis vna pars mouet tardius. puta quod

est versus polos. & alia velocius que magis distat a polo. Et confirmatur in ultimo celo non est dare partem remotissimam a polo nec est dare partem propinquissimam alicui polo. ergo in ultimo celo non est dare partem remotissime motam nec partem tardissime motam. consequentia tenet ex eo. qd ex hoc qd partes ultimi celi sunt remotiores a polo ipse mouetur velocius: & sic qd sunt propinquiores ipse mouetur tardius. antecedens patet. quia quacumque parte in ultimo celo data que est remota a polo propter diuisibilitatem illius partis est dare unam que est magis remota. & ita similiter est quantitas ad partes propinquiores alteri polo. concluditur ergo qd nec ultima sphaera mouetur velocissime. nec tardissime verumtamen secundum imaginationem mathematicam imaginando lineas indiuisibiles & puncta indiuisibilia est bene dare in ultimo celo aliquid velocissime motum. & hoc est punctus existens in linea circumferentia maxime distante ab utroque polo mundi que quidem linea imaginatur in conuexo ultimi celi: & non in concavo nec in medio inter concavum & conuexum: & tunc si dicamus velocitate alicuius mobilis attendi penes spacium lineale verum vel imaginatum descriptum ab eius puncto velocissime moto esse concedendum qd vltimum celum mouetur velocissime. si autem velocitate mobilis cuius aliquae partes mouentur velocius: aliquae tardius: obiciamus attendi penes spacium lineale descriptum a puncto medio inter punctum velocissime motum & punctum tardissime motum vel non motum: dicendum est vltimum sphaeram seu vltimum celum moueri ita velociter sicut mouetur punctus medius inter lineam equinoctialem & alterum polo. si dicamus primo modo tunc secundum imaginationem mathematicam concedendum esset de facto celum vltimum velocissime moueri. si dicamus secundo modo dicendum esset vltimum celum non velocissime moueri. sed precise ita velociter sicut mouetur punctus eius medius inter equinoctialem & alterum polo. de hoc vtrum debeat dici sic vel sic videndum ad 6^m physicorum.

Quantum ad 6^m articulum. s. de comparatione potentie actiue ad spacium sit prima conclusio. potentia actiua naturalis sicut est potentia actiua grauis deorsum vel sicut leuis sursum non terminatur maximo spacio necq; minimo simpliciter nec affirmatiue nec negatiue. p. q. quocumque spacio dato per diminutionem resistentie talis potentia potest pertransire & per augmentationem resistentie ad equalem gradum potentie motiue non potest pertransire. vnde a quacumque distantia graue descendere ad centrum si non esset impedimentum. **Secunda conclusio.** qd cum certis circumstantiis terminator ad maximum spacium quod potest pertransire. que circumstantie sunt velocitas tempus duratio. vnde est dare maximum spacium per quod lapis potest moueri in tanto tempore cum tali resistencia vel tali velocitate. & sic de alijs.

Ad rationes principales ad primam auctoritatem Ari. cum dicit potentiam actiua determinari maximo. dico qd hoc non est contra deca. i. mo hoc est quinta conclusio secundi articuli. determinatur enim maximo. i. cognoscitur quanta est potentia secundum fortitudinem per maximum infra quod potest: & hoc idem est minimum infra quod potest. **Aliter** et potest dici quod Ari. intellexit sic. qd potentia actiua terminatur maximo numero sine fractione. vnde centum potest esse maximum numerus librarum quas for. potest portare. qd quis possit modicum plus non tamen potest plus in vna libra. **Ad secundam** concedo qd non est dare maximum pondus quod for. potest portare. & quando dicebat. ergo quocumque pondere dato quod potest portare adhuc maius potest portare. concedo. & quando dicebatur. ergo infinitum pondus potest portare. negat consequentia. quia sit status ad minimum pondus quod non potest portare. **Ad tertiam** de lapide posito super caput fortis dico qd tam for. qd grauitate lapidis conferuatis in suis potentijs for. sustineret lapides. nec propter hoc actio fieret a proportione equalitatis. qd nec propter hoc for. ageret in lapidem. sed resisteret sibi. ne lapis caderet deorsum. & similiter lapis resisteret forti ne aliquo

modo moueret se sursum: consimile esset si duo corpora si bi obularent in aliquo medio. quorum vnum esset in ascendendo. & reliquum in descendendo. & vnum haberet precise tot gradus grauitatis: quot reliquus gradus leuitatis. **Ad quartam** dico qd si in perpetuum tale mobile moueretur nunquam pertransiret illud medium vniuersimter difforme inferius terminatum ad gradum resistentie equalis potentie motiue illius mobilis. sic qd aliquando illud totale medium ab illo mobili esset pertransitum. & hoc satis potest conuinci ex illa ratione. & ideo illud medium non est maximum quod a tali potentia potest esse pertransitum. ex eo qd nullo modo a tali potentia potest esse pertransitum tali resistencia manente. **Ad quintam** elongetur vnum visibile &c. admitto. & vterius dico qd quando visibile primo non videtur distantia inter ipsum & oculum est bene maxima si qua illud visibile poterat videri: & hoc non est contra deca. cum hoc tamen stat qd non est maxima ultra quam. sed est bene minima ultra quam non: & hoc dicebatur in conclusio ne. **Sed contra** h. fuit 6^a ratio. naz si illa esset minima distantia ultra quam non: tunc ultra illam non & ultra quilibet minorem negaretur consequentia. nam non sic exponendum est minimum ultra quod non: sicut dicebatur in primo articulo huius questionis. sed bene sequitur talis distantia est minima ultra quam non. ergo ultra illam non: & qualibet minore illa datur maior ultra quam sic. & hoc est verum. cum quo adhuc stat qd visibile potest esse ita prope oculum qd propter paruitatem distantie non potest videri. **Aliter** potest dici qd dicta distantia est minima ultra quam non: propter magnitudinem. & ideo non est aliqua minor infra ipsam que impedit propter magnitudinem licet bene sit aliqua infra ipsam que impedit propter paruitatem. **Ad septimam** ne^o qd sit dare maximam velocitatem qua potentia actiua supernaturalis potest moueri: imo nec de facto est maxima velocitas qua mouet: qd bene maxime esset velocitas vltime sphaere. modo sicut dicebatur in quinto articulo vltima sphaera nec mouetur velocissime nec tardissime nisi loquendo secundum imaginationem mathematicam: & vterius dico qd quacumque velocitate data potentia supernaturalis possit mouere velocitate maior licet forte Ari. hoc negauisset. **Et** si diceretur contra tunc voluntas potentie supernaturalis esset mutabilis. responderetur negando consequentiam. vnde si post hoc moueretur velocius qd mouedo mouet non propter hoc esset mutatio facta in ipsa licet bene i re extra. hoc perfecte discutere magis pertinet ad 8^m physicorum. **Ad vltimam** qua arguitur de potentia naturali. illa bene probat qd est dare maximam velocitatem qua aliqua potentia motiua mouet in tali medio & cum tali resistencia & cum alijs circumstantiis. sed non est dare maximam velocitatem simpliciter qua potentia motiua potest mouere. & hoc totum dictum est in corpore questionis.

Ad 8. n. d. manifestum: visus quod est enim quod minoris excedit: velocitas autem que maioris. **Textum comenit ceterum de octavo septimi. Questio. xv.**

Secundum Propositum erat. vtrum quelibet potentia passiva terminetur per minimum a quo potest pati. videtur primo qd sic. per Aristo. & comentatores qui hoc videntur dicere. **Secundo** naz dicit Aristo. in de sensu & sensato qd est dare minimum visibile quod visus potest videre: visus autem est potentia passiva. ergo &c. **Tertio** sit vna rota adamantina infra cuius circumferentiam sit vnum ferrum. tunc arguitur sic. est dare minimum arcus illius rote a quo illud ferrum potest retineri ergo est dare minimum a quo potentia passiva potest pati: consequentia tenet. antecedens probat. nam illud ferrum potest ita modicum tenet. antecedens probat. nam illud ferrum potest ita modicum arcum illius rote super se derelinquere qd non retineret imo descenderet. descendat ergo talem qd habeat super se arcum sufficienter retinere ipsum: & cum i tali descensu ferri deuenitur ad primam instans non esse sui motus sequi arcum quem super se habet esse minimum a quo illud ferrum retinetur

et a quo potest retineri. quia si a minori potuisset fuisse retentum prius quiescisset. et sic instans datum non fuisset primum instans. non esse motus seu descensus ferri. sed unum aliud ante ipsum. et quodcumque daret aliud equaliter conclusionem arcum pro tunc super ferrum existentem esse minimum potestem illud ferrum retinere. Et confirmatur. aliquis arcus illius rote sufficit illud ferrum retinere. et aliquis non. vel ergo est dare maximum qui sufficit. vel minimum qui sufficit. vel maximum qui non sufficit. vel minimum qui non sufficit. non potest dici primum. quia quodcumque arcu dato quod sufficit. maior illo etiam sufficit: ad quod enim sufficit minimum ad hoc idem sufficit minus. Si dicatur secundum. habeo propositum. Sed si dicatur tertium. scilicet quod sit dare maximum arcum qui non sufficit. sit ille a. tunc sic. a. non sufficit: sed quilibet maior. sic. sit ergo quod in presenti instanti. illud ferrum habeat super se arcum a. et cum ille non sufficit retinere illud ferrum sequitur quod pro hoc instanti illud ferrum non quiescit. sed immediate post hoc descendat tamen quod habeat super se arcum sufficientem ipsum retinere. postquam. a. arcus non sufficit. sed si immediate post hoc instans movebitur. tunc immediate post hoc instans habebit maiorem arcum super se quam sit arcus a. et per consequens immediate post hoc habebit arcum super se sufficientem ipsum retinere. postquam. a. arcus erat maximum qui non potuit. et sic dictum ferrum immediate post hoc quiescet. et cum idem ferrum immediate. post illud instans movebitur. sequitur quod illud ferrum immediate post hoc instans movebitur. et illud ferrum immediate post hoc instans quiescit. et ulterius sequitur quod sit dare ultimum instans esse motus. quod si dictum ferrum continue ante datum instans descendisset usque ad hoc instans. tunc hoc instans videtur esse ultimum instans esse illius motus. postquam immediate post hoc instans dictum ferrum quiescet. sicut iam dicebatur. vel deducebatur. Nec potest dici quartum. scilicet quod sit dare minimum arcum qui non potest. nec sufficit dictum ferrum retinere. quod sic ille arcus non sufficeret: sed minor eo sufficeret. et sic ad aliquem effectum producendum sufficeret minus ad quod non sufficeret maior. quod est inconueniens.

Oppositum arguitur. potentia activa terminatur minima resistantia in qua non potest. ergo potentia passiva terminatur maxima potentia activa a qua non potest. ante patet ex precedente questione: consequentia probatur. nam datur aliqua potentia activa et sit. a. minima potentia passiva seu resistantia in qua non potest. et sit. b. tunc in. b. a. non potest. sed in. b. quodlibet minus. a. potest. ergo a. est maxima potentia activa a qua. b. non potest pati consequentia per significationem eius quod est maximum a quo non. prima pars antecedentis patet ex eo quod. b. est minimum in quod. a. non potest. et si sic tunc in. b. a. non potest. secunda pars eiusdem antecedentis patet. quod quodlibet minus. a. excedit. b. et cum quilibet excessus sufficiat ad motum inchoatum. et continuandum sicut probatur in precedentibus questione. sequitur quod quodlibet minus. a. potest in. b. tunc ultra. potentia passiva terminatur maxima potentia activa a qua non potest pati. ergo non terminatur minima a qua potest pati. Secundo potentia activa non terminatur maximum in quod potest agere. ergo nec passiva terminatur minimum a quo potest pati. antecedens patet ex precedenti questione per consequentia probatur ex eo quod oppositum consequentis interimit antecedens. da enim oppositum consequentis. scilicet potentia passiva terminatur minimum a quo potest pati. ex hoc sequitur quod illa potentia passiva est maximum in quod illa potentia activa potest agere. et hoc repugnare antecedenti. In ista questione primo ponende sunt aliquae distinctiones de potentia passiva. secundum conclusiones.

Quantum ad primum sit prima distinctio. et ista etiam ponebat in alia questione. potentiarum passivarum quedam dicitur receptiva solum. quedam autem dicitur receptiva et cum hoc resistiva. exemplum primum sicut est materia prima distinctio. potentiarum passivarum quedam est passiva tantum. et quedam cum hoc est activa. exemplum primum. sicut est unum paruum frigidum quod patitur ab uno magno calido a tanta magna distantia. quod si illud

calidum posset agere in illud frigidum tamen illud frigidum propter nimiam distantiam non potest re agere in illud calidum exemplum secundum. sicut est frigidum quod patitur a calido: et cum hoc re agit in ipsum. Tertia distinctio potentiarum passivarum. que cum hoc sunt actus quedam dicitur cognitiva sicut est potentia visiva: quedam dicitur non cognitiva sicut frigidum quod patiendo a calido re agit in ipsum. Quarta distinctio. potentiarum passivarum non cognitarum que cum hoc sunt actus quedam re agunt in agens: ut frigidum in calidum. quedam autem agunt in aliud ab agente. ut medium illuminatum passum a lucido agit. quod calefacit. non tamen agens in ipsum puta solem. sed aliud ab illo. Quinta distinctio. potentiarum passivarum quedam patiuntur per abiectionem contrarij. sicut calidum cum patitur a frigido vel econtra: quedam autem sine abiectione contrarij. sicut medium cum illuminatur. in huiusmodi enim illuminatione non abijcitur aliquid quod sit contrarium luminis generato: ex eo quod luminis nihil est contrarium.

Quantum ad secundum articulum sciendum est quod potentia passiva potest comparari vel ad potentiam activam a qua potest pati. vel ad distantiam in qua vel ultra quam potest pati. vel ad effectum quem potest recipere et pati. vel ad tempus per quod potest pati vel ad velocitatem qua potest alterari vel moveri. vel ad spatium super quo potest moveri motu locali. Et preterea ad hoc est aliqua potentia specialis. sicut visiva. que potest comparari ad angulum sub quo potest pati vel videre. tunc distendendo per omnia ista sicut factum est in alia questione sit prima conclusio ista. potentia passiva resistiva non terminatur minima potentia activa a qua potest pati. probatur nam sit illa potentia activa a. et passiva. b. tunc si. b. debet pati ab a. oportet quod. a. excedat. b. ex eo quod aliter a proportione equalitatis vel minoris inequalitatis fieret actio. quod est falsum. et etiam quod in omni actione agens debet esse prestantius passivo. sed si. a. excedit. b. non potest excedere ipsum excessu indistinctibili. cum nullus talis sit excessus. relinquatur ergo excessus distinctibilis. ergo cum quilibet excessus sufficiat ad motum. sequitur quod si. a. per solam medietatem illius excessus excederet. b. adhuc. b. potest pati ab. a. sed tunc. a. esset minus quam ante erat. ergo. a. non erat minimum a quo. b. poterat pati. Secunda conclusio. nec potentia passiva talis terminatur maxima potentia activa a qua potest pati. probatur ex eo quod quicquid potest pati a magno potest pati a maiore illo. et si sic nullum est maximum. saltem finite potentie a quo talis potentia possit pati. Tertia conclusio. nec talis potentia passiva terminatur minima potentia activa a qua non potest pati. quod tunc a tali non potest pati: sed a minori illa posset pati. sed hoc est falsum. ex eo quod illud quod non potest pati a maiori. non potest pati a minori. Quarta conclusio. talis potentia passiva terminatur maxima potentia activa a qua non potest pati. probatur per sufficientem divisionem. nam talis potentia passiva ab aliqua potentia activa potest pati. et ab aliqua non. vel ergo datur minima a qua potest pati. vel maxima. vel minima a qua non. vel maxima a qua non. non primum per primam conclusionem nec secundum per secundam. nec tertium per tertiam. relinquatur ergo quartum. et hec est conclusio. Unde hoc potest declarari exemplo. ponatur quod potentia lenativa sortis. et resistiva unius libere sint equalis. ita quod precise tantum possit sortis. in lenando quantum potest libra in resistendo. tunc statim sequitur quod virtus sortis est maxima inter omnes potentias lenativas que non possunt lenare et libra. quod nulla minor potest lenare. et quilibet maior potest. ita quod omnium non potentium lenare libra sortis est fortissimus: exponendo ly fortissimus negatione. et tamen ipse est debilio: inter omnes potentes lenare libram. et sic potentia activa equalis resistanti est maxima a qua illa potentia resistiva non potest pati. et eade potentia resistiva est minima in qua illa potentia activa non potest agere. Sed contra istud diceretur. videtur quod potentia activa equalis resistanti non sit maxima a qua potentia resistiva non potest pati. nam tunc ab illa non. et a qualibet maiori potest pati. sed hoc videtur esse falsum. quia potentia activa potest

angere insensibiliter. et tamen non propter hoc potest in illa
resistentiam. verbi gratia. si potentia lenativa fortis equalis
resistente vnius libe angere insensibiliter non propter hoc
lenare libras. **R**espondetur. q. sicut potentia activa est
aucta insensibiliter. ita potest lenare per spacium insensibi-
le. et sic forte fortis potest lenare sic q. non perciperet se il-
lud posse lenare: nec hoc est aliquod inconueniens. **A**d
hoc dices. sed ista instantia magis pertinet ad aliam que-
stionem. si potentia activa terminaretur minima potentia pas-
siva in quam non potest. s. sibi equali. tunc cum visibile ha-
beat se sicut potentia activa respectu visus. sicut p. secundo
de anima etiam visibile terminaretur minima potentia visi-
ua in qua non potest. et sic in illam non potest. sed in minore
et debilliore illa potest. sed hoc est falsum. q. si aliquid visi-
bile non potest agere in aliqua potentiam visivam. multo
minus potest agere in potentiam visivam minores et debilio-
rem illa saltem ceteris paribus. sicut patet de se. **A**d hoc
respondetur q. illud q. dictum est de terminatione poten-
tie active respectu potentie passive intelligitur de potentia
activa agente in passivam non coagentem nec concurrentem
ad effectum. nec ad actionem illius potentie active. sed sic
non est in proposito de visibili. et potentia visiva. q. visibile
non solum causat visionem in oculo. nec potentia visiva co-
currit mere passive ad visionem. sed visibile per suam spe-
ciem vna cum virtute visiva active concurrente producit
visionem in oculo et in potentia visiva. **S**ed dices. tunc
idem est agens et patiens respectu eiusdem. sed hoc vide-
tur esse inconueniens probatio cosequentie. q. respectu vi-
sionis potentia visiva est tam agens q. patiens. **R**espon-
detur q. non est inconueniens idem esse partiale agens et tota-
le recipiens respectu eiusdem. licet esset bene inconueniens
idem esse totale agens et totale recipiens respectu eiusdem.
modo dico q. in proposito totale agens non est potentia vi-
siva licet bene partiale. sed totale agens est aggregatum ex
visibili et specie sensibili et potentia visiva et alijs concurrer-
tibus ad visionem per eorum actionem. sed potentia visi-
ua est totale recipiens. **Q**uinta conclusio. omnis potentia
passiva mere receptiva sicut est materia prima potest pati
saltem quantum est ex se a quocunq. magno vel parvo agen-
te sine termino. p. statim. q. quodlibet agens talem poten-
tiam passivam excedit. **D**einde comparando potentiam
passivam quantum ad distantiam. fit prima conclusio. q. potentia
passiva non cognitiva quantum est ex se potest pati a qualibet di-
stantia quantum magna vel parva pbatur. q. quocunq. di-
stantia agens potest agere a tali distantia potentia passiva potest pati
et ideo si talis potentia passiva potest pati ab aliqua distantia par-
va. tunc ab alia potentia dupla vel quadrupla potest pati a du-
pla vel a quadrupla distantia. et sic ulterius. et sic talis poten-
tia passiva non est terminata distantia quantum ad magnitudi-
nem. Sed etiam proba q. non quantum ad parvitatem. q. si
talis potentia passiva non cognitiva non desinit pati propter
parvitatem distantie sicut bene desinit pati potentia passiva
cognitiva. unde frigidum non desinit pati a calido propter
nimiam propinquitatem calidi ad ipsum. imo quanto calid-
um est propinquius frigido in tantum frigidum plus pati-
tur a calido. **S**ecunda conclusio. talis potentia passiva res-
pectu date potentie active terminat minima distantia ultra
quam non potest pati. et hoc a tali agente. pbatur nam datum
agens terminatur minima distantia ultra quam non potest agere
respectu date potentie passive. ergo etiam e converso potentia
passiva data terminatur minima distantia ultra quam non potest pa-
ti ab agente dato. **T**ertia conclusio. potentia passiva cog-
nitiva sicut est potentia visiva. et est alia potentia passiva requi-
rens moderatam distantiam. terminatur ab utraque parte. ita q.
prope visum est vna maxima distantia omnium illarum in qui-
bus non potest pati propter parvitatem distantie. et de longe
est vna minima distantia in qua non potest pati propter ma-
gnitudinem. et illud potest probari ex his que dicta erant
tam ad hoc de potentia activa in alia questione. **C**on-
taria conclusio conformiter potest poni de angulo sub quo potest
pati. q. omnium parvorum angulorum qui non sufficiunt ad
visum vnus est minimus. et ille est angulus rectus. **D**e

inde comparando potentiam passivam ad effectum fit con-
clusio ista. q. potentia passiva receptiva potest recipere quocunq.
effectum quem potentia activa potest facere. et id
quantum est de se materia prima est infinite receptibilita-
tis. nec repugnat sibi recipere caliditatem infinitam si esset
qui causaret eam. et ita de alijs nisi tamen aliquid aliud im-
pediat. s. vt cum hoc q. potentia est passiva sit etiam activa
sicut est potentia visiva. **D**e comparatione autem poten-
tie passive ad velocitatem et ad spacium dicatur omnino
cur dictum est de potentia activa in precedenti questione.
De compatione autem eius ad tempus videbitur in sequen-
ti questione vna cum potentia activa.

Ad rationes ad prima dico q. quando Aris-
totele dicit potentiam passivam
terminari minimo. intelligitur minimo numerabili sine fra-
ctione modo quo dicebatur in alia questione de maximo.
Consimili modo ad secundam. **A**d tertiam dico q. re-
tinere non est proprie agere. sed bene est motum talis fer-
ri impedire recte. sicut si duo homines equo fortes trabe-
rent se vnus ad vnam partem et alter ad aliam. vnus mi-
bil ageret proprie in alterum. sed vnus bene impediret al-
terum. et tale impedimentum potest bene fieri a proportio-
ne equalitatis. modo quo etiam dicebatur in alia questione
de lapide vt octo in granitate posito super caput fortis
vt octo in potentia. sic dico in proposito q. in talis ferri de-
scensu detinetur ad aliquod primum instans in quo quies-
cit. et tunc relinquit super se minimum arcum qui ipm re-
tinet et impedit q. non potest descendere. nec propter hoc
potentia passiva terminatur minima potentia activa a qua
potest pati. ex eo q. illud impedire non est proprie agere.
Ulterius dico q. ille idem minimus arcus qui sufficit fer-
rum retinere est maximus qui non sufficit ferrum attrabe-
re. quod quidem attrahere est proprie agere. Ecce ergo
tunc maximam potentiam activam a qua non potest pati
illa potentia passiva.

Ad hoc si prius virtus existit actu omni exi-
stet tempore etc. **T**extu commenti centesimi tri-
gesimisecondi. **Q**uestio. xvi.

Tertium propositum erat. vtrum
omne ens habeat potentias
respectu sue durationis per maximum tem-
pus per quod potest durare. et arguitur pri-
mo q. non. nam tunc sequeretur q. durare
per duplum tempus esset duple potentie. et
durare per quadruplum tempus esset quadruple poten-
tie. et durare per infinitum tempus esset infinite poten-
tie. sed hoc est falsum. primo quia tunc celum esset infinite po-
tentie ex eo q. potest durare per tempus infinitum. secun-
do. nam tunc terra prope centrum etiam esset infinite po-
tentie. quia talis nunquam corrumpetur. Sed durabit per
tempus infinitum. ex eo q. nunquam corrumpetur nisi a
contrario sibi applicato. sed terra existente in centro nunquam
applicabitur contrarium sibi. **C**onsimiliter potest argui
de igne existente in loco sibi naturali. s. in concavo orbis lu-
ne. **S**ecundo ad principale si aliquod mixtum sicut bo-
mo haberet potentiam durandi per maximum tempus.
vita talis hominis ultra illud tempus non potest prolonga-
ri. quod videtur esse contra medicos. consequentia vide-
tur tenere ex hoc q. ultra maximum non est malus. et vit-
am si vita eius ultra illud tempus prolongaretur. tunc il-
lud tempus non fuisset maximum per quod ille homo po-
terat durare. **T**ertio. si entia sic essent determinata ma-
ximis temporibus quibus possent esse et vivere. vtiq. illa
mixta essent maioris potentie duratue in quibus contra-
ria essent magis adequata. consequens est falsum. conse-
quentia probatur quia postquam corruptio fit a contrario
tunc illa in quibus contraria sunt magis adequata durare
cito deberent corrupti. et per consequens distinctus durare
falsitas consequentis patet ex eo q. homo non diutius. im-
mo minus durat q. lapis in quo quidem lapide contraria
minus sunt adequata q. in homine. **Q**uarto. si aliquod

ens per tempus durat semper durabit. ergo questio falsa consequentia tenet. antecedens probatur. qz si aliquod ens per tempus durat. tunc per illud tempus potentia duratiua resistens corruptentibus est maior qz potentia corruptiua: sed qd durat ipsa est maior nunqz remittitur. ergo in fine illius tempus potentia duratiua adhuc est tanta quanta erat in principio. ergo in fine illius tempus adhuc verum est dicere qz talis potentia duratiua adhuc per tantum tempus potest manere sine eius remissione. et in fine illius adhuc per tantum. et sic semper. et sic si aliqua res totaliter potest durare per vnum tempus sine aliqua corruptione sal. videtur qz semper possit durare. videtur ergo qz entia nullam habeat potentia ad duradu. aliter enim videretur seq illud qd dictu est. qd tamen est falsum.

Oppositum videtur velle Aristo. in littera. et etiam in secundo de generatione. In ista questione. primo sunt ponende quedam distinctiones et cause corruptionis in generali. Secundo videndum est de causis durationis. Tertio videndum est de questio.

Quantum ad primum sit prima distinctio. du mixte. Secunda distinctio substantiarum simplicium que dam sunt corporee quedam incorporee. Corporee sicut celus et elementa. incorporee sicut deus et intelligencie. Tertia distinctio. substantiarum simplicium et corporear. quedam non habent materiam neqz contrarium. materia que dem que sit subiectum generationis et corruptionis. sicut sunt orbis celestes. quedam autem habent talem materiam et contraria sicut sunt elementa. Quarta distinctio. substantiarum mixtarum quedam dicuntur homogenee quedam eterogenee. homogenee dicuntur quarum partes qz titate suscipiunt predicationem nominis totius. sicut est lapis. vel lignum. vnde quelibet pars lapidis est lapis quelibet pars ligni dicitur lignum. eterogenee dicuntur quoniam non quelibet pars qz titate suscipit predicationem nominis totius. sicut est homo: vel leo vnde non quelibet pars quantitate hominis est homo. Adhuc potest poni quinta distinctio. qz substantiarum simplicium materialium quedam dicuntur simplices id substantia liter qz qualitate. sicut a qua frigida. quedam autem dicuntur simplices substantialiter. sicut mixte qualitate. sicut est aqua calefacta. Tunc sit prima distinctio. et de causis corruptionis in generali. omnis substantia determinans sibi contrarium est corruptibilis. probatur. qz omnis talis substantia est alterabilis. ex eo qz causa alterationis est contraria. et qz talis substantia determinat sibi aliquam qualitatem habentem contrarium. sequitur qz per applicationem qualitatis contrarie qualitati quam determinat sibi illa substantia est alterabilis. sed si est alterabilis est corruptibilis. qz de terminatum est primo de generatione si alteratio est polis tunc corruptio et generatio sunt possibile: ex eo qz alteratio est propter generationem et corruptionem. et si non esset corruptio et generatio non esset alteratio. ergo omnis qualitas alterabilis et remissibilis est corruptibilis. et per consequens substantia determinans sibi illam qualitatem est corruptibilis. nam corrupta illa qualitate corrumpitur substantia que sibi illam qualitatem determinat. vnde sine tali qualitate talis substantia esse non potest. si. n. sit tunc ipsa sibi ipsam non determinaret. qd est contra hypothese. Secundo ad idem. omne habens materiam est corruptibile. p3 hoc primo phy. et p3 hoc ratione. qz aliter potentia materie que est ad aliam formam frustraret. sed omnis distantia determinans sibi qualitatem habentem contrarium habet materiam. ergo omnis talis substantia est corruptibilis. Secunda conclusio nulla corruptio intrinseco primo. et voco corruptionem ab actua. et voco illam ab intrinseco non primo cuius vna pars bene est actua in aliam et alteratiua alterius. non tamen que liber in qualibet. probat conclusio. omnis substantia corruptibilis vel est mixta vel simplex. si est simplex et corruptibilis ipsa est materialis. et per consequens elementaris. sed elementa non sunt in se principia sue corruptiois. ex eo qz non sunt in se qu

tates contrarias. si autem dicatur qz sit substantia mixta. adhuc non habet in se principium sue corruptionis primo. ex eo qz tunc quelibet pars eius in qualibet partem eius est actua. et sic eadem pars in seipsam esset actua. quod est falsum: ex eo qz eadem sibi non est contraria. et etiam quia quelibet ens diligit seipsum per manere. et per consequens. non est sibi ipse alteratiua. nec dispositiva. et sic corruptio nem. Tertia conclusio. substantia mixta eterogenea bene habet in se principium sue alterationis et corruptionis. nam primo patet de homine cuius vna pars determinat sibi maiorem caliditatem. alia maiorem. que quidem partes bene mutuo se alterant. et se ducunt extra suas dispositiones naturales. et aliquando in tantum qz sequitur mors et corruptio. Quarta conclusio. substantie mixte homogenee si corrumpuntur ab intrinseco. non tamen ita cito sicut eterogenee. patet ex eo qz non est tanta diversitas inter partes homogeneorum quanta est inter partes eterogeneorum. Et hoc est in qualitatibus alterationis. vnde in lapide partes non differunt tantum sicut caliditatem et frigiditatem sicut in homine differunt cor et cerebrum. Quinta conclusio. substantia corporalis simplex et substantialiter et qualitate nullo modo habet in se principium sue alterationis nec corruptionis. nec primo nec non primo probatur. nam aliter non esset simplex substantialiter et qualitate. Sexta conclusio: substantia simplex substantialiter. et mixta qualitate bene habet in se principium sue alterationis qua potest se trahere a sua dispositione innaturali ad naturalem. patet de aqua calefacta que se ipsam alterat et trahit se ad frigiditatem priorum. nec valet dicere qz hoc faciat medium circumstantem. nam aqua talis aliquando trahit se ultra maiorem frigiditatem qz sit frigiditas medij circumstantis. et cum nihil agat ultra gradum proprium concluditur qz medium circumstantis non est illud quod trahit aquam calefactam ad frigiditatem priorum. Ex his conclusionibus sequitur primo qz elementis simplex corrumpitur vnicomodo scilicet ab extrinseco. ab intrinseco enim corrumpi non potest: ex eo qz non habet in se principium sue alterationis a dispositione sibi naturali. sequitur secundo qz mixtum duplici modo potest corrumpi scilicet ab intrinseco et ab extrinseco. Ex quibus sequitur. tertio qz simplex debet magis durare qz mixtum. nam vbiunque ponitur mixtum habet circa se vel intra se principium sue corruptionis. sed simplex quando ponitur in loco sibi naturali licet habeat prope se principium sue corruptionis. non tamen intensum. et tunc hoc vbiunque ponitur caret principio sue corruptionis intrinseco. hec de primo.

Quantum ad secundum videndum est de causis durationis que sunt plures. quarum vna est. homogeneitas. quod statim patet. ex eo qz eterogeneum corrumpi potest ab intrinseco et extrinseco qz tanto ergo plus declinat ab eterogeneitate ad homogeneitatem tanto debilius efficitur principium sue corruptionis intrinsecum. et ideo nullum vniuersita diu potest durare sicut terra vel lapis. cum sit magis eterogeneum. et hoc ceteris partibus. Secunda causa est similitudo in qualitatibus loci contentis et rei contente. Et ideo locata magis durat in vno loco qz in alio. puta in illo vbi maiorem habent contrarietatem ad qualitates loci Tertia causa est durities et resistentia passi in diuidendo. et ideo forte duratio dicta est a duritie. qz magis dura magis durat. vnde diuisio altentis facit ad citiorem corruptionem diuisi. et ideo que sunt dura et difficilius diuisibilia magis durant. Quarta est bona et fortis comixtio humiditatis cum sicco sicut patet quartum methenorum. Quinta causa est latitudo complexiois. vnde aliqua sunt que statim propter modicas variationem proportionis in primis qualitatibus corrumpunt. sicut homo et alia que non sunt sicut ferz qd potest ferri valde calidi sine corruptione. propter maiorem latitudinem sue complexiois. Sexta est temperamentum in qualitatibus. vnde homo temperatus in illis est longioris vite. Plures possent assignari cause duratiois. sed iste ad presens sufficit. Tunc sit prima conclusio. secundum combinationem vel obnationem et penitentiam istarum causarum et aliarum si sint plures accipitur differere

ta in duratione rerum fin magis et minus .patet ex eo qd magnitudo et paruitas effectus accipiuntur .fin magnitudinem et paruitatem causarum .ita qd vos debetis scire qd non oportet si ad durationez vnus effectus concurrat tres de dictis causis et ad durationem alterius alie tres .qd ergo illi effectus equaliter durent .qz forte vna de istis facit plus quam omnes alie tres . et ideo oportet aduertere concurrētiam causarum non fin q̄tatem discretam . sed fin vigo rem et fortitudinem maiorē vel minorē causaz . **Ex** quo sequitur qd non oportet qd si in tali mixto miscibilia seu contraria sunt magis adequata . qd ergo illud mixtum diu- tius duret . qz forte vnum aliud mixtum sicut lapis vel fer- rum licet non habeat illam causam sue durationis . tamē ha- bet aliam fortiozem vel fortiores illa propter quas diutius durat . in lapide enim sicut arguebatur ad questionem con- traria nullo modo sunt ita adequata sicut in homine . et ta- men ipse diutius durat . quia latitudo sue complexionis est maior . quia est magis durus et magis potens ad resisten- dum qualitatibus cōtrarijs suis qualitatibus quas sibi de- terminat . **Secunda conclusio** est . quod non est corrupti- bile non habet contrarium . nec contrarium sibi determinat patet . nam cum contrarietas sit causa corruptionis si habe- ret contrarium vtiqz eēt corruptibile . cuius oppositum sup- ponitur in conclusione . **Tertia conclusio** . quod non est cor- ruptibile non habet potentiam resistendi contrario . patet qz cum non habeat contrarium per precedentez conclusio- nem frustra haberet talem potentiam . **Quarta conclusio** . quod non est corruptibile non habet aliam potentiaz ad durandum . probatur . nam potentia durandi non est aliud nisi potentia resistendi contrario vt suppono . sed qd non est corruptibile non habet potentiam resistendi contrario per precedentem conclusionem . ergo quod non est corruptibi- le non habet potentiam ad durandum . et hoc dicit h̄ conclu- sio . **Ex** quo sequitur qd in celo cum sit incorruptibile non est aliqua potentia ad durandum . **Ex** quo sequitur vterius qd non valet hec consequentia . celum durabit per tempus in- finitum . ergo celum habet potentiam durandi per tempus infinitum . nam consequens est falsum per precedens cor- relarium . et antecedens est verum . et per hoc soluitur vna ratio facta ad questionem .

Quantum ad tertium sit p̄ia conclusio . qd om- ne elementum simplex aliquando corruptetur . probatur primo ex parte agētis . qz ignis in spera sua aliquando descendit ad locum sue corruptionis p- pter aliquam constellationem ipsam regentem . **Secun- do** patet hoc idem ex parte materie . qz cuiuslibet elementi materia est in potentia ad aliam formam . sed talis potentia non perpetuo frustrat . ergo aliquando habebit aliam for- mam . et tunc corruptetur illud elementum . **Tertio** p- batur idem ex parte finis . qd elementa principaliter sunt p- pter mixta . et ideo illud elementum eēt frustra qd nō aliqñ veniret ad locum mixtionis . sed ipso veniente ad locū mix- tionis corruptitur ergo etc . **Secunda conclusio** . omne mixtum aliquando corruptetur patet . qz est corruptibile et ab intrinseco et ab extrinseco . et sic habet plures causas sue corruptionis q̄ simplex elm̄ . et eque fortes . et ideo qz elm̄ simplex aliquando corruptetur per precedentem conclu- sionem . multo magis mixtum . **Tertia conclusio** . d̄ quo libet ente naturali verum est dicere qd est simplex elm̄ vel mixtum qd per aliquod tempus potest durare . et per ali- quod non . p̄ per precedentez duas cōclusiones . **Quar- ta conclusio** . qd cuiuslibet entis naturalis corruptibilis potē- tia durandi est terminata vel maximo tempore vel mini- mo per qd potest durare vel maximo vel minimo per qd non . patet . nam ex quo per aliquod tempus potest durare et per aliquod non per precedentem conclusionē . oportet dare maximum ipsa vel minimum per qd potest durare . vel maximum vel minimum per qd non . **Quinta** conclu- sio . non est dare minimum tempus per quod res corrupti- bilis potest durare . probatur . nam . quocunqz tempore da- to per qd data res corruptibilis potest durare eadem p̄ mi- nus tempus potest durare . Unde si aliqua res potest durare

per annum eadem res potest durare per medietatē anni et per medietatē medietatis etc . et per p̄ns potentia durandi talis rei non est terminata minimo tempore per qd potest illa res durare . **Sexta conclusio** nō est dare maximum tem- pus ultra qd aliqua res corruptibilis potest durare . p̄bat nam si sic sequeretur qd esset dare vltimum instans esse talis rei . sed hoc est falsum . consequentia probatur . nam sit illud tps . a . et . b . sit instans terminans exclusiue ipm tunc si . a . est tempus maximum ultra qd for . verbi gratia . potest durare . tunc vsqz ad . b . instans inclusiue qd terminat . a . tempus ex- clusiue for . potest durare . et non ultra . qz si ultra a . tūc . non esset maximum tempus . ultra qd for . potest durare . quia vl- tra maius potest durare . sed si for . durat vsqz ad . b . instans inclusiue . et non ultra . tunc in . b . instanti verum erit dicere for . modo est . et immediate post hoc non erit . et sic . b . instans erit vltimum . instans esse foris . sed falsitatem istius proba- sic . qz in . b . instanti potentia foris non est indiuisibilis . et per consequens non subito corruptitur . et per p̄ns tēpus erit anteq̄ corruptatur . et per consequens . b . instans non est vltimum instans eē foris . et ita arguerem de quacūqz alia re corruptibili . et de quocunqz alio instanti qd aduersarius diceret esse vltimū instans esse talis rei corruptibilis . **Se- ptima conclusio** . non est dare maximum tempus per qd res corruptibilis non potest durare . probatur . nam quocū- qz tempore dato per qd res corruptibilis non potest du- rare . est dare maius per qd non potest durare . si enim nō potest durare per minus etiam non potest durare per maius . et ideo inter tempora per que res corruptibilis non potest du- rare nullum datur maximum . et hoc vult conclusio . **Octa- uā conclusio** . bene datur minimum tempus ultra quod res corruptibilis non potest durare . probatur . nam per quaru- tam conclusionem quelibet res naturalis corruptibilis ter- minatur maximo tempore vel minimo ultra quod potest durare . vel maximo vel minimo ultra quod non . sed non terminatur minimo ultra quod potest per quintā cōclusio- nem . nec maximo per sextaz cōclusionem . nec maximo vl- tra quod non per septimā . ergo minimo ultra quod non . **Et** hoc dicit conclusio . et hoc est illud tempus qd est terminatū exclusiue ad primum instans . non esse talis rei . et inclusiue a parte ante primo instanti esse eiusdem rei . qd quidem tē- pus est mensuratum illius rei quantum ad durationez suā naturalem . **Nonā conclusio** . rei naturalis corruptibilis datur maximum tempus in quo potest durare . p̄ . idē tempus qd est minimum ultra qd non potest durare est maximum in quo potest durare . quia quādiu est aliquod instans intrinsecū talis tēporis illa res potest durare . et in nullo instanti extrin- seco illa res potest durare . propter hoc qd illud tēpus dictū est esse minimum ultra qd illa res non potest durare . et pro- pter hoc dicto tēpore non dat maius tēpus in quo illa res possit durare et in quolibet instanti illius tps illa res potest durare . ergo illud tēpus est maximum tempus in quo illa res potest durare . **Et** ista cōclusio posita sit pro intentione Aristo . **Decima cōclusio** . nō oē ens h̄z potentia sue du- rationis per maximum tps per qd potest durare . p̄ de reb̄ incor- ruptibilib̄ quaz duratio nō est terminata nec terminabilis . **et ex hoc** soluta ē p̄ia rō vna cū vno correlario posito in tra quartā cōclusionē secundi articuli . **Ad** sc̄daz cōfirmationē . nego qd terra p̄pe cētū sit incorruptibilis . imo dico qd aliqñ corrupet . nā p̄ fluxus multaz p̄tū terre vna cū fluxijs fluentibus ad mare alias p̄tē terre cooperiēs pars terre que ē mō ultra terrā centra- lē sit grauior . et ps terre que est citra sit lenior p̄ ablationem talū p̄tū terrestriū ad ipsa . et sic tandem p̄tes terre que mō sunt in centro aliquādo erūt dic in superficie . et tūc per appo- sitionē suoz cōtrarioz corrupent secūdiū se totas . vel sal- tem fin suas partes . **De** igne autēz modo existēte i cō- cano orbis lune quomodo aliquando corruptetur dictus est in corpore questionis . **Ad** secundam principales de prolongatione vite dico qd bene potest prolongari . sed non quātumlibet . vnde vita hominis non potest prolongari vl- tra certam periodum vel durationem determinatam pro- specie humana . h̄z bene possit quantum est ex parte idm̄dū .

ad hoc valet medicina. Ad tertiaz nego consequentia
 causa negationis dicta est in corpore questiois. Ad qu
 tam. si aliquid ens per tempus durat semper durabit. ne
 go. Et quando dicebatur. si durat per aliquod tempus in
 cuius sine est tante potentie sicut erat in principio adhuc pot
 durare per tantum bene concedo. sed vterius dico qd pot
 non potest continuari quantalibet propter motu cel. et co
 stellationes alias. et alias que sunt cause corruptionis. et ge
 nerationis istorum inferiorum. sicut probat Aristoteles in
 secundo de generatione.

Manifestum autem et aliter qd impossibile cor
 ruptibile ens non corruptum est quandoqz et. Tex
 tu cometis ceterisimi trigesimi tertii. Qd xvii.

Artum

Propositorum erat. vtz
 omne corruptibile neces

ario corrupat. arguitur primo qd non de par
 tibus centralibus terre que sunt corruptibiles
 qd compositae ex materia et forma. et tamen non
 necessario corruptuntur. qd non videt quod

modo sibi posset applicari corrupens. sicut est ignis aut
 aer que sibi sunt contraria. Similiter sic potest argui de
 igne contiguo concavo orbis lune. Et confirmatur. qd talia
 simplicia non senescunt. ergo non corruptuntur consequen
 tia videtur tenere ex eo qd corruptio videtur presupponere
 senectutem. antecedens patet. nam dicitur quarto methen
 rosum qd ignis non putrescit. et cum senectus sit quedam
 putrefactio sequitur qd ignis non senescit. Secundo ar
 guitur de auro quod est corruptibile. qd habet materiam.
 et tamen nunq corruptuntur. prout alchimiste dicunt se ee
 expertos. qui habent artes corrupendi omnia alia metal
 la et non habent artem corrupendi aurum. Tertio ar
 guitur de qualitate symbola que manet eadem in genito q
 fuit in corrupto. sicut est caliditas que manet eadem in igne
 que fuit in are quando ex aere generatur ignis. si ergo ex
 aere fiat ignis. et ex igne aer absqz hoc qd illa materia aliqn
 subiciatur forme aque vel forme terre. nunq illa caliditas
 corruptuntur. et tamen est corruptibilis. ergo et. Quarto
 tamen lune ad quod non attingit umbra terre est corrup
 tibile. et tamen nunq corruptuntur. ergo non omne corrup
 tibile necessario corruptuntur. consequentia tenet. prima
 pars antecedentis probatur. nam lumen lune ad quod potest
 attingere umbra terre et lumen lune ad quod non potest
 attingere umbra terre sunt eiusdem speciei. sed primus est
 corruptibile. nam aliquando corruptuntur sicut in eclipsi lu
 ne quando terra diametraliter interponitur inter sole et lu
 nam. ergo scdm etiam est corruptibile. et tamen nunq cor
 ruptuntur ex eo qd nunq applicabitur sibi corrupens.
 Quinto aliquod corruptibile contingenter corrupet.
 ergo non omne corruptibile necessario corrupet. pna tenet
 ans patet de forte qui forte cras a casu occidetur. mo qd a
 casu corrupet contingenter corrupet.

Oppositum videtur velle Aristo. et commē
 tator. In ista questione prio
 ponā aliquas distinctiones. Secundo conclusiones.

Prima distinctio est ista. qd refert dicere omne cor
 ruptibile necessario corrupet. et dicere
 omne corruptibile corrupti est necessarium. prima. n. est
 distilla. et secunda est composita sicut scitur ex logica. Tse
 cunda distinctio de corruptibili. qd corruptibile vno modo
 dicit de omni illo qd potest corrupti. sine sit. sine no sit. et
 sm illam acceptionem diceremus antipm esse corruptibi
 lem. et ita large non accipitur corruptibile in proposito alio
 modo sumitur corruptibile p omni illo quod est et potest
 corrupti. et sic accipit corruptibile in pposito. et dicit de
 substantia corruptibili. et similiter de accidente corruptibi
 li. Tertia distinctio qd duplex est potentia. scilicet natu
 ralis et supernaturalis.

Tunc sit prima conclusio. scdm potentiam superna
 turales non oportet qd omne corruptibile all
 quando corrupat. pbat. nam talis potentia posset aliqz
 rem corruptibilem ex se perpetuare et conservare in ppe/

tuum. Sed dices si talis res ppetuabitur tunc est ppe
 tua. et si est perpetua tunc non est corruptibilis. Respo
 detur concedendo qd si talis res perpetuabitur qd tunc est
 perpetua. Alterius tamen concedo qd eadem res que po
 test perpetuari potest corrupti et reuerso. Unde conce
 do qd corruptibile potest esse perpetuum: et perpetuum pot
 corrupti. nego tamen istam possibile est corruptibile esse
 perpetuum et possibile est perpetuum esse corruptibile. Pre
 dictam tamen conclusionem non concederet Aristo. licet
 nos fm fidem nostrā ipsam cōcedere debeamus. Tūc
 sit alia conclusio secunda fm psm. omnis substantia corru
 ptibilis corrupet. probatur primo ex pte materie. qd ois
 substantia corruptibilis habet materiam que semp est in po
 tentia ad essendum sub alia et alia forma: et cum talis poten
 tia non sit ppetuo frustra. sequit qd aliquando reducetur ad
 actum. et tunc recipiet vnam aliam formam a forma quaz
 iam habet. et tunc ois formam precedentem corrupti. cuius
 non sit possibile fm potentiam naturalem tales duas formas
 stare simul in eadem materia. cum aut talis forma pcedēs
 corruptuntur. etiam substantia composita cuius illa est part
 .s. essentialis corrupit. Secundo ois substantia corru
 ptibilis vel est simplex vel mixta. si materia eoz semp
 corrupet sicut p3 de elementis. qa materia eoz semp
 appetit esse sub alia et alia forma. si autem mixta itez aliqn
 corrupet: qa si est mixta et cōmiscibilia ex quibus ē mix
 ta sint contraria. et continue agant et patiant adinvicem. seq
 tur qd aliqn corrupet. Tertio ratione Ari. si aliqd cor
 ruptibile posset semp durare sequer qd idē pot non esse
 non potest non esse. pbat. consequentia. qa sequit est. cor
 ruptibile. ergo habet aliquam potentiam resistendi contra
 rija. et tunc si potest resistere p infinitum tempus habet po
 tentiam infinitam intensiue. ergo a nullo contrario pot re
 mitti vel corrupti illa potentia. quia infinitum non potest
 pati a finito nec ab infinito. et sic illud est incorruptibile qd
 ponebant corruptibile. et vltra. ergo non potest non esse.
 et quia est corruptibile pot non esse. et sic potest non esse.
 et non pot non esse. qd est probandum. Quarto. ois sub
 stantia corruptibilis habet finitam potentiam sue duratio
 nis. vt dicebatur in precedente questione. ergo aliquando
 finietur talis potentia. et per pns tunc talis substantia corru
 pt. Tertia conclusio. nulla suba corruptibilis necessario
 corrupit. pbat ois suba corruptibilis cōtingenter corru
 ptur. ergo no necessario. pna tenet. antecedens pbat. nā
 ois substantia corruptibilis vel corrupet ab intrinseco vl
 ab extrinseco. si ab extrinseco hoc est per applicationē con
 trarij. talis autem applicatio per libez arbitrium pot impe
 diri. et sic contingenter corrupet ab extrinseco. si autem
 corrupet ab intrinseco. hoc est ex eo qd vnu elementū
 dominat sup alia. et est fortius sup alia. modo actio elemē
 ti fortioris etiam potest impediri. puta p aliquā medicinā
 vel vniuimodi. Quarta conclusio. de intentione Ari. bec
 est necessaria. omnis suba corruptibilis corrupet. pbat
 qa necesse est ita ee sicut ipa significat. p3. quia si no tūc ei
 oppositū stabit. s. aliqua substantia corruptibilis no corrup
 et. modo hoc est falsuz. et cōtra scdas conclusionē. Sed
 dices in. laz dixisti de substantia corruptibili qd aliquando
 corrupet. quid dices in de accidentibus corruptibili
 bus. vtz aliquod tale corruptibile nunq corrupet. Disti
 guo de accidentibus. qd quedam sunt accidentia que corru
 ptibilia sunt p se sicut caliditas. vel ex cōsequētia sic albedo.
 alia sunt accidentia corruptibilia no a suis pstrarijs p se. vel
 ex psequenti. sed pp absentiam conseruantis. sicut ē lūmē.
 vel species in medio. De accidentibus primo mō dicitur di
 ceandum est sicut dictum est de substantijs corruptibilibus.
 De accidentibus aut secūdo modo dicitur sit qnta conclusio
 qd qlibet tale est corruptibile. et tñ possibile est qd nūquaz
 corrupat. sicut prius arguebatur de lumine. vñ lumen
 de natura sua non repugnat qd corrupat. et tamen aliud
 de sicut p pntia pseruatis potest ppetuo pseruari. Et rō
 est. quia tale accidēs non habet contrariū positū. et ideo
 nullus est virtutis ad resistēdū pstrario. et propter hoc no
 oportet si nunquā corruperetur: sed duraret i ppetuum

ergo haberet virtutem resistendi infinitam. Sed diceres contra. nam si talia accidentalia sunt corruptibilia et possibile est quod nunquam corrumpantur. sequitur quod potentia eorum ad corruptionem est frustra. Respondetur distinguendo de potentia quod quedam est potentia ad contrarium positionem. sicut frigidum est in potentia ad calidum et si materia nunc frigida que potest esse calida nunquam haberet caliditatem potentia talis materie ad caliditatem diceretur esse frustra. et talem potentiam frustrari perpetuo non concederet philosophus. alia est potentia ad privationem eo modo quo nunc existens mediū illuminatū potest fieri vmbrosū. et talē potētā frustrari non est inconueniens. nec talis est potētā nisi conditionaliter. ex hoc potest solui instantia.

Ad rationes ad primam. scilicet de partibus centralibus terre. et de igne in concavo orbis lune. dico quod dictum est in alia questione quomodo aliquando corrumpitur. Ad confirmationem quod dicebatur simplex non est sensibilis. dico quod immo. scilicet tamen quod omnis senectus fit per alterationes. et mixta continue alterantur. ideo continue senescunt per processum temporis sed quod simplicia sicut ignis in sphaera sua. et partes centrales in centro per multos annos non alterantur. etiam per multos annos non proprie senescunt. scilicet appropinquant corruptioni. sed statim cum alterantur senescunt. non tamen per putrefactionem quemadmodum mixta. sed per dispositionem eorum ad corruptionem factam per eorum sphaeram. Ad secundam de auro. dico quod immo aliquando corrumpitur. et quando arguitur alchimiste non possunt ipsum corrumpere per artem suam. ergo non corrumpitur. neganda est consequentia. quod natura multa potest quae non potest ars. unde quibus ars bene disponat ad corruptionem. tamen non potest eam complere. hoc tamen potest natura. et ideo natura vigorosior est ad corrumpendum quam ars. Ulterius dico quod bene aurum per diuturnitatem suam et breuitatem vite hominum videtur quod nunquam corrumpitur. scilicet ita non fit. Ad tertiam de qualitate symbola. dico quod necesse est aliquando in aliqua reuelatione celi quod illa materia que est sub forma aeris vel ignis aliquando fiat sub forma terre vel aque. nec est possibile quod ita perpetuo ex aere fiat ignis et e converso. modo quando materia aeris vel ignis erit sub forma terre vel aque tunc talis caliditas de qua arguitur corrumpitur. et ita dico de qualis alia materia quod talis est cursus nature quod quelibet portio materie sub qualibet specie fuit infinites et erit. scilicet forte non ordi ne eodem. et hoc supposita eternitate quam credidit Aristoteles. Ad quartam de lumine. lumen ad quod non attingit vmbra terre potest dici secundum quod dictum est in quinta conclusione. aliter potest dici quod non est aliquod lumen lune quin corrumpatur. licet aliquod aliquando corrumpatur per vmbraem terre. aliquod etiam corrumpitur aliunde. unde propter motum solis potest dici quod in luna continue est aliud et aliud lumen propter diuersum aspectum quem sol habet ad lunam. unde in medio illuminato a sole in quolibet instanti est aliud et aliud lumen. pro hoc quod in quolibet instanti sol habet alium et alium aspectum super illud medium. Ad quintam concedo totum argumentum. quod nihil de necessitate corrumpitur sicut dicitur tertia conclusio. cum hoc tamen bene stat quod sortem et sicut platonem et quacumque aliam substantiam corruptibilem corrumpi est necessarium. Et sic est finis questionis.

Est autem sic videre quod impossibile aut quod factum est quandoque incorruptibile aliquid perficere. Aut ingenerabile ens et semper prius quod corrupti etc. Textu commenti centesimi trigesimali quarti.

Questio XVIII.

Alitum propositum erat. vtrum aliquid de nouo genitum possit perpetuari. et aliquod eternum possit corrumpi. id est vtrum aliquod non perpetuum a parte ante possit perpetuari a parte post. et aliquod perpetuum a parte ante possit non esse perpetuum a parte post. De primo arguitur primo quod sic de

anima intellectiva que est non perpetua a parte ante. cum enim insubstans de nouo incipiat esse illo homine incipiente esse. et tunc est perpetua a parte post. Secundo. nam aliquis ignis potest de nouo generari. et in concavo orbis lune ubi est locus naturalis ignis poni. et ibi perpetuari sicut arguebatur prius. Deinde arguitur de secundo. nam possibile est quod aliquis mons fiat nouiter in terra. ratione cuius in aliqua parte celi causetur vmbra. et corrumpatur lumen quod perpetuo ante fuit. et sic perpetuum a parte ante non perpetuabit a parte post. Secundo nam potentia materie ad formam sortis fuit perpetua a parte ante. que modo est corrupta in aduictu forme sortis. Deinde arguitur simul ad utramque partem questionis. nam non videtur esse impossibile quod aliquid sit finitum ab vna parte et infinitum ab alia. ergo nec videtur esse impossibilis prima pars questionis neque secunda. ans probatur de linea gyrationis transeunte per omnes partes proportionales alicuius colune. que est finita ex vna parte. et infinita ex alia. unde est finita versus partes proportionales maiores. et infinita eundo versus partes proportionales minores. hoc idem videtur de tempore preterito. quod a parte ante dicitur perpetuum. et a parte post non perpetuum. tempus autem futurum a parte ante dicitur non perpetuum. a parte autem post dicitur perpetuum.

Oppositum videtur velle Aristoteles. et commentator. unde potest argui sic. semper ens et semper non ens sunt contraria. ita quod semper ens necessarium est. et semper non ens est impossibile. Ergo mediū iter ea videtur esse contingens. sicut est illud quod est aliquando ens et aliquando non ens. ergo quicquid est et aliquando non fuit est contingens. et per hanc potest non esse. et cum potentia non sit ad preteritū sed ad futurū. sequitur quod tale quantum ad futurū potest non esse. et cum talis potentia non frustrabitur perpetuo tempore. sequitur quod hoc aliquid non erit. et sic non erit perpetuum a parte post. Per istam rationem videtur posse probari quod non perpetuum a parte ante non est perpetuum a parte post. Et sic si anima intellectiva incepisset esse de nouo non perpetuaretur a parte post. et sic esset improbata prima pars questionis. Secundo contra eandem partem arguitur sic. si aliquid esset non perpetuum a parte ante. et perpetuum a parte post. sicut solemus dicere de anima intellectiva. tunc eum dandum vnum tempus infinitum per quod illud perpetuo non fuisset a parte ante. et tunc non esset ratio quare talis res magis inciperet esse in vno instanti quam in alio. ex eo quod in tempore infinito vnum instantans non habet magis rationem mediū vel terminū quam reliquum. et sic si talis res per tempus infinitum non fuisset nunquam inciperet. et sic non esset perpetua a parte ante. Deinde arguitur contra ambas partes questionis simul. nam si inbe ptes quoniam essent vere. sequeretur quod essent concedenda plura infinita. cuius oppositum vult commentator. probat hanc. nam pro non perpetua a parte ante et perpetua a parte post oporteret procedere vnum tempus infinitum per quod illa res perpetuo duraret a parte post. et pro perpetua a parte ante et non perpetua a parte post oporteret procedere aliud tempus infinitum per quod illa res perpetua durasset a parte ante. et sic oporteret procedere duo tempora infinita. vnum a parte ante. aliud a parte post.

Pro respondendo ad istam questionem distinguendum est de ipso vno modo. accipit ipse solus pro illo quod implicat contradictionem et ipse pro illo quod si implicat contradictionem alio modo accipit ipse. prout extendit se ad illud quod non potest fieri secundum cursum nature. licet possit fieri per potentiam supernaturalem et ipse solus pro illo quod potest fieri secundum cursum nature.

Tunc sit prima conclusio. capiēdo ipse 2° ipse est quod aliquid potest generari sic est mixtum vel est vel habet hanc partem tunc. probat. nam hoc est extra cursum nature. cum tale habeat in se hanc partem que sunt hanc sue corruptio. vel aliquid applicabitur suo hanc partem corrupti. Secundo quod tale est facta corruptibilis vel accidit corruptibile a suo hanc partem se vel ex hanc partem. sed de tale aliquid quando corrumpitur per precedentem conclusionem. aliter. n. sicut dicebatur in precedenti questione haberet infinitam potentiam resistendi futuris contrariis. sciendum tamen quod cum illa conclusio habet stat quod aliquod tale bene possit perpetuari per potentiam supernaturalem. Secunda conclusio. vniuersaliter de omni de nouo gen

nto determinante sibi contrarium impossibile est loquendo
 iterum de impossibili secundo modo ipsas perpetuari. pbatur
 sicut pcedens. **¶** Ex ista cōclusionē sequitur qd si anima in-
 tellectiva est forma inherens materie determinās sibi qntū
 ad suum esse qualitates habentes contraria sūm cursum na-
 ture non est perpetua a parte post si non est perpetua a pre-
 ante. **¶** Si autem velleinus dicere qd anima intellectiva
 qntū ad esse in corpore et qntū ad exercere operationes
 corporales indigeret qualitatibus habentibus contraria sed
 non indigeret talibus qntū ad esse suum simpliciter dice-
 retur qd non esset incōveniēns ipsam extra corpus manere
 perpetuo. Sed forte hoc philosophus non pcederet. licet
 nos sūm nostram fidem et veritatem pcedere debeamus.
¶ Tertia conclusio. si aliquid est de novo genitum vīdo
 generatione pro inceptione: et non habet cōtrarium nec de-
 terminat sibi cōtrarium sicut est lumen. possibile est qd iter-
 cūq; accipiat possibile illud perpetuari qntū est ex se. i.
 non repugnat sue nature. pbatur. quia ex quo tale nō ha-
 bet contrarium nec determinat sibi contrarium nō habet poten-
 tiam resistendi contrario. et ideo nō obstat qd perpetuet nō
 propter hoc oportet ipsam habere potentiam infinitā du-
 rationis prout potentia durationis est idem quod potentia
 resistendi corrumptionibus. ita qd breuiter entia talia nō de-
 terminantia sibi contraria sic se habent qd possunt corrum-
 pi accipiēdo corruptiones prout extendit se ad quācūq; desin-
 tionem. et possunt perpetuari. et hoc aliunde. pbatur qdē
 sūm perpetuam cōseruationem cōseruantis si aliquid eēt
 tale. et corrumpti per absentiam cōseruantis. et illud intelli-
 gitur de talibus que cōseruantur a cōseruantibus. quibus
 non repugnat qd possunt mutari et non mutari. **¶** Quarta
 conclusio impossibile est materiam perpetuā a parte ante
 non esse perpetuā a parte post. probatur. qd si ipsa desine-
 ret esse vel per corruptionem vel per annihilationē: vtrūq;
 est impossibile. non per corruptionem. qd corruptio pprie
 relinquit post se materiam que fuit pars corrupti. modo si
 materia corrumperetur materie esset materia quod est sal-
 sum. nam tunc materia non esset simplex. etiam esset pces-
 sus in infinitum in materiabus: nec potest dici qd materiam
 esse nō perpetuā a parte post si possibile per annihilationē
 nem qd talem annihilationem oportet fieri per primam
 causam que est imutabilis. sed si perpetuo materiam con-
 seruasset in esse. et nunc eam annihilaret prima causa vī-
 deretur esse mutabilis. ita argueret cōmētator. **¶** Quinta
 conclusio. celum perpetuū a parte ante esse non perpetuū
 a parte post est impossibile. pbatur. qd celum cōseruat in
 esse immediate a causa imutabili. ideo si talis perpetuo ipsū
 cōseruasset. et modo non talis causa videretur esse mutabi-
 lis. **¶** Sexta conclusio. aliqua intelligentia cōtra primā per-
 petuam a parte ante esse nō perpetuā a parte post est im-
 possibile. pbatur sicut pcedēs. **¶** Iste cōclusio de sub-
 stantia debent intelligi de impossibili sūm cursum nature.
¶ Septima conclusio. primā causā esse non perpetuā a
 parte post est impossibile. pbatur. qd si desineret esset hoc
 esset vel a se vel ab alio. non a se. qd tunc aliquid esset destru-
 ctum sūm ipso: nec ab alio. qd tunc aliquid esset potentia
 prima causa. et sic prima causa non esset prima causa. quod
 implicat. **¶** Secūdo dato opposito cōclusionis prima causa
 esset mutabilis: quod est impossibile. **¶** Octava cōclusio.
 aliqua substantiam esse perpetuā a parte ante et non per-
 petuā a parte post est impossibile. pbatur. omnis substā-
 tia perpetua a parte ante vel est materia prima. vel celum
 vel intelligentia cōtra primam vel ipsamet causa prima. sed
 de qualibet istarū est verū dicere qd ipsam nō eēt perpetuā
 a parte post est impossibile. sicut dixerunt cōclusiones pre-
 cedentes. igitur et cetera. Et est differentia qntū ad hoc de sub-
 stantiis perpetuis a parte ante. et de accidentibus. quia si
 aliqua sunt talia accidentia illa non dependent immediate a
 causa non mutabili. sed mediate: et immediate a causa muta-
 bili. et ideo non mirū si talia accidentia perpetua a pre ante
 si aliqua sint talia possint eē non perpetua a parte post: licet
 hoc si sit possibile d substantiis.

dirissent animā intellectuā non incepisse de nobis. s; eē ppe-
 tuam tam a parte ante qd a parte post. et eē vnā numero in
 oibus hoibus. cuius determinatio magis pmet ad tertium
 de aia. **¶** Ad scdaz de igne dictū est pū in qōne pcedente
 qōnē istā. **¶** Ad aliā diceret qd illa iret pro tertia cōclusionē.
 Vel pōt dici supposita eternitate mundi quam credidit vel
 determinat Aristo. qd terra non posset augeri in aliqua pte
 quin aliquādo fuisset ibi aucta isto modo ante multa secula.
 et sic nullū eēt lūmē nec fuisset lūmē in celo perpetuū a parte
 ante qd nūc corrumperet vel aliquid alias corrumperetur.
¶ Ad aliā de potentia materie respectu forme sortis nunc
 genite. dicendū qd talis potētia in aduētū forme sor. nō cor-
 rumperetur. qd talis potētia nō ē aliud a materia. nihilominus
 materia desinit eē in potētia ad tales formā: ad istū intel-
 lectum qd talis propositio desinit eē vera. materia est in potē-
 tia ad talem formā. **¶** Ad vltimā. nō est incōueniēs qd ali-
 quid sit infinitū ab vna parte et infinitū ab alia. dico qd imo
 et quādo dicebat de linea gyratina. dico sicut prius diceba-
 tur qd nulla linea gyratina est infinita nec ad vnā partē solū
 nec quomōlibet aliter. quia nec illa que gyrat duas partes
 colūne. nec que gyrat tres et cetera. nec que gyrat omnes partes
 pportionales. qd nulle sunt omnes. qd nec due sūt omnes:
 nec tres sunt oēs. et sic de alijs. **¶** Ad affirmatiōē dico etiā
 qd nullū ē nec fuit tēp⁹ pteritū infinitū. qd nec dies. nec septi-
 mana. nec mensis nec annus: nec duo anni. nec tres anni. et
 sic de alijs. nihilominus hū pcedo qd infinitū fuit tēp⁹ pteritū.
 qd quātolibet tempore preterito dato maius fuit tempus
 preteritum. nec hoc est contra predicta. proportionaliter est
 dicendū de tempore futuro.

Beude ad rationes post oppositū que videntur
 probare vniuersaliter qd nullum ens sine
 suba sine accidens de nouo genitum possit perpetuari. et
 nullam perpetuam a parte ante potest corrumpti. qd videt
 esse ptra tertiam cōclusionē. **¶** Ad primā quādo dicit semp
 ens et semp nō ens sunt contraria. placet mihi. sed semp ens
 est necessariū. hoc potest negari. qd aliqd pōt eē semp ens
 qd tamē nō necessario semp est ens. sed ptingēt. Itēz
 semp nō ens nō est impossibile. qd Antixps pōt semp nō esse
 ens absq; hoc qd impossibile sit ipsum esse ens. et sic negaret
 fundamētū istū rōnis. **¶** Et vltērius qd dicebat. si aliquid
 nō eēt semp ens nec semper non ens. tūc eēt ptingēs. pla-
 cet mihi. ergo potest nō eē. adhuc placet mihi. ergo nō ppe-
 tuabit negat dñā. et qd dicebat tūc talis potētia ad nō esse
 frustraret. **¶** Respondet sicut dicebat i pcedētū qōne nō esse
 incōueniēs potētia frustrari que nō est ad aliqd positū ex
 hoc ad argumentū patet. qd sit dicēdū. **¶** Ad scdāz seg⁹
 qd esset dare vnū tēpus infinitū per qd illud ppetuo nō fuis-
 set. nego. sed sufficit qd infinitū fuerit temp⁹. hoc est quāto-
 libet tempore maius fuerit tempus in quo non fuit. et sic
 etiam illa ratio non pcedit. quā arguebatur qd nō esset ratio
 quare magis inciperet esse in vno instanti qd in alio.

**Quod quidē ingenitūz icorruptibile et qd i-
 corruptibile igenitū. Textu smēti cētesimi vige-
 simi quinti. Consequitur ergo adinuicē genitū
 et corruptibile. Textu smēti centesimi vigesimi
 octauū.**

Questio XIX.

Extum propositum erat. vtrūz
 generabile et corruptibile
 conuertantur adinuicē. et similiter inge-
 nerabile et incorruptibile. et arguit primo
 qd non. omne corruptibile aliquando cor-
 rumperet per predicta in pcedenti questio-
 ne. sed non omne generabile corrupper-
 tur. ergo non omne generabile est corruptibile. discursus
 est bon⁹. qd in baroco. et maior p3. minor pbatur. nō omne
 generabile gnābit. igitur nō omne generabile corrupperet. qd
 tenet. nā si aliqd gnābile d3 corrumpti oportet qd pri⁹ generet
 antecedēs pbat. pmo. quia ex hoc vno esse generabile acer-
 tum. et tamen forte nunc generabitur. quia prius vnum
 potabitur. Secundo ista mulier que est perfecta et apta.

Ad rationes hoc si sit possibile d substantiis.
 Ad primā. Aristo. et Cōmētā.

ad generationem potest maritari & longo tempore vivere. & sic possibile est qd ex ea generentur filij. & tamen possibile est qd illi nunq̄ generabuntur. qz possibile ē qd ipsa cras casualiter interficiatur. **Tertio** si est necessariū qd omne generabile generabitur: tunc omnia que eueniant necessario euenirent. sic qd non est possibile ea nō euenire. sed hoc est falsum. & p̄tra Ari. i sine p̄mi peribermētiā. & p̄tra. fidē. **Secundo** arguitur ad principale. si generabile & corruptibile adinvice conuertentur. & cū generabile habeat potentiaz ad esse & corruptibile ad nō esse. sequitur qd ides simul haberet potentiam ad esse & non eē: ex quo idem eēt generabile & corruptibile. postq̄ generabile & corruptibile adinvice conuertuntur. **Tertio** for. qui est iaz genitus est corruptibilis. & tamen nō est generabilis. igitur nō omne corruptibile est generabile. prima pars antecedētis patet. secunda pars probatur. quia qd semel genitus est amplius generari non potest. qd probatur sic. nam si semel genitum amplius generari posset. vel generatione qua prius generabatur vel alia generatione. nō potest dici primū qd potentia nō est ad preterita. vnde annus preteritus nō potest iterato esse. nec potest dici secundum. qz anteq̄ generetur illa generatione alia a priori oportet qd prius corrupteretur. & sic idem numero post sui corruptionem posset redire: qd est falsum & improbatum per Ari. secūdo de generatione. **Quarto** sicut se habet generabile ad generatum ita corruptibile ad corruptum. ergo a transmutata proportionē sicut se habet generabile ad corruptibile ita genitum ad corruptum & e conuerso. sed non omne genitum est corruptum sicut notū est de se. ergo non oē generabile ē corruptibile. sicut ergo est improbatā prima pars questio nis. ad cuius improbatōē sequitur improbatō secundē.

Oppositum videtur velle Ari. & arguit sic. quēcūqz conuertitur cū aliquo tertio p̄uertit iter se. s; i generabile p̄uertit cū semp̄ ente. & i corruptibile conuertitur cum eodem. ergo i generabile & i corruptibile conuertitur iter se. **Sic** ḡnabile p̄uertit cū aliquo ente & aliquo nō ente. & corruptibile cū eodē. ergo ḡnabile & corruptibile p̄uertit iter se. **In** ista qōne p̄mo vidēdū ē de q̄ tāḡi i p̄mo argumēto viz. s. hec sit p̄cedēda. oē ḡnabile ḡnabitur. sc̄do r̄ndendū est ad questum.

Quantū ad p̄mū sit p̄ma distinctio ḡnabile dicē duplici vel qd pōt p̄gari subiectiue. vel qd pōt generari terminatiue. ḡnabile subiectiue d̄r nō qd capit esse postq̄ nō fuit. s; qd pōt eē subm̄ ḡnatiōis ei? qd capit esse postq̄ nō fuit. generabile aut̄ terminatiue dicitur qd potest esse terminus generationis p̄ quam aliquid capit esse postq̄ nō fuit. isto modo forma vel compositus dicit esse generabile. Istaz distinctionem ponit cōmenta. p̄mo p̄by. & Ari. similiter eā videt̄ innere i littera. **Secunda** distinctio. de ista qōne possumus loq̄ sup̄naturaliter aut natura liter. ac si opinio Ari. eēt vera qua opinabitur in dū ē eeter nūz tā a pte ante q̄ a pte post. **Tunc** sit prima conclusio. si loq̄mur q̄ntuz possibile ē per potētā sup̄nālez: p̄cedere debem̄ qd aliquid est ḡnabile subiectiue v̄l sup̄naturaliter sine subiectiue sine terminatiue: qd forte nūq̄ ḡnabitur. p̄z. qz materia hui? hoīs ē ḡnabilis subiectiue. quia pōt ex ea alia generari forma. qm̄ forma hoīs ab ea sepatur. & tamē de? pōt facere qd nūq̄ ex ea aliquid aliud generaret. qa pōt eā annihilare velle ipsuz cū aīa in celuz assumere ita qd nūq̄ ex ea alia forma generaret. sed hoc nō cōcessisset Ari. & cōmētator credentes se demonstrare ex hoc qd deus est imutabilis sicut plures prius arguebat. patet hoc etiam de anima ant̄cipi que potest generari terminatiue. & deus posset facere qd nunq̄ generaretur. nimmo adhuc hoc posset fieri naturaliter. **Deinde** ponam conclusiones de ista dubitatione quas Ari. posuisset. & p̄ma sit ista. qd omne generabile subiectiue generatione & substantialiter generabitur. quia oē tale generabile est prima materia que aliquando generabitur subiectiue. qz ipsa est sub forma corruptibili que aliquo corruptet̄ & nō corrupet̄ nisi alia generet. cuiz mā nō possit esse naturaliter sine forma. ergo ista mā tunc generabitur subiectiue. **Secunda** conclusio. in substantijs. omne ge-

nerabile terminatiue generabitur: si ponamus qd ista dictio omne distribuatur solum vsqz ad species non vsqz ad individua. probatur. naz si lapis est generabilis. hoc est ex aliqua materia. & ab agēte qd pōt materie illi applicari. & si potest applicari applicabitur etiam infinities propter eternitatem motus celli. Sed talibus applicationibus ipius agentis ad ipsam materiam factis pro generatione lapidis lapis generabitur. Et non oportet qd iste. sed sufficit qd iste vel ille. & sicut argutum est de lapide. ita potest argui de asino & de quacūqz alia specie. Et credo qd expediat. imo sit necessarium quantum ad ista supponere commensurabilitates motuum supercelestium. quia forte si essent incommensurabiles aliter esset & fieret. **Tertia** conclusio. non omne generabile terminatiue generabitur faciendo distributiones ad individua. & hoc probat̄ ille tres rationes sufficienter posite in principio questio nis. **Sed** contra istam conclusionem dubitatur probando qd omne generabile generabitur prout ly omne distribuit vsqz ad individua. quia si nō sit. a. generabile qd non generabitur. tunc arguitur sic. a. non generabitur. & idē. a. generabitur. ergo qd generabitur non generabitur. discursus est bonus. & conclusio est impossibilis. ergo aliqua premissarum. non minor. ergo maior. Qd minor non sit impossibilis. probatur. quia ex quo. a. est generabile per posituz non est impossibile qd. a. generabitur. **Secundo**. si non tunc aduersarius haberet concedere istam copulatiuam. a. est generabile. & tamen. a. non generabitur. sed hoc est falsum. quoniam ad vnam eius partem sequitur oppositum alterius. sequitur enim ad istam partē. a. non generabitur. ista. a. nō est generabile que repugnat p̄ime parti dicte copulatiue. **Tertio**. si. a. non generabitur tunc hec est falsa. a. est generabile. probatur. quia tunc hoc. a. est generabile est affirmatiua cuius subiectum ipso nullo supponit. quia nec pro illo quod est nec fuit nec erit. sed omnis affirmatiua est falsa cuius subiectum pro nullo supponit. **Ad** ista. ad primū quando arguebatur sic. a. generabitur. & c. concedo qd discursus est bonus & qd conclusio est impossibilis. & vterius dico qd non propter hoc oportet aliquam premissarum esse impossibilem. sed sufficit totale antecedens esse impossibile. s. copulatiuam compositam ex maiore & minore. que non est impossibilis propter alicuius sue partis impossibilitatem. sed propter suaz partium incōpossibilitatē. quod patet in simili sic arguēdo. omne currens est homo. equus est currens. ergo equus est homo. discursus est optimus. quia in tertio modo p̄ime figure. & conclusio est impossibilis. non tamen propter hoc aliqua premissarum est impossibilis sicut vos videtis. sed bene premissæ sunt incōpossibiles. & hoc sufficit. & ideo quando arguitur discursus est bonus. & conclusio est impossibilis. ergo aliqua premissarum. non debet concedi cōsequentia. nisi cum ista additione. vel copulatiua ex ambabus composita est impossibilis. **Ad** secundam. tunc aduersarius & c. concedo. & cum dicebatur. illa est vna copulatiua cuius vna pars infert oppositum alterius. nego. et quando dicebatur. a. non generabitur. ergo. a. non est generabile. neganda est consequentia. quia cuz ista. a. non generabitur bene stat ista. a. potest generari. & per cōsequēs ista. a. est generabile. **Sed** diceret. si. a. nō generabitur. tunc si aliquis homo protulisset heri istam propositionē. a. non generabitur ipse dixisset verum: ex quo. a. non generabitur. & si ista propositio fuisset vera: sequitur qd impossibile est ipsam non fuisse veram. quia quod fuit impossibile est non fuisse. ergo etiā impossibile est illud ad quod sequitur ipsam non fuisse veram. sed ad istam propositionē. a. generabitur sequitur illam non fuisse veram que dicebat. a. non generabitur. ergo sequitur qd hec est impossibilis. a. generabitur. ad quod vltra sequitur qd. a. nō potest generari. ideo concluditur qd. a. non est generabile. & sic a p̄mo ad vltimam sequitur. a. non generabitur. ergo. a. non est generabile. **Ad** istud quando dicitur qd ad hanc. a. non generabitur. sequitur qd hec propositio. a. non generabitur heri prolata fuit vera: concedo. et quando dicebatur. ergo impossibile est ipsam non fuisse veram. consequentia ne-

gatur. imo dico qd adhuc est possibile ipsam non fuisse ve-
ram sed falsam. quia sicut habetur primo peribermenas
nondum est determinatus qd fuit vera aut qd fuit falsa hec
ppositio de futuro. quoniam talis determinatio dependet
ex actu futuro ad quem adhuc non est facta determinatio.
Et quando dicebatur omne quod fuit impossibile est non
fuisse. concedo. et ideo bene concedo qd impossibile est illam
ppositione non fuisse. vterius tamen dico qd hec est falsa.
omne quod fuit verum impossibile est non fuisse verum.
nec valet consequentia. omne quod fuit impossibile est non
fuisse. ergo omne qd fuit verum impossibile est non fuisse
verum. qz committitur ibi fallacia figure dictionis mutando
quid in quale quid vel in ad aliquid. vnde verum pot dicit
ad aliquid. ex eo qd ppositio dicit vera quia taliter est i re.
Ad tertiam scilicet non generabitur. tunc in ista. a. est gene-
rabilis. h. a. pro nullo supponit. nego. quia h non supponat
pro pferenti neqz pro pferito neqz pro futuro. tamen suppo-
nit. pro possibili. et hoc sufficit.

Quantum ad secundum dicit Aristo. qd genera-
bile et corruptibile dicuntur sicut potentia
et actus. generabile quidem potest generari: et corruptibile quod
potest corrumpi. iste enim sunt proprie significationes dictionum ter-
minorum. Et ultra dicit Aristo. qd non est potentia ad preteritum.
non enim est possibile qd sit annus preteritus. et sicut ista dicta
videtur sequi qd ista anima quae iam est generata non sit gene-
rabilis sicut prius arguebatur. tamen ipse bene est corru-
ptibilis. ergo non omne corruptibile est generabile. et sic dicitur
termini sicut propriam eorum acceptionem non pvertunt. imo
corruptibile est in partibus generabile. quia omne generabile est
corruptibile. sed non omne corruptibile est generabile. Et
sic etiam ista termini generatum et corruptum non convertuntur
immo generatum est in plus. quia omne corruptum est generatum
sed non omne generatum est corruptum. sicut etiam prius ar-
guebatur. Ita etiam ingenerabile et incorruptibile non con-
vertuntur. imo ingenerabile est in plus. quia omne incorrupti-
bile est ingenerabile. sed non omne ingenerabile est incorru-
ptibile. vterius Aristo. dicit qd tam generabile est corrupti-
bile pvertuntur cum aliquando ente et aliquando non ente. ita
qd omne generabile et etiam omne corruptibile est aliquando
ens et aliquando non ens. sed istud de ppprietate sermonis non
est verum: nam dicitur est in precedenti articulo qd aliqua sunt ge-
nerabilia que nisi generabuntur. et sic illa nec sunt nec vnquam
fuerunt nec erunt. de talibus ergo non est verum dicere qd ipsa
aliqui sunt et aliqui non sunt. et tamen verum est qd sunt genera-
bilia. ergo ille terminus generabile est in partibus ille termi-
nus corruptibilis copulatus aliqui ens et aliqui non ens. Et ex omnibus his si-
militer dico qd si volumus tenere conclusiones Aristo. oportet da-
re aliquos sensus qui forte non sunt sicut propriam ipositionem
terminorum. cum enim dicitur qd isti termini generabile et cor-
ruptibile convertuntur ad invicem. Et cum illo termino copulato
aliqui ens et aliqui non ens oportet accipere tam generabile
est corruptibile pro eo qd aliqui potest vel poterit esse.
et etiam potest vel poterit non esse. et etiam oportet istum
terminum copulatum aliqui ens et aliqui non ens accipere non sicut
actuali existentia vel non existentia. sed pro illo quod potest esse
et potest non esse. et cum hoc oportet vti isto termino potest sine ad
esse sine ad non esse. non potest potest connotat carentiam actus sed
et iuxta ista solui possunt rationes facte hinc inde.

Quod quidem igitur neque factus est omne ce-
lum: neque ptingit corrumpi quemadmodum quidam
dicitur ipsius. scilicet est vnus et sempiternus et cetera. Secundo
celi. Textu comenti primi. **Qd. xx. et vltia.**

Septimum propositum erat.
vtrum mundus sit
perpetuus. Arguit primo qd non. mundus
est generabilis et corruptibilis. ergo non est
perpetuus. pna tenet antecedens pbat. qz ex
quo ad corruptionem partis totum non manet
idem totum quod ante erat. sequitur qd ad
corruptionem aliquam particulam mundi non manet idem mundus

qui ante erat. et per consequens cum corrumpitur aliqua pars
mundi. puta equus vel homo videtur qd corrumpat mun-
dus. et sic etiam videtur quantum ad generationem. Secundo
quolibet pars mundi est corruptibilis. ergo totalis mundus
est corruptibilis. et per consequens non perpetuus. antecedens
pbat. nam totalis mundus sufficienter dividitur sicut ex-
clusis deo et intelligens in mundum inferiorum et superiorum
modo clarum est qd quolibet pars mundi inferiorum potest cor-
rumpi. siue sit elementum siue mixtum. de mundo etiam su-
periori sicut est celus probatur qd sit corruptibile. quia quod est
alterabile est corruptibile. celus est alterabile. ergo et cetera. ma-
ior patet primo de generatione. vbi dicit. si impossibile est
aliquid corrumpi impossibile est ipsius alterari. minor patet
ex eo qd nunc aliqua pars celi est illuminata que ante non erat
illuminata. illuminari autem est alterari. Et confirmatur
hoc secundo. agens remotum ab alterabili non alterat ipsam
nisi prius alterando medium sibi propinquum. modo patet qd sol
et stelle alterant ista inferiora. ergo videtur qd alterant spe-
ras celestes intermedias. et per consequens celum. videtur
etiam alterabile. Et confirmatur hoc. nam corpora cele-
stia sicut planete maiores habent virtutes in aliquibus si-
gnis celi. et minores in alijs. ergo videtur. qd talia sint alte-
rabilia. Tercio ad principale. mundus dependet a deo in
conservari qui est voluntatis omnino libere. ideo potest velle
non amplius conservare ipsum. et ita mundus corrumpere-
tur. cum non possit manere sine conservatioe a deo. Quarto
quod est augmentabile et diminubile est corruptibile et non per-
petuum. mundus est huiusmodi. ergo et cetera. pbat minoris
qd sol et luna et alie stelle que sunt partes mundi de quibus
minus videtur. sunt augmentabilia et diminubilia. quod
probatur. quia in ortu eorum et in occasu apparent maiora
in medio autem celi minora.

Oppositum vult Aristo. et probatur ratione
mundus est perpetuus a parte
ante sicut creditur Ari. se demonstrasse in octavo phy. ergo
etiam est perpetuus a parte post. probat consequentia. ex hoc quod
probat prius in vna questione qd nullus perpetuus a parte ante
potest esse non perpetuus a parte post. In ista questione primo
ponit aliquas distinctiones. Secundo conclusiones.

Quantum ad primum sciendum est qd duplex est altera-
tio quod est cum abiectione huius disponens ad
corruptionem vel generationem sicut est calefactio vel frigidatio vel
aliqua talis. Alia est altera-
tio quod non fit cum abiectione huius sicut est illu-
minatio quod sicut se non est dispositiva ad generationem nec ad corru-
ptionem huius nisi per accessum. et hoc adhuc non est. vel nisi iuxta sub-
iecta alterabilia alteratione primo modo dicta. Secunda disti-
ctio. qd sicut differunt generabile et creabile. ita et differunt corru-
ptibile et annihilabile. vbi generabile dicitur qd ad sui esse ictionem
presupponit materiam ex qua ipsum fit vel i qua ipsum fit. sic creabile dicitur
quod ad sui esse ictionem non presupponit materiam ex qua ipsum fiat. nec
in qua ipsum fiat. ita corruptibile dicitur quod post sui desitionem de-
relinquit materiam que manet. Annihilabile autem quod post sui desitionem
nihil dereliquit quod fuerit eius. Tercia distinctio est.
quod aliquid potest dici perpetuum cuiuslibet pars est perpetua. alio modo
cuius principalior pars est perpetua. et cum hoc ipsum obtinet similitudinem
figuram et dispositionem. et propter hoc huius principalior pars sit
perpetua. puta anima intellectiva. tamen quia ipse homo non perpetuus ob-
tinet similitudinem dispositionem et figuram non dicitur perpetuus
ad secundum sit prima conclusio. sicut si deus
stram deus. posset celus quod est prin-
cipalior pars mundi annihilare. sed non posset corrumpere.
prima pars fide credimus. secunda pars probat ex quod nominis
corruptibilis. quia corruptibile dicitur quod post sui desitionem de-
relinquit materiam que fuit eius pars. scilicet celus non huius materiam sicut
primo pbat. et h accipiendo celum pro orbe celesti excluso motore
ita oportet ad huius pbat adhuc scilicet fide nra qd deus non posset
gnare intellectualem. scilicet huius creare accipiendo gnare deo modo. Tercia
sunt principia que creditur Ari. sit prima conclusio. celus nec est ge-
nerabile nec est corruptibile. et ratio est. quia non huius materiam. Tercio
quia non huius aliquid huius nec sicut sicut huius sub huius nec sicut sicut huius natura
les disponens. Tercio nam coiter omnes attribuit deo et intelli-
gentijs istum locum. scilicet celum. quia deos ponit esse perpetuos. scilicet perpetuis

non debent attribui loca corruptibilia. **Quarto** quia per omnem memoriam. sine per scripturam. sine per alia qua possimus habere ab antiquissimis non apparet quod celum usque nunc sit corruptum vel peioratum. et tamen verisimile est quod corruptibile in tanto tempore esset peioratum: vel in toto vel in parte. **Secunda conclusio** celum non est alterabile alteratione corruptiva. probatur. quia talis fit cum corruptione qualitatibus contrarie. et cum resistantia. talis autem non est in celo. secundo nam tales alterationes ordinantur ad generationes vel corruptiones. ideo non inveniuntur in celo. cum celum non sit generabile nec corruptibile. per precedentem conclusionem. **Tertia conclusio** celum bene est alterabile alteratione secundo modo dicta que fit sine abiectione extrinseci et sine resistantia. patet. quia bene aliqua pars celi illuminatur que ante non illuminabatur. patet de luna. **Similiter** patet de speris inferioribus que recipiunt influentias solis et astrorum superiorum. aliter enim non possent ille influentie multiplicari ad ista inferiora. **Quarta conclusio** celum non est augmentabile per rarefactionem nec diminubile per condensationem. patet hoc. quia talem augmentationem oportet fieri cum alteratione precedente que quidem alteratio fieret per qualitates primas contrarias. puta per caliditatem et frigiditatem sed talis alteratio non inveniuntur in celo. per secundam conclusionem. **Quinta conclusio** nec celum est augmentabile per appositionem aliarum partium que essent de natura celestium. nec etiam diminubile per amotionem talium. quia non apparet ubi iste essent: nec unde venirent nec quomodo venirent ad ipsas celum. quia si essent distantes a celo non possent pervenire ad celum nec a celo recedere nisi per motus aliquos rectos modo dictum est prius quod celum et partes que sunt de natura celestium non sic nate sunt moveri. **Sexta conclusio** etiam celum non est augmentabile per nutritionem. quia nutritio requirit quandam generationem substantialem. scilicet conversionem nutrimenti in substantiam nutriti. sed celo non convenit generatio substantialis. nec alteratio. requisita ad talem generationem sicut patet ex precedentibus conclusionibus. scilicet prima et secunda. ergo etc. **Proportionaliter** probatur quod celum non est diminubile diminutione opposita talem augmentationi. nam tunc in celo esset aliqua corruptio substantialis. **Ex his conclusionibus** inferitur quod celum est perpetuum. **Septima conclusio** mundus non est perpetuus primo modo. patet. quia multe eius partes sunt corruptibiles. **Octava conclusio** mundus est perpetuus secundo modo probatur. quia principalior eius pars est perpetua. scilicet celum sicut patet per precedentem conclusionem. **Ex hoc** sequitur opinionem illorum esse falsam. qui dixerunt mundum incepisse. sed nunquam corruptum. unde si mundus nec est generabilis nec corruptibilis sicut sequitur ex iam dictis. sequitur illam opinionem esse falsam. **Et potest argui** pro ista opinionem. sic quia in philosophia debemus solum ponere ea que in omnibus vel in pluribus apparent esse vera. sed quecumque apparent nobis esse facta illa videmus esse corruptibilia. ideo non est ponendum in philosophia quod aliquid sit genitum et non est corruptibile. **Ad idem** nam Aristoteles. credidit omne quod fit fieri ex materia presupposita. ideo si mundus fuit factus oportuit persistere principium materiale ex quo fiebat: et illud erat tunc sine forma mundi: et post sub forma mundi. **Et si illud principium sine forma naturam est possibile esse sine forma mundi: et esse sub forma mundi: cum mundus sit factus: adhuc manet principium materiale quod est nature potentialis ad non esse mundi. sed omne constitutum ex tali principio vel corruptum et aliquando non erit. vel saltem potest non esse sicut aliquando non fuit. modo possibile non esse non est incorruptibile. ergo concludatur quod mundus: si fuerit factus est corruptibilis quod est contra istam opinionem. **Inferitur** secundo ex dictis opinionem illorum esse falsam qui dixerunt mundum infinites generari et corruptum: tali modo quod aliquando per amicitiam omnia corpora congregabant sine appositione vel apparentia alicuius distinctionis entium. et hoc sic opinantes volebant mundum corruptum. postea redeunte lite disgregabant et apparebat**

distinctio entium. et hoc vocabatur mundum generari. falsitas huiusmodi patet ex dictis postquam mundus est perpetuus. **Quid** dicitur ea. sic dicere est procedere quod sine veritate et substantiam mundum semper manet. sed sub alia et alia dispositione. quod sic maneret substantie elementorum et aliorum corporum simul sed in usus. **Ex dictis** etiam apparet falsitas tertie opinionis antiquorum dicentium mundum semel fuisse factum. et quod semel corruptum. et quod nunquam post poterat reverti. **Contra** quam potest argui. quia si mundus fuisset factus non fuisset factus ex nihilo. sed ex aliquo. et si sic tunc ante mundi factionem illud presuisset infinito tempore sine forma mundi. et post corruptionem mundi maneret per infinitum tempus etiam sine forma mundi. sed hoc non videtur esse verum. quia nulla videtur esse ratio. si ex tali aliquo poterat fieri mundus. quoniam post corruptionem mundi adhuc ex illo posset fieri mundus. Sic ergo per falsitas trium opinionum antiquorum ex rationibus positus quasi Aristoteles. etiam ponit in ista et in probationes opinionum antiquorum. sicut quod nunc improbate sunt: et prima fuit opinio Platonis et Stoicorum sequenti. scilicet secunda erat opinio Empedocles. tertia erat anaxagore.

Ad rationes

mundum non esse perpetuum. primo modo accipiendo perpetuum: cum quo bene stat mundus esse perpetuum. secundo modo. **Ad secundam** negat antecedens. et quod dicebat celum est corruptibile: nego. vltimum quod dicebat ipsum est alterabile concedo alterationem non corruptivam: nec opponit si est sic alterabile quod sit corruptibile. et quod probavit Aristoteles. de generatione. si generatio est impossibilis alteratio est impossibilis. intelligitur de alteratione corruptiva que fit cum abiectione extrinseci et resistantia disponente ad generationem vel ad corruptionem. et non de alteratione in propria dicta. **Ad tertiam** de potest velle non preservare celum. concedat. et ideo bene concedit quod supernaturaliter celum est annihilabile. sed Aristoteles. hoc negavit pro hoc quod deus est immutabilis voluntatis. nec illud est contra libertatem sue voluntatis. quia Aristoteles reputat libere simpliciter. non quia potest opposita sed quia est sui ipsius gratia tanquam finis aliorum. **Ad quartam** negatur antecedens. et quod stelle apparent maiores in ortu et occasu quam in medio celi. huiusmodi est. quia tunc videntur per fumos grossos elevatos a terra: qui sunt causa rarefactionis vel refractionis radioz. que quidem rarefactio vel refractione vltimum est causa eius quod visibile appetit maius. quod patet de denario in fundo aque. qui apparet maior quam quod est extra aquam. cum astra sol et luna vel alie stelle sunt in medio celi non videntur per fumos grossos. et adhuc posito quod sic non tamen viderentur per istam rarefactionem vel refractionem radioz sicut quod sunt in ortu vel occasu ex eo quod in medio celi sunt pinguioribus zenith nostro sicut apparet ex prospectiva: si visibile esset in zenith videretur per radius perpendicularare qui transiret per media diversarum rationum in diaphanitate et raritate sine fractione. ideo quanto visibile est pinguius zenith. tanto ceteris paribus iudicium visus quantum ad veram quantitatem et locum visibile est magis verax. **Et sic** cum gratia de locis quoniam super primam celi fines imponamus.

Explicit rationes supra libris primis de celo et mundo. **Quod** quidem igitur neque factum est omnem celum etc.

Increstat que

rere circa secundum celi: in quo Aristoteles postquam in primo dicitur minavit de totali mundo materiali vult determinare de principibus et nobilioribus eius parte. scilicet de celo. et pertractat principaliter in isto secundo celi. primo enim illa que concernunt celum sicut se totum. secundo illa que concernunt partes celi minores sicut sunt astra. tertio illa que concernunt terram prout in ista est

tanquam centrum celestis corporis. et sicut in hoc iste secundus soler dividitur in 3 tractatus.

Nobis autem quoniam determinatum est prius quod in habentibus principium motus tales virtutes existunt: est autem celum animatum et habet motum

nis principium. Manifestum quoniam habet
furfum & deorsum. Dextrum & sinistrum &c. Tertium
menti tredecimi. **Questio** i.

Quaeritur circa
litas tres materias principales
intendo formare questiones circa
istum librum. & primo circa illa que cōcer
nant celum sicut totum vel partes eius
maiores quae sint astra sicut sunt orbis. Et
quantum ad hoc, primo illa que pertinent
ad differentias positionis in celo. Secundo

illa que pertinent ad figuram celi. Tertio illa que pertinent
ad partes maiores totalis celi sicut sunt orbis. Quarto illa
que pertinent ad motum celi. **Quantum** ad primum vo
lo querere quatuor, primo utrum in celo sint fursus & deor
sum, ante & retro, dextrum & sinistrum. Secundo utrum fur
sum & deorsum in celo capienda sint sicut polos, scilicet antarcti
cum & arcticum. Tertio utrum polus arcticus, scilicet polus no
rter sit deorsus, & polus antarcticus ei oppositus sit fursus.
Quarto utrum huiusmodi differentie in celo, scilicet fursus & de
orsus &c. sint distincte ex natura rei vel solum sicut latitudine ad nos.

Quantum ad primum, scilicet utrum in celo sint fur
sum & deorsus, ante & retro, dextrum
& sinistrum, arguitur primo quod non, nam ignis in sphaera sua
dicitur simpliciter fursus, ideo in celo super ipsum non de
bet esse deorsus, aliter deorsus esset super fursus quod est
falsum. Secundo celum est sphericum & similitudine partium,
sed in quibus inveniunt huiusmodi differentie sunt disti
milliam partibus, sicut sunt homines & boves, & alia pecora
campi &c. Tertio fursus & deorsus habent assignari
sicut longitudinem, quia distantia alicuius rei inter fursus et
deorsum, illius rei dicitur longitudo illius rei: & dextrum &
sinistrum habent assignari sicut latitudinem rei, modo in celo
non est longitudo alia a latitudine, ex quo celum ponitur esse
sphericum. Quarto, a dextra parte debet incipi motus,
sed in celo nulla est pars a qua incipiat motus ipsius celi: postquam
celum perpetuo movebatur. Quinto, fursus est prin
cipium motus sicut augmentum ante est principium motus
sicut sensum, ad ante enim, sunt sensationes, & maxime visio
nes que sunt per lineas rectas non reflexas, sed augmen
tatio & sensatio non inveniuntur in celo sicut dicebatur in
ultima questione huius primi, ergo in celo non inveniuntur
fursus & ante, & per consequens nec differentie positionis
his oppositae. Sexto sicut diversos motus dicte differen
tie assignantur corporibus, sed in celo non sunt diversi mo
tus cum celum sit corpus simplex, corporis autem simpli
cis est solum unus motus ex primo huius, ergo &c.

Oppositam vult Aristo, & ad hoc ipse arguit
sic in littera, in corporibus imper
fectis sicut in inanimatis non inveniuntur dicte differentie po
sitionis propter eorum imperfectionem, unde in lapide non
dicimus unam partem esse dextram & aliam sinistram et
aliam ante & aliam retro, nisi in ordine ad nos. In plantis
autem que sunt perfectiores ipsis inanimatis lat inveniunt
fursus & deorsum, sed non alie. Sed in animalibus perfe
ctis inveniunt omnes dicte differentie, cum ergo celum sit
corpus maxime perfectum sicut probatum est primo huius,
videtur quod in eo debent reperiri omnes dicte differentie.

Secundo arguit Aristo, ad idem, quia aliter non potest
assignari ratio quare celum magis moueretur ad unam par
tem quam ad aliam nisi ibi assignaretur dextrum & ante, & cur de
hoc debeat assignari ratio cur hoc non sit a casu, sequitur &c.
In ista questione primo aliqua sunt supponenda, deinde
ponende sunt aliqua conclusiones.

Quantum ad primum supponendum est primo
quod iste due differentie fursus & de
orsum aliquibus corporibus attribuunt simpliciter sicut di
versas partes diversarum potentialium existentes in illis
corporibus sicut hominibus & animalibus perfectis, fursus
enim est principium augmentationalis & nutritionis, & sic est
caput fursus & os per quod capit nutrimentum, & sicut hoc
radices per quas plante sumunt suum alimentum debent

dici fursus, hoc vult Aristo, secundo de anima, cum hoc
tamen bene fiat quod in respectu ad loca elementorum radi
ces sunt deorsum, & ita non est inconveniens quod secundum alias
& aliam acceptionem eius quod est fursus & eius quod est
deorsum, idem dicatur fursus et deorsum. Aliquibus au
tem corporibus dicte due differentie, non attribuuntur sim
pliciter, sed solum respectue, sicut in corporibus inanima
tis, unde in talibus fursus & deorsum dicuntur solum re
spectue ad loca elementorum, unde in lapide illa pars di
citur fursus que versa est versus locum levium: & illa de
orsum que versa est versus locum gravium: & sicut lapis
vertitur, tunc pars que ante dicebatur fursus postea dicitur
deorsum, & e converso, ex quo patet quod dicte due differen
tie solum reperuntur ibi respectue: sed sic non est de ho
mine, qualitercumque enim homo vertatur semper capit &
os dicitur fursus in homine, et pedes deorsum in eodem
& sic patet quod iste due differentie fursus et deorsum in ali
quibus corporibus reperuntur simpliciter, in aliquibus autem
non nisi respectue, & hoc vult suppositio. **Secunda** sup
positio, quod similiter dextrum et sinistrum in aliquibus repe
riuntur simpliciter. In aliquibus autem respectue solum
patet hoc, nam in homine illa pars dicitur dextra a qua in
cipit motus, & pars ei opposita dicitur sinistra, in lapidibus
autem & in plantis que non sunt mobilia nisi tali motu quo
mouentur gravia et levia, dicte differentie positionis scilicet
dextrum & sinistrum non reperuntur simpliciter: sicut in ho
mine: sed respectue ad nos, unde per motum lapidis ear
dem pars efficitur sinistra que prius erat dextra: sed sic non
est de homine, unde qualitercumque homo moueatur illa
pars que fuit dextra manet dextra, et que fuit sinistra ma
net sinistra. **Tertia** suppositio, quod similiter iste due diffe
rentie, ante & retro in aliquibus corporibus reperuntur
simpliciter, in aliquibus autem respectue solum, patet,
quia in animali illa pars dicitur ante in qua magis vigent
virtutes sensitivae, et pars ei opposita dicitur retro, sed in
corpore minus perfecto dicte differentie dicuntur respec
tue, quod patet, quia per talium corporum motum, po
test fieri quod eadem pars que prius dicebatur ante postea
dicitur retro, sed qualitercumque moueatur animal, semper
illa pars dicitur ante in qua magis vigent virtutes sensiti
vae, nec eadem pars sit retro que prius fuit ante per motum
localem, et hoc in ipsis animalibus. **Quarta** suppositio
quod corpora in quibus dicte differentie positionis reperuntur
simpliciter habent partes diversarum virtutum & po
tentialium quarum una dicitur ante & alia retro, una fur
sum et alia deorsum, una dextra et alia sinistra. **Sed** cor
pora in quibus dicte differentie reperuntur respectue solum
non oportet habere partes diversarum virtutum et
potentialium distinctas secundum distinctionem dictarum dif
ferentiarum positionis, et ideo quia in plantis fursus et
deorsum reperuntur simpliciter, ideo plantae habent illas
partes diversarum operationum et virtutum, sed quia in
eisdem ante et retro dextrum et sinistrum non reperuntur
nisi respectue, ideo non habent illas partes diversarum ope
rationum. **Ex** istis suppositionibus potest trahi quinta,
scilicet quod fursus et deorsum deseruiant ad motum aug
mentationalis et nutritionis, dextrum autem et sinistrum quan
tum ad motum localem, sed ante et retro solum quantum
ad sensationem, et hoc in corporibus in quibus dicte diffe
rentie positionis reperuntur simpliciter, et non respectue
solum. Iste quinq; suppositiones valebunt nobis ad istam
materiam de differentiis positionis in celo.

Quantum ad secundum sit prima conclusio,
iste due differentie positionis, scilicet
fursus et deorsum sunt naturaliter omnibus alijs prio
res, patet, quia communiores, vbi quicquid enim reperit
tur alie, ibi reperuntur iste, sed non e converso, patet hoc
de plantis, quia in plantis reperuntur naturaliter fur
sum et deorsum, sed alie differentie non nisi respectue.
Secundo probatur hoc idem ex ordine dimensionum,
quia inter dimensiones longitudo est prior, quia simpli
cior, sed fursus & deorsum capiuntur sicut longitudinem.

.s. de capite ad pedes. dextruz autē & sinistrū sūm latitudinē sed ante & retro sūm p̄funditatem: & ideo etiam sursum et deorsum sunt differentie simpliciores & priores alijs differentijs. **T**ertio pbatur hoc idem ex parte motuz quibus dicte differentie deseruiunt. vnde sicut dicebat quinta suppositio sursum & deorsum deseruiunt motui nutritio/ nis & motui augmentationis. & dextram & sinistram motui locali: ante & retro motui sensationis. sed modo nutritio et augmentatio in animalibus precedit alios motus. p̄t̄ eniz oportet q̄ animalia nutriantur & augmententur anteq̄ mo/ ueant se progressive: & anteq̄ perfecte sentiant: & adhuc si comparemus omnes dictas differentias ad motum ang/ mentationis. adhuc corpora prius augentur sūm longitudi/ nem sūm quā accipitur sursum. deinde sūm latitudinem sūm quam accipitur dextram et sinistram. deinde sūm profun/ ditatem sūm quā accipitur ante et retro. **Q**uarto. natu/ ra magis sūm sollicita circa partes quarum vnā dicimus sursum & aliam deorsum ipsas distinguendo abinuiem. q̄ circa alias partes. & hoc videt̄ arguere prioritates & p̄n/ cipalitatē illarū partium super alias. **A**ssumptū p̄z. q̄ in homine & similiter in alijs animalibus & plantis natura di/ stinxit sursum et deorsum sūm figuras: q̄d nō fecit de dextro & sinistro q̄d patet de capite & pedibus & brachijs. quozuz vnuz est dextrum aliud sinistrum: & similiter de lateribus. **S**ecūda conclusio. si in celo sunt aliquę dictarū differentiarū positionis. tunc in ipso sunt iste sursum & deorsum. pbat̄. q̄ iste due differentie sūt ceteris differentijs cōmuniōes. per/ precedentē conclusionē. ergo vbicūq̄ reperitur aliq̄e differ/ entie positionis vltz ibi reperitur iste due cum alle sint eis posteriores. **T**ertia conclusio. q̄ in celo sunt iste due differentie dextrum & sinistrū. pbat̄: q̄ vbi determinate inuenitur principiū. motus ab vna parte ad alias ibi debet poni dextrū & sinistrū: cuz de ratiōe dextri sit q̄ ab eo in/ cipit motus naturaliter. sed celum determinare mouet̄ ab vna parte versus aliam. s. ab oriente versus occidentē per meridiū. & non eōuerso. ergo in eo debet assignari dextrū s. in oriente & sinistrū in opposito. s. i occidentē. **Q**uarta conclusio in celo sunt omnes dicte differentie. pbatur. in celo reperitur dextrum & sinistrū per precedentē conclusionē. que sunt alijs differentijs posteriores. si autem in celo re/ periant posteriores differentie rationale est q̄ in ipso etiā reperiant priores. s. ante retro sursum & deorsum. **S**ecūdo potest psuaderi ex hoc q̄ dicte differentie quodāmodo inueniuntur in magnete. qui quidem magnes multum ha/ bet de influentiā celesti intantum q̄ dicit̄ in quodā tractatu de magnete. q̄ qui faceret vnā sperā de magnete & eam disponderet sūm suos polos ad polos mūdi moueret̄ motu diurno sic celū. & ex h̄ bñ posset fieri certissimū horologiu. **A**d rationes ad primā dico q̄ illa bene pro/ bat q̄ sūm respectum ad loca elementoz. in celo non est sursum neq̄ deorsum cuz quo bene stat q̄ sūm pprietates motus localis celi bene sunt ibi dicte differentie: sūm q̄ postea magis declarabitur. **A**d secundam. illa bene probat q̄ celum non habet distinctas partes sūm figuras: cum quo bene stat q̄ habet distinctas partes sūm potentias & pprietates pertinētes ad motū localem celi. vnde poli habent aliam pprietatem in motu celi: cum sint immobiles q̄ partes in equinoctiali circulo: que vltimissime mouentur. **A**d tertiā dico q̄ vbi esset diuersa figura longitudinis ad latitudinem. ibi sūm illas figuras differt̄ sinistrum vel sursum a dextro. & sic de alijs differentijs sed in corpore sperico sufficit q̄d differant sūm pprietates pertinētes ad motum localem illius sperici. & ideo nego. q̄ semper sursum & deorsum debeant capi sūm longitudinē. & dextram & sinistram sūm latitudinem. **A**d quartā. dico q̄ licet in oriente non incipiat motus celi. tamen ibi in/ ceperet vel inceperet. si aliquando inceperet. & nō perpetuo durauisset. & hoc sufficit. **A**d quintā. dico q̄ vbi est aug/ mentatio & sensatio ibi dicte differentie bene deseruiūt ad augmentationem & sensationem. sed vbi reperitur solum motus localis dicte differentie possunt deseruire solum ad vnū: ita q̄ illa pars dicatur dextra a qua inceperet vel ince/

perisset motus: & illa ante per quam: & illa sinistra ad quam. et pars opposita ante dicatur retro. & tunc puncta terminā ita lineam circa quam sit ille motus dicantur vnus sursum. & alter deorsum. Per hoc idem respondeatur ad sextam. & sic est finis questionis.

Dico autem longitudinem quidem ipsius se/ cunduz polos distantie. Et polaruz hunc quidē sursum hunc autem deorsum &c. **T**extu cōmenti decimi quarti. **Q**uestio ii.

Secundum ^{propositoꝝ erat.} vtrū in celo debeat sūm sursum & deorsum sūm polos: ita q̄ vnus polarum sit sursum & alter deorsus. **A**rguitur primo q̄ non. quia sursum & deorsum debent sūm in corpore sūm terminos longitudinis. sed nunc est ita q̄ non est

magis longitudo capiēda inter duos polos q̄ inter orientem & occidentem: ex eo q̄ vtrobiq̄ linee essent sibi inuicē equales. ergo non magis debent assignari sursum & deorsum sūm polos q̄ sūm orientem et occidentes. **S**ecūdo distantia de polo ad polū est latitudo. ergo quantum ad polos non debet accipi sursum & deorsum. sed magis dextrum et sinistram: postq̄ dextram & sinistram sūm termini latitudinis. antecedens probatur. q̄ astrologi & Ar̄. in secundo meteorozum. vocant longitudines climatum sed in processum de oriente in occidentem. sed vocant latitudines climatum secūduz processum de polo ad polū. **T**ertio sedm cōmentatoꝝ sursum est ibi vbi est magis principium motus. sed hoc non est in aliquo polarum: sed magis circa equinoctialem circulum. quod patet. nam Ar̄. octauo phisicorum querit vbi in sphaera magis debeat poni motoꝝ. Ipse respondet q̄ in circūferentia. quia illa magis & velocius mouetur. ergo similiter in partibus circuli equinoctialis que maxime velociter mouentur debeat magis poni sursum q̄ in polis qui minime mouentur. **Q**uarto in nobis sursum est nobilior pars. quod patet de capite. ideo proportionaliter sursum in celo debet poni pars nobilior. sed illa non est polus. imo pars nobilior celi est per quam mouentur planete: et in qua ponuntur imagines signozum sicut est zodiacus. quem Ar̄. secundo de generatione vocat obliquum circulum. cum sūm illa sūm gna & planetas maxime fiant astrologie iudicia.

Oppositum ^{questione primo p̄mittende sūt} suppositiones deinde ponende sunt cōclusiones.

Prima ^{suppositio sit ista: q̄ in celo debent imaginari tres dimēiones. vna de vno polo ad alium. secūda ab oriente ad occidentem. tertia a puncto meridiei ad punctum sibi oppositum.} **S**ecūda suppositio. q̄ istorum sex punctozum tales tres dimēiones terminantium vnus vocatur punctus orientis: alter punctus occidentis. et alius punctus in medijs celi. & alius punctus seu angulus terre. et aliorum duozum punctozum vnus vocatur arcticus. et alter antarcticus seu terminus motus vel axis circa quem celum reuoluitur. **T**ertia suppositio q̄ partes celi circa dicta puncta existentes aliam et aliam habent virtutem et potentiam. vnde sol et ceteri planete alias & aliam habent potentiam in oriente. & aliam in occidente. & aliam in medio celi. et aliam in angulo terre. sic similiter aliam habent virtutem stelle existentes circa vnum polus. & aliam existentes circa alium. quod patet primo de sole qui aliam habet virtutem in oriente q̄ in medio celi. ex eo s̄gitur q̄ racemi sūi versus orientem sunt dulciores q̄ racemi sūi versus meridiem. patet hoc etiam de luna: que habet suam fortitudinem maiorem super motum & tunc est tiam aquarū ipsa existente in puncto medijs celi. vel in puncto quem vocamus angulum terre.

Quantum ^{ad sedm sit p̄ma p̄cto: sursum deorsum} debet sūm sūm dicta sex p̄cta imaginata i celo t̄q̄ termini dictaz triū dimēionū imaginataruz ibidem. **P**robatur

differentie positionis fumentur in corpore secundas diuer-
 sas potentias. & virtutes & proprietates diuersarum parti-
 um in illo corpore. quod patet de differentijs positionis in
 homine: quarum vna accipit secundū caput. alia secundas
 pedes: & sic de alijs: que sunt partes diuersarū potentiarū &
 virtutū in hoīe. & ita similiter est in alijs animalibus. sed dicta
 sex puncta imaginata in celo diuersas habent potentias &
 virtutes scđm qđ dixit suppositio imediate pcedens. ergo
 &c. **Secunda conclusio.** oriens debet poni dextrū in celo.
 probat. qđ a dextro debet incipere motus sicut dictū est in li-
 bro de motibus animalium. modo ab oriente incipiunt astra
 & partes celi moueri super nostrum hemispheriū. ergo &c.
Tertia conclusio. occidentis seu punctus sine angulus occi-
 dentis. quod totū idē est in celo debet dici sinistrus. proba-
 tur. qđ punctus occidentis opponitur puncto orientis: & qđ
 semper dextrū opponit sinistro. & cū dextrū in celo dicat ori-
 ens per precedentem conclusionē. sequitur qđ sinistrū in celo
 dicatur occidentis. **Quarta conclusio.** punctus sine angu-
 lus meridiei debet poni ante in celo. probatur. qđ motus in
 celiens a dextro tendit per ante. ideo qđ astra mouentur ab
 oriente ad occidentē per meridiē sequitur qđ punctus me-
 ridiei debet dici ante. **Quinta conclusio.** punctus opposi-
 tus puncto meridiei. sicut est angulus noctis debet dici re-
 tro in celo. patet ex eo qđ opponit ante. modo ante & retro
 debent aduicem opponi. **Sexta conclusio.** responsa-
 lia ad questionem qđ polosum vnus est sursum. & alter de-
 orsum. probatur. nā secundū dicta sex puncta. de quorum
 numero sunt duo poli debent accipi differentie positionis
 in celo per primā conclusionē. & qđ iste quatuor. differentie po-
 sitionis dextrū & sinistrū. ante & retro accipiuntur secundū
 quatuor puncta de illis sex punctis pcedentes conclusio-
 nes. sequit qđ sursum & deorsum debent sumi secundum
 alia duo puncta. & hec sunt poli. igitur & cetera. **Secun-
 do** arguit ad idē rationibus Aristotilis. in nobis scđm par-
 tes magis distinctas capit sursum & deorsum sicut patet de
 se. ergo etiā in celo dicte due differentie debent capi scđm
 partes in celo magis distinctas. sed he vident esse duo po-
 li. quod probat ex hoc qđ scđm distinctione illarum adinuicem
 accipiuntur distinctio hemispheriorū. ex eo qđ ipsi sunt ille
 partes celi que non mutant sitū ad nos. **Tertio** iter sur-
 sum & deorsum sunt partes que vocantur partes laterales.
 modo partes celi que sunt inter duos polos vocamus par-
 tes laterales. ex quo tanqđ a signo concluditur polos vnum
 esse sursum & alterum deorsum. **Quarto** Aristo. in libro
 de animalibus dicit. qđ si nos imaginemur qđ animal puta
 homo. super pedem sinistrum fixum. moueretur circulari-
 ter incipiendo motū a pede dextro. donec per pedē dextrū
 cōpleret vnā circulationē. tunc axis in illo motu imaginare-
 tur a sursum ad deorsum. & ideo etiā in celo debent esse
 sursum & deorsum ille partes secundum quas axis imagi-
 natur. & ille sunt poli mundi.

Ad rationes ad primā bene pcedo qđ ex nul-
 la distantia in celo debet poni
 longitudo celli propter lineā esse longiorē. sed secundū pro-
 portionē ad animal distantia de polo ad poliū potest dici lon-
 gitudo. qđ proportionatur distātie que est in aiali de sursum
 ad deorsum que est longitudo aialis. & est illa proportio que
 iam assignabatur. quod in motu circulari hoīs imaginatur
 axis de sursum ad deorsum. & ideo qđ in celo vnus polosū
 dicitur sursum & alter deorsum. ideo distantia inter eos pōt
 vocari longitudo. **Ad scđas** dico qđ quedā est longitudo
 motus celi quedā est longitudo qđtitatis celi. sic simili mo-
 do dico de latitudine. Tunc ad ppositū dico. qđ scđm pro-
 cessū de polo ad poliū bene attenditur longitudo qđtitatis
 celi. cū quo stat quod penes eundē processum attenditur la-
 titudo motus celi. sed scđs processū ab oriente in occiden-
 tē attenditur latitudo qđtitatis celi. cū quo stat qđ penes eū
 qđ pcessum attendit longitudo motus celi. Ex quo patet
 quod possant concordari modi loquendi. s. Aristo. & astro-
 nomorum. **Ad tertā** dico qđ licet scđm apparentias in aiali
 sursum magis sit principis motus sensationis. quod patet
 de aiali. qđ in capite quod dicitur sursum apparent maxime

organa sensuum exteriorum requisitorum ad motum. ta-
 men secundum veritatem principale principium motus &
 sensus in animali non est sursum neqđ deorsum. sed in inter-
 medio sicut in corde. sicut dicit Aristo. i libro de morte & vi-
 ta. tamen illud nihil facit ad propositam de celo. ex hoc qđ
 celum non mouetur per sensum. **Ad vltimas** potest ne-
 gari antecedens. imo cor quod est principis motus in ho-
 mine videtur esse pars nobilior. & ideo etiā in celo dextrū
 vel ante videtur esse pars nobilior. dextrum quides. qđ ab
 ipso incipit motus. **Aliud** posset dici negando consequentē
 am. dicendo qđ non est simile qđtū ad hoc de homine & de
 celo. qđ differentie positionis in homine capiuntur secun-
 das qđ deseruiunt motui nutritionis augmentationis. & sen-
 sationis. secundum quos non accipiuntur dicte differentie
 in celo. ex eo qđ tales motus non reperiuntur in eo. Sequi-
 tur alia questio.

Polosū autē qui quides super nos apparet
 qđ deorsum pars est. qui aut nobis immanifestus
 que sursum &c. **Tertū** pmenti decimiquarti.

Questio. III.

Tertium Propositor erat. vtrū
 videlicet polus arcticus.
 s. polus nobis apparet sit deorsum. & al-
 ter. s. antarcticus sursum. **Et** arguit. pū-
 mo qđ neuter eorū debeat magis dici sur-
 sum vel deorsum qđ alter. nā si sic hoc vi-

deretur eē propter quasdā virtutes. & proprietates celli re-
 pertas in vno & non in alio. & e conuerso. sed hoc est falsū
 psequentia videtur tenere. per hoc qđ sic accipiūtur sursum
 & deorsum in nobis. falsitas consequentis tenet. ex hoc qđ
 nulla videtur esse differentia qđtum ad polos. nisi qđ vnus
 terminat arē ex vna parte. & alter ab alia. circa quez voluit
 celi. igitur &c. **Secundo** polus noster. s. arcticus est no-
 bilior qđ alter polus. ergo polus noster debet dici sursum.
 & alter deorsum. consequentia videtur tenere ex hoc qđ sem-
 per sursum est mobilius qđ deorsum. antecedens probatur.
 pūmo qđ terra habitabilis est magis sita versus polū ar-
 cticum qđ versus polū antarcticū. quod non videtur esse
 nisi propter maiorem nobilitatem & virtutē ipsius. **Se-
 cundo** confirmatur hoc. qđ si non esset differentia ex parte
 celi vel terre. sed solum ad nos. cuius oppositum nondū
 est probatum per precedentia. nos deberemus dicere po-
 lū arcticum esse sursum. quia est elevantus super nostrum
 hemispherium. & alterum deorsum. quia est depressus sub
 nostro hemispherio.

Oppositum vult Arist. i littera. & ad hoc de
 terminandū d hōie vocato atblas. vñ ima-
 ginatur de eo qđ sit ita magnus homo qđ ē mirabile. habēs
 caput in polo antarctico. & pedes i polo nostro scilicet arcti-
 co. habens faciem suam versam versus partem celi nobis
 meridionalem. & culum versus partē oppositam parti me-
 ridionali. habens dextram manum in oriente. & sinistram
 in occidente. ac si continue cum manu dextra volueret ce-
 lum circa se per ante versus sinistrū. modo sicut in illo ho-
 mine caput dicitur sursum. & pedes deorsum. ita in celo al-
 ter polus. s. pol^o antarcticus dicitur sursum. & polus noster
 dicitur deorsum. & ita proportionaliter dicatur de alijs dif-
 ferentijs positionis in celo.

De ista questione sit prima conclusio. non apparet
 ex parte motus celi quare magis vn^o po-
 losum debeat dici sursum & alter deorsum. probatur pmo.
 quia non apparet quomodo illi poli differenter faciant vel
 deseruiant ad motū celi. nam sicut vnus est terminus axis
 circa quem fit motus. ita alter. **Secundo.** nam non magis
 motus celi est ad vnum eorum qđ ad alium. **Tertio** nec in
 telligentia mouens. simplex & indistinctibilis existens est ma-
 gis in vno polo qđ in alio. **Secunda conclusio.** propter
 motum sensus vel nutritionis non debet dici vnus polus
 magis sursum qđ alter. patet ex eo qđ tales motus non in-
 ueniuntur in celo. vnde celum nec nutritur nec sentit. verū

est tamen quot si consideremus ad motum nutritionis, bene differunt sursum & deorsum in animalibus & plantis, quia illa pars in illis dicitur sursum per quam sumitur alimentum, & pars illi opposita dicitur deorsum per quas eijctur alimentus, sicut dicit Aristot. in de morte & vita: sed celum sicut clarum est non indiget talibus partibus. Si etiam consideramus quantum ad motum sensationis, bene sursum & deorsum distinguuntur in animalibus in ordine ad illud motum: sed non in celo, unde in animali dicimus illam partem esse sursum ubi est maior congregatio organorum requiritur ad sensationem, sed illam dicimus deorsum ubi minor, tales autem partes non sunt in celo, nec celum talibus indiget, ex eo quod sicut dictum est prius ipsius non sentit. **Tertia conclusio** est ista, propter nobilitatem partium celi unus polus debet dici sursum & alter deorsum, & hoc si dicte sex differentie positionis distinguantur in celo naturaliter, probatur, nam in quocumque corpore dicte sex differentie distinguuntur naturaliter, & non solum respectu, sursum dicitur nobilior pars, & deorsum minus nobilis pars, sicut patet in homine. **Quarta conclusio**, polus nobis occultus, sicut est polus antarcticus debet dici sursum, & polus arcticus deorsum, probatur, nam inter partes quarum una dicitur sursum & alia deorsum, hoc naturaliter & non respectu, solus nobilior pars debet dici sursum per precedentem conclusionem: sed circa polos nobis occultus est nobilior pars celi: quod circa polum nobis manifestum dicitur enim ab aliquibus astrologis quod ibi sunt nobiliores stelle, quod hic circa polum nobis apparentem, & maiores in magnitudine & influentia, & illud intelligendum est de polis primi mobilis.

Ad rationes Ad primam nego quod non sit alia differentia inter polos quam quod unus terminat aerem mundi ab una parte & alter ab alia, imo est alia secundum quam la dicebatur. **Ad secundam** terra habitabilis magis declinat ad polum arcticum: admitto: & quando dicebatur, sed terra habitabilis dicitur esse versa versus nobilior partem celi, breuiter dico quod in celo totali duo sunt consideranda, scilicet orbis planetarum, & primum mobile. **Ad tertiam** dico quod aliter est sursum & deorsum assignandum quantum ad orbem planetarum, & aliter quantum ad primum mobile, sed hoc diffusius declarabo in sequenti questione. **Ad ododico** dico quod non oportet terram habitabilem esse versam versus nobiliores partem primi mobilis sed sufficit ipsam esse versam versus nobiliores partem orbium planetarum. **Ad tertiam dico**, quod bene verum est secundum vulgares loquendo & ad nos considerando quod polus arcticus diceretur sursum, & antarcticus deorsum, nihilominus considerando dictas differentias quantum ad nobilitatem partium dicendum est econtrario, Et sic est finis.

Est autem celum aiatum & habet motum principium. Manifestum quoniam habet sursum & deorsum & dextrum & sinistrum &c. Textu comenti tertidecimi.

Questio. iiii.

Partum propositio: erat vtrum dicte differentie positio

nis reperiantur in celo ex natura rei, vel solum in habitudine ad nos, scilicet sursum & deorsum, ante & retro, dextrum & sinistrum, & arguitur primo quod non, quod celum est sphericum, ideo ex natura celi una pars non debet dici magis sursum quam alia, nec magis dextra quam alia. **Secundo** quod sursum & deorsum differunt specie, similiter dextrum & sinistrum, & sic de alijs, ergo si dicte differentie in celo reperirentur ex natura rei tales partes celi different ab invicem specie, quarum una esset sursum & alia deorsum, vel quarum una esset dextra & alia sinistra, quod est commentatorum in isto secundo. **Tertio**, nam si sic cum oriens dicatur dextrum, & occidens sinistrum, ubique in celo esset dextrum & similiter sinistrum, quod ubique est oriens respectu aliquorum, & similiter ubique est occidens respectu aliquorum, ubi enim nobis est oriens ibi alijs est occidens, quando enim sol nobis oritur aliquibus alijs sol occidit, & sic adhuc videret quod in or-

dine ad nos dicte differentie in celo reperiantur. **Quarto** quod celum continue mouetur, ergo si illa pars que est in oriente nunc est dextra, quod ipsa post erit in occidente ipsa erit sinistra, & ita potest argui de ante & retro. **Quinto**, primum oriens terre habitabilis, & ultimum occidens eiusdem non opponuntur diametraliter, imo sunt loca valde propinqua, ut dicit commentator in fine huius secundi, ergo non sunt extrema latitudinis celi: quod tamen deberet esse si una esset dextra & alia sinistra, ex eo quod in corpore puta in homine ubi ex natura illius corporis inueniuntur dextrum & sinistrum: ipsa sunt extrema latitudinis illius corporis.

Oppositum arguitur, quod nisi in celo dicte differentie distinguerentur ex natura rei, non esset ratio quare celum magis moueretur ad unam partem quam ad aliam, de hoc enim non debet dari ratio ex parte terre vel ex parte nostra, quod celum non ordinatur nec regitur per ista inferiora: sed magis e contrario, nec apparet quod aliunde de hoc possit reddi ratio, nisi per distinctionem dextrum & sinistrum, unde per hoc & non per aliud reddunt Aristoteles de hoc rationes. **Nec** valet dicere quod non sit de hoc querenda ratio, hoc enim non est a casu nec a fortuna quod celum sic mouetur cum perpetuo sic moueatur, sed ex natura rei, sed de talibus que per naturam sunt determinata debet inquiri & reddi ratio, nisi tunc illa sint principia per se nota sicut dicit Aristoteles, ergo videtur quod ille differentie debent poni in celo distincte ex natura celi. **Secundo** in inanimatis non sunt distincte huiusmodi differentie ex natura rei propter hoc quod ex se non mouentur plus ex una parte quam ex alia, unde quod lapis moueatur vertendo unam partem sursum & aliam deorsum, non inest sibi ex natura sua, sed accidentaliter, ergo per oppositum dicte differentie videtur esse in celo distincte ex natura celi: quod celum mouetur, & non ex omni parte similiter, imo ad unam partem & non ad alias. **Tertio** in minime mobilibus, scilicet in inanimatis non distinguuntur dicte differentie aliquo modo quantum ex parte naturam talium rerum. In plantis autem, que sunt nobiliores in rebus inanimatis: scilicet minus nobiles animalibus: alique de dictis differentijs, scilicet sursum & deorsum distinguuntur ex natura rei, sed non omnino. In animalibus autem perfectis, sicut in hominibus omnes dicte differentie distinguuntur ex natura rei, cum ergo celum inter cetera corpora sit corpus perfectissimum videtur quod ubi quod in ipso omnes dicte differentie ex natura sua debeant distinguuntur, & non solum in ordine ad res. **Quarto** Aristoteles dictas differentias concludit in celo, ex eo quod celum est animatum, sed quod celum est animatum non est respectu ad nos, sed ex natura celi. **Quinto**, in magnete sunt res vel naturaliter dicte differentie positio, & apparet in eadem dictarum differentiarum distinctio in ordine ad celum, ita quod una pars correspondet uni polo, & altera alteri, & tamen constat quod magnes non habet talem distinctionem nisi a celo, ergo principia sunt distincte dicte differentie in celo quam in magnete, & per consequens naturaliter. **In** ista questione primo volo recitare tres opiniones de questione. **Secundo** volo tertiam illam opinionem declarare, quod ipsam ceteris credo esse verior.

Quantum ad primum est una opinio in celo non distinguuntur nisi in ordine ad nos, & non ex natura celi, & illa habet pro se aliquas rationes de rationibus positae ante oppositum. **Prima** opinio improbatio & rationum suarum solutio patebit in declaratione tertie opinionis, & in solvendo rationes principales. **Secunda** opinio dicit quod dicte differentie distinguuntur in celo ex natura celi, non tamen ex natura celi moti, sed ex natura unius celi seu orbis celestis quiescentis, & imaginatur ista opinio quod ultra omnes celos sit unum celum quiescens, & quod in illo celo sint partes diuersarum naturarum & diuersarum influentiarum quarum partem una dicitur sursum & alia deorsum, sursum quidem dicitur illa sub qua est polus nobis occultus, deorsum autem illa sub qua est polus nobis, dextra autem dicitur esse illa pars sub qua sunt partes celi moti, quando orientur habitantibus directe sub equinoctiali, ubi dicitur

secundum aliquos astrologos esse sita vna ciuitas que vocatur arym. pars autem illi opposita diceret occidens. ps autem illa dicitur ante que directe est super orizontem habitantium in dicta ciuitate arym. pars autem illi opposita dicitur retro. Et sic vos videtis tales distinguere dictas differentias in celo. non ex natura celi moti: sed quiescentis. De hoc autem postea loco suo faciam vnam questionem scilicet vtrum sit ponendum aliquod celum quiescens. et ibi etiam ponam et solnam pro posse rationes sic opinantium. et dicam quod non est ponendum aliquod tale celum quiescens. ex cuius probatione patebit istam opinionem iam recitatam esse falsam. Tertia opinio distinguit dictas differentias in celo. ex diuersa influentia intelligentie mouentis in vnam partem et in aliam.

Quantum ad secundam pro declaratione huius terre opinionis: sciendum est quod differentia est inter verum oriens et non verum. unde oriens non verum differenciatur secundum diuersitatem orizontum: et ita occidens similiter. sed oriens verum dicitur oriens quantum ad orizontem habitantium sub equinoctiali in ciuitate arym. et occidens pars ei opposita. et in illo oriente Atlas imaginatur habere manum dextram. et in occidente manum sinistram. cum imaginatur habere caput versus partem antarcticum. et pedes versus partem arcticum. et faciem versus hemispherium quod est super orizontem dicte ciuitatis arym. Et sciendum est quod posito quod non esset ibi illa ciuitas. nec aliqua habitatio. nec talis homo Atlas imaginaret sic se habere sicut dictum est. adhuc non minus illa pars celi dicitur dicens verum et dextra pars celi. et pars ei opposita diceret occidens et sinistra pars celi. et pars ei opposita dicitur maiorem causat influentiam. Unde imaginandum est quantum ad hoc de intelligentia ad celum. sicut imaginatur de anima intellectiva ad corpus. unde licet anima intellectiva sit tota in toto. et tota in qualibet parte corporis. tamen maiorem causat influentiam in vna parte corporis quam in alia. sic proportionaliter imaginandum est de intelligentia ad celum. ita quod pars celi in qua intelligentia causat maiorem influentiam dicitur pars dextra. et ideo quod maiorem causat influentiam in partem illam a qua celum incipit moveri vel incepisset. sicut est pars orientalis talis pars dicitur dextra et ei opposita sinistra. Secundo sciendum est quod orbis planetarum mouentur contra motum primi mobilis. sicut dicunt astrologi. et verum est. et ideo in orbibus planetarum aliter oportet assignare dextrum et sinistram. similiter et alias differentias positionis quam in primo mobili. Unde in orbibus planetarum debet assignari dextrum versus occidentem et sinistram versus orientem. Et occidens orbium planetarum seu sinistra pars eorum debet assignari versus dextram partem et orientales primi mobilis. Et proportionaliter dicatur de aliis differentiis positionis in ipsis. recte ac si essent duos tales Atlantes seu homines. quorum vnus haberet caput versus vnum polum mundi. et alter versus partem bene partem. puta versus partem zodiaci haberet pedes. et versus partem quam partem vnus haberet manum dextram. versus illam alter haberet manum sinistram. ita quod sicut motor primi mobilis insinuat aliter in partem dextram sui orbis. et aliter in sinistram. ita etiam motor orbis planete insinuat aliter in partem dextram sui orbis. et aliter in sinistram. Ex his respondeatur ad questionem iuxta tertiam opinionem. quod in celo distinguatur ex natura rei dicte differentie positionis. et non solum iuxta habitudinem ad nos. et pro hoc adducantur rationes quibus arguebatur post oppositum.

Et respondeatur ad alias rationes probantes oppositum. Ad primam. celum est sphericum. ideo quantum est ex natura celi et negatur consequentia. nam posito quod homo fieret sphericus figure adhuc vna pars hominis diceret dextra et alia sinistra. alia sursum. alia deorsum. alia ante. alia retro. propter diuersas virtutes et potentias adhuc existentes in diuersis partibus hominis. licet non propter diuersas figuras. Ad secundam dico quod licet isti termini sursum et deorsum differant specie. cum hoc tamen bene stare potest quod res pro quibus

sopponunt sint eiusdem speciei substantialiter. unde licet alium et nigrum differant specie. tamen res pro quibus sopponunt sicut for. et plato possunt esse eiusdem speciei. Ad tertiam negatur consequentia. ad probationem dico quod non quodcumque oriens dicitur dextra pars celi nec quodcumque occidens dicitur sinistra pars celi. sed oriens verum dicitur dextra pars celi dicitur. quod accipiendum est ad ciuitatem arym. et hec est illa pars celi in qua nobis oritur sol existens in aliquo puncto equinoctiali. puta in principio arietis. vel in principio librae. et pars ei opposita dicitur occidens. Ad quartam. illa bene probat quod pars celi que modo est dextra aliquando erit sinistra. et ideo non eadem pars celi secundum numerum manet dextra vel sinistra. sed bene sunt equalentiam. Ad quintam. illa bene probat quod oriens et occidens non verum non sunt dextra pars. et sinistra pars celi. cum hoc tamen stat quod bene oriens et occidens verum accepta ad ciuitatem arym sunt dextra et sinistra pars celi. et hoc quantum est ex parte diuersa influentie primi motoris in illas partes. Sic ergo expedita sit ista materia de differententis positionis in celo.

Figuram autem sphericam necesse est habere celum et cetera. Textu comenti vigesimisecondi.

Questio V.

Tunc sequitur tractare de figura celi. de qua formetur vnica questio. scilicet vtrum celum sit sphericum figure. arguitur primo quod non. quod celi est orbicularis. ergo non est sphericum consequentia tenet. nam differunt orbicularis et sphericum. orbicularis enim dicitur corpus rotundum. sphericum autem dicitur corpus solidum. antecedens patet de se. Secundo. figura spherica est omnium figurarum isoperimetrarum minima. ergo celum non est spherice figure. consequentia patet. pro tanto quod celum cum sit maxime capacitatis sibi non competit figura minima. quod autem sit maxime capacitatis patet. quod omnia corpora totius vniversi preter ipsum includit. antecedens patet per archimidem. in libro de isoperimetris. Tertio. aliquae partes celi non sunt spherice figure. ergo nec celum. consequentia tenet. nam cum celum sit homogeneum. cominus debet esse figura celi et suarum partium. sicut patet. de aqua et gutta aque. antecedens patet de orbibus eccentricis. qui claudunt intra se orbem deferentem planetarum. tales enim in vna parte sunt spissiores et in alia parte magis tenues.

Oppositum vult Aristoteles in littera. quod probat pluribus rationibus. que videbuntur ponendo conclusiones.

Pro questione primo notandum est. quod que ratio celi vltimi quo ad superficiem eius conuexam. vel de figura totali celi quantum ad superficiem eius conuexam. vel de figuris orbium intermediorum inter orbem supremum et infimum quantum ad eorum superficies conuexas et concavas.

Tunc sit prima conclusio. non est demonstrabile celum vltimum quantum ad eius superficiem conuexam esse spherice figure. patet. nam posito quod quantum ad dictam superficiem esset figure qualis vel columnaris. non propter hoc sequeretur aliquid contra principia naturalia. Secunda conclusio. bene est demonstrabile celum vltimum non esse figure angularis. posito quod moueatur. patet. nam si sic. tunc tali aliquo angulo moto extra spacium imaginatum quod occurreret relinqueretur vacuum. quod est contra principia naturalia. Tertia conclusio. nec est demonstrabile celum quantum ad eius superficiem conuexam infimum non esse angularis figure. patet hoc. quia ad motum talis anguli aliud corpus sicut ignis succederet. et repletet locum quem prius repleuit ille angulus. et sic non oporteret ponere vacuum. Quarta conclusio. necessaria est secundum principia naturalia orbis intermedios inter supremum et infimum esse sphericos. tam quantum ad superficies conuexas. quam quantum ad superficies conuexas.

hoc probatur supponendo primo. qd orbes intermedij moueantur super alijs polis motu proprio qd primum mobile. sicut super polis zodiaci. Secundo supponitur. qd celus non est frangibile. nec pдемpfabile. nec rarefactibile. Tertio supponitur. qd dimensionum penetratio non est possibilis. Istis suppositis. patet conclusio. nam si orbes intermedij essent alterius figure quo ad eorum superficies concavas vel conuexas: tunc ex quo mouentur super alijs polis qd primum mobile. sicut dixit prima suppositio. oportet vel qd celum esset frangibile. vel conдемpfabile. vel rarefactibile. cuius oppositum dicitur secunda suppositio. vel oportet fieri penetrationem dimensionum. cuius oppositum dicitur tertia suppositio. vel oportet esse vacuum inter orbes intermedios. quod etiam suppono esse falsum. Quinta conclusio. rationabilis est ponere celum quo ad omnem eius superficiem tam concavam quam conuexam esse sphericam figure qd alicuius alterius. probatur. Primo quod pulchriori et pfectiori corpori debet attribui figura pulchrior et pfectior. sed illa est figura spherica. ergo etc. Secundo. celum est corpus simplicissimum sicut patet. ex prius dictis. ergo sibi debetur figura spherica que est figura simplicissima. quod patet ex eo qd ipsa est vna linea contenta. alie autem pluribus lineis continentur. sicut sunt figure triangulares et quadrangulares etc. Tertio celus cum sit corpus perfectissimum. rationale est qd sibi tribuatur figura perfectissima. sed talis est figura spherica. quod patet ex eo qd licet circumferentiali vel superficiali continenti circulus non potest fieri additio. nec superficiali circumferentiali continenti speram vel orbem. lineis autem vel superficibus alijs bene potest fieri additio. perfectum autem dicitur cui non potest fieri additio. ergo etc. Quarto. celo debetur talis figura que est aptissima ad motum. cum motus celi sit velocissimus. talis autem est figura spherica. unde aptior est vnus globus sphericus ad hoc qd voluatur super terram. qd sit vnus corpus cubicum. Quinto. celum continet omnia. ergo rationale est qd habeat figuram capacissimam. talis autem est figura spherica. unde demonstratum est ab archimede in libro de isoperimetris figuram sphericam omnium figurarum sibi isoperimetrarum esse capacissimam. Unde figure isoperimetre superficiales dicuntur quarum linee vnus quibus continentur sunt alicuius alterius continenti quibus alia continentur sunt equales. verbi gratia. sicut si essent tres figure. s. circulus. triangulus. quadratus. sic habentes qd circumferentia circuli in rectum protensa esset equalis lineis trianguli et simul iunctis et positis vna autem alia. et similiter lineis quadrati. tunc dicte tres superficies dicereut isoperimetre. Proportionaliter dicatur de figuris isoperimetris insolidis. Sexto. corpori elongatissimo a corruptione et lesione debetur figura que est magis saluatiua figurati. sed hec est figura spherica. quia in tali figura partes adinuicem magis vicinantur. vicinitas autem partium in toto est propter mutuas influentias earum. Deinde probatur specialiter qd celum est sphericum quantum ad superficiem eius concavam. nam omnia instrumenta quibus certificantur celestia sunt spherica: vel ad naturam spherice reducta: quod videtur esse signum celum esse spherice figure quantum ad dictam superficiem. Secundo. quia si non tunc non omnes partes celi quantum ad concavam orbis lune equaliter distarent a loco deorsum: sed hoc est falsum. consequentia patet de se. sed falsitas psequens probatur. nam celum cum sit vnus nature. et equalis in omnibus partibus. oportet qd equaliter distet a terra et a loco deorsum: quia distantia in natura est causa distantie in situ in corporibus mundi. Tertio probatur. qd celum quantum ad eius concavam non est plane figure ad modum quadrati seu quadranguli vel trianguli. nam si sic tunc stelle quando essent in oriente et in occidente magis longe distaret a nobis qd qua do essent in meridie. quia tunc essent supra capita nostra. sed hoc videtur falsum. quia tunc apparerent minores in oriente vel in occidente qd in medio celi. hoc tamen est falsum. quia sol apparet maior in oriente qd in medio celi. Sed tunc aliquis diceret. ergo videtur. qd quando sol est in me-

ridie. sit a nobis remotior qd quando est in oriente vel in occidente. et tamen hoc est falsum. supposito qd terra sit in medio celi. et vterius supposito qd celum sit sphericum. Respondeatur qd causa eius qd sol apparet nobis maior in oriente vel in occidente non est maior propinquitas solis ad nos. sed hoc est propter aliam causam. s. quia quando sol est in oriente tunc inter nos et solem sunt positi quidam vapores per quos videtur sol per refractionem radiorum. propter quas tunc apparet maior recte. sicut denarius in aqua positus apparet maior qd extra. propter defectum autem talis refractionis radiorum sole existente in meridie non apparet nobis ipse sol tante quantitatis. Quarto. nam si celum esset plane figure quantum ad superficiem concavam. tunc sol et etiam luna ex elongatione eius a nobis non occultaretur nobis in oriente per partem post partem. sed simul secundum se totum. et tamen falsitas huius patet ad experientiam.

Ad rationes ad primam. celum est orbicularis figure etc. negatur consequentia. quia solemus vti istis terminis spherice orbis pro eodem. sed hoc est large accipiendo dictos terminos. nihilominus accipiendo ipsos secundum significationes proprias ipsorum habent diuersas descriptiones exprimentes quid nominis. et id eo quando sic accipiuntur est dicendum. qd celum non esset sphericum. sed orbiculare. Ad secundam. dico qd si figura spherica inter figuras omnes. sibi isoperimetricas est minima quantum ad loci occupationem. cum hoc tamen fiat qd inter easdem est maxima quantum ad interiorum capacitatem et ideo expedientius et commodius est celus esse spherice figure qd alicuius alterius. Ad tertiam. dico qd licet aliqui orbes in vna parte sunt spissiores. et in alia magis tenues. tamen illi ad huc sunt spherici. licet non sit idem centrum superficiali concave et superficiali conuexe. Sic ergo dictum sit de celi figura.

Nunc autem tantum manifestus est propter quam causam plura sunt circularia corpora etc. Textu comenti vigesimiprimi. Questio vi.

Uterius querendus est circa partes maiores ipsius celi. sicut sunt spherice seu orbis celestes. et quantum ad hoc volo querere duo. Primo de numero sperarum vtrum sint octo vel nonem vel plures vel pauciores. Secundo vtrum ad saluandam illa que apparent ex motibus planetarum oporteat ponere eccentricos et epicyclos.

Quantum ad primum arguitur primo. qd non sint plures orbis celestes seu spherice. nam si sic vel illi essent continui vel contigui. non potest dici qd continui. nam tunc omnes mouerentur vno motu simpliciter. quod tamen est falsum. nam communiter ponitur qd orbis planetarum mouentur super polis zodiaci contra motum firmamenti. orbis lune facit multe plures. qd non potest esse si totum celus esset vna massa continua. et eo qd continuo ad inuicem vnus est motus. Nec potest dici qd sunt inuicem contigui. qd probat sic. quos vltima sunt vnus non sunt ad inuicem contigui. sed sic est de orbibus supercelestibus sibi inuicem indistinctis. qd probatur. Nam capiat orbis lune. et orbis mercurij. qui ponantur adinuicem immediati. et arguat sic. superficies puxa orbis lune. et puxa orbis mercurij sunt vna superficies. ergo illi duo orbis sunt adinuicem continui et non contigui. antecedens probatur. primo quia dicte ambe superficies equaliter distant a centro mundi. Secundo quia dicte superficies sunt sibi inuicem equales. ergo sunt vna superficies. antecedens probatur. quia se habent sicut locati et locati. sed illa sunt sibi inuicem equalia. quarto physicozum. consequentia probatur. quia si dicte superficies sint sibi inuicem equales. et sunt due. tunc sequitur qd est possibile circa idem centrum esse duos circulos vel duos orbis sibi inuicem equales. quod est contra tertium geometrie. Propo-

non aliter potest argui de quibuscumque alijs orbibus sibi in
 vicem immediatis. **C**Secundo. ad principale. non sunt plu-
 res spere ignis. nec etiam sunt plures spere aeris &c. ergo
 nec videntur esse plures spere celestes. consequentia vide-
 tur tenere per simile. & probatur antecedens ratione. nam
 si essent plures spere celestes. & cum omnibus sit vnus mo-
 tus. s. motus circularis. sequeretur qd vnus motus simplex
 naturalis esset plurimum corporum simplicium. cuius oppo-
 situm dictum est primo huius. **T**ertio probatur qd sal-
 tem non sit ponenda nona spere: seu nonus orbis celestis.
 primo commentatoris auctoritate. qui non ponit nisi octo: &
 probatur hoc ratione. nam videtur qd frustra poneret nona
 spere. propter hoc qd si poneretur non influeret aliquid in
 istis inferioribus. propter hoc qd orbis omnem influentiam
 quam habet. h3 ratione stelle vel stellarum existentium in
 ipso. modo in nona spere non ponitur aliqua stella. nam om-
 nes stelle fixe ponuntur in octava spere. alie autem que di-
 cuntur stelle erraticae seu planetae ponuntur in alijs septem
 speris. ita qd quilibet illarum habet vnū orbem specialem.
 ita qd secundum septem planetas ponuntur septem orbis.
Quarto probatur qd sint plures q̄ nouem. nam clarus
 est qd plures sunt stelle q̄ nouem. modo quilibet stella est
 vna spere celestis. qz est corpus celeste rotundum solidum.
 in cuius medio est punctus. a quo omnes linee ducebiles
 ad circūferentiam sunt equales. **C**onfirmatur qd plures
 sint orbis celestes q̄ nouem. nam pro solo motu solis assi-
 gnatur tres orbis. vnus quidem. s. inferior concentricus
 mundo quo ad concavum. & ecentricus quo ad connexū.
 secundus qui vocat deferens ecentricus mundo tam quo
 ad concavum q̄ quo ad connexum. tertius autem qui est
 ecentricus mundo quo ad concavum. & concentricus quo
 ad connexum. & ita pro quolibet alio planetarū oportet assi-
 gnare plures orbis. propter quod videntur esse plures q̄
 nouem orbis seu spere celestes. **Q**uinto. ad principale.
 videtur qd sint infinite spere. seu orbis celestes. qz si nō vl-
 tra quācumq̄ speram esset alia in infinitum. non videretur
 quid esset ultra vltimam speram vtrum vacans vel quid.
In oppositum sunt omnes philosophi &
 celestes orbis. licet in numero orbium sint diuersificati. nā
 quidam ponunt solum octo. quidam nouem. quidam de-
 cem. **I**n ista questione primo videndum est propter qd
 philosophi mouebantur ad ponendum plures orbis cele-
 stes. secundo videndum est de numero orbium celestium.
Quantum ad primū sciēdū est qd philosophi
 viderunt plures stellas moueri ab
 oriente in occidentem & euz hoc viderunt semper illas stel-
 las manere. vel moueri in equali propinquitate & distan-
 tia ab invicem. propter quod mouebātur ad ponēdum vni-
 cam speram pro omnibus illis stellis: i qua quidem spera
 ille stelle sunt fixe sicut clauis i nauis: vel pars i toto: quam
 quidem speram vocabāt speram octauā seu celū stellatū.
 deinde eū experiebātur de septem planetis qd aliquādo plus
 appropinquaret ad invicem. & aliquādo plus recederet ab in-
 vicem. & etiam aliquādo aliquibus stellis fixis essent propi-
 quiores: aliquādo vero ab illis stellis fixis essent remotio-
 res. moti erāt ad ponēdum septem orbis planetarum pro
 quolibet planeta vnum orbem. accipiēdo orbis pro aggre-
 gato ex orbis orbibus sufficientibus ad motus vnus plane-
 te. **D**e ordine autē talū orbū septem planetarū. quidem
 posuerūt primo speram saturni. deinde speram Jouis. deī
 speram martis. deinde speram veneris. deinde speram
 mercurij. deinde speram solis. & vltimam speram lune. ita
 qd illi posuerunt venerem & mercurium super solem. ita
 autem posuerunt venerem & mercurium in
 fra. Alij autem e conuerso. sed quicquid de hoc sit. rationa-
 bilis esse videtur qd tres planete sint super solem. & tres
 infra. & sol in medio tanq̄ rex in regni medio. ad finem qd
 supra. & infra possit equaliter istuere & illuminare. **S**ed
 contra hoc aliquis diceret si infra solem sunt venus mercu-
 rius & luna. & cum luna aliquando eclipsat solem per iter
 positionem eius inter visum nostrum & solem. que est cau-

sa qd sic non facit venus & mercurius cum tam en etiam ali-
 quando cōtingat ipsos situari inter visum & solem. **C**ipso
 test dicit. qd hoc est propter magnam diaphaneitatem vene-
 ris & mercurij. & propter minorem diaphaneitatem ipsius
 lune. **A**lter potest dici. qd hoc est propter maiorem pro-
 pinquitatem lune ad nos. vnde vos videtis si aliquid opa-
 cum ponitur inter oculum & visibile. quanto illud opacū
 est propinquius oculo. tanto maiorem partem visibilis oc-
 cultat. & quanto est remotius ab oculo. & propinquius vi-
 sibili. tanto maiorem partem visibilis occultat. sic in propo-
 sito luna propinquior visui posita inter visum & solem. sen-
 sibilem partem solis potest occultare. venus autē & mer-
 curius remotiores a visu. & propinquiores visibili. s. soli mi-
 nozem partem solis occultant. & ita parū qd non propter
 hoc sol apparet eclipsari. **A**lterius sciendum est. qd qz
 aliqui philosophi non perceperunt octauam speram moue-
 ri pluribus motibus. sed vnico. s. ab oriente in occidentem.
 dixerunt speram octauam esse vltimam. & nullam esse vl-
 tra. & etiam propter hoc: qd quia habet plures stellas ipsa
 est nobilior alijs. & per consequens debet esse suprema & vl-
 tima. Alij autem percipientes octauam speram pluribus
 motibus moueri. vno quidem ab oriente in occidentem su-
 per polos mundi. faciendo in die naturali vnam reuolutio-
 nem circa terram. alio autem moueri ab occidente in orien-
 tem super polos zodiaci. centū annis gradu vno. moti erāt
 ad ponendum vltra octauam orbem nonum. quez vocāt
 primum mobile. quod dicunt moueri nonum. & simplicissimū
 mo motu ab oriente in occidentem. quod quidem primum
 mobile producit motum octauae spere diurnum. rapiendo
 ipsam secum ab oriente in occidentem. & etiam consimiles
 motus in orbibus planetarum. sed qd octava spere mouer-
 tur ab occidente in orientem centum annis vno gradu. hoc
 est per motorem sibi appropriatū. & ita similiter est de cō-
 simili motu orbium planetarū. sic ergo patet. propter qd
 philosophi moti erant ad ponendum plures orbis.

Quantum Ad secundum primo premitten-
 da est vna distinctio. & sit ista qd spe-
 ra vel orbis dicitur vnus tripliciter. vno modo qz est que-
 dam pars cell sperica. non separata a toto nec suppositali-
 ter existēs. illo modo stella bene dicitur vna spere. & sic s3
 talem intellectum loquendo valde multe sunt spere cele-
 stes. **S**ecundo modo spere vel orbis dicitur vnus. quia est
 vnus orbis suppositaliter existens. siue sit concentricus mū-
 do. siue sit ecentricus mundo. & sic accipitur cum dicitur qd
 solis sunt tres orbis. scilicet ecentricus. deferens solem &
 duo alij orbis illum includentes. quorum inferior est con-
 centricus mundo quantum ad concavū. & ecentricus quā-
 tum ad connexum. superior autem ecentricus quantum ad
 concavum. concentricus autem quantum ad connexum.
 sicut dictum est prius. **T**ertio modo capitur pro orbe con-
 centrico mundo. vel pro aggregato ex omnibus orbibus
 qui requiruntur. & sufficient ad saluandum motus vnus
 planete. quod quidem aggregatum est concentricum mū-
 do. tam quantum ad concavum. q̄ quantum ad connexū.
Primus duobus modis nolo accipere orbem in propo-
 sito. sed vltimo modo. nam non est dubium qd accipiēdo
 orbem primo vel secundo modo. multo plures sunt or-
 bis celestes q̄ nouem vel decem. sed accipiēdo orbem
 vltimo modo. diuerse sunt opinionēs de numero orbium.
Nam vna est opinio que ponit nouem orbis celestes. scilicet
 cet septem orbis planetarum. & octauum orbem stellatū.
 & super illum orbem nonum. quem vocant primum mo-
 bile. **C**ipso probatōne istius ista opinio supponit. qd octa-
 nus orbis seu octaua spere mouetur pluribus motibus.
 vno enim mouetur ab oriente in occidentem. & hoc super
 polos mundi. alio autem motu mouetur ab occidente in
 orientem super polos zodiaci in centum annis vnico gra-
 du. **S**ecundo supponit. qd vnus orbis non mouetur plu-
 ribus motibus ab eadem intelligentia. nec idem orbis mo-
 uetur a pluribus intelligentijs sibi eque primo appropria-
 tis. illud satis ostendit Aristoteli. duodecimo metaphysice.
Tertio supponit. qd spere inferior non mouet secus spe-

ram superiorem: sed bene superio: mouet secum inferio-
rem. **Ex** his tribus suppositionibus concluditur esse no-
nam speram, nam postq̄ octaua spera mouetur pluribus
motibus, sicut dicit prima suppositio, et non ab eodem mo-
tore, nec a pluribus motoribus sibi eque primo appropria-
tis, sicut dicit secunda suppositio, nec a spera inferiori sicut
dicit tertia suppositio, relinquitur q̄ oportet esse noniam,
que appropriate mouetur ab oriente in occidentem, et illo
motu moueat secum octauam speram ab oriente in occide-
tem, et sic tunc octaua spera mouetur motu proprio per in-
telligentiam, sibi appropriatam ab occidente in orientem, sicut
per polos zodiaci, cum hoc q̄ mouetur ab oriente in occi-
dentem ad motum nonne sperae super polis mundi. **Secundo**
aliquis est primus motor, ergo aliquid est primum
mobile, antecedens patet per Aristotilem duodecimo me-
taphysice, et consequentia patet similiter, et ultra, aliquid
est primum mobile, ergo illud debet moueri motu unico
et simplici, sed illud non est octaua spera cum ipsa mouea-
tur pluribus motibus, ergo praeter octauam speram oportet
ponere noniam, que moueatur unico motu simplici, scilicet
ab oriente in occidentem, quam astrologi multi vocant pri-
mum mobile. **Alia** est opinio que non ponit nisi octo, et
ista habet diversos defensores diuersimode ipsam defen-
dentes, unde primi erant antiqui philosophi, qui non per-
ceperunt octauam speram moueri alio motu q̄ ab oriente
in occidentem, nec quo ad veritatem, nec quo ad apparen-
tiam, et sic quia crediderunt octauam speram moueri solu
unico motu, dixerunt q̄ non essent nisi octo sperae, nam fru-
stra poneretur nona, postquam stelle fixe essent in octaua,
et etiam quia illa nona non esset necessaria ad producendum
aliquem motum in octaua, cum ipsa non moueatur nisi sim-
plici motu ab intelligentia sibi appropriata, sicut ipsi credi-
derunt. **Sed** breuiter isti sunt decepti, istam ex experien-
tia plurimum habemus octauam speram pluribus mo-
neri motibus, scilicet ab oriente in occidentem super polis
mundi, et ab occidente in orientem in centum annis gradu
vno super polis zodiaci. **Alij** autem in sunt qui dictam opi-
nionem defendere volunt, et cum hoc concedere octauam
speram moueri pluribus motibus, sed ipsi dicunt q̄ hoc
est a pluribus intelligentijs eidem orbi appropriatis, quar-
tum vna mouet octauam speram ab oriente in occidentem,
et alia ab occidente in orientem modo quo dictum est. **Sed**
breuiter illud non valet, nam vni orbi non sunt plures in-
telligentie appropriate, aliter enim vnum corpus simplex
moueretur naturaliter, et eque primo pluribus motibus
simplicibus, cuius oppositum ostensum est in primo hu-
ius, etiam hoc est contra Aristotilem duodecimo metaphysice,
q̄ eidem orbi sunt appropriate plures intelligentie.
Aliter potest dicta opinio sustineri sustinendo q̄ non eunt
nisi octo orbes, scilicet illi qui dicti sunt, et q̄ octaua spera
non moueretur pluribus motibus, sed q̄ ipsa apparet mo-
neri pluribus motibus hoc prouenit isto modo, q̄ quan-
do octaua spera mouetur ab oriente in occidentem super
polis mundi, ipsa terra mouetur interim ab occidente in ori-
entem circa lineam imaginatam, quam terminant poli zo-
diaci tantum q̄ in centum annis vno gradu ipsa terra est
tali motu mota. **Et** si diceretur, quomodo ergo salua-
bis motum accessus, et recessus octaue sperae, quae est ima-
ginatus thebit, dico q̄ ille etiam posset saluari per vnum ali-
um motum terre consimiliter imaginatum qualiter thebit
imaginatur fieri motum octaue sperae, et sic diceretur pro-
pter talem duplicem motum terre apparere octauam spe-
ram moueri duobus motibus, ultra motum diurnum ab
oriente in occidentem, scilicet motu quo apparet moueri in
centum annis gradu vno ab occidente versus orientem, et
motu alio quem thebit vocat motum accessus et recessus,
licet tamen octaua spera non moueatur nisi unico motu sim-
plici, scilicet ab oriente in occidentem. **Sed** istud non vi-
detur esse omnino iustum, quia non apparet prima facie qd

terram sic moueret, nihilominus forte qui niteretur in de-
fensionem huius opinionis posset excogitare facilliter mo-
dum hoc euadendi et plura alia dictam opinionem multum
colorantia. **Aliter** adhuc opinionem non potentem nisi
octo speras potest quis sic defendere adhuc sustinendo ip-
sam octauam speram moueri pluribus motibus, et dicere
q̄ octaua spera mouetur ab intelligentia sibi appropriata ab
occidente in orientem super polis zodiaci, sed q̄ moueatur
ab oriente in occidentem cum alijs orbibus planetarum,
hoc prouenit non ab intelligentia sibi appropriata, sed hoc
pruenit a primo motore appropriato toti aggregato ex om-
nibus orbibus celestibus. **Et** tunc iuxta hoc diceretur q̄
per primum mobile non deberet intelligi vna spera partia-
lis, sed totum aggregatum ex omnibus speris, et q̄ illud
aggregatum ex omnibus speris mouetur unico motu et
simplici et regulari ab oriente in occidentem a primo moto-
re. **Ista** opinio non habet aliquod contra se, nisi solum
hoc q̄ non bene potest saluare motus accessus et recessus
octaue sperae: quem inuenit thebit, et fecit de hoc vnum spe-
cialem tractatum. **Alia** est opinio quam inter ceteras ma-
gis approbo: q̄ decem sunt orbes et non plures, probatur,
quia per tot possumus saluare illa que apparent quantum
ad motum celli, unde imaginandum est q̄ decimus moue-
tur unico motu et simplici ab oriente in occidentem, et vo-
catur primum mobile, quo motu omnes orbes inferiores
mouet secum, secundus autem mouetur motu proprio: ta-
li motu quem dicimus esse motum accessus et recessus,
et consimiles producit in octaua spera. **Et** octaua spera mo-
uetur motu proprio ab occidente in orientem per meridi-
em super polis zodiaci in centum annis gradu vno, et con-
similem producit in orbibus planetarum. **Deinde** quilibet
planetarum mouetur motu proprio ab occidente in orientem
per meridiem, licet non omnes super eisdem polis, et
etiam non omnes equali velocitate, q̄ non omnes moue-
antur super eisdem polis quantum ad motum eis propri-
um patet, ex eo q̄ sol nunquam exit eclipticam, et propter
hoc non dicitur habere motum latitudinis, Alij autem pla-
nete exeunt eclipticam, in tantum q̄ vestigia que imaginan-
tur describi ab alijs planetis in eorum motu, intersecant ve-
stigia quod imaginatur describi a sole, quod non esset: si
omnium planetarum orbes mouerentur super eisdem po-
lis ab occidente in orientem.

Ad rationes ad primas vel essent continui
et solutio huius argumenti
videatur in illa questione primi huius, qua querebat vtrum
totalis mundus esset vnum continuum. **Ad** secundam
rationem, non sunt plures sperae ignis et, negatur conse-
quentia, nec est simile de vno et de alio, et quando diceba-
tur vnus motus simplex secundum speciem, negatur con-
sequentia, quia motus primus circularis inest primo mo-
bili naturaliter, alijs autem ratione primi mobilis. **Ad** ter-
tiam dico quod commentator fuit illius opinionis, et ideo
transcat cum alijs: sed quando dicebatur q̄ frustra ponitur
nona spera, negatur, et causa propter quam ponitur dicta
est in questione. **Ad** quartam, illa bene probat q̄ plures
sunt sperae celestes q̄ nouem vel decem, accipiendo spe-
ram primo vel secundo modo, sed non probat q̄ sint plu-
res accipiendo speram vltimo modo, ille autem accipio-
nes sperae posite sunt in questione. **Ad** confirmationem,
Respondeatur consimili modo. **Ad** quintam, dico q̄
extra vltimum nihil est, secundum q̄ dictum est primo hu-
ius. **Et** sic est finis questionis.

Quoniam quidem igitur neq̄ vtraq̄ mo-
ueri rationabile: neq̄ astrum soluz relinquatur
circulos quidem moueri, astra autem quiesce-
re et infra circulus ferri et cetera. **Textu** com-
menti quadragesimiferti.

Questio vij.

Secundam propositio in erat.

vtrius ad saluandū illa que apparent ex motibus planetarum oportet ponere orbis eccentricos. & epiciclos. Et arguitur q̄ non arguendo primo contra eccentricos. nam si sic sequeretur q̄ nullum graue simplex posset moueri naturaliter. consequens est falsum. & contra ea que dicta sunt in primo huius. consequentia patet. q̄ si ponerentur eccentrici eēt plura centra vel media ad que graua mouerentur. & sic eoz non possint moueri vt quecant in vtroq; medio naturaliter: ad neutrum mouebuntur naturaliter. q̄ finis motus naturalis est quies in termino ad quem. **C**Secundo. si sic. sequeretur q̄ terra non esset in medio mundi. cōsequens est falsum. ex quo orbis solis esset eccentricus mundo. & eadem ratione non esset in medio orbium aliorum planetarum. cum etiaz ponantur eccentrici mundo. & per consequens terra non erit in medio totius ex his aggregationem & rarefactionem vel vacuum: quodlibet illorū est falsum. probatur consequentia. q̄ si ponantur eccentrici ad quorum motum mouentur corpora planetarum. oportet dum aux venit ad locum vbi prius erat oppositum angis: relinquere vacuum in loco vbi prius fuit aux: vel fieri rarefactionem spere superioris pro replendo illud vacuū. & ex alia parte quando aux venit in locū vbi prius erat oppositum angis: oī fieri condensationem ipsius angis vel alterius orbis superioris: vel fieri penetrationem. quorum quodlibet est inconueniens. **C**Quarto si ponerentur eccentrici. sequeretur q̄ motus planetarum non essent motus simplices. quod est falsum. probatur consequentia. q̄ quādo planete mouerentur vtrius angem recederent a centro mundi: & quando mouerentur ad oppositum angis accederent ad centrum mundi. & sic motus eorum videretur esse compositus ex circuitione & motu recto cum a centro mundi elongari sic ascendere. & centro mūdi appropinquare sic descendere. ascensus autem & descensus sunt motus recti. **C**Quinto arguitur contra epiciclos. luna non habet epiciclum. ergo nec alij planetæ. cōsequentia tenet. nam tantum vel magis luna indiget epiciclo ad saluandam apparentiam in suis motibus: quantum aliquis aliorum planetarum. antecedens probatur. q̄ si luna haberet epiciclum & moueretur ad motū epicicli sequeretur q̄ illa imago. seu ille vir habens pondus spinarum in dorso deberet aliquando apparere enerfas: sic q̄ aliquando pedes essent sursum. & caput deorsum. sed hoc est falsum. **C**Ad istaz rationem quidam dicunt negando consequentiam. nā dicunt q̄ corpus lune non solum mouetur ad motum deferentis & epicicli. sed ipsa mouetur in epiciclo secundum se contra motū epicicli. sic proportionaliter q̄ quando epiciclus fecit vnam circuitionem circa centrū suū p̄p̄tū. tunc luna et̄ fecit vnaz circuitionem ad oppositum circa centrū suū p̄p̄tū. & per hoc potest saluari q̄ illa imago semper apparet confirmi modo: & nunq; enerfa. **I**llud nō valet. q̄ alie stelle nō mouentur motibus p̄p̄tū circa centra sua p̄p̄tū. ergo nec luna. consequentia tenet. nāz confirmis videtur esse ratio hic & ibi. antecedens probatur. nam talis motus stellarum videretur esse frustra. cum propter talem motū nō diuersimode influerent in ista inferiora: & euz motus superior: non fiat nisi propter diuersam influentiam in ista inferiora. vnde cum stella sit eiusdem nature per totam: confirmiter influat in ista inferiora secundam vnam suam partē sicut secundam aliam. **C**Ultimo arguitur contra eccentricos & epiciclos simul auctoritate cōmentatoris qui sup istū secundaz celli dicit in pluribus cōmentis. q̄ opinio mathematicorum de eccentricis & de epiciclis est impossibilis.

Oppositum dicunt cōmuniter omnes moderni astrologi & inter ceteros maxime ptolemaeus in pluribus dictionibus libri almege

si. **C**De ista questione primo exponēdi sunt termini quidam. Secundo respondendum est ad questionem.

Quantum ad primum sciendum est. q̄ orbis eccentricus. seu egressu cōspicid. seu egredientis centri. quod idēz est. dicitur orbis habens centrum suū aliud a centro mundi. sub cuius tamen vtriusq; superficie tam concava q̄ conuexa est centrum mundi licet non directe in medio eius. & quidam talium orbium quantum ad vtriusq; vel vltimam eorum superficiem tam concavam q̄ conuexam sunt eccentrici mundo: quidam autem quantum ad superficiem eorum concavam sunt concentrici mundo. sed sunt eccentrici quantum ad superficiem eorum conuexam. quidam autem sunt concentrici mundo quantum ad superficiem conuexam. concentrici autem quantum ad superficiem concavam. Similiter quidam eorum sunt vni formis spissitudinis. sicut sunt illi qui sunt concentrici mundo quantum ad ambas eorum superficies. sicut autē sunt difformis spissitudinis. sicut sunt illi qui sunt concentrici mundo quantum ad vnam eorum superficiem: & concentrici quantum ad aliam. Sed epiciclus dicitur vna parua spera existens in superficie eccentrici: sub cuius superficie conuexa non est centrum mundi. **I**llud posset declarari depingendo de hoc figuram in pariete. Sed orbis concentricus mundo dicitur ille cuius centrum est idēz euz centro mundi. **C**Secundo est notandum q̄ tam in epiciclo quam in eccentrico assignantur puncta distincta. quorum vnum dicitur aux sicut ille punctus qui magis eleuatus est a centro mundi. punctus autem sibi oppositus dicitur oppositus angis. Sed puncta intermedia inter illa dicuntur longitudines medie.

Quantum ad secundum sit prima conclusio. Ad saluandum apparentia ex motu solis non oportet ponere solem moueri in eccentrico. nec oportet ponere ipsum moueri in epiciclo cū concentrico. nec oportet ponere ipsum moueri in epiciclo moto in eccentrico. probatur. nam per quodlibet istorum sine reliquo contingit saluare apparentia in motu solis. ergo nullam istorum necessē est ponere ad saluanda ea consequentia nota est. antecedens patet per ptolemaicum dictione tertia almegesti inuozis. vbi demonstrat q̄ quolibet istorum modorum est possibile saluare apparentia ex motu solis. **C**Secunda conclusio ad saluanduz apparentia ex motu solis necesse est ponere solem habere eccentricum sine epiciclo vel concentricum cum epiciclo vel eccentricum cum epiciclo. probatur. quia nisi altero istorum trium modorum ponamus solem moueri non videtur posse saluari diuersitas distantie solis a terra. secundum q̄ sol est sub diuersis gradibus zodiaci. vnde istis temporibus quando sol est in fine geminorū est magis remotus a terra q̄ quando est in principio capricorū. cum iam aux solis dicatur esse prope finem geminorū: & eius oppositum prope principium capricorū. **C**Secundo probatur hoc idēz ex inequalitate motus solis in orbe signorū. que certis deprehensa est instrumentis. cū enim in suo deferente equaliter mouetur sicut ex naturalibus principijs supponendum est: non potest moueri in orbe si gnorum inequaliter nisi detur q̄ habeat eccentricū. vel epiciclam. vel vtriusq;. **C**Tertio hoc idēz cognoscitur ex eclipsis. nam cum aliquando terram inter solem & lunam diuometraliter contingat interponi luna nullam vel partiam habente latitudinem. & tamen luna non patitur eclipsim: & aliquando facta interpositione & manente latitudine eadez patitur. alia causa dari non potest nisi q̄ vmbra terre aliquādo ita breuis est q̄ eius corpus nō potest attingere corpus lune. & aliquando est vmbra longior in tantum q̄ tunc eius corpus obtenebrat corpus lune. abbreviatio autem & elongatio vmbre esse non potest nisi per appropinquationem & elongationē solis a terra. quanto. n. aliquod corpus lucidum maius corpore vmbroso propinquius est vmbroso. tanto vmbra breuior existit. eo q̄ radij propinquius vniuntur. quanto vero remotus. tanto vmbra fit longior. **C**Illud idēz similiter habet ex diuersa latitudine solis

a terra. que secundum viam geometricas inuenitur. sicut patet in quinta dictione almagesti. c. quintodecimo. **T**ertia conclusio. ad saluandum apparentiam ex motibus aliorum sex planetarum ponendus est ipso habere epicyclos cum eccentricis. probatur: nam aliter non appareret modus quomodo possent saluare quod illi planete aliquando sunt magis distantes a terra: aliquando minus: et aliquando sunt retrogradi: aliquando stationarij. aliquando directi. et aliquando processui: excepta luna que non dicitur stationaria. nec retrograda. licet bene dicatur cursu velox vel tarda.

Tunc ad rationes sequentia. et ad probationem. dico quod quantum sint plures orbis celestes diuersa habentes centra. non tamen propter hoc sunt plures termini motuum grauium simpliciter. quia non cuiuslibet orbis celestis medium est terminus motuum naturalium grauium simpliciter. et locus ipsorum naturalis. sed solum vnus medium. scilicet centrum totius aggregati ex orbibus supercelestibus quod dicitur medium mundi vel vniuersi. et ad illud tendunt simpliciter grauias. **A**d secundam negatur consequentia. ad probationem. dico quod terra est in medio totalis sphaere cuiuslibet planete. saltem quantum ad centrum sue grauitatis. nec obstat quod terra non est in medio eccentricorum. quia eccentrici includuntur in orbibus totalibus planetarum. **A**d tertiam negatur consequentia. ad probationem dico quod ratio imaginatur vnum falsum. imaginatur enim quod motus eccentricorum fiat circa centrum mundi. sic quod quilibet punctus eccentrici deferentis continue maneat in eadem remote ad terram. et illud est falsum. nec ponitur ab astrologis. imo ponitur eccentricos moueri circa centra propria. circa que etiam quilibet puncta eccentricorum continue eandem seruant distantiam. et ad talem motum saluandus deseruiunt nobis eccentrici diuersis spissitudinis infra se includentes eccentricum spissitudinis vniuersi. **A**d quartam negatur consequentia. ad probationem. dico quod non omne elongari a centro mundi est ascendere. nec omne appropinquare ad centrum mundi est descendere. sed solum elongari a centro infra concavum orbis lune vel appropinquare ad centrum infra concavum orbis lune est ascendere vel descendere. modo sic non est de planetis. quod infra concavum orbis lune fiant centro propinquiores vel remotiores. **C**onfinaliter istam rationem iam solutam taliter qualiter que non solum vadit contra eccentricos. imo etiam et magis contra epicyclos. suppositis principiis naturalibus. ceteris repositis fortiore. sicut ergo bene vellem deducere prout mihi appareret. **A**d quintam luna non habet epicyclum. negatur antecedens. et quando dicitur. tunc illa imago etc. breuiter ergo nescio quid sit de illa imagine. plures enim insperit luna et bene vidi ibi quandam maculam nigram. nullo tamen modo poteram ibi apprehendere imaginem talem. quas quidam dicunt ibi apparere. scilicet imaginem viri habentis pondus spinarum in dorso. nihilominus quicquid de hoc sit. pro saluando illud quod talis imago non appareat euerfa potest dici. quod hoc accidit propter motum lune speciales. que habet circa centrum proprium. contra motus epicycli. sicut dictum erat in arguendo. **E**t quando dicebatur. alie stelle non habent motus proprios circa earum centra propria. ergo nec luna. negatur consequentia. nam luna non omnino est eiusdem nature in suis partibus sicut alie stelle. et ideo ipsa secundum vnam eius partem potest aliter influere. et aliter secundum aliam. quod non possunt facere alie stelle. et ideo non mirum si ipsa luna ponatur moueri. circa centrum proprium. et alie stelle non. **A**d vltimam. scilicet ad auctoritatem commentatorum. dico quod ipse negandus est in hoc. et non mirum. quia ipsemet dicit super. 12. metaphysice quod inluentur sua sperant pertingere ad aliam astronomiam quam ptolemei ponentis epicyclos et eccentricos. sed in senectute desperauit. et ideo inutilis debet eius positio et probatio hic reputari. **A**lij autem negantes epicyclos et eccentricos non fuerunt. nec sunt. si adhuc tales sunt nisi sophiste verbosi. sicut beati sunt multi qui ad pauca respicientes de facili enunciant. et superfluas falsas imaginationes euomere presu-

mit. Et sic fit finis huius presentis questionis. **Q**uonia autem celum tale. corpus enim quoddam diuinum. propter hoc habet circulariter corpus quod natura circumueatur. **H**uic autem nullam possibile manere partem: neque vniuersaliter. neque in medio. etc. **T**ertio comenti decimi septimi.

Questio viii.

Equitur consequenter pertractare illa que concernunt motum celi. et suarum partium tam maiorum sicut sunt orbis. quam minorum sicut sunt astra. et quantum ad hoc volo querere tresdecim questiones. **P**rima est. vtrum omne celum sit mobile. vel sit ponendum aliquod ce-

lum quiescens. accipiendum celum pro orbe celesti. **S**ecundo. vtrum celum moueatur cum fatigatione et pena. **T**ertio vtrum ista consequentia sit bona. si celum mouetur necesse est terram quiescere. **Q**uarto. vtrum ista consequentia sit bona. celum semper mouetur. ergo necesse est ipsum moueri pluribus motibus. **Q**uinto. vtrum ista consequentia sit bona. si necesse est esse generationes et corruptiones hic inferius. necesse est esse plures motus celestes. **S**exto. vtrum motus celi ab oriente in occidentem sit regularis. **S**eptimo incidet aliter. vtrum omnis motus naturalis in fine debeat esse velocior quam in principio. **O**ctavo. vtrum sphaere celestes diuersis moueantur motibus. **N**ono. vtrum corpora celestia suis motibus constant solum. **D**ecimo vtrum sphaere inferiores planetarum debeant moueri velocius motibus propriis. quam sphaere superiores. **U**ndecimo. vtrum sol et luna debeant moueri paucioribus motibus quam alij planete. **D**uodecimo. vtrum sphaera solis per suum motum magis calefaciat ista inferiora quam alie sphaere. **T**redesimo. vtrum stelle moueantur per se. vel solum ad motum sui orbis.

Quantum ad primum. ar. primo. quod sic. quia sicut dicitur Ari. in littera celum mouetur circulariter sed tale potest moueri ad vnam partem vel ad aliam idem dicitur de. a. i. c. per. b. vel. de. a. i. c. p. d. modo videmus quod celum determinate mouet ad vnam partem. ita quod non ad aliam et non a causa. nec a fortuna. cum semper sic moueat. **I**deo querenda est ratio et causa. quare sic magis moueat ad vnam partem quam ad aliam. et non potest illius reddi ratio ex parte inferioris. quia nullo modo debet dicere quod determinatio celi sit in ista inferiora. imo e contrario totus iste mundus inferior per corpora supercelestia regitur et gubernatur. **N**ec illius potest reddi ratio ex parte corporum celestium nisi per dextrum et sinistrum. et ante et retro. sicut videtur Ari. quod per hoc. et non per aliud ipse nunc predictis accidit reddere rationem. **S**ed motus dicitur a dextro. et tendere ad ante et non ad retro. **S**ed ista ratio. non videtur sufficere. nisi recurratur ad aliquod celum quiescens. eo quod nunquam posset vna pars celi ad aliam partem eiusdem motu peruenire. **E**rgo videtur oportere ponere celum quiescens per illud poterit valde bene reddi ratio predictis. **I**tem enim celum quiescens habet in diuersis suis partibus diuersas influentias. proprietates et virtutes. per quas duo essent poli mundi. et vna alia esset nobilissima que vocaretur ante. et opposita retro. et quedam alia post illam nobilissimam esset inter ceteras nobilior que vocaretur dextrum et opposita sinistrum. **E**t tunc diceretur quod omnis pars celi motu quod esset sub illo dextro celi quiescens appeteret. et inclinaretur naturaliter ad hoc quod fieret sub illa parte nobilissima celi quiescens. quod vocatur ante. et ista naturaliter quilibet pars celi incipiens motum suum a dextro. sine et sua circulatione. mouetur ad ante. quia natura inducit ad honorabilis. **S**ecundo omne quod per se mouet localiter dicitur habere locum per se. et cuius vltima sphaera mota moueat per se localiter per quod mouet per se. et non alio motu quam localiter. ergo ipsa vltima sphaera mota dicitur habere locum per se. sed hoc non habet nisi supra ea esset alia sphaera non mota terminis ipsam. quia diffinitio loci est. quod locus est terminus corporis terminis. et quia locus dicitur esse immobilis. 4. phis. videtur quod super omnes sphaeras motas sit vna sphaera immobilis. **N**ec valde solutio quam alij ad hoc adducunt. scilicet quod vltima sphaera dicitur locum finem ordinem eius ad

centrum suum quod est terra. quia terre in ordine ad vltimam speram nullo modo conueniunt proprietates loci: nec enim sibi conuenit continere locatum. nec esse equale loco. & sic de alijs. & quia etiam per ipsum locum & naturam loci debet ordinari motus localis naturalis. sed motus celli non ordinatur aliquo modo per ipsam terram. ideo &c. **T**ertio. nullum per se mobile est per se fixum. imo indiget fixatione per aliquod quiescens: vt patet in libro de motibus animalium. sed corpora celestia non habent fixationem ex ipsa terra. sed magis e conuerso. ergo in celestibus oportet ponere celum quiescens. & per se fixum. per quod omnia alia habent fixationem. **E**t confirmatur. qz polos mundi oportet esse fixos & immobiles. modo in speris planetarum nulli poli sunt fixi propter duplicem motum illarum sperarum. nec etiam in octaua spera. qz adhuc illa s'm astrologos mouetur pluribus motibus. & vniuersaliter nulli celli moti poli sunt immobiles. ergo vt videtur preter omnes celos motos oportet ponere celum immobile. in quo assignant poli immobiles. **Q**uarto. nam videmus magnam diuersitatem in fructibus in motibus hominum in pluribus alijs inter orientem & occidentem. quibus plus est adhuc equaliter eleuatus. sed illa diuersitas non potest saluari per speras mobiles. & stellas que sunt in eis. cum omni die eodem orientantur stelle istis & illis: sed illis qui sunt versus orientem citius ille stelle orientantur. & tardius illis qui sunt versus occidentem. ergo videtur qd ad saluandum dictam diuersitatem oporteat ponere preter speras mobiles vnam immobilem. que secundum diuersas eius partes. quas habet fixas super illis patrijs sit causa talis diuersitatis talium patriarum. **Q**uinto. nam consimili ratione non videtur esse causa. quare vna pars terre esset habitabilis magis qm alia. nam illius causa non potest reddi ex celo moto. qz eadez partes celi voluntur circa vnam partem terre. que est habitabilis. & circa vnaz aliam que est inhabitabilis. ergo oportet de hoc reddere causam ex celo quiescente. cuius vna pars que est super nos habet insipientiam & dominium super salutem animalium & plantarum. & alia magis habet dominium super congregationem aquarum. **S**exto. nam dicunt astrologi qd plane te maiorem habent virtutem in oriente. qm quando sunt alii qualiter eleuati super orientem. sed hoc non potest esse ex parte celi moti. propter hoc qd spera mota eadez pars que primo erat in oriente postea est eleuata cum planeta. ergo vt videtur qd hoc fit pp naturam celi quiescentis. qd in oriente aliam habet insipientiam. & in occidente aliam.

In oppositum videtur esse illa que dicuntur primo huius. nam si poneretur tale celum quiescens. vltiqz ipsum esset corpus naturale sicut alij celi. & cum cuilibet corpori naturali debeatur aliquis motus naturalis. tale celum non est semp quiescens. sed mobile. **S**ecundo illud celum. si esset. deberet esse nobilissimis cellis motis. postqz esset super eos. & continens eos & dans eis virtutem s'm prius arguta. **S**ed probatur qd no. quia motus est prius & nobilior quiete. sicut habitus prius quiete. ergo videtur qd corpora mota sint naturaliter nobiliora quiescentibus. vnde terra ponitur quiescere. que est ignobilissima. & sic ad positionem illius celi immobilis videtur sequi. qd ipsum esset nobilissimis alijs cellis & non esset nobilissimis alijs cellis. quod implicat. **T**ertio. licet illud celum esse quiescens. tamen esset mobile. probatur. qz deus posset ipsum mouere. modo videtur inconueniens qd potentia ad actum & perfectionem cuiusmodi est motus. fuisset frustra toto tempore eterno. ideo videtur esse inconueniens esse tale celum. quod nunqz fuisset motum. **B**reuiter propter istas tres rationes Ari. concessisset omne celum esse mobile. & nullam esse immobilem.

Et ad rationes primo factas. s'z sua principia. sic responderetur. **A**d primam. dicitur qd celum magis moueretur ad vnam partem qm ad aliam. non est ex parte celi quiescentis. sed ex parte intelligentie. que aliter insitit in vnam partem & aliter in aliam. sicut prius declarabatur in consimili de anima intellectiva in ordine ad corpus. **E**t propter hoc vna pars celi dicitur de-

xtrom. & alia sinistram. & alia ante. & alia retro. **E**t qz motus est a dextro per ante ad sinistram. **E**x hoc est qd celum taliter mouetur qualiter mouetur. **P**osset etiam dici. qd hoc esset ex libera voluntate intelligentie mouentis. **A**d secundam dico qd vltima spera non mouetur motu locali sed bene mouetur motu eiusdem speciei cum motu locali. sed hoc prius fuit dictum in primo huius. **A**d tertiam. dico qd celum non habet fixationem oppositam motui. sed habet bene fixationem motui recto oppositam. & illa sufficit. & habet illam a sua natura. & a deo. **Q**uando autem dicitur in de motibus animalium. omnem motum indigere aliquo fixo. intelligitur de motibus animalium. **A**d quartam. & ad quintam simul dicendum est qd ab eterno sic ordinatur talis ordinatio dicam postea. cum tractabo questiones de centro celi sicut est terra. **A**d vltimam dico qd non est ad propositum. quia si esset celum quiescens. tunc alibi & alibi habitantes. haberent in suis orientibus aliam & aliam plagam celi quiescentis. & ita etiam in suis occidentibus & in suis meridiis & in angulis terre & in angulis noctis. **E**t cum omnes astrologice indicantes aspicerent ad ascendentia in suis orientibus. & ita non faceret ad propositum virtus talis vel talis plage ipsius celi quiescentis & imoti. **C**ausa autem quare planeta in vna parte celi est vigorosior qm in alia. est alius & alius modus proiectendi suos radios super ista inferiora. quando est in oriente. & quando est in alia parte celi. **E**t sic est finis questionis.

Adhuc autem sine labore propter neqz vna indigere violenta necessitate &c. **T**extu comenti terti.

Questio IX.

Secundum

propositum erat vt rum celum moueretur cum pena & fatigatione. **A**rguitur primo qd sic. celum mouetur cum resistantia. ergo celum mouetur cum fatigatione & pena. consequentia tenet. qz resistantia est causa fatigationis & remissionis potentie motus. antecedens probatur. quia celum mouetur certa velocitate. & cum certa velocitate sequatur certam proportionem potentie mouentis ad resistantiam. sicut patet 7° physicorum. videtur qd celum moueretur cum resistantia. **E**t confirmatur hoc secundo. qz nisi celum moueretur cum resistantia. sequeretur qd moueretur velocitate infinita. hoc est falsum. consequentia probatur. ex eo qd potentia naturalis mouens sine resistantia moueret velocitate infinita. sicut solet dici de motu grauis simplicis in vacuo. **E**t confirmatur hoc tertio. si circa idem mobile sint diuerse virtutes diuersos motus intendentes. ille sibi inuicem resistunt. & quando violentiam inferunt. per quam causatur fatigatio. sed sic est in celo. nam motor diurnus quantalibet speras planetarum mouet. & inclinatur ad vnum motum. scilicet diurnum. & alter motor. scilicet proprius mouet & inclinatur eadem speram ad alium motum. s. in obliquo circulo contradicendum. ergo illi motus & illi motores sibi inuicem resistunt. & est simile sicut videmus in animali. anima enim inclinatur ad motum naturalem de isto loco ad illum locum. & grauitas corporis inclinatur ad alium motum deorsum. & hec inclinatio resistit motui quem anima intendit. & propter hoc animali accidit fatigatio & labor. **C**onfirmatur hoc quarto. qz Ari. dicit secundo huius in dando causam quare superiores planete longius tempus apponunt in perficiendo suas circulationes qm planete inferiores quantum ad suos motus proprios. hoc enim dicit esse. qz vltima spera motu diurno mouetur velocissime. & eam quantum ad illum motum assequuntur spera planetarum. & sic qz ille motus velox videtur resistere motibus proprijs. & magis videtur posse resistere speris propinquioribus illius vltime spe. ideo ille tardius mouetur motibus suis proprijs. vnde saturnus triginta apponit annos ad perficiendum vnam circulationem. iuna autem que est infima vnum mensem solus. ergo videtur qd Ari. in motu celi imaginatur resistantiam & violentiam.

Confirmatur b. quinto vnum corpus simplex non habet nisi vnum motum simplicem naturalem: sicut dictum est primo huius. ergo cum spera lune sit corpus simplex: et moueatur pluribus motibus. oportet vnum illorum motuum esse preter naturam et habentem quasi modum violentie. et hoc concordat dictis astrologorum dicentium: quod vltima spera rapit alias inferiores motu diurno. raptus autem videtur sonare quandam violentiam. **C**onfirmatur hoc sexto. quod celum trahit secum ignem et aere in superiori regione. sicut dicitur primo meteororum. et cum sic trahantur preter proprias et naturales inclinationes eorum. videtur quod resistent trahenti. ergo saltem ex igne et aere: motus celi resistentiam habere videtur. **C**Secundo ad principale illa que quandoque mouent tardius. quandoque velocius. videtur moueri cum fatigatione: sic est de quibusdam cunctis planetis. ergo et c. maior est nota. quod retardatio motus videtur esse signum fatigationis. minor patet de planetis. qui quandoque sunt stationarii. quandoque directi. quandoque retrogradi. **C**Tertio. nisi virtus motiva celi esset fatigabilis sequitur quod ipsa esset infinita intensiue. hoc est falsum. consequentia patet. ex eo quod de facto haberet potentiam mouendi per tempus infinitum sine fatigatione. unde si esset aliquod animal mal quod posset vigilare per tempus infinitum sine fatigatione: videtur esse potentie infinite. **C**Quarto. nam dicit Ari. in de somno et vigilia. quod omnis virtus naturalis est fatigabilis. modo motus celi cuius sit naturalis est a virtute naturali. ergo videtur esse a virtute fatigabilis. quod est intentum.

Oppositum volunt Ari. et comentator. dicit in Ari. quod celum mouetur sine labore. et sine aliqua violentia et difficultate. et comentator dicit. quod sine fatigatione quod non est ibi aliqua contrarietas. que dicitur esse causa fatigationis. **C**In ista questione erunt duo articuli. **P**rimo enim videbitur quid sit fatigatio. et que sit causa fatigationis et in quibus reperitur. **S**ecundo respondebatur ad quesitum:

Quantum ad primum sciendum est. quod fatigatio proprie loquendo est diminutio virtutis actiue cognoscitiue per longam actionem: quod quidem virtus diminuta per requiem potest restaurari vel recuperari. **E**t dicitur notanter virtutis actiue ad denotandum quod potentia pure passiva non est fatigabilis. et addit cognoscitiue: ad denotandum quod potentie actiue non cognoscitiue non sunt fatigabiles. unde lapide in descendendo non dicimus fatigari. nec ignem in comburendo: et sic de alijs. **E**t ulterius additur propter longam etus actionem et ad denotandum quod homo non proprie fatigatur si sit factus impotens ex senectute vel egritudine vel ex defectu membri. Sed si fiat impotens vel imminutus potens. quod nimis ambulauit vel nimis vigilauit. dicitur ipsam esse fatigatum. que quidem impotentia vel minor potentia fit propter exhalationem spirituum: quos natura mittebat ad membra laborantia. qui cum exspirauerint membra sunt impotentia: donec tales spiritus per requiem fuerint recuperati: et non solum spiritus. imo etiam humores mittantur ad membra laborantia. et fit quedam inordinatio in corpore propter quam corpus fit minus potens. donec per requiem fuerint spiritus recuperati: et humores ordinati. **C**Tunc fit prima conclusio. nulla fit fatigatio sine actione disponente ad corruptiones. probatur. nulla fit diminutio virtutis sine tali actione. ergo nulla fit fatigatio sine tali actione. consequentia tenet quia omnis fatigatio est diminutio virtutis. per definitionem fatigationis. antecedens probatur. quia si debet esse virtutis diminutio. oportet quod sit alteratio. et per consequens actio corruptiua. **C**Secunda conclusio quod causa fatigationis est contrarietas. patet hoc. quia contrarietas est causa actionis corruptiue. et actio corruptiua est causa fatigationis: ergo similiter contrarietas est causa fatigationis. consequentia patet. per illam maximam. quod quid est causa cause est causa causati. antecedens patet quantum ad primam eius partem primo de generatione. secunda autem pars antecedentis erat conclusio precdens. **C**Tertia conclusio. nulla virtus agens sine resistentia est fatigabilis. patet. quod ibi deficit causa fatigationis. puta resistentia et

contrarietas. **C**Sed diceres contra. sensus agit sine resistentia et contrarietate. et tamen fatigatur. **R**espondetur quod ad cognitionem sensitiuam concurrunt plures actiones. vna est actio obiecti in sensus. alia est ipsamet cognitio. deinde alie sunt ibi actiones concurrentes alteratiue et dispositiue ad corruptionem organi et potentie. **A**d modo licet prime due actiones fiant sine resistentia et contrarietate. tamen vltime actiones non. **E**t ideo bene precditur. quod ex primis duabus actionibus potentia sensitiva non fatigatur. nihilominus ex actionibus vltimo dictis bene accidit fatigatio. imo aliquando totalis corruptio. **C**Quarta conclusio. licet contrarietas sit causa fatigationis. non tamen omnis potentia agens cuius contrarietas est fatigabilis. patet de igne. qui licet agat cum contrarietate. tamen non solemus dicere ignem fatigari. et hoc est ex eo. quia licet contrarietas sit causa fatigationis. non tamen est causa fatigationis sufficiens. sed cum hoc requiritur quod potentia agens cum contrarietate. vel ad cuius actionem concurrat actio contrarietatis sit cognoscitiua. **C**Quinta conclusio. omnis potentia cognoscitiua agens cum contrarietate vel ad cuius actionem requiritur actio contrarietatis est fatigabilis. patet. quod iuxta actionem illius potentie possunt esse sufficientes cause fatigationis.

Quantum ad secundum articulum. sit ista conclusio. quod quilibet motus celi fit sine fatigatione. ista conclusio probatur sic. primo ex parte mobilis. illud mouetur infatigabiliter. quod nullo modo contrariatur motori. nec per se. nec per accidens. sed sic est de celo respectu intelligentie. igitur et c. maior est nota ex precedenti articulo. nam causa fatigationis est contrarietas. et resistentia per se vel per accidens reperta in actione mouentis. vel in aliqua alia pre-supposita. ab actione mouentis. vel ipsam concomitante. minor patet. quia celum omnino ab solutum est a grauitate. leuitate. caliditate. et c. et vniuersaliter ab omni tali qualitate cuius aliquid est contrarium. **C**Secundo celum non resistit motori. ergo motor mouet ipsum sine fatigatione. consequentia tenet ex precedenti articulo. antecedens probatur. nam si resisteret motori. tunc inclinaretur ad quietem vel ad motum contrarium. et si ita esset. tunc iam moueretur violente. sed hoc est falsum ex eo quod tunc nullo modo fuisset tardus sic motus. propter hoc quod nullo violentum diu durat. **C**Tertio arguitur ad idem. et hoc ex parte virtutis mouentis. nam si intelligentia fatigaretur in suo motu quem facit in mouendo celum non posset mouere perpetuo. cuius tamen oppositum probat Ari. octavo physicorum. nisi ipsa esset infinita intensiue. modo hoc est falsum. nam tunc quelibet intelligentia mouens tendens. quod nullus concederet sane mentis. consequentia tenet per hoc. quia si continue fatigaretur continue remitteretur. sed non potest continue remitti. et cum hoc perpetuo mouere nisi esset infinita intensiue. ergo concluditur. quod vel intelligentia non perpetuo moueret celum. vel mouet ipsum sine fatigatione. vel de facto est infinita intensiue. sed primum et tertium sunt impossibilia. ergo secundum est sustinendum. **C**Quarto. virtus mouens celum est indivisibilis. ergo infatigabilis. antecedens patet. 12. metaphysice. consequentia probatur. quia cum fatigatio sit diminutio virtutis. vel saltem dispositiua ad talem diminutionem. et cum indivisibile non possit diminui. sequitur quod indivisibile non potest fatigari. **C**Quinto intelligentia mouens celum est inuariabilis et intrasmutabilis. ideo dicit Aristot. primo huius. talia entia sicut intelligentias non mensurari tempore. ergo intelligentia non potest velle mouere vna vice velocius quam alia. vel tardius. ergo si fatigaretur. et moueret tardius quam vellet esset coacta. et sic non esset libera. quod est contra Aristot. 12. metaphysice.

Ad rationes ad primum. celum mouetur cum resistentia. negat. ad probationem de mouentibus mere naturaliter. non de agentibus voluntariis. qualis est intelligentia mouens. **A**d secundam confirmationem. negatur consequentia. ex eo quod celum mouetur ab agente voluntario. unde quod dubitat quin potentia mo-

mens voluntaria potest mouere aliquod graue in vacuo sine cessante. non obstat qd moueret sine resistentia nec etiam est simile de graui moto in vacuo a potentia naturali. et de celo moto sine resistentia. qz de natura grauis est esse: et permanere deorsum. sed non sic est de natura celi in aliquo loco permanere: non enim est de natura solis. magis esse in oriente. qm in occidente. et ita qm nis non sit resistentia vel violentia. non tamen oportet qd subito fiat in oriente et in occidente.

Ad tertiam confirmationem. dico qd motus diuersi diuersorum orbium non sibi inuicem resistent. nec sunt sibi inuicem contrarij. qz dictum est prius. qd motus circulari inuicem est contrarij. et etiam ex eo qz motus diuersi ipsorum orbium celestium. quorum vnus est versus vnam partem. et alter versus aliam sunt super diuersis polis. et ideo non se mutuo impediunt. **Ad quartam confirmationem.** dico qd hoc non est propter hoc qd superiores orbis plus violententur. sed hoc est propter instantiam superioris orbis. que maior est in orbibus planetarum superioribus qm inferioribus. de hoc postea dicitur diffusius. **Ad quintam confirmationem.** concedo qd vnum corpus simplex non habet secundam naturam sibi appropriatam nisi vnu motum simplicem naturalem. sed cum hoc potest stare qd habet illud et vnu aliud quod tamen non est sibi naturalis nec violentus sed inest ei preter naturam. et est ei impertinens. qz nec ad ipsa sequitur secundam naturam illius orbis. nec ei repugnat. Et quando dicebatur. qd in motibus orbium planetarum sit quidam ratio. dico qd hoc non est bene dictum. licet ad bonum intellectum possit capi. qd in orbibus planetarum recipit influentiam ab orbe supremo regulariter moto ab oriente in occidentem. que quidem influentia mouet tales orbis motu diurno cum hoc qd dicti orbis mouentur motibus proprijs. sed talis motus diurnus. sicut dictum est. non est dictis orbibus naturalis. nec violentus. sed preter naturam. de quo quidem motu preter naturam quod sit. et qualis sit latius dicebat primo huius. **Consimiliter dicat ad confirmationem vltimam.** **Ad secundam principale.** dico qd ibi aliquis est retrogradatio. et non est propter lassitudinem vel fatigationem potentie mouentis. nec propter planetam motu cum resistentia. sed hoc accidit propter aggregationem plurium motuum in vno mobili. **Ad quartam principale.** dico qd Ari. hoc intellexit non simpliciter de omni virtute naturali. sed de omni virtute cognoscitiva. qd per longam eius actionem diminuit. Et sic est finis questionis.

¶ Necessse igitur terram esse. hec enim gescit in medio. Textu pmen decimioctavi. Questio. x.

Tertium

propositum erat. vtrum illa psequetia sit bona. celum mouetur. ergo necesse est terram gescere. probatur qd no. psequens est falsum. et antecedens verum. ergo psequetia non valet. et antecedens probatur. qz nulla terra necesse est gescere eo qd nulla terrarum necesse est esse. et p necesse est gescere. alia autem pars antecedentis procedit contra ab orbibus. **Secundo affirmatur hoc.** qz possibile est terram moueri. ergo non necesse est ipsa quiescere. psequetia tenet. antecedens probatur. qz possibile est qd plus generetur de granitate ex vna parte qd ex alia. et si sic fieret. ipsa moueret. **¶ Probat tertio qd factum semper mouet.** qz semper granitas ab alia que continue est alia et alia sicut qd sol mouet circulariter super terram. ergo ad hoc quod medium granitatis terre maneat in medium mundi videtur qd oporteat terram semper moueri. si continue alia et alia pars terre efficit lentior. **¶ Secundo ad principale.** oppositum consequentis non interimit antecedens. ergo psequetia non est bona. psequetia tamen ex regula antecedens probatur. qz non sequitur. terra non gescit. er

go celum non mouetur. ex eo qd motus celi est prior naturaliter quiete terre. et ideo ex positione vel remotione quietis terre non sequitur positio nec remotio motus celi. **¶ Tertio si tota terra esset in loco ignis.** ipsa moueret descendendo sicut vult Ari. in littera. et tamen non propter hoc celum desineret moueri. **¶ Quarto si dicta consequentia valeret hoc videretur esse pro tanto qd si terra moueretur. et non quiesceret.** tunc celum non haberet se aliter et aliter ad terram. sed probatur qd non propter hoc. qz licet hoc ita esset. si terra moueretur cum celo ab oriente in occidentem. tamen hoc non sic esset si terra moueretur contra celum. **¶ Quinto deus potest mouere totam terram cum ipso celo.** nec propter hoc celum quiesceret.

Oppositum pter hoc celum quiesceret. vult Aristo. in littera.

Pro ista questione sciendum est qd cum dicitur celum mouetur. ergo necesse est terram gescere ly necesse potest esse determinatio consequentie. vel potest esse pars consequentis. primo modo esset sensus. hec consequentia est necessaria. celum mouetur. ergo terra gescit. secundo modo esset sensus. ad istam celum mouetur. sequitur ista necesse est terram quiescere. modo in proposito ly necesse debet accipi qd sit nota consequentie. et non pars consequentis. **¶ Secundo notandum est.** qd aliquas consequentiam esse bonam intelligitur dupliciter. vel esse bonam gratia forme. vel esse bonam gratia materie. modo clarum est dictam consequentiam non valere gratia forme. non. n. tenet in omnibus terminis. et ideo in proposito intenditur vtrum sit bona gratia materie. **¶ Et quantum ad hoc sciendum est.** qd plures sunt modi. quibus diuersi volunt ostendere dictam consequentiam valere gratia materie. primus supponit qd hec est necessaria. terra quiescit. secundus supponit qd necessarium sequitur ad quolibet. sicut ex impossibili sequitur quodlibet. Tunc sicut primum modum defendendi dictam consequentiam diceret consequentiam valere gratia materie. virtute duarum dictarum suppositionum. Sed hoc non valet. qz terra quiescere non est necessarium simpliciter. seu non est tale necessarium quod sequitur ad quodlibet. vnde sicut non ex omni impossibili sequitur quodlibet. sed solum ex impossibili implicante contradictionem. seu ex illo quod est impossibile de forma. sicut est copulatum ex partibus sibi inuicem contradicentibus composita. sic et non quodlibet necessarium sequitur ad quodlibet. **¶ Secundo qd hoc non intendit Aristo.** qz sic non magis sequitur terre quiescere ad celum moueri. qd ad sortem moueri. **¶ Secundus modus defendendi dictam consequentiam est iste.** supponit enim qd omne quod mouetur indiget quiescente fixo vt dicit Aristo. in libro de motibus animalium. et ideo si celum mouetur. oportet qd sit talis motus circa aliquod quiescens fixum. quod non videtur aliud qm terra quiescens. **¶ Sed illud adhuc non sufficit.** quia Aristo. in de motibus animalium solum loquitur de motu progressivo. ita qd semper animal in suo motu indiget aliquo appodamento fixo. nec adhuc oportet qd illud quiescat simpliciter. sed qd quiescat. vel moueatur aliter qd ipsum animal quod mouetur. sicut patet de homine qui potest moueri in navi mota. sed quia celum non mouetur motu progressivo. ipsum non indiget aliquo tali appodamento fixo. super quo moueatur. **¶ Tertius modus defendendi dictam consequentiam est supponens qd moueri est aliter se habere qm prius respectu alicuius quiescentis.** ergo si nullam esset quiescens videretur qd celum non moueretur. modo nullus est quiescens. nec ignis. nec aer. nec aqua. respectu cuius motus celi se habeat vniuersim alter et aliter nisi terra. que est in centro. vnde si esset alibi quam in centro celum non describeret equales angulos super eas in temporibus equalibus. ergo necesse est qd illud quiescens respectu cuius celum mouetur. sit in centro. sed illud non est aliud qm terra. nec potest esse aliud. ergo necesse est ipsam quiescere in centro. **¶ Sed iste modus ad hoc non videtur sufficere.** nam ad hoc qd aliquid moueatur. non oportet qd habeat se aliter quam prius ad aliquod extrinsecum. sed sufficit qd habeat se aliter et aliter quam prius intrinsece. vnde si deus moueret totalem mundum

motu recto. sicut est possibile prout dicit articulus parisiensis qd totalis mundus non haberet se aliter et aliter ad aliqd extrinsecum licet bene haberet se continue aliter et aliter in intrinseco. secundo qd in ipso continue esset alia et alia pars motus. **Secundo.** nam sicut astrologos. episcopus mouet circa centrum propriu. in quo qd centro non est aliquod qui escens. sed totu mouetur. ergo non oportet omne motu ee circa aliquod quiescens. **Tertio.** nam si terra moueretur contra motu celi. celi posset se habere aliter et aliter ad terram. et tunc terra non quiesceret. sed moueretur. sed ipsu celu non haberet se aliter ad terram. cu terra moueretur cuz celo ab oriente i occidentem. circulariōe eque veloci. **Quartus** modus defendendi dicta psequentiā. est magis probabilis. et illu approbo. pro quo supponitur primo qd motus celi secundaria intentione tanq ppter finem. est ppter generationem et corruptionem istoz inferioroz. put dicit comentator. **Supponitur** secundo qd si generatio et corruptio sunt necesse est elementa et alia esse. et eo modo quo debent ordinari respectu generatiōis et corruptionis. et pro salute generabiliū et corruptibiliū. **Tunc** arguitur sic. celū mouetur. ergo generationes et corruptiones istoz inferioroz sunt. consequentia t3. p locum ab effectu cause finalis ad causam finale. p primam suppositionem. tunc ultra. generationes et corruptiones istoz inferiorū sunt. ergo elementa et alia sunt. s. requisita ad generationem et corruptionem. et ad salutem generabiliū et corruptibiliū. s3 hoc ē terrā quiescere in medio. sup cuius vna parte aquis discooperta generabilia et corruptibilia. sicut sunt homines. plante. et alia animalia saluatur. ergo terra quiescit. consequentia t3 p secundam suppositionem. ergo a primo ad vltimum. si celum mouetur terra quiescit. **S3** notandus ē qd illud non intelligitur de quiete terre simpliciter. s3 de quiete terre a motu circulari vna cuz celo circulando eque veloci. **Et** sic p3 quomodo ducta consequentia ē necessaria. non simpliciter. s3 supposita generatione et corruptione naturali. et ordine consueto.

Ad rationes

Ad primam potest dici. qd semper est eadem terra. saltez vni tate continuationis: eo modo quo dicimus secanam ee modo eundem qui fuit sunt centum anni. licet non sit eadē terra semper idēitate simpliciter dicta quo modo dicimus celum esse modo idem quod fuit sunt centum anni. **Uel** potest dici. qd terra non semper quiescit. licet semper quiescat terra. **Ad** confirmationem secundaz bene concedo qd non est necessarium simpliciter terrā quiescere. licet bene sit necessarium ex conditione. sicut dictum est in questione. vel potest dici. qd semper terra quiescit saltez taliter qd non potest naturaliter multum amoueri de suo loco. licet quando qd moueatur tota. semper tamen ad huc manet in eodem loco vel prope. **Et** per idem respondeatur ad tertiam confirmationem. et aliter potest responderi ad tertiam confirmationem dicendo qd non quecunqz lenificatio ab vna parte facit eaz moueri. et hoc propter aerē resistētē ex alia parte. **Ad** secundaz principale. dico qd illa ratio bñ pbat: qd motus celi non est causa quietis terre nec ecōtra. licet celū et influentia sint cause quietis p influentiam generalē. **Ad** tertiam illa bñ probat dictam consequentiā non ee necessariam simpliciter. sicut dictum est. **Ad** quartam patet ex quarto modo defendēdi dictaz consequentiā valere. **Ad** quintam dico qd bene probat dictam consequentiā non ee bonā simpliciter seu gratia forme. et hoc cōceditur sicut dictum ē. et sic ē finis questionis.

Quoniam autē celū tale corpus enī quoddaz diuinū ppter hoc habet circulare corpus qd natura circummoueatur semper etc. **Textu** menti decimiseptimi.

Questio xi.

Quartum

proposito:um erat. **Utrum** ista consequentia sit bona. celum semper mouetur. ergo necesse ē ipsum moueri pluribus motibz. **Et** arguit qd nō. antecedēs ē v3 et pna falsum. s3 ex vero nō seqt falsuz. ergo di-

cta consequentia non valet. qd consequens sit falsum. patet ex eo qd ipsius celi non sunt plures motus. patet ex eo. nam celum est vnum corpus naturale. vnus autēz corporis naturalis nō est nisi vnus motus naturalis sicut dicebatur primo huius. **Et** confirmatur hec. nam alia simplicia sicut sunt ignis: aer: aqua: terra: non sunt mobilia nisi vno motu naturali. igitur nec celū ē mobile pluribus motibus. **Secundo** supremū celū s3 mouet et tñ non mouet pluribus motibz. ergo pna pposita n̄ valet. **Oppositum** vult Arist. in littera.

Pro ista

qōne sciēdi ē qd ad hoc qd dicta cōsequētia valeat non sufficit dicere qd consequentia valeat. qz consequēs est necessarium. et propter hoc sequitur ad quodlibet. sed oportet assignare aliā causam finem processum art. sicut dicebat in priori questione. **Et** ideo sciendum est pro responsione ad questionem. qd celuz motus plurius motibus nō intelligitur de toto celo cathegorice sumpto. sed intelligitur qd vna pars celi moueatur vno motu et alia alio. **Deinde** sciendum est qd Ari. in littera quinqz facit consequentiā principales. **Prima** ē de qua dicebatur in precedenti questione celum semper mouetur. ergo necesse est terram semper quiescere. **Secunda.** necesse est si terra est: ignem esse. **Tertia** est. si duo elementa extrema sunt. necesse est intermedia esse scilicet aerem et aquam. **Quarta** est. si ista elementa sunt. necesse est generationem et corruptionem esse. **Quinta** est. si generatio et corruptio sunt. necesse ē celum moueri pluribus motibus. **Ex** quibus sequitur sexta principalis arguendo a primo ad vltimum. s. si celum semper mouetur necesse ē ipsum moueri pluribus motibus. **Tunc** de bonitate istarum consequentiarum videamus per ordinem. **De** prima visum ē in pcedēti questione **Secunda** autē probatur. si vnum oppositorum ē in natura. et reliquum. modo ignis et terra sunt contraria s3 suas qualitates. ergo si terra ē ignis ē. **Secundo** si vnum extremum ē aliud ē: ita qd si deorsum ē sursum ē. et impossibile ē qd locus sursum sit vacuum. et illud quod ibi ē naturaliter ē leue sicut ignis. ergo si terra ē deorsum ignis ē sursum. **S3** diceret aliquis. videtur qd non oportet qd si vnum contrariorum sit in natura. qd reliquum sit vel possit ee. nam plenum et vacuum sunt contraria. et tamē non oportet si plenum sit. qd ergo vacuum sit vel possit ee. **Similiter** finitum et infinitum sunt contraria. et tamē non oportet si finitum sit. qd ergo infinitum sit vel possit ee. **Secundo** diceret aliquis. nam videtur qd ignis et terra non sunt contraria: nam igni contrariatur aqua. ergo si cum hoc sibi contrariaretur terra. tunc vni plura eēt contraria. modo hoc ē falsum. nam tantum vnam vni opponitur. p Ari. 10. meta. **Ad** ista. **Ad** primū dico qd plenus et vacuū non sunt contraria. s3 sunt priuatiue opposita. ita sicut nec finitū et infinitū. **Ad** secundū dico qd nō ē inconueniēs vni plura ee contraria sicut dicitur a quibusdam qualiter ē in proposito. **Tertia** cōsequētia probatur. s. si terra et ignis sunt. alia elementa intermedia sunt. **Primo** si vni cōtrario rū ē in natura. reliquū ē i natura. modo ignis principalit contrariatur aque. et terra aeri. vt p3 scdo de generatione. nam sicut arguit ibi. qualitates prime. s. caliditas. frigiditas. et humiditas. et siccitas. sex modis possunt cōbinari. quoz duo sunt impossibiles: et alij quatuor sunt possibiles. scdm quos accipit numerus quatuor: elementoz. q sunt terra. ignis. aer. et aqua. s. duo extrema: et duo intermedia. **Tertio** posset adduci p hoc rō platonicoz. qui imaginant qd duo elementa. extrema. s. ignis et terra. sint sicut duo numeri cubici. s3 necessario inter quoscunqz tales duos numeros sunt duo numeri medijs ppositiōales. qui videtur ee cōtradiētes duo bus elementis medijs. **Quarta** pna pbat. qz si quatuor elementa sunt. gnatio et corruptio sunt. qz sunt tria scdm suas qualitates. ergo alterabilia. et cōciantia in materia. ergo gnabilia et corruptibilia. cu alteratio sit pp gnationem. sicut p3 primo d gnatione. **Quinta** pna probatur. s. si gnatio et corruptio sunt. necesse ē celuz moueri pluribus motibz. supponēdo qd isti motus inferiores depēdent a celo moto. licet non a motu celi. sicut p3 primo methuro:um. et scdo

de generatione: et per experientiam, sed ad cansandum generationes et corruptiones specierum non sufficeret unum motum celli, imo necessarium requiritur cum motu diurno motus solis et planetarum in obliquo circulo, aliter non fierent hyemes, estas et mutationes temporum, nec per consequens generationes et corruptiones, eo modo quo fiunt, ergo si generatio- nes et corruptiones istorum inferiorum sunt et debent fieri modo consueto oportet quod celum moueat pluribus motibus. **C**um pbatur sexta consequentia, arguendo a primo ad ultimum sic, si celum semper mouetur, necesse est terram semper gescere, et per consequens semper esse, sed si terra est, ignis est, et si terra et ignis sunt, elementa intermedia, scilicet aer et aqua sunt, sed si quatuor elementa sunt, generationes et corruptiones diuerse sunt, et fiunt in istis inferioribus, sed si generationes et corruptiones diuerse sunt, et fiunt in istis inferioribus, necesse est celum moueri pluribus motibus, ergo de primo ad ultimum, si celus semper mouetur, necesse est ipsius moueri pluribus motibus per illam regulam, quando ad aliquod antecedens sequitur consequens, quod sequitur ad consequens sequitur ad antecedens. **S**ed diceretur quod consequentia predicta non sunt formales nec similes, sed tenent et pbant per diuersa media, ergo in talibus non valet arguere de primo ad ultimum, sicut potest exemplificari sic arguendo, si nullum tempus est, dies non est, si dies non est, nox est, et si nox est, aliquid tempus est, non tamen sequitur a primo ad ultimum nullum tempus est ergo aliquid tempus est. **R**espondeatur quod omnis consequentia de primo ad ultimum est bona, si intermedia sunt regulata consequentiarum, si aliquid sequitur ad consequens, sequitur ad antecedens. **A**duertendum tamen quod illa consequentia de primo ad ultimum nunquam est melior vel formalior: quam sit debilio: illarum intermediarum, ita quod si aliqua illarum sit vitiosa: vel materialis, tunc illa de primo ad ultimum erit vitiosa: vel materialis. **E**t causa est, quia tenet in virtute illius intermedie, vel intermediorum si plures sint. **T**unc ad illud exemplum quod adducebatur, si nullum tempus est, dico quod primum antecedens, vel est possibile vel impossibile, si nullum tempus est, si est possibile, tunc illa consequentia intermedia non valet, dies non est ergo nox est, et ideo non mirum si etiam illa a primo ad ultimum non valeat, nullum tempus est, ergo aliquid tempus est. **S**i autem primum antecedens est simpliciter impossibile, scilicet nullum tempus est, tunc consequentia intermedia sunt bone, et etiam a primo ad ultimum, scilicet nullum tempus est, ergo aliquid tempus est, cum ad impossibile simpliciter sequatur quodlibet, sicut in logica demonstratur adduci.

Ad rationes. **A**d primam dico, quod vitiosus ipse celli sunt plures motus, non sunt diuersas eius partes, nec huic obstat quin unius corporis simplicis sit unus motus naturalis simplex, imo quod plus est aliquid celum omnino idem in numero, scilicet aliquis orbis potest moueri simul pluribus motibus, verum est tamen quod non ambo sibi insunt naturaliter, sed unus est sibi naturalis, et alter est sibi impertinens. **E**t quando dicebatur, alia simplicia, sicut elementa non mouentur pluribus motibus, dico quod non est simile de motu illorum et de motu celli, propter hoc quod plures motus recti non possunt adinueniri commisceri in eodem mobili, et hoc propter eorum repugnantiam, et contrarietatem: sed bene plures motus circulares adinueniri in eodem mobili commisceri. **A**d secundam illam pbatur quod prima proposita non est formalis, cum quo tamen bene stat, quod est bona gratia materie. **Q**uod quidem igitur generationem esse necessarium ex his manifestum: si autem generationem necessarium et aliam esse rationem aut unam aut plures etc. **T**extum vigesimum. **Q**uestio. xii.

Antum proposito: erat, vitiosum ista consequentia sit bona, si necesse est generationes, et corruptiones esse hic inferioribus, necesse est esse, plures motus celestes. **E**t arguitur quod non, si celum quiesceret, adhuc hic inferioribus essent generationes et corruptiones, ergo ad hoc

quod plures sint generationes: et corruptiones hic inferioribus, non oportet esse plures motus celestes: et per consequens consequentia proposita non valet, consequentia tenet, antecedens probatur, nam quantumvis celum quiesceret, adhuc contraria sicut ista inferiora puta elementa essent adinuenire applicata, et per consequens agerent in se: vel inter se, et illud quod esset fortius corrumpere illud quod esset debilius: talis enim est contrarium natura, quod sunt adinuenire actiua et passiua si fuerint adinuenire applicata, nec apparet quid prohiberet quin combureretur et corrumpere stupida, si ei applicaretur ignis non obstante quod celum quiesceret. **S**ecundo supposito quod celum nunc inciperet quiescere non propter hoc animalia et plante que modo sunt semper manerent, sed si non semper manerent aliquando corrumpere: sed quando corrumpere, ex eis alia generarentur, cum corruptio unius sit generatio alterius, primo de generatione, propter hoc quod materia non potest esse sine forma, ideo non obstante quiete celli: adhuc fierent generationes et corruptiones in istis inferioribus. **T**ertio celum non agit in ista inferiora solum per motum, imo etiam per lumen, et influentiam, ideo licet motus a celo auferretur: tamen adhuc ipsum ageret in ista inferiora per suum lumen et influentiam, et ita per illam actionem possent hic inferioribus aliqua generari et aliqua corrumpi. **Q**uarto posito quod celum uniuerso motu moueatur, adhuc per illum uniuersum motum applicaretur nobis successiue planete frigida et calida, et sic successiue generaretur apud nos modo caliditas, modo frigiditas, sicut videmus per motum solis diurnum, in die est nobis calor, et in nocte est nobis frigus.

Oppositum vult Aristoteles, hic, et etiam in secundo de generatione. **E**t arguitur sic ratione, in essentialiter ordinatis remoto priori remouentur posteriora: sicut patet secundo metaphysice, sed intelligente primo, et consequenter corpora celestia secundario, et deinde ista inferiora sunt agentia subordinata, ergo remoto motu: et actione celestium vario: remouentur varij motus et actiones in istis inferioribus: que apparent modo fieri, et per consequens si in istis inferioribus debent fieri varie generationes et corruptiones generabilium, et corruptibilium, videtur quod oporteat esse varios et diuersos motus celli. **S**ecundo eorundem generationes et corruptiones sunt contrarie, ergo oportet quod a causis contrariis pueniant, et sic cum ista inferiora regantur per superiora, puta per corpora celestia sicut ostensum est primo methaphysice, oportet generationes illas et corruptiones esse a contrariis agentibus celestibus contrariis, saltem virtualiter, id est non formaliter, et oportet successiue illa nobis applicari, ita quod unum post alterum, sic videlicet quod illud quod per unum contrariorum est generatum, per alterum corrumpatur, et ista successiue applicatio non potest esse, nisi per motum celli, ergo sine motu celli non essent hic generationes et corruptiones, nec sufficeret unum motum, quod tunc omnes dies naturales essent adinuenire pfectes et corpora celestia sibi se haberent ad nos, id est hodie die bene essent adinuenire dissimiles: essent enim dissimilitudo quam sol esset in meridie, et quam esset in angulo noctis, et sic ex unico motu celli non viderentur puenire generationes et corruptiones tales tam vario modo, quales nunc apparent fieri si celum non moueretur pluribus motibus. **T**ertio, si non esset motus celli, non esset tempus, quod tempus est motus celli, vel passio eius, scilicet motus primus ut patet quarto physice, sed si tempus non esset, nullus motus vel mutatio esset, quod necesse est omnem motum et mutationem esse in tempore, sicut patet quarto et sexto physice, sed si nullus esset motus neque mutatio nulla esset generatio et corruptio cum generationes et corruptiones, sint mutaciones, quanto physice. **P**ro ista quodone premissa est prima suppositio, deinde ponenda sunt rationes.

Suppositio sit ista, quod celum agit in ista inferiora triplici instrumentum, scilicet motu, lumine, et influentia. **A**d motum quidem, nam trahit ignem secum una cum aere exiit ultra motus altissimos sicut patet modo methaphysice, et lumine etiam sicut patet ad experientiam, nam suo lumine calefacit ista inferiora, influentia etiam, quod in profundo terre vbi non attingit motus celli nec lumen, generantur quedam metalla, et hoc est mediante influentia celli, que est quedam qualitas

spiritualis in medio: sicut species albedinis vel nigredinis: que qualitas non est per se sensibilis.

Tunc sit prima conclusio. si celū cessaret a motu stāte lumine & influentia. adhuc in istis inferiorib⁹ multi fierent motus & mutationes. & gnationes & corruptiones. probatur. qz ablato motu celi: sed stante lumine & influentia. adhuc sol calefaceret ista inferiora: & ipsi⁹ celus influeret in ista inferiora. mediantibus quibus. s. lumine & influentia adhuc in istis inferioribus fierēt gnationes & corruptiones. **Secundo** sicut prius arguebat. si celus modo inciperet quiescere. non ppter hoc animalia & plante. que modo sunt. manerent perpetua. & sic aliquando corrūperentur. & alia ex eis generarentur. & sic adhuc fierent gnationes & corruptiones. **Secūda conclusio.** si celum cessaret a motu. non tamen a lumine & influentia. adhuc eternaliter fierent gnationes & corruptiones. alterationes. & motus locales. imo generationes. & corruptiones hominum. animalium. & plantarum. patet. qz licet sub sole esset nimia caliditas. & essent omnia vstibilia vsta. & ex opposito esset nimia frigiditas. tamen in quadris medijs esset temperamentū medianū. & habitatio cōueniens pro salute plantarū & animalium. **Probat** hoc idēz. quantū ad generatioes elementorū. s. qz perpetuo fierent generationes. & elementorūz adinuenim. qz sub sole cōuerterent omnes aque i aerem: vel in ignem. & pportionaliter ex opposito. ppter frigiditatem sibi existentem: ignis & aer corrūperent. & cōuerterent in aquā. & tunc aqua ibi valde angeretur. modo naturale est qz aqua vbi est elenatioz moueat ad locū declinatorēz. & ideo illa aqua cōtinue moueret circa terrā ad locum existentem sub sole. & ille aer vel ignis generat⁹ sub sole moueretur etiam ad partes oppositas. & semper aqua sic veniens sub sole iterū cōuerteretur in aerem. & aer vādens ad oppositū cōuerteretur in aquā. Istas cōclusionēz pono cōtra aliquos. qui dicunt qz cessante motu celi: nō tamen influentia & lumine: per aliquod tempus fierent motus & mutationes. s. generationes & corrūptōes in istis inferioribus. sed tandem sicut dicunt ipsi: omnia ista inferiora cessarent ab huiusmodi motib⁹ & mutationib⁹. verbi gratia. ponam⁹ qz sol modo sit supra nos. & planete frigidī sint ex opposito. & qz celum de cetero non moueatur: tunc dicunt ipsi. qz sol omnia hic existentia calefacit ad summūz. & ex opposita parte planete frigidī omnia frige faciunt ad sūmum. & aliquādo. sicut dicunt ipsi. iste calefactiones & infrigidationes terminabunt. cum nulla alteratio possit esse ppetua. sicut patet per Aristo. octauo physicorū. & sicut dicunt de calefactione & infrigidatione. ita dicerent pportionaliter de humectatione & de exiccatione. & de alijs alterationib⁹. qz sic finaliter cessarent omnes alterationes. nec amplius fierent generationes & corrūptōes. **Breviter** falsitas istī patet per cōclusionēz secundā & pbationē eius. & etiaz solutio motui istorū sic opmāntiam patet volenti p̄siderare. **Tertia conclusio.** cessante motu celi. non tamen lumine et influentia. licet fierent generationes & corruptiones in istis inferioribus. aliter tamen fierent qz modo fiant. nec ita vario modo fierent. sicut modo fiant. p̄ hoc. ex eo qz sol & ceteri planete nō diuersimode applicarent istis inferioribus sicut modo applicant cum celum mouetur. **Quarta conclusio.** si celum nō moueretur nisi vnico motu. adhuc fierēt generationes & corruptiones in istis inferioribus. pbatur. qz nō minus fierent qz si celum quiesceret. sed si celum quiesceret dicte mutationes adhuc fierent. sicut dicit sc̄da conclusio. **Quinta conclusio.** & ista est pro intētionē Aristo. in littera. si celum non moueretur nisi vnico motu. non fierent generationes & corruptiones tam elementorū qz aliorū sūm illam ordinem. & sūm illa loca. sūm quem ordinē. & sūm que loca apparent nobis esse. & pmanere in hoc mundo. pbatur qz nō essent applicationes agentium celestium ad hoc sufficientes. **Ex** hoc sequit̄ sexta conclusio respōsalis ad questionem. qz si debent generationes & corruptiones in istis inferioribus fieri & pmanere sūm ordinem. & sūm loca sūm que apparent fieri & pmanere. necesse est celum moueri plurib⁹ motib⁹. s. motu diurno. & motu obliquo. qui mot⁹

obliquus est planetarū sub zodiaco. patet. nam sūm hoc sol & alij planete aliquando accedunt ad nos. & aliquando recedunt a nobis. & faciunt nobis diuersitatem temporum. sicut licet hyemem. & estatem. & diuersitatem generationūz. & corruptionūz in istis inferioribus.

Ad rationes Ille rōnes que posite sunt ante oppositūz sunt pro nobis. Alie autem ad oppositū adduce videntur esse contra nos. & ideo ad istas dicatur. **Primo** quidem ad auctoritatem Aristo. quid sit dicendū patet ex quinta cōclusionē. **Deinde** ad primam rationem post hoc factam que arguebat de agentibus subordinatis. nos dicerem⁹ qz nulla esset simpliciter necessaria subordinatio agentium. nisi ad ipsūz deū. vnde ita deus si vellet potest cōburere ligna. si non essent corpora celestia sicut si essent. **Ad secundam.** illa probat sextam cōclusionē. **Ad tertiam** que fiebat de tempore dico qz nullus motus dicitur tempus nisi pro quanto vti mur ipso ad mensurandum alios motus. & ideo si nō esset motus celi. possemus vti vno alio motu pro tempore. sicut faciunt aliqui aliquando non videntes celum propter nubes. vtuntur operationibus suis pro tempore. dicentes tūm operatus sum. tempus est prandendi. ecce illi sua operatio ne vtant⁹ pro tempore. sed qz cōmunitur vtuntur motu celi pro tempore huius causa est. quia inter omnes motus ipse est regularissimus. & omnibus notior. & cōmunitior. de quo videndū est in q̄to physicorūz. Et sic est finis questionis.

De motu autem ipsius quia regularis est et nō irregularis: deiceps vtiqz dicitur erit p̄rāsi re &c. Textu cōmēti trigēsimi q̄nti. Dō. xiii.

Extum propositiorum erat. Vtrū motus celi ab oriente i occidentem sit regularis hic vnum supponitur: & aliud queritur. supponitur enim qz celum mouetur. quo supposito queritur vtrum motu regulari.

Contra suppositum arguitur sic. terra mouetur ab oriente in occidentem. ergo celum nō sic mouetur. imo quiescit. consequentia probatur. quia si ambo mouerentur ab oriente in occidentem cōtinue. idēz punctus celi eandem punctum terre eodem modo respiceret. saltez si sic mouerentur eque velociter. quod est falsum. primo ad experientiam. nam tunc sol nobis non oriretur nec occideret. postqz semper eandem partem terre eodem modo respiceret. nec etiam tunc fierent generationes & corrūptiones in istis inferioribus. sūm illam ordinem & sūm illa loca. sūm que apparent fieri. antecedens probat. quia ignis mouetur ab oriente in occidentem: & aer similis. ergo & terra cum aqua. cōsequētia tenet. nam nō videtur esse maior ratio neqz minor de istis qz de illis. antecedens patet per Aristo. primo methuroz. Et probatur etiaz ratione. nam visum est qz comete que generant in suprema regione aeris mouent ab oriente in occidentem. talem autē motum non vident habere ex se. sed ratioe p̄tinentis. puta aeris in quo sunt tanqz in loco. ergo taliter non mouerentur nisi aer sic moueret. **Secundo** adhuc cōtra suppositūz. si celum moueretur hoc esset motu locali sed hoc est falsūz cum celū non sit in loco. **Arguitur** tertio. adhuc posito qz celum esset in loco non moueretur localiter. probō sic. nam cōtinue maneret in illo loco non mutando illum nec sūm se nec sūm suas partes. qz nō sūm se patet. qz nō sūm suas partes probatur. naz medietas celi que est ex vna parte equinoctialis ita cōtinue maneret in eodem loco sicut medietas celi que est ex alia parte equinoctialis.

Deinde arguitur ad questionē. motus celi est naturalis. ergo motus celi non est regularis antecedens notum est de se. & psequētia pbatur. qz motus naturalis est in fine velocior: qz in principio. sed talis motus non est regularis. ex eo qz motus regularis ex quo q̄tam ad suas partes in equalibus partibus tēporis equalia p̄teantseunt spacia. talis autē nō est velocior in fine qz in principio. sed eque velox & in principio & in fine. **Secūdo** alique

partes celi mouentur velocius & aliq̄ue tardius. ergo tota
 ille motus celi videtur esse difformis. & per se sequens non
 regularis. & sequētia tenet. antecedens pbatur. nam partes
 celi prope polos mouentur tardius q̄ partes celi prope eq̄/
 noctialem. q̄d patet. q̄ in equalibus temporibus minores
 circulos describunt. Tertio. stelle deferunt in celo tāq̄
 infire ei. & ideo si stelle mouentur irregulariter tunc etia; celū
 mouetur irregulariter. sed stelle mouentur irregulariter.
 patet de luna & alijs planetis. qui aliq̄n mouentur velocius &
 aliq̄n tardius. ppter q̄d astrologi dicunt planetas eē aliq̄n
 directos. aliq̄n retrogrados. aliq̄n stationarios.

Oppositum pbat Aristo. in littera. In ista
 questione primo exponēdi sunt
 quidam termini. Secō videndū est de supposito in q̄ōne.
 Tertio videndum de quesito.

Quantus ad primum. sciendū est q̄ differentia
 est inter motum regulārē & vniformē:
 nam vniformitas motus attenditur quantū ad partes mo/
 bills. ita q̄ ille motus dicitur vniformis quo mouet aliq̄d
 mobile. cui vna pars mouetur ita velociter sicut alia. sicut
 si lapis aliquis descēderet. nō obstante q̄ ille motus in fine
 esset velocior: q̄ in principio. tamen diceret vniformis s̄m
 pprijs significatione; vocabuli. ex eo q̄ vna medietas illi
 lapidis descēderet ita velociter: sicut alia. Ad motus autem
 dicitur difformis cuius vna pars mouetur velocius & alia
 tardius. sicut esset motus rote. partes enim eius circa axes
 non mouentur ita velociter sicut partes circa circūferentia;.
 licet bene ille partes eque velociter circūat. Et ideo nō est
 incōueniens aliq̄n motū esse motū; difformē. & tamen
 esse circūlationē vniformē. Penes enī aliud attendit ve/
 locitas motus. & penes aliud velocitas circūitōis. vnde illi
 motus dicuntur esse eque veloces. quibus in equalibus par/
 tibus temporis equalia spacia linearia p̄transeunt. S; ille
 circūitōes dicuntur esse eque veloces. quibus ipsa corpora
 circūitā in equalibus partib; temporis equalia spacia describūt
 angulos circa centrū q̄d circūit. Regularitas autē motus
 attenditur ex parte temporis. ita q̄ motus ille dicitur regu/
 laris quando ipsa; mobile mouetur eque velociter in vna
 parte temporis sicut in alia. sed ille motus dicitur irregula/
 ris quo mouetur aliquod mobile q̄d i vna parte mouetur
 velocius & in alia tardius. Verūtamen sciendū est q̄ aliqui
 distinguunt de vniformitate motus. dicentes q̄ pōt antēdi
 vel ex parte partū; mobilis. vel ex parte partū; temporis.
 Vniformitas primo modo dicta est omnino eadem cum
 vniformitate distincta p̄tra regularitatem. sed vniformitas
 scōdo modo dicta est eadem cum regularitate. Sed illi non
 vniunt ita proprie vniformitate sicut nos vniunt s̄m dictas
 descriptiones. Alterius sciendū est q̄ nō est incōueniens
 aliq̄n motum esse vniformē. & nō esse regulārē patet de
 motu grauis deorsum in medio vniformi. q̄d mouet vn/
 formiter. q̄ vna eius pars mouet ita velociter sicut alia. et
 tamen nō mouetur regulariter. q̄ mouetur in fine veloci/
 q̄ in principio. Similiter nō est incōueniens aliq̄n motū
 esse regulārē. & tamen nō esse vniformē: p̄ de rota que
 in equalibus partibus temporis equalia spacia describeret
 talis enim motus rote esset regularis nō tamen vniformis
 postq̄ partes illius rote centrales nō mouerent: ita velo/
 citē sicut partes circūferentiales. Similiter sciendū est
 tertio. nō esse incōueniens aliq̄n motū; simul esse vniformē
 & regulārē. sicut si aliq̄d graue descēderet in aliquo me/
 dio sic p̄portionato ex parte resistentie. q̄ illud graue i eq̄/
 libus partibus temporis equalia p̄tranfret spacia. tūc enī;
 motus illi; grauis eēt vniformis & regularis simul. Ali/
 terius sciendū est q̄ in celo motus potest dici simplex. vel
 cōpositus. & vocatur motus circularis simplex. q̄ est vn/
 mobilis cōtinuū. & sup eosdē; polos. & ab vno motore cir/
 cūscripto omni motu p̄terq̄ super illos polos. Sed
 motus cōpositus dicitur resultans ex aggregatione plurimū;
 motū; simplicū; i eodē; mobili sup diuersos polos a diuer/
 sis motoribus. Et iste motus cōpositus in ipsis planetis est
 ille qui nobis apparet. Simples autē non apparent no/
 bis distincti ab inuicē; nisi per ratiocinationē. Ista notata

valebunt nobis ad tertium articulum huius questionis in
 quo respondebitur ad quesitum.

Quantum ad secundum. sciendū est q̄ qdā
 antiquorum erant talis opinionis q̄
 terra moueretur ab occidente in orientem. complendo in
 die naturali vnam circūlationem: & q̄ celum quiesceret. et
 per hoc crediderunt posse saluare apparentia illa que nos
 saluamus ex motu celi. sicut q̄ sol aliquando est nobis in
 oriente. aliquando in medio celi: aliquando in occidentē. ali/
 quando in angulo noctis. credentes terram se habere sicut
 assaturam. & solem sicut ignem assantem. modo sicut ignis
 non mouetur circa assaturam. sed assatura mouetur circa
 ignem. ita dixerunt solem non moueri circa terram. s; ma/
 gis terram circa solem. ppter hoc q̄ terra indiget sole. et nō
 econuerso. Quantum ad opinionem istā; pono aliquas
 cōclusiones. quarum prima sit ista. q̄ terra non mouet ab
 occidente in orientem motu diurno. nec econuerso. pbatur.
 nam si sic sequeretur q̄ esset difficilius ire contra occidentem
 q̄ contra orientem. quod est contra experientiam. pbatur
 cōsequētia. nam ex quo terra mouetur ab occidente ver/
 sus orientem. et aer cum ea simul. tunc qui ambularet con/
 tra occidentem haberet aerem contra se motum. qui autē;
 contra orientem moueretur cum aere moto: sed difficilius
 esset moueri contra aerem motū; q̄ cum aere moto. Sec/
 cundo similiter sequeretur ppter eandem causam q̄ diffi/
 cilius esset p̄iicere lapidem contra occidentem q̄ contra
 orientem. Tertio sequeretur. q̄ aues non possent bene
 volare contra orientem. quia aer insequens tantū; elenaret
 p̄nas earum q̄ non possent bene volare. vnde videmus
 q̄ aues non volant cum vento: sed cōtra ventū;. Quarto
 sequeretur. q̄ proiectum directe sursum non econuerso ca/
 deret ad locum a quo incepit moueri. q̄d est falsum. conse/
 quētia tenet. naz interit q̄ graue p̄iiceretur sursum terra
 vltimis moueretur. & sic in descēdēdo directe nō; eaderet
 super partem terre sibi suppositā; tunc cū; incepit moueri.
 Secunda conclusio. si terra sic moueretur ab occidente
 in orientem. bene possemus ex hoc saluare aliqua que no/
 bis apparent ex motu celi: sicut ortum & occasum solis et
 stellarum. patet hoc: nam sicut iam sol nobis in termino
 nostri orizontis existens continue ascendit plus & plus sa/
 per nostrum orizontem vsque ad medium celi. et tunc
 ad occidentem: et tunc ad angulum noctis mouetur. ita
 si sol quiesceret: et terra moueretur ab occidente versus
 orientem. & nos vna cum ea. sol continue magis nobis. &
 magis elenaretur tādū; q̄ appareret in medio celi. & tunc
 per vltiorem motum celi appareret nobis declinare ad
 occidentem. & sic tandem iterū; appareret nobis in orie.
 Tertia conclusio. non omnia apparentia in celo possent
 saluari per quietem celi. & talem motum diurnum terre.
 pbatur. nam per quietem celi & motum talem diurnum
 terre non possent saluari oppositiones. & cōiunctiones pla/
 netarum. & distantie eorum aliquando maiores. & aliquando
 minores a stellis fixis. vnde ad saluandum ista oportet po/
 nere celum moueri. Quarta conclusio. celum continue
 circulariter mouetur ab oriente ad occidentē; per meridiē;
 redeundo ad orientem per angulum noctis. pbatur per
 duo signa. primum est. non videmus q̄ stelle que primo
 apparent in ortu postea apparent in occasu: sed hoc nō; pōt
 saluari per motum terre diurnū; sicut dixit prima cōclusio.
 ergo oportet q̄ hoc saluetur per motum celi: vel per mo/
 tum stellarū; in celo quiescente celo. si dicatur primum ha/
 beo p̄positum. si dicatur s̄m hoc non potest esse. naz tūc
 celum esset sensibile & diuisibile. sed hoc est falsum. naz tūc
 esset corruptibile. q̄d est p̄tra determinata primo hui; cō/
 sequētia tenet ex eo q̄ stelle mouerentur in ipso ipsū; scin/
 dēdo. sicut pisces mouentur in aqua diuidēdo aquam.

Quantum ad tertium articulum sit prima cōclusio
 ista. q̄ mot' ipsi; celi nō; est vniformis. pbat ex eo q̄ nō; oēs; p̄tes celi mouentur eque veloci/
 ter. p̄tes enī; celi circa egnociales mouentur veloci' q̄ par/
 tes celi circa polos. ex eo q̄ i eq̄lib; partib; tēporis maioris
 spaciū; lineale describunt. puta maiorem circūferentia; circa

axem mundi, consequentia tenet per definitionem motus uniformis. **C** Secunda conclusio, nullus motus simplex in celo est irregularis, ita qd nec celū, nec aliquod astrū nec alia pars celi mouetur velocius in vno tempore qm in alio, et hoc motu simplici, s. circūscriptis alijs motibus. Et hoc probat Aristo, sic primo qd omnis motus qui aliquādo est velocior aliquando tardior, vel ille est velocior in principio sicut est motus violentus, vel ille est velocior in fine sicut est motus naturalis grauium et leuium, vel est velocior in medio sicut est motus animalis, sed motus celi nec est velocior in principio nec in fine nec in medio, cum nec habeat principium neqz finem neqz medium, ppter sui eternitatem et celi sphericitatem in quo nec est assignare principium neqz finem neqz medium. **C** Secūdo qd irregularitas motus non pot venire nisi ppter mutationem mobilis aut motoris, modo mobile puta celus est inalterabile, Similiter motor mouens celum est immutabilis sicut intelligentia, ergo non est vnde potest velocitas celi variari. **C** Tertio, si motus celi nō est regularis, sed irregularis, s. aliquādo velocior, et aliquādo tardior, vel ergo veniret cōtinue retardando, et tunc si hoc esset pportionaliter tam quiesceret, ex eo qd ab eterno venisset retardando, vel cōtinue velocitādo, et tunc si hoc eēt pportionaliter tam moueretur subito, eo qd ab eterno fuisset velocitatum plus et plus. Si autem dicatur qd venisset retardando et velocitādo alternatim, hoc modo potest eē ex eo qd motor mouens ipsum est immutabilis. Ex ista conclusione patet responsio ad questionem. **C** Tertia conclusio motus celi simplex est circūlatio uniformis, non obstat qd non est motus uniformis quē admodū dicit prima conclusio huius articuli. Probatur: nam ex quo motus celi simplex est regularis, tunc partes eius in equalibus partibus temporis equales describunt angulos circa axem mundi, et hoc sufficit ad hoc qd aliquis motus sit uniformis. **C** Quarta conclusio, motus in celo vel in aliqua parte eius cōpositus ex pluribus potest esse irregularis, patet hoc de motibus planetarum, qui aliquando mouentur velocius, aliquādo tardius per aggregationem plurium motuum in suis orbibus in tantū qd astrologi sicut arguebatur ante oppositū dicunt eos esse aliquando retrogrados, aliquando stationarios, aliquando directos, aliquando processivos.

Ad rationes

ad primā, nego qd terra mouetur ab oriente in occidentem, et qd dicebatur de igne et aere super altissimos montes, bene cōcedo qd moueant vna cum celo ab oriente in occidentes, qd sunt ita ppe celū qd virtute influētie celestis possunt sic moueri, sed hoc non oportet de terra ppter magnam eius distantiam a celo. **C** Ad secundā dico qd sepe prius dixi, qd motus totius celi vel celi vltimi nō est localis, ex quo vltimum celum non est in loco, bene tamen est eiusdem speciei cum motu locali, et Auzena vocat talem motum finem situm et non finem locum. **C** Ad tertiam, illa bene probat qd celum non mouetur motu recto: cum quo bene stat qd mouetur motu circulari, nec est inconueniens aliquid moueri motu circulari et continue finem se totum cathogorematicē non mutare locum: sed sufficit qd mutet locum finem suas partes, vel mutaret si esset in loco. **C** Et quando dicebatur videtur qd celum adhuc si esset in loco nō mutaret locum finem suas medietates, quarū vna est ex vna parte equinoctialis: et alia ex alia, hoc cōceditur qd finem talem diuisionem eius in partes non mutaret locum cum quo tamen stat qd mutaret locum finem partes eius assignatas finem aliam diuisionem, vt si imaginaremur celum diuidi finem coluros, tunc nō est dubiū qd celum mutaret locum finem tales partes, et hoc si celus esset in loco, finaliter ergo dico nō esse inconueniens aliqd mobile mutare locum finem partes assignatas finem vnam diuisionem, et non mutare locum finem partes assignatas finem aliam diuisionem, sic ergo solute sunt rationes in quibus reprobatu suppositum in questione.

Beinde

respondetur ad rationes factas ad questiones. **C** Ad primā dico qd non oportet omnem motum naturalem in fine esse velociorem, s. solus hoc est verum de motu naturali locali recto, gratia cuius

tractabo septimum propositorum. **C** Ad secundam, illa bene probat qd motus celi nō est uniformis, cum quo bene stat qd est regularis. **C** Ad tertiam illa vadit pro vltima conclusione secundi articuli. Et sic soluta est questio.

C Neqz velocius vtriusqz in fine ferretur si vi et extrusione, omnia enim a vim inferente longius facta tardius feruntur, et vnde vi illuc feruntur non vi et c. primo celi. **T**extu pmenti octuagesimi noni.

Questio. XIII.

Septimum propositorum erat, qd dixi esse incidentale, vtrum omnis motus naturalis sit velocior in fine qm in principio. **C** Videtur primo qd non, quia motus celi est motus regularis per precedentem questionem, ergo nō est velocior in fine qm in principio, et tamen

est motus naturalis, qd nec violentus nec preter naturam, et etiam quia est a principio intrinseco, ergo non omnis motus naturalis est in fine velocior qm in principio. **C** Secūdo qd augmentatio est motus naturalis: et tamen non oportet qd in fine sit velocior qm in principio, imo vt plurimū accidit qd sit motus naturalis, patet per Aristoteles in oppositum, qd sit motus naturalis, patet per Aristoteles in primo de generatione, et in secūdo de anima. **C** Similiter arguitur de alteratione, nam multe sunt alterationes naturales que in fine nō sunt velociores. **C** Tertio, nam sit vniū mixtū habēs duas libras de igne, et duas de aere, duas de aqua, octo de terra, et sit in cōcavo orbis lune, tale mixtum descendendo cōtinue tardatur in suo motu, ex eo qd ptime resistētia augetur, et potentia motiua diminituit, patet hoc ex eo, nam dum tale mixtum est in cōcavo orbis lune, trahunt tam terra qd aqua qd aer deorsum, sed quando hoc pertingit ad aerem, aer non plus trahit deorsum: sed tunc solum trahunt aqua et terra, qd aer in sphaera aeris nō trahat patet, qd elementa appetunt manere in suis locis: et non inclinātur ad esse extra ea, quando autem dicitur mixtum pertingit ad aquā, iam aer incipit resistere cum igne, nec aqz plus trahit deorsum, ex quo est in loco suo, sed solus terra, **E**x hoc patet quomodo in dicto casu potentia motiua cōtinue sit minor, et resistētia maior, et per cōsequens sequitur qd dicit mixti motus naturalis, s. descensus nō sit in fine velocior, imo tardior qm in principio. **C** Quarto, nam si graue in descendendo moueret velocius in fine qm in principio, hoc videt esse ppter aliquid sibi acquisitum in descendendo: qd inuaret potentiam intrinsecā motiua illius grauis ad mouendum illud graue velocius in fine qm in principio, tūc pono qd illud graue descendat in medio difformi, sic qd medium inferius sit maioris resistētie in tanto in qto potētia motiua intrinseca illius grauis potest inuari a tali extrinseco per talem motum sibi acquisito, et tunc saltem illud graue mouebitur in illo medio, sic qd nō mouebitur in fine velocius qm in principio. **C** Quinto, sit vnum graue sicut quatuor in potentia, qd debeat descendere per aliqd medium vt duo in resistētia, tunc videt qd illud graue per illud medium moueatur ita velociter in fine sicut in principio, ex eo qd omnino videtur esse cōsimilis pportio potentie mouentis ad resistētiā in fine qualis erat in principio, nam cōtinue videt manere pportio potentie mouentis ad resistētiā, sicut quatuor ad duo. **C** Serto, si omnis motus naturalis esset in fine velocior qm in principio, tunc nullus videretur esse regularis motus, quod est falsum, probatur cōsequētia, quia omnis motus videtur esse naturalis, violentus, vel animalis, modo motus violentus non est regularis, quia est in principio velocior, similiter motus animalis non videtur esse regularis, quia est in medio velocior, si ergo omnis motus naturalis esset in fine velocior qm in principio: etiam motus naturalis esset regularis, et sic simpliciter nullus motus esset regularis, quia nec violentus, nec animalis, nec naturalis esset regularis, quia nec violentus, nec animalis, nec naturalis esset regularis, et sic sequeretur, qd aliquod graue verteret a centro terre distantia infinita, qd in descendendo verteret centrum moueretur velocitate infinita anteqz tangeret

centrum, sed hoc est falsum. cōsequētia videtur tenere ex eo qd motus naturalis sic continue intenditur plus & plus versus finem. falsitas cōsequēntis patet. nam tunc sequere tur. qd tale grave haberet virtutē infinitas. ¶ Octavo qm motus naturalis non est. ipse non est velocior qm in principio: sed motus naturalis in fine non est. ergo tunc non est velocior qm erat in principio. tota ratio clara est.

Oppositum vult Aristoteles. & probatur ratione. nam grave descendens in fine fortius ledit qm in principio. qd non esset nisi in fine velocius mōneretur qm in principio. assumptum patet. nam si aliquis lapis descēderet de alto. & aliquis reciperet illuz lapidem prope initium casus non lederet recipientem: sed si reciperet ealem lapidem per magnam distantiam ab initio casus illius lapidis multum lederet recipientem. qd nō ēēt nisi talis lapis in descendendo cōtinue intēderet suū motū. ¶ In ista questione. primo erunt ponende distinctiones. Secūdo opinionēs de causis velocitationis motus naturalis in fine cum suis improbatōibus. Tertio conclusiones responsales ad questum cum vna causa velocitationis motus naturalis in fine: cum quibusdāz dubijs cōtra illaz causas. & solutionibus illorum.

quantum Ad primum sit prima distinctio. motuum naturalium. alius est localis. alius est alterationis. alius est augmentationis vel diminutionis. ¶ Secūda distinctio. motūz localium naturalium qdā sunt recti quidam circulares. modo questio proposita intelligitur de motu locali naturali recto dūtaxat. ¶ Tertia distinctio. motum naturalem intendi in fine potest intelligi dupliciter. vno modo proprie accipiēdo ly in fine. s. quando talis motus definit esse. & sic motus naturalis non intendit in fine. patet hoc. qz tunc ipse non est. qz cum motus naturalis definit esse. tunc non est & imēdiate ante erat. Alio mō capitur in fine. hoc est versus finem. & sic capitur in proposito. ¶ Quarta distinctio. motum intendi potest intelligi dupliciter. vno modo per duplum: tripulum: quadruplum. & sic vltra. Alio modo qd primo sit aliquantus. & secūdo addat sibi aliquis gradus velocitatis. & tertio medietas illius gradus velocitatis. & quarto quarta pars illius gradus velocitatis. & sic vltra. ¶ Tunc sit prima cōclusio. si motus intenditur primo modo. fieret infinitus. probatur ex quo primo esset aliquantus. et deinde in duplo velocior. & deinde i triplo. & deinde in quadruplo. & sic vltra. ¶ Secūda cōclusio. si intendere secūdo modo nō oporteret ipsum fieri infinitus. imo in casu posset in infinitū intendi. & adhuc nūqz fieri tripulus ad seipsum recte in simill. sicut si esset aliqd lignū pedale. & adderet sibi primo medietas semipedalis. & deinde medietas residui de semipedale. & deinde iterum medietas residui. & sic in infinitum. illud lignūz qd primo erat pedale in infinitū augeret sibi infinitas partes proportionales ligni semipedalis sibi addendas. & tamen nō ppter hoc illud lignum pedale. sic auctuz fieret duplum vel triplū ad se: imo si totale lignum semipedale esset sibi addituz aggregatū ex persistente & addito nō esset duplum ad persistentes. imo solum sexquialterū. sic in proposito esset dicenduz de intentione motus secūdo modo dicta. ¶ Tertia cōclusio. motus naturalis in fine hoc est eundo versus finem nō statim. quando incipit & vadit versus finem intenditur secūdo modo. patet hoc. naz aliter grave non mōneret velocitate infinita antequā veniret ad centrū: si distaret distantia infinita cuius oppositum dicit Aristoteles. ¶ Sed sciēdū est qd motus naturalis non intenditur per duplū triplū & sic qd in prima parte proportionali hōre sit aliquantus. & qd in secūda parte proportionali hōre sit in duplo velocior. & sic vltra. nec etiaz sic qd quando est pertransita prima pars proportionalis spatij puta prima medietas. qd tunc sit aliquantus. & quando secūda pars proportionalis spatij sit pertransita. qd tunc in duplo sit velocior. & sic vltra. Nam tunc sequeret qd quilibet motus naturalis qui per quātūcūqz tempus paruum duraret. vel quo quātūcūqz paruum spatium pertransiret. ad quēcūqz gradum velocitatis pingeret ante finem. modo hoc est falsum. psequētia tenet ex hoc qd talis motus fieret per

aliqd tēpus in cuius prima parte proportionali esset aliquantus: & in secūda duplus. & sic vltra. & ita arguitur de spacio. Et ideo tertia cōclusio. intelligitur qd intenditur per duplum triplum &c. ad istuz intellectum. qd quando ipso pertransitum est aliquod spatium est aliquantus: & quādo ipso est pertransitum duplum spatium est in duplo velocior. & qm ipso pertransitum est triplum spatium est in triplo velocior & sic vltra. Et ad istum intellectum vadit auctoritas Aristoteli. de distantia infinita grauis a centro. s. qd tale grave mouetur velocitate infinita versus finem.

Quantum Ad secūdū articulum premitto primo vnum generale omnibus opinionibus. s. qd omnis velocitatis intensio causatur vel ex cremento potente stante resistentia. vel ex decremento resistentie stante potentia. vel ex ambobus simul. ¶ Tunc est prima opinio de causa velocitationis motus naturalis in fine. qua supponit qd motus calefaciat. modo imaginat ista opinio qd quando aliquid graue descendit per aerem. calefacit ipsum aerem. & per cōsequens rarefacit. & sic aer ille rarefactus est facilioris diuisionis: & minus resistentis. & sic statim adit ibi vna causa velocitationis motus. s. decrementū resistentie. ¶ Sed ista dicta nō sufficiunt. primo qz aer i estate te est notabiliter calidior qm in hyeme. & tamen idem lapis cadens ab equali distantia per aerem in estate & in hyeme non mouetur notabiliter velocius in estate. nec sensibilibiter magis ledit qm in hyeme. ¶ Secūdo. nam aer non calefit per motum nisi ante moneat. & diuidat. & fricat. & tunc cum anteqz sit motus & diuisus resistat graui descendenti resistentia eius nō est diminuta per eius calefactionem. ¶ Tertio homo ita velociter mouet manum suam sicut lapis mouetur versus principium sui motus. qd patet ex eo. qz penitens alterū manu. lederet enim plus qd faceret ille lapis cadens prope principium sui motus. & cum homo sic mouēdo aerem non calefaceret aerem sensibilibiter. qz vtiqz pereret calefactionem. ergo similiter ille lapis saltem circa principium casus non ita sensibilibiter calefacit aerem. qd ex hoc deberet apparere tanta & ita manifesta velocitatio. ¶ Secūda opinio imaginatur qd locus naturalis est tanqz finis appetitū a corpore qd naturaliter mouet ad ipsum. & ideo qd mobile per suum motum propinquius efficitur suo loco naturali tanto intensius & cum maiori conatu mouet se ad suū locum. & ppter hoc in fine mouetur velocius qm in principio. ad similitudinē hominis boni qui quanto efficitur melior tanto cum maiori conatu nititur ad felicitatem seu ad vltaz cōtemplatiuā que est finis hominis. ¶ Sed breuiter illud non valet. qz cum appetitus sit ratione carētie. corpus naturale plus distans a suo loco naturali plus deberet appetere suum locum naturalem. & sic magis in principio velocius deberet moueri qm in fine. ¶ Secūdo. naz incipiat aliquis lapis cadere de alto loco vsqz ad terram. & alter lapis cōsimilis incipiat cadere de basso loco vsqz ad terram. tunc isti lapides quando essent ad spatium pedale ppe terram deberent eque velociter moueri. qd tamen est falsum. naz ille qui diutius est motus velocius mouet. ¶ Probatio cōsequētie. naz sicut dicta opinionem. tūc isti lapides cū sint cōsimiles in granitate & equalit distantes a loco eorū naturali equalē haberent appetitū essendi in suis locis naturalibus. & cum talis appetitus sit causa velocioris motus sicut dicit opinio. vtiqz tunc isti lapides deberēt eque velociter vltimus descendere. ¶ Tertio. nam tunc difficultus ēēt tenere vnum lapidem prope terrā qd eūdem magis distans a terra. hoc est falsum. psequētia probat. ex eo qd dicta opinio imaginatur graue maiore habere appetitū & inclinationē essendi in suo loco naturali quando est ppe suū locū qm qd est magis distans. ¶ Quarto. si a valde alto descēdat lapis per spatium decem pedū: & ibi inueniēs obstaculū qescat. & lapis cōsimilis de basso etiā descēdat per spatium decem pedum ad terrā. vnus illorū motū non percipietur velocior qm alter. licet vnus illorū sit propinquior suo loco naturali qm alter. ¶ Cōcludo ergo qd non ex maiori propinquitate ad locum nālez sunt motus grauiū & leniūz nāles velociorē. ppter hoc qd tūc talia corpora sūt pingiora suo fini & plus appetunt

tentia illam finem. nec est simile de istis corporibus natura-
libus non cognitivis sui finis. et de homine tendente ad se-
licitatem qui sui finis est cognitions. **Tertia opinio** ima-
ginatur quod in loco naturali est quedam virtus alterativa vel
attractiva locati. et quod illa fortius trahit de prope quam de longe.
et quod propter hoc corpus naturale velocius movetur in fine cum
est propinquius suo loco naturali quam movebatur in principio
cum erat a suo loco naturali remotius. **Contra istam opi-**
nionem potest argui tribus ultimis rationibus quibus ar-
guebatur contra opinionem precedentem. **Et ultra hoc**
potest contra ipsam argui primo sic. si hoc esset verum sequeretur
quod motus corporum naturalium ad sua loca non esset na-
turalis sed violentus. hoc est falsum. **sequentia tenet.** ex eo
quod per dictam opinionem entia naturalia traherentur ad sua lo-
ca naturalia per virtutem existentes in ipso loco. modo tra-
ctus est quidam motus violentus. **Secundo.** sequitur quod
graviora tardius moverentur deorsum quam minus gravia.
sed hoc est falsum. **sequentia** probatur. nam graviora plus
resisterent virtuti trahenti. **Tertio** sequeretur quod corpora naturalia
non moverentur ad sua loca a quacumque distantia. quod est contra
Aristo. primo huius. probatur consequentia. quod illa virtus at-
tractiva non se extendere ad quacumque distantiam recte. sicut
neque magnes trahit ad se ferrum a quacumque distantia. propter
determinatam distantiam ad quam agit. ita neque virtus attractiva
traheret ad se locatum a quacumque distantia. et per consequens
ipsius locatum non a quacumque distantia moveretur ad suum locum.
Quarto. sequeretur quod non a quacumque distantia a suo lo-
co naturali ipsius grave inciperet moveri eque velociter ce-
teris paribus: quod est contra experientiam. **sequentia tenet** ex
eo quod virtus attractiva est fortior prope quam longe: ideo si aliquid
corpus naturale inciperet moveri prope suum locum naturale
velocius inciperet moveri quam si incepisset moveri remotius
a suo loco naturali. **Quarta opinio** imaginatur quod quanto gra-
ve plus descendit tanto minus videtur esse de resistentia sub
eo. scilicet de aere. ergo cum gravitas maneat. et resistentia
diminuat: motus continue plus et plus velocitatur. **Hic**
vult contra hoc arguitur primo. nam secundum hoc sequeretur quod
si duo gravia commixta caderent versus terram: unum a loco
alto sic quod haberet multum: de aere sub se. et aliud de loco
basso: sic quod modicum haberet de aere sub se. quod primum inci-
peret cadere tardius quam secundum. hoc est falsum. quod eque ve-
lociter inciperet cadere deorsum. quod prope principia suorum
motuum eque fortiter lederent impedientem. **sequentia tenet**
per sic opinantes. **Secundo.** quod non est verum quod ille minor
aer in predicto casu minus resistat: quod quando lapis est prope
terram adhuc est tantus aer lateralis sicut si esset remotior
a terra. et ideo ita difficile est quod aer divisus cedat. et fugiat
lateraliter sicut erat quando lapis erat remotior. et cum hoc
eque difficile vel difficultus est quando lapis est prope ter-
ram quod aer sub eo cadat in directum. quod terra obviat que for-
tius resistit quam aer. **Tertio** quod gravi in descendendo vel
resistit totus aer qui est sub ipso una cum terra. vel aer solus
si dicatur primum tunc nullum grave sicut esset vnus lapis
magnus. vel aliquid tale descenderet. propter hoc quod tunc
resistentia esset maior quam potentia motiva illius gravis. si autem
dicatur quod solus aer resistat. tunc sequeretur quod illud grave
intenderet motum suum usque ad gradum velocitatis infinitum.
ex eo quod resistentia talis diminueretur usque ad non gradum.
ex eo quod illud grave in fine motus non habet aliquid sub se
de aere resistere. **Quinta opinio** vult quod talis velocitatio
fiat per aerem insequentem vel aquam vel aliquid aliud medium.
et imaginatur sic quod post ipsius grave descendens ipse aer ra-
rescit insequendo ipsum grave descendens. ne fiat vacuum
sibi ubi erat grave. et quod tali pulsu aeris et motu ignat ipsius
grave et velocitatur in descendendo. **Istud non valet.** nam
secundum hoc illud quod esset late figure ceteris paribus magis ve-
locitaretur in descendendo. cuius oppositum docet experi-
entia probatur consequentia. quod plus de aere insequitur ipsius.
Secundo sunt due sere equales: una de plumbo alia de
ligno. tunc motus sere plumbee cum hoc quod est velocior
semper magis velocitatur quam motus sere lignee. et tamen
equaliter de aere insequitur utranque. ergo insecutio talia

ipsius aeris non videtur esse talis velocitatis causa.
Tertio quia si talis sere descendens transeat per foram
men: et statim foramen recludatur. ita quod aer insequens
detineatur. non minus motus velocitabitur. ideo talem ve-
locitatem non facit aer insequens. **Quarto.** nam aer
inferius per descensum gravis condensatus plus vide-
tur resistere et impedire velocitatem. quam aer superius rare-
factus et insequens videatur innare. vel saltem tantum.
Quinto. nam secundum talem imaginationem grave in spe-
ra ignis minus deberet suum motum intendere. quod ta-
men est falsum. consequentia tenet ex hoc quod in descensu
gravis in sere ignis ipse ignis existens super grave descen-
dens minus insequeretur ipsius grave descendens. postquam
ignis est magis levis. et nature levis repugnat descendere
descensum alicuius gravis insequendo. **Sexta opinio**
premittit sicut in his que scinduntur ubi divisio precedit di-
videns. sicut patet in quibusdam ignis cum dividuntur se-
cundum longum facilius est continuare divisionem quam in-
cipere. ita in proposito licet divisio aeris non precedat ipsius
grave. quia tunc esset vacuum. tamen propter hoc quod aer
subiectus recedit ad latera fit ibi quedam rarefactio. que
precedit ipsum grave. et ex hoc continue movetur veloci-
us et facilius. **Sed ista opinio non valet.** quia aer dire-
cte sub gravi magis condensatur quam rarefiat. et illud pa-
tet bene in simili. si motus fiat per lutum vel aliquid tale
cuius condensatio esset sensibilis. **Secundo.** nam ex
ista causa non potest reddi ratio aliorum apparentium
accidentium ex descensu gravis. sicut quod grave descenden-
do aliquando reflectitur cum invenit obstaculum. et simili-
liter cum plumbum appensum chorde descendit e converso
reflectitur. hominum enim cause non possunt reddi iuxta pre-
dictam opinionem. **Tertio.** nec exemplum eorum: de
lignis est ad propositum. quia talis facilitas dividendi lignum
fit propter poros ordinatos in illo ligno secundum longum.
et quia non sunt sic ordinati ex transverso. non ita faciliter.
secundum transversum dividitur sicut secundum longum.
sed sic non est de aere. cuius non fit corpus scissibile. sicut pa-
tet quarto methuro:us.

Quantum ad tertium articulum est alia opinio
de causa velocitatis motus natu-
ralis in fine. et illam approbo. unde secundum istam opi-
nionem imaginandum est quod ipsum grave in suo motu ad
suam gravitatem naturalem acquirit sibi quandam impe-
tum seu gravitatem accidentalem. que inuat gravitatem
naturalem ad movendum ipsum grave velocius. et simili-
liter dicendum est de levitate. et secundum quod ipsum cor-
pus naturale movetur ditius et ditius. secundum hoc
sibi acquiritur maior et maior impetus. et secundum hoc
continue movetur velocius et velocius. nisi tamen hoc im-
pediretur per maiorem crescentiam ipsius resistentie quam est
impetus sic acquisitus. et imaginandum est quod sicut ille im-
petus acquiritur consequenter ad motum. ita consequen-
ter minoratur vel deficit ad minorationem. vel defectum
motus. **Et pro ista opinione experimentum habemus**
tale quod si mola fabri magna vel valde gravis velociter mo-
veretur motu verticali: quando cessares eam movere.
adhuc ipsa diu moveretur. quod non videtur esse nisi a quo-
dam impetu ab extrinseco sibi acquisito et impresso sibi a mo-
vente. tunc ulterius cum cessas movere illam molam con-
tinue diminuitur donec mola cessat a motu. propter hoc.
quia forma naturalis mole illius tendit ad oppositum.
Ita imaginandum est proportionaliter in proposito de
motu naturali corporis naturalis ad suum locum. **Et for-**
te si ista mola sic mota semper duraret sine aliqua dimi-
nutione vel alteratione. et non esset aliqua resistentia cor-
rumpens impetum talem sibi generatum mola ab illo im-
petu perpetuo moveretur. et sic si placeret possemus
imaginari quot non oportet ponere intelligentias monen-
tes orbis celestes. **¶** Potest enim dici quot quando dens
creavit speras celestes ipse incepit moveri unquamque ca-
rum sicut voluit. et sic ab ipetu que dedit eis adhuc mou-
tur. quod ille impetus sibi non corrumpitur nec diminuitur cum

non habeat ibi corruptens. postq̄ mobile non inclinatur ad oppositum. Tunc scdm istā opinionē possent poni conclusiones. **C** Prima est. q̄ cā velocitatis motus naturalis ē ipetus acquisitus in ipso mobili. qui cōsequenter acgrit ad talem motū naturalē. pbat in simili de molafabz q̄ post amotionē principalis momentis adhuc mouet. sed tūc nō videt̄ moveri nisi a quodā tali ipetu sibi ab extrinseco acquisito. Secundo pbat hoc a simili de hoīe corrente. qui postq̄ incepit currere & cōcurrit bene velociter non p̄t se bene arestare quando vult. q̄ non videt̄ eē nisi ppter talē impetū in ipso acquisitū qui adhuc vltterius inclinatur ad motum. Secundo istā opinionē posset reddi causa quare grane cum fortiter descendit & inuenit resistentiā reflectit̄ versus partem a qua venit. Unde huius causa est. nam grane in descensu acgrit sibi talē impetū qui non subito corrupit̄. & ideo cū inuenit obstaculū ille ipetus nondū corruptus inclinatur ad motum nō potēs ipm mouere vltterius deorsum moaet ipm eōnter so sursam. tam dū q̄ ille ipetus corrupit̄. **C** Tertia illud etiā diceret̄ q̄ si terra eēt pforata totalit̄. & per illud foramē descenderet vnū grane bñ velociter versus centrū. tūc qñ mediū granitatis illius corpis descēditis eēt mediūz mūdū illud corpus adhuc vltterius moueret̄ versus aliam partē celli ppter ipetū nondū in ipso corruptum. & in sic ascēderet. & in tali descensu iterū acgreret sibi quēdā parū impetum quo iterū moueret̄ vltra centrū. & illo ipetu corrupto iterū descēderet. & sic moueret̄ circa centrū turbādo tā dū q̄ nō amplius in eo eēt talis ipetus. & tunc quiesceret. **C** Secūda cōclusio. ois motus nālis localis qui fit in medio vniformi velocior ē in fine q̄ in principio. probat̄. ex eo q̄ resistentia manet eadē p̄ hypothēsīm cū mediū sit vniforme & potentia motiua angez. s. per impetū acquisitū qui ipm iuuat ad motū. per pcedentē cōclusionē. **C** Tertia cōclusio. si aliquis motus alicui⁹ mixtū fieret in vacuo. vbi fuit locus naturalis alicuius elemētū talis motus eēt velocior in fine q̄ in principio. pbat̄ iterum. qz resistentia manente eadē. s. resistentia in infeca potentia motiua intēdit̄ p̄ ipetū qui ibi acquirit̄. **C** Quarta cōclusio. mediū in quo fieret mot⁹ p̄t sic disponi q̄ mobile simplex moueret̄ in ipso eque velocius p̄t se in fine sicut in principio. p̄ hoc si mediū eēt difforme in resistentia & inferius plus resisteret q̄ superius in tāto in quāto posset innare talis impetus acquisitus ad intentionem velocitatis ipsius motus. in tali enī casu motus grātis per totū mediū esset vniformis. & quod plas ē. mediū posset sic disponi q̄ motus naturalis factus ī ipso in fine eēt tardior q̄ in principio. p̄ hoc si mediū inferius eēt plus resistentis q̄ superius. in tanto q̄ illa resistentia eēt maior q̄ tū ad remittendum motum q̄ esset impetus acquisitus q̄ tū ad intendendum motum. **C** Quinta cōclusio. mobile p̄t sic disponi q̄ in fine sui motus naturalis moueretur tardius q̄ in principio. istam conclusionem sufficienter probauit tertia ratio facta ante oppositum. Sed verū est q̄ nō totus ista motus fieret in medio vniformi. sed difformi. **C** Sexta cōclusio. mobile potest sic disponi q̄ velocius moueretur in pleno q̄ in vacuo. p̄. nam sit vnū mobile cōpositū ex duobus gradibus aeris. & quatuor terre. & sit spera ignis plena & totū residuū vacuum. tūc illud mixtū cū descenderet in igne resisteret sicut vnū. vbi gratia. tam aer q̄ terra traherent ipsum deorsum. quādo autem illud mixtum veniret ad vacuum vbi prius erat nālis locus aque. aer laz in ciperet resistere terre trahēt deorsum. & sic illud descēderet a p̄p̄tione quatuor ad duo in vacuo. vbi prius erat locus naturalis aque. qd prius in pleno p̄ta in igne descēdebat a p̄p̄tione sex ad vnū. que ē maior q̄ p̄p̄tione quatuor ad duo. & per consequens illud mixtum velocius descēdebat in pleno vt in igne. quia ex maiorē p̄p̄tione q̄ in vacuo. Ista ratio supponit q̄ a corpore naturali in vacuo circumscribatur appetitus ille generalis corporum quo appetunt replere vacuum. vltter⁹ supponit q̄ corpora naturalia grātia & leuia appetunt manere in vacuo vbi prius fuerat locus naturalis talium corporū. **C** Tertia istā opinionem obuiatur contra talē impetum. **P**rimo quid generet talē

impetum in motu naturali ipsius corporis. **S**ecūdo dubitatur a quo corruptatur ille impetus. tertio dubitatur que res sit talis impetus. **C** Ad primum dico q̄ talem ipetum generat forma subalis mobilis mediāte motu. **C** Ad scd̄ dico q̄ talis ipetus corruptitur per absentia cōseruantis. p̄ta motus & inclinationem ipsius mobilis ad getē. recte sicut lumē in medio corruptit̄. per remotionē & absentia corpis luminosi. **C** Ad tertium dico q̄ est quēdā qualitas de scda specie qualitatis. est. n. quedam habitas & facilitas ad motū. **C** Deinde dubitatur cōtra secundam cōclusionem. nā dicunt auctores de p̄cedētibz. q̄ q̄to allq̄ pl⁹ distat a centro tanto est grātius secundum situz. ex quo videtur sequi q̄ grane in principio sui motus quādo multuz distat a centro velocius debeat moueri: cum tūc sit grātius & leuius. ex quo motus calefacit. ergo continue videtur moueri tardius & tardius. **C** Ad ista ambo simul dico. q̄ acgritur ibi plus de impetu in continuatione mot⁹. qui p̄t facit ad intensiōem motus in fine. q̄ poterat facere illa grātias secundum sitam in principio & etiam q̄ posset impedire tanta leuitas quanta ibi acquiritur ex caliditate ibi causata per motum.

Ad rationes **A**d primā dico q̄ illud qd dicitur est intelligit̄ de motu naturali locali & recto. & nō circulari. per hoc etiam soluit̄ secundā rō. qz intelligitur de motu locali & nō de alijs motibus. **C** Ad tertiam. illa vadit p̄ vna conclusionē posita. **C** Ad quartā. illa ē vadit p̄ vna cōclusiōe posita. **C** Ad quintam. nego q̄ continue maneat eadē p̄p̄tione potentie mouētis ad resistentiā. nā per appōnē talis ipetus potentia motiua p̄tinue intenditur. **C** Ad sextā. negatur consequentia. qz sicut dictum est in vna conclusionē medium potest sic disponi q̄ motus naturalis in ipso maneret per totum regulāris. **C** Ad septimam. concedo q̄ tale grane haberet potentiam infinitā. concedo etiam q̄ non haberet potentiam infinitam. quia aliquod graue distare per distantiam infinitam a centro est impossibile. ad impossibile autem sequitur qd̄. **C** Ad octauam. illa bene probat q̄ motus naturalis nō intenditur in fine capiendo finem quando motus desinit eē cum. hoc tamen stat q̄ bene intenditur in fine. i. versus finem. Et sic est finis qd̄nis.

In his enim que de subius plures iam rationes conuenerunt in vnum & c. Textu commēti trigesimiquinti.

Questio XV.

Etatum p̄p̄ositorum erat. vtrum sperere celestes sicut sūt sperere planetarum pluribus moueantur motibus. s. ab oriente in occidentem motu diurno. & ab occidente in orientem motu proprio. Et ar. primo. q̄ non. nam tales diuersi motus vel essent eque sortes & eque veloces. vel vnus eēt velocior: & alter tardior. si essent eque veloces. tūc p̄tinue planete manerent in eodem situ & aspectu ad nos. sed hoc est falsum. consequentia probatur a sili. nam si aliqua musica ascendat super aliq̄ lanceam aliqua velocitate. & lancea interlin descendat p̄cise equali velocitate. musica non mutabit situz nec aspectum ad aliquod quiescens. sed continue hēbit se simili modo & non aliter ad tale quiescens. similiter esset de homine qui moueretur in nauī ita velociter ad vnā partem sicut nauis moueretur ad aliam. **S**icutem dicatur q̄ motus iporum orbium planetarum quozus aliqui sunt ad vnā partem & aliqui ad aliam. sic se habent q̄ vnus est velocior. alio. capiam ergo speram solis. & quero vtrum velocius moueatur ab oriente in occidentem motu diurno vel velocius ab occidente in orientem motu proprio. **S**i dicatur primum. tūc non moueretur nisi motu diurno. probatur sic in simili de musica mota super lanceam. nāz si descensus lācee sit velocior. musica non dicitur ascendere. sed descendere solum. aliter enim idēz simul moueret̄ motibus & trahēs. **S**i at motus proprius sperere solis esset

velocior motu diurno eiusdem. tunc propter consistentem rationem non diceretur moveri ut videtur nisi motu proprio. quod tamen est falsum. Et confirmatur hoc. nam spera solis quasi omni die naturali facit unam revolutionem. motu diurno. ubi in uno integro anno non facit unam revolutionem motu proprio. ergo non potest dici quod motus proprius spera solis sit velocior motu diurno eiusdem. Secundo ipse est idem simul moveri pluribus motibus localibus. ergo quod falsum. prima etiam probatur quod impossibile est idem corpus simul ad diversa loca videtur etiam quod ipse sit idem in corpore simul. et eque primo moveri ad diversa loca. sed si movetur ad diversa loca. prius tamen movetur ad unum et postea ad alium. Tertio si quod est vera sequeretur quod unus illorum motuum esset tali orbi naturalis. et alter violentus. et sic ille alter non dicitur duraret in tali orbe: cum nullus violentus diu duraret. primo huiusmodi. sed prima est falsum. nam omnibus motibus quod nunc sunt in celo spiritus philosophi erant in eodem. et semper erunt superposita eternitate mundi. prima probatur ex eo quod ostensum est primo huiusmodi unum corporis simplicis non esse nisi unum motum naturalem simplicem. cum ergo spera celestes sint corpora naturalia simplicia. neutra eorum habebit plus quam unum motum sibi naturale simplicem. et ideo si alius alter ei inest. videtur ei inesse violentus.

Oppositum vult Ari. in 1^a. et sicut oppositum volunt ptolemaeus et alii astrologi quod plures. In ista questione primo recitanda est una opinio de qua supra est probatio. Secundo respondendum est ad questum.

Quantum ad primum sciendum est quod erat una opinio. scilicet alpetbragi. quod omnes orbis celestes moverentur ab oriente in occidentem. et quod nullus orbium celestium movetur ab occidentem in orientem. sed orbis planetarum ab orientem ad occidentem minus moverentur super aliis polis quam primum mobile et cum hoc non facerent completas circulations in die naturali sicut facit primum mobile. unde imaginabatur quod in die naturali mobile faceret unam completam revolutionem super polos mundi ab orientem in occidentem. et quod interim etiam orbis planetarum moverentur ab orientem in occidentem. super aliis tamen polis. suos motus incurtant do tantum quod orbis saturni in die naturali tantum deficit quod non facit unam completam circuitionem quod in triginta vel tredecim annis facit unam revolutionem minus quam primum mobile. sed orbis iouis. quod est remotior a primo mobili plus deficit in die naturali quam non faciat unam completam circuitionem. tantum quod in minor tempore quam saturnus facit una revolutione minus quam primum mobile. et proportionate suo modo dicitur orbis martis. et alii orbibus planetarum. unde motus solis ab orientem in occidentem tantum incurtat a motu primi mobilis quod in uno anno facit unam revolutionem minus quam primum mobile. sed orbis lune quod est infimus orbium planetarum et maxime distans a primo mobili. in tantum incurtat in suo motu ab orientem in occidentem quod in uno mense facit unam circuitionem minus quam primum mobile. ita quod ille imaginatur quod si quod orbis planetarum plus distans a primo mobili sicut in hoc plures suos motus ab orientem in occidentem incurtat. propter hoc quod omnis virtus finita ab aliquo agente derivata fortior est propinqua quam remota. et ideo orbis propinquiores orbi primo velocius ab orientem ad occidentem moventur et remotiores tardi. et vltimi dicitur quod propter huiusmodi incurtationem appet sensui quod orbis planetarum moveantur huiusmodi motu primo mobili. et declarat hoc exemplo nam cum duo homines moventur non eque velociter ad idem ubi ubi alicuius loci distans quod tardior ad ubi huiusmodi moveatur a quo velocior recedere dignoscitur. Sed brevis ista opinio est huiusmodi opinio ptolemaei. et omnium astrologorum. et potest huiusmodi argui duobus rationibus. Prima est si non esset in motibus orbium nisi orbita incurtationis tunc venus et mercurius celestis temporibus deberent esse oppositi radijs solis. quod nunquam visus est. vel. n. sunt sub radijs solaribus vel sunt vespertini vel matutini. unde sicut in almagestum in libro suo triginta dicitur. dicitur quod octo gradus. et mercurius p. 26. Secunda ratio. nam tunc sicut in proportionem distantie orbium planetarum a primo mobili deberet esse proportio incurtationis. quod falsum est. cum sol venus. et mercurius in suis deferentibus quasi equaliter moveantur.

luna ante multum inequaliter. cum tamen mercurius sequatur in medietate. **Quantum** ad secundum sciendum est quod aliquid moveri simul pluribus motibus circularibus potest intelligi duobus modis. uno modo super eisdem polis alio modo super diversis polis. sic quod uno motu aliquid quod mobile moveatur super aliquibus polis. et alio motu super alijs. Tunc sit prima conclusio impossibile est eundem orbem moveri ab orientem in occidentem et cum hoc ab occidentem in orientem super eisdem polis. istam conclusionem sufficienter probant prima et secunda rationes posite ante oppositum. Secunda conclusio. orbis planetarum moventur ab orientem in occidentem super polis mundi. et cum hoc ab occidentem versus orientem. super alijs tamen polis. Probatur. Primo quod moveantur ab orientem ad occidentem notum est ad experientiam. sed secunda pars probatur. quod nos videmus quod si aliquis planeta modo est in ariete postea est in tauri. et postea in signo geminorum. et sic de alijs signis zodiaci. sed hoc non potest salvari nisi per motum planetarum ad orientem vel per incurtationem suorum motuum ab orientem in occidentem. si dicatur primum cum hoc non possit salvari. super eisdem polis super quibus moventur ab orientem in occidentem per precedentem conclusionem. sed hoc fit super alijs polis. et hoc dicitur secunda pars conclusionis. si autem diceretur quod hoc posset salvari per incurtationem motus planetarum ab orientem in occidentem. hoc non valet sicut in primo articulo. ex hoc primo ratio ad questionem. scilicet quod orbis planetarum simul et semel moventur pluribus motibus. scilicet ab orientem in occidentem per meridiem. et ab occidentem etiam per meridiem in orientem. sed tamen super alijs et alijs polis. Sed sciendum est quod isti motus non pueniunt ab eadem intelligentia. Sed imaginanda est quod orbis planetarum moventur ab orientem in occidentem ex influenza quam recipiunt a primo mobili. et cum hoc quilibet orbis planetarum habet intelligentiam sibi appropriatam que moventur ipsi ab occidentem in orientem. et ille motus est illi orbi proprius.

Ad rationes Prima et secunda vadit per prima rationem secunda articuli. Ad tertiam dico quod non oportet quod si alicui mobili insunt plures motus locales. quod si unum illorum sit ei naturalis quod alter sit ei violentus. sed sufficit quod ei insit propter naturam. Et sic est finis questionis.

Manifestum autem ex his quoniam et dicere fieri laterum armoniam tanquam consonantibus factis sonis. leuiter quidem dictum est. et superflue a dicentibus etc. Textu comenti quinquagesimi secundum.

Questio XVI.

Quoniam propositum erat utrum corpora celestia suis motibus causarent sonum. et videtur quod sic. quod sunt corpora magna et solida non condensabilia nec rarefactibilia. ergo configuratione eorum admittunt per suum motum videtur causare sonum quod sic videmus fieri in alijs corporibus. Secundo quod ex motu violento corporum solidorum causatur sonus. modo primum mobile videtur violenter rapere secum orbis planetarum. ergo ex tali violentia videtur causari sonus. Tertio. nam videmus hic inferius quod corpora velociter mota causant sonum sicut patet de virga velociter percussa ad aerem. sed quod celum velocissime movetur videtur vltis suo motu causare sonum. Quarto arg. ad idem auctoritate antiquorum qui tale sonum vocant musicam mundanam.

Oppositum vult Ari. et commentator sciendum huiusmodi. In ista questione ne primo vidende sunt de hoc opiniones antiquorum. Secundo respondendum est ad questionem secundam intentionem Aristotelis.

Quantum ad primum sciendum est quod de ista questione fuit una opinio sic dicit Ari. in 1^a. quod corpora celestia carent armonia suo motu. et hoc posuerunt multi philosophi. sicut est pythagoras. plato. tullius. macrobius. et probatur hoc rationibus ante oppositum positis. vbi dicit macrobius quod secundum hoc theologi illius temporis posuerunt novum musas ita quod octava erat celum stellarum. et alie erant septem orbis

planetarum. et nona aggregati ex illis orbibus continetur totam illam consonantiam. C Secdo de hoc dixit plato q in singulis celestibus orbibus site sunt syrenes. i. decantationes laudis dei. unde syren grece idem est qd deo canens latine. C Tertio de hoc dixit pythagoras et tullius volentes reddere causam quare anima delectatur in musica. dicunt q hoc est ideo. qz anima originem sumptit ex celo. vbi est musica. et ideo delectatur in musica qz tunc quodam modo rememoratur de illa musica celesti dulcissima. C Quarto dicunt quidam q de orbibus celestibus dictum est illud. s. qd scribitur. In omnem terram exiit sonus eorum. et qm dicebatur istis bonis antiquis patribus cur no audimus talem sonum musicam et armoniam que faciunt corpora celestia suo motu dicerent q pp consuetudinem illum sonum no percipim? recte. sicut fabri pp consuetudinem audiendi sonus malleorum illum sonum non ita percipiunt sicut no assueti. qd pz. qz no obstante tali sono fabri loquuntur ad invicem. nec impediuntur per tale sonum. q tamen no esset de alijs q no essent affecti huiusmodi audire sonum. sicut sic est de illis qui morantur circa strepitum aquarum. illi et pp consuetudinem audiendi illum sonum non sic indicant de eo nec sic impediuntur p ipsum quoadmodum faciunt illi qui talem sonum audire no snt assueti. C Aliter posset dici supponendo q sonus est quedam qualitas in corporibus sonantibus et no qualitas existens in aere medio. qz si esset qualitas realis existens in medio. tunc penetraret ad sensum et superponeretur auditui et non fieret sensatio. et ideo sicut dicimus de colore q est qualitas no existens in medio reali. sed multiplicat speciem suam et similitudinem vsqz ad visum. et sic videretur. ita dicendum de sono q est qualitas existens in corporibus sonantibus. et non audiretur nisi per speciem eius multiplicatam per medium vsqz ad auditum. C Secudo supponeret q sicut ad hoc q spes colorum multiplicatur in medio requirit lame existens in medio tanqz dispositio disponens medium ad recipiendum spes visibiles sic ad hoc q sonus multiplicet spem suam per medium requiritur q aer circumfuset corpora sonantia. et sit tremibilis ad hoc q per spem possit multiplicari species soni. et tunc dicerent q in corporibus celestibus est sonus. sed no audiretur. propter hoc q aer contiguus ipsis no tremit. et ideo spes illius soni no multiplicatur per ipsos vsqz ad nos Qd aer contiguus eis non tremit. pz. qz ipsa motu no movent aerem motu saltem tremoris. C Contra ista opinio nem licet non possit demonstrari. tamen contra ipsam pot argui taliter qualiter. Primo qz si corpora celestia facerent tale sonum. ille vitiz varietaretur sicut velocitates et tarditates in corporibus celestibus variantur. et si sic vitiz sonus qui modo esset talis qualis sonus precedens no erat: a nobis deberet percipi ex eo q audire tale no essentus assueti. C 2o qz huius percipiuntur sonos minores. ergo magis debemus percipere illos. C Tertio. qz talis sonus est ita magnus q destrueret oia ista hic inferius. C Quarto maxime destrueret organum auditus. cu excellens sensibile corruptum pat sensus imo bene minores soni qz eent illi sunt destructivi organum auditus. ergo magis illi. C Quinto arguitur contra ideoz ex causis soni. qz ibi no fit violenta fricatio. ex eo q corpora celestia sunt simpliciter plana et leuia. et tñ violenta fricatio requiritur ad hoc q corpora suo motu causent sonum.

Quantum ad scdm pono vnicam conclusionem nisi/alem ad qone fm opinionem arti. q corpora celestia in mundo no faciunt sonum. probatur. nam frustra est ibi talis sonus. ex quo toto tpe eterno tal son? no au dret. pbat etia p rones improbant es opinioez recitatum. **Tunc** ad rones. ad prima dico q licet corpora celestia sint corpora magna et solida. tamen non est ibi aliqua percussio vel expulsio aeris que requiritur ad sonum Et si dicatur q talis expulsio aeris solum requiritur ad multiplicandum spem et non ad generationem soni. hoc no valet. qz sic ego possum dicere consimili ratione q in quolibet corpore quiescente esset sonus sed non audiretur. qz tale corpus quiescens non moueret aerem prope se motu tremoris qui quidem tremor requiritur ad hoc q sonus audiat per speciem suam multiplicatam per aerem sic tremens.

C Ad secundam nego q vnus orbis rapit violenter alius unde ibi non est aliquis raptus vnus orbis per alium. ex eo q corpora celestia sunt leuia fm eoz superficies in tantum q ibi deficit illud quo vnus orbis posset se tenere ad alium quo vnus raperet alium. C Ad tertiam dico q verum est q motus propter sui velocitatem causet sonum. dumtamen ibi etiam adsint alia requisita ad generationem soni. sicut fricatio aeris. expulsio et consimilia: sed illa deficient in motu corporum celestium. C Ad quarta dico q illi boni antiqui pres fuerit illi opiniois. arti. autem fuit alterius. Et sic finis questionis.

Celeriores enim eum maioris circuli velocitatem rationabile eorum qui circa idem centrum colloca toruz: sicut enim in aliis maius corpus velocius fertur propria latatione: sic et in circularibus et cetera. Textu pmentis quadragesimi sexti.

Questio xvii. ecimum

ppositorum erat. vtrum orbibus inferiores planetarum velocius debeant moueri motibus proprijs qz orbis superiores. vt verbi gratia orbis iouis velocius debeat moueri motu proprio qz orbis saturni. et orbis martis velocius qz orbis iouis. et sic consequenter. Et arguitur primo q no. na primus mobilis. s. orbis supremus velocissime mouetur motu proprio. s. ab oriente in occidentem super polos mundi. qd no est nisi velocissime moueri seu velociter moueri argueret perfectiores in orbibus celestibus. Tunc sic. quanto orbis sunt superiores tanto sunt nobiliores. et quanto sunt nobiliores tanto velocius debent moueri motibus proprijs. ergo orbis planetarum superiores velocius debent moueri motibus proprijs qz orbis inferiores. et per hanc orbis saturni velocius mouet vel deberet moueri motu proprio qz orbis iouis. cuius oppositum querit questio. C Secdo de orbibus celestibus. vsqz est imaginandum proportionaliter sicut de corporibus infra speram lune. sed sic est de corporibus infra speram lune. q maiora velocius mouentur. patet hoc. nam equus velocius mouetur qz formica. et magnus lapis velocius mouetur vel descendit qz parvus. ergo similiter videt q orbis maiores debeant moueri velocius. sed hi sunt orbis superiores ergo et cetera. C Tertio spera mercurij et veneris sunt inferiores spera solis. et tamen non mouentur velocius. nam ille tres spera equate ipsas apponunt ad perficiendum suas circulationes. s. vnum annum. ergo non est vlt verum q orbis inferiores velocius mouet motibus proprijs q superiores.

Oppositum vult Aristo. et alij astrologi. qui dicunt saturnum complere suam circulationem motu proprio in longiori tempore qz iupiter et iupiter in longiori tempore qz mars. et mars in longiori tempore qz sol. ex quo sequitur q spera superiores velocius complent suas circulationes qz superiores. cum iupiter sit sub saturno. et mars sub ioue. et sol sub marte. C Pro ista questione sit prima conclusio ista. q ista pna non valet. orbis iouis citius perficit suam circulationem qz orbis saturni ergo orbis iouis velocius mouetur qz orbis saturni. pbatur ex eo q penes aliud mensurat et cognoscit velocitas circuitiois et penes aliud velocitas motus. unde si orbis saturni qz tñ ad suam magnitudinem haberet se in eadem pportione ad magnitudinem orbis iouis in qua se hz ipsi in quo saturnus facit vnam circulationem ad ipsi in quo iupiter facit vna. iupiter posset suam circulationem facere in minori tpe qz saturnus. et tamen eque velociter mouerent. vel ad huc iupiter tardius moueret saturno. nam si iupiter duas faceret circulationes iteri q saturnus faceret vna. ad huc iupiter non transiret de spacio sicut saturnus in faciendo vnam. et ideo bene stat orbis planetarum inequaliter circuire centz motibus proprijs. et tamen eque velociter moueri. vel ad huc orbem illum velocius moueri qui tardius complet suam circulationem et id magna est differentia inter moueri velocius. et circuire velocius. nam ptes circūferētiales alicuius circuli moti circa

centrum suū quiescens mouentur velocius q̄ partes cen-
trales. ⁊ tamē non circūnt velocius. **C**Secūda cōclusio. ali
qui orbes inferiores aliquibus orbibus superioribus velo-
cius complent suas circuitiōnes motibus proprijs. p̄z nam
docet experientia iouē citius circūire centrū mundi eundo
de signo in signum q̄ saturnum. ⁊ mars circuit citi⁹ ioue. ⁊
sol citius marte. ⁊ luna citius sole. **C**Tertia cōclusio. non
oꝝ q̄ quāto orbes planetarū sunt inferiores tanto velocius
cōpleant suas circuitiōnes. ⁊ semper intelligit̄ de motibus
proprijs. p̄z de venere ⁊ de mercurio qui sunt inferiores so-
le. ⁊ tamen non cōplēt suas circuitiōnes tardius. ⁊ si modū
cōtardius vel velocius. hoc tamen non est secundū illam
proportionem secundūz quā sunt inferiores. **C**Sed in xta
istam probationem est sciendum q̄ aliqui posuerunt so-
lem ⁊ mercurium ⁊ venere in eodem orbe. sed diuersi-
tates apparentes in eorū motibus saluabāt ex hoc q̄ po-
suerunt solem non habere epicyclum in illo orbe. sed mer-
curiū habere vnum epicyclum. ⁊ venere vnum alium.
CSed contra istud. q̄ venus sit sub sole ⁊ mercurius sit
sub venere arguitur p̄tio. q̄ cum sol sit sors calorū ⁊ lumi-
nis ⁊ regula omnium planetarū ad modum cordis de-
bet esse in medio eorū. ⁊ hec ē sūa ptbolemei ⁊ afraga-
ni ceterorūq; exptorū in astrologia. **C**Secūdo q̄ maior di-
uersitas aspectus reperitur in mercurio q̄ in venere. ⁊ ma-
ior in venere q̄ in sole. ⁊ hoc ipsis se habētibus vniformi-
ter ad zenith capitis ⁊ ad quēlibet p̄ctū orizontis. Ubi autē
ceteris paribus maior est aspectus diuersitas ibi est maior
ad terrā propinquitas. **C**De ea at̄ quare orbes inferiores
orbibus superioribus suas cōplēt circuitiōnes velocius sūt
opiniones. **C**Prima est opinio que imaginatur q̄ hoc sit
p̄pter maioritātē resistentiē. Unde q̄ orbes planetarū mo-
uentur p̄tibus motibus. s. motu diurno ⁊ motu in obliquo
circulo. ⁊ q̄ motus diurnus maior ē bz virtutes in orbib⁹
superioribus q̄ inferioribus. id magis retardat motū orbi-
um superiorū q̄ inferiorū. ⁊ maiore in ibi facit resistentiam
q̄ facit in orbibus inferioribus. p̄pter hoc q̄ motus diur-
nus ⁊ motus orbium planetarū in obliquo circulo sunt ad
diuersas d̄tias pōnis q̄ autē motus diurnus maiorem fa-
ciat resistentiā in orbibus planetarū superioribus q̄ inferio-
ribus. vñ eē eo q̄ orbes planetarū superiores sunt propin-
quiores p̄tio mobili q̄ ex se mouetur motu diurno ⁊ suo
motu mouet alios orbes inferiores cōsimili motu. **C**Sz
breuiter istud non pōt stare quia in celo nō est aliqua talis
resistentia seu impedimentum. nā illa esset rōne contrarie-
tatis vel p̄trarie inclinātionis. inō in celo nō videt̄ esse talis
p̄trarietas. Et ex alio. nā prius probatum ē motū circulari
nō esse aliū motū contrariū. ⁊ per p̄ns motus diurn⁹ mo-
tū planetarū in obliquo circulo nō est contrariū. nec re-
sistens nec ipedens aliquo inō motū planetarū propriūz.
CAlia opinio imaginat̄ q̄ causa quare orbes planetarū
superiores tardius cōplēt suas circuitiōnes est p̄pter ma-
gnitudinem orbū. Unde nō obstāte q̄ intelligentiē orbū
superiorū sunt maioris virtutis ⁊ maioris p̄fectionis q̄ in-
telligentiē orbū inferiorū. tñ q̄a habēt reuoluerē orbes mul-
to maiores q̄ sint orbes planetarū inferiorū inde est q̄ re-
uoluit eos tardius. verbī gratia. intelligentiā orbis saturni
est multum maioris p̄fectionis q̄ intelligentiā orbis lūe.
Et ideo bene concederem si orbis saturni eēt ita parūns si-
cut orbis lūe q̄ sua intelligentiā multum citius ipsam re-
uolueret q̄ reuolueret orbis lūe. Et etiā si orbis saturni
haberet cōsimilem proportionem in magnitudine ad or-
bem lūe qualem habet proportionem intelligentiā orbis
saturni in p̄fectione ad intelligentiā orbis lūe. tūc eā
velociter p̄fecte orbis saturni ⁊ orbis lūe reuoluerentur
Sed q̄a orbis saturni ad orbem lūe multo maiorē habet
proportionem in magnitudine q̄ habeat intelligentiā orbis
saturni ad intelligentiā orbis lūe in p̄fectione. inde est
q̄ multo tardius reuoluitur orbis saturni q̄ orbis lūe. ⁊
hoc motu proprio. non obstāte q̄ sua intelligentiā est ma-
ioris p̄fectionis q̄ intelligentiā orbis lūe. ita q̄ finaliter
ista opinio imaginatur causas questionis p̄positē. scilicet
q̄ vnus orbis planete reuoluitur tardius ⁊ alter velocius

esse determinatum excessum intelligentiarum inuicem in
vigore. cōbinando adiuicem magnitudines mobilitatē ⁊
velocitates circulationum. cum enim virtus intelligente
mouentis sic terminata ipsa non moueret quātūcūq; mo-
bile nec quacūq; velocitate licet nulla esset resistentia: qd
patet in simili de lucido finite potentie quod non illuminat
diaphanum in infinitum licet non sit resistentia in ipso dia-
phano. ita etiā in proposito imaginandum est. licet in orbi-
bus non sit resistentia ad intelligentiam mouentem. tamē
quia sunt finite potentie non mouent orbes quātūcūq;
magnos q̄tactūq; velocitate motu reuolūtionis ⁊ circū-
tionis. **C**De orbibus autem solis. veneris ⁊ mercurij. q̄
eque velociter reuolūntur. dico q̄ hoc est propter hoc q̄
ibi eadem est proportio p̄fectionis intelligentiarum adiu-
uicem. qualis est proportio magnitudinum suorum orbūz
adiuicem quos mouent. ita q̄ qualem proportionem ha-
bet orbis solis ad orbem veneris in magnitudine talem eti-
am proportionem habet intelligentiā orbis solis ad intelli-
gentiā orbis veneris in p̄fectione. ⁊ ideo ita cito sicut i-
telligentiā solis reuoluit suum orbem magnum. intelligentiā
veneris minoris p̄fectionis reuoluit suum orbem minoris
magnitudinis. ⁊ mercurius similiter suum. Sed quia
quantum ad alios orbes planetarum non est cōsimilis p̄-
positio p̄fectionis intelligentiarum adiuicem qualis est
proportio magnitudinum orbūz adiuicem. inde est q̄ il-
li orbes a suis intelligentijs dissimiliter reuolūntur.

Ad rationes prime due bene probant q̄ or-
bes planetarum superiorum
mouentur velocius q̄ inferiorum. sed propter hoc non oꝝ
q̄ reuolūntur ⁊ circūnt velocius. vnde si essent duo ho-
mines. s. sol. ⁊ p̄o. ⁊ sol. deberet circūire ecclesiam nostre
domine. ⁊ p̄o villam parisiensē. possibile esset p̄fones in
centuplo velocius moueri q̄ fortes. ⁊ tamen sol. citius cō-
pleret suam circuitiōnem q̄ p̄o De tertia ratione quid sit
dicendum p̄z ex q̄ōne. Et sic finitur questio.

CPaucioribus eniz sol ⁊ luna mouentur moti-
bus q̄ erraticorum astrorū quedam ⁊c. **Textu**
cōmēti sexagesimi. **Questio xviii.**

Ad decimum p̄positorū. erat
vtrū sol ⁊ luna pau-
cioribus debeant moueri motibus q̄ alij pla-
nete. Et arguitur primo q̄ non. q̄ naturalia
debent esse rationabiliter ordinata. ⁊ q̄ sup-
ma sphaera vno solo motu mouetur. rōnabile

est q̄ sphaera quanto sunt sibi propinquiores tanto paucior-
ribus moueantur motibus ⁊ ideo videtur q̄ sphaera imme-
diata post sup̄remam debeat moueri duobus motibus. ⁊
tertia tribus. ⁊ quarta quatuor. ⁊ sic vltimus. ⁊ si est sic
sphaera solis pluribus mouetur motibus q̄ sphaera martis. ⁊
similiter q̄ sphaera iouis. ⁊ sic vltimus ascendendo. istam ra-
tionem facit Aristo. in littera. **C**Secundo corpus nobiliss
plures debet habere operationes. vnde homo plures ha-
bet operationes q̄ brutum. ⁊ brutum plures q̄ planta. s. s
sol est nobilior planeta q̄ venus ⁊ mercurius. ergo etiam
debet habere plures mot⁹ q̄ habeat venus ⁊ mercurius.

Oppositum vult Aristote. ⁊ similiter astro-
logi.

De ista q̄ōne quantum ad q̄ est. non dubitat in
p̄posito. imo p̄supponit q̄ sol ⁊ luna pau-
cioribus mouentur motibus q̄ alij planete. hoc p̄supposi-
to dubitatur p̄ quid ita sit. Istam dubitationem nūc sol-
uere Ari. in ista: ⁊ est cōsilis dubitatio hūc. cum princeps
habeat paucā actōem quare qui sunt sibi propinqui sicut p̄-
positi vel balliū hnt valde multiplices actōes. ⁊ itez bar-
genes q̄ sunt remotius ab ip̄o hnt pauciores actōes. i hoc
n. nō vñ eē ordo p̄ueniēs. Et ita i celestib⁹. Cōstr dubitat
cū primū mobile habeat vnicam actionem siue vnicū mo-
tum. quō erit q̄ saturnus iuppiter ⁊ mars qui post sequū-
tur. habent plures ⁊ sol qui postea sequitur habet paucos
⁊ venus ⁊ mercurius qui solē sequūtur habēt p̄fes. ⁊ itez
luna habet paucos. hoc videtur esse valde mirabile cū nō

appareat hic aliqua ordinatio. Aristo. soluit omnia ista per ordinem omnium ad vnum finem vltimum. quæ finem optime se habens attingit cum pauca actione. non aut optime se habens cum pluri actione. Alter aut nō potēs ad illam finem attingere attingeret ad vñ finem inferiorē. q̄ tñ est ordinatus & deseruiens ad illū finē principale. & tunc ad illam finem inferiorē attingendū nō indiget nisi pauca actione. sed aliter sequēs ad eundem finem attingendū pluri indiget actione. & sic in multis alijs. Consequēter videtur de principe & ballio & burgensibus. princeps enī & balliō intendit eōe bonum populi. ad quē finem princeps attingit cum pauca actione. s. consulendo & precipiendo. sed balliō & prepositi ad illū finem attingendū indigent plurib⁹ actionibus. sed postea vnus burgēsis qui remotior ē a principe non attingit illum finē nec intendit. imo intendit vnum finem inferiorē. s. diuitias & regimē pprie domus. qui tamen finis subordinatur fini primo ad quē tendit princeps cū balliō. q̄ ex diuitijs & bono regimine bonorum partia lium resultat bonum commune ciuitatis. Ad odo burgensium sine paterfamilias & filij sui & alij principales sui seruatores omnes ad eundem finē intendunt. s. ad commune pfectum domus. & ad illum finem attingendū paterfamilias pauca vitur actōe. s. consulendo & precipiendo. sed filij q̄tū ad hoc pluribus vituntur actiōibus. & seruatores pncipales adhuc pluribus. Postea magis recedendo venit coquus & pistoz qui non intendunt ad eōe bonū domi. sed quilibet eorū intendit quoddā paruale bonum. qd̄ indiget multa actione. Sic imaginādū de intelligentijs. hoib⁹. brutis. & plantis. homines enī & intelligentes tēdūt ad cōtēplationē diuinā. sed intelligentie cū sint perfectiores attingunt ad hoc p suas essentias sine actione eis inherente. sed hō qui est remotior a p̄io in perfectiōe indiget ad hoc multis actiōibus vt dictū finē attingat. bruta autem ad hoc non intendūt. sed ad aliquid multo minus. s. ad cognitionē sensitiuam. ad quā nō indigent tanta actōe sicut hō ad intelligere & tūc vltimas plante nō attingentes ad sensationem ēt pauca indigent actōe. Ita sicut de corporibus supercelestibus ē imaginādū. & hoc facit ad propositū. nā supponendū est qd̄ corpora celestia ordinantur ad regimē huius mundi inferioris s; differenter. q̄ spera stellata cū saturno ioue & marce habent proprietatem sup eē & durationē rerū & bonam p̄ter eius nobilitatem pficit suum officij vno motu. multe enī stelle plus operantur per vñ motum q̄ vna stella per multos. & ita tres dicti planete ad suū finem intentū consequendū indiget iam pluribus motibus. sed sol ven⁹ & mercurius dictū finem non sunt intēdentes sed vñ alium. q̄a eorū influentia est super motus & mutatiōes rerū que ē inferiori sine p̄io. & illū finē attingit sol pauca actione. vñs aut & mercurius cū sint inferiores sole ad hoc indigent pluri actione deinde est luna que ad illū finem nō intendit. s; ad alij inferiorē. s. ad disponendū mām in istis inferioribus ad bñ recipiendū influentias aliarum stellarū. & ad istas finem attingendū non indiget multa actione. Ex his p̄ res p̄ponio ad questionem. s. qd̄ sol & luna debent moueri paucioribus motibus q̄ alij planete. causa huius patet ex his que dicta sunt.

Ad rationes Ad primā. illa bene procederet si oēs planete suis motibus ad eundem finem intenderent vt puenirent. sed q̄ omnes orbis super solem intendunt ad vnum finem. & sol cū venere & mercurio intendunt ad alium. & luna ad alium. nō o; in situ orbium. Ad secundā. nego qd̄ corpus nobiliss debeat habere plures operationes in attingendo eundē finē. imo dico qd̄ pauciores. bene tamen pcedo qd̄ assignato vno corpore tendente ad vnum finem. & vno alio tendente ad vnum alium. verbi gratia sicut homine & bruto. bene est possibile inter ista corpora corpus nobiliss habere plures operationes. & non mirum qd̄ tendit in finem nobilissimam. Et sic est finis questionis.

Ad hęc autē sub circularis corporis spera exi

stentēz necesse est lata illa incalefcere. Et hac maxie cui sol extat isix⁹. Propter qd̄ approximāte ipso & oriente: & super nos existente generatur calor. &c. Tertu p̄menti quadragesimi secundi.

Questio.

Tridecimum xix.

propositoꝝ erat **Utrum spera solis per suum motum magis calefaciat ista inferiora q̄ alie sperę.** Et videtur qd̄ nō motus cāt calorē sicut ostēdit Aristo. p̄io methęororum. ergo motus veloci⁹ videtur cāre maiorem calorē. sed p̄imū mobile veloci⁹ mouet q̄ spera solis. ergo per suum motū maiorē videtur cāre calorē in istis inferioribus q̄ spera solis. Secūdo spera solis nō pōt causare calorē in istis inferioribus. ergo qd̄ falsa. consequetia nota est de se. an̄s probatur. nā dato qd̄ posset. tunc spera solis potest eē calida. sed hoc est falsum ex eo qd̄ orbis celestes nō sunt susceptiui qualitatum alteratiuarū; dispositionem ad corruptionem. de numero quarum ē caliditas. Tertio. si sic vel hoc esset immediate vel mediate. nō immediate. p̄ hoc. qd̄ spera solis nō tangit ista inferiora. si mediate hoc esset medianibus alijs speris intermedijs inter ista inferiora & solem. sed probō qd̄ nō. qd̄ si calefaceret ista inferiora medianibus illis speris hoc esset agēdo aliquid in illas speras. sed nō apparet qd̄ spera solis aliquid agat in speram lune. qd̄ vel hoc esset motus localis v; aliqua qualitas. nō potest dici p̄imum. qd̄ nullas mot⁹ localis qui ē in orbe lune agitur a spera solis sed ab intelligētia orbi lune appropriata vel a p̄imo mobili vel ab orbe celesti sibi immediato. nec etiam pōt dici qd̄ spera solis agat in speram lune aliquam qualitatem per suum motū. nō enī agit in ipsa caliditate ex eo qd̄ spera lune nō est calefactibilis. Si at agat in eā lunē de hoc nō agit in pposito. qd̄ nō querimus nisi de actione per motū localem mō equaliter spera solis ageat in sperā lune. & in ista inferiora si quiesceret sicut mō cū mouetur. Quarto motus nō calefacit nisi disgregando vel sterendo. sed motus spe solis. & sicut cuiuscunq; orbis celestis nō disgregat nec cōterit ista inferiora. qd̄ p̄ de terra aqua & aere nobis p̄pinquis. qd̄ sepe videm⁹ oia ista eē in trāq̄llitate magna & gete nō obstante & continue celum moueat. nec pōt dici qd̄ celū disgreget p̄ suū motū speram ignis sibi p̄inctā. nā illa mouet simul cū celo motu diurno sic ostēdit Ari. p̄io methęor. mō illud qd̄ mouet simul cū aliis nō disgregat. ab ipso. sicut p̄ de hoibus extrubus in nauis. qd̄ cū mouentur ad motū nauis nō disgregantur per ip̄s. Quinto si spera solis ageret in ista inferiora p̄ suū motū maiorē caliditate q̄ alie sperę. vel hoc eēt rōne sue magnitudinis. vel eēt rōne velocitatis sui motus. vel rōne p̄inquantis ad nos. vel d̄retur. qd̄ hoc eēt rōne lucis solis. Si dicatur p̄imū hoc nō valet. qd̄ tunc maiores sperę spera solis que sunt sup solē maiorē deberent gnare calorē in istis inferioribus q̄ spera solis. & h̄c propositū. Si dicatur scd̄m hoc itēz nō valet. qd̄ tūc p̄imū mobile cū veloci⁹ mouetur spera solis. & sicut spera lune maiorē deberet cāre calorē in istis inferioribus q̄ spera solis. Si dicat 3m hoc iterū nō valet. qd̄ tē spera lune cū sit nobis p̄pingor q̄ spera solis deberet nos plus calefacere p̄ suū motū q̄ spera solis. Si dicat vltimū hoc nō ē ad ppositū. qd̄ nō q̄rim⁹ p̄posito de actōe celi p̄ lunē vel lucē. sed solum de actōe celi per motum localem.

In oppositum Uf eē Ari. hic & i p̄io methęor. & ēt cōis auctoritas astrologoz. & ēt exp̄iētia. In ista. qd̄ne ē p̄supponēdū qd̄ res sit mot⁹ localis: s; hoc p̄inet ad 3m p̄ycor. Sicut h̄ p̄supponēdū ē quōd mot⁹ localis calefacit. sed hoc p̄tinet ad p̄imū librū methęor. Et iō istis dimissis & p̄suppositis videndum est de questio.

Pro quo p̄o pono istā p̄clonē cōit p̄cessaz. qd̄ celū agit in ista inferiora p̄ suū motū localem. p̄ h̄o; suo motu trahit secū sperā ignis & aerē superiorē p̄tignū igni. & signū ē. nā alr comete & ipsiōdes gnate in sup̄ma

regione aeris non mouerentur circulariter circa terram nisi mouerentur sic ad motum continentis. s. aeris. cuius tamen oppositum sepe visum est. immo de quibusdam comens visum est sicut dicunt auctores qd mouebatur de oriente ad occidentem. et occidebant sicut sol. et de mane oriente bantur sicut sol. **Secunda conclusio:** celus non agit in ista inferiora caliditatem per suum motum rone disgregatiōis facte in istis inferioribus propter motum celi. p3 hoc ex eo qd ppter motū celi ista inferiora nō disgregātur sicut arguebatur per quartam rōnem ante oppositum. **Tertia conclusio:** celum per suum motū locale agit in ista inferiora caliditatem frigiditatem humiditatem et siccitatem. ea rōne. qz per ipm celū per suū motū applicantur in istis inferioribus plānetae et stelle agentes in ea mō caliditatem mō frigiditatem mō humiditatem mō siccitatem. **Quarta conclusio** rñsialis ad qōnem. spera solis per suū motū magis calefacit ista inferiora qz alie sperae. probatur. qz motus sperae solis applicat nobis planetam. s. solem. qui est magis calefactiuus istorū inferiorum qz alij planetae. et hoc caliditate pullulatiua et uisificatiua istorū inferiorū. qd bene p3 ex hoc. qz cū sol in greditur primum punctū arietis et incipit accedere uersus senitū capitis nostri anes incipiūt cantare. et cuncta uetalia pullulare plus qz ante. **Sed diceret.** hoc equaliter faceret spera solis si nō moueretur. sed quiesceret. **Rñsides** primo qd non. nā si spera solis quiesceret tunc inferiora quibus esset pñs oio suo calore destrueret et consumeret. et calorem ipsa destruentē non uisificantē induceret. illud qd dictum est itelligitur de calore uisificatiuo et generatiuo quā inducitur in ista inferiora per motū sperae solis plus qz per motum altarum sperarū mō quo dictū est. **Juxta istam conclusionem** dubitatur de mō p quē modū sol agit in ista inferiora caliditatem. **Ad qd** respondetur qd isto mō qd ipse sol agit in speras inferiores nō caliditatem qz nō sunt calefactibiles. sed aliquā aliam qualitatem pnta influentiā seu qualitatem non sensibilem. qualē etiā agit in ista inferiora. et talis qllitas lz pducatur in ista inferiora caliditatem tamen nō producit caliditatem in speris infra solē. et hoc est bene possibile. nam ista inferiora sunt disposita ad recipiendum caliditatem orbis autem celestes nō. Et est simile de hoc. nā magnes attrahit ferrum. et tamen non attrahit aerē intermediū. qz natura aeris nō est ad hoc disposita sicut natura ferri. cū nō possit agere in remotum nisi prius agat in propinquū. tamen talis qualitas operatur aliquid in ferrū. s. motū ferri ad magnetem. qd nō operat in aerē intermediū. sic recte est in proposito de influentiā multiplicata a sole per speras celestes sub sole ad ista inferiora. talis enim qualitas seu influentiā lz agit calorem in istis inferioribus. non tamē in celestibus. et hoc totum prouenit ppter dispositionem et indispositiones recipientium talem qualitatem seu talem influentiā. **Cōsimili modo** dicatur de modo agendi aliorum planetarum in ista inferiora quorū aliqui agunt in ista inferiora humiditatem alig siccitatem aliquid frigiditates.

Ad rationes

Ad primas illa bene pbat qd spera solis nō magis calefaceret ista inferiora per suū motū ratione disgregatiōis facte in istis inferioribus propter motū sperae solis. et hoc bene cōcedit sicut dictū est. cū quo tamē stat qd motus sperae solis plus calefacit ista inferiora ppter hoc. qz corpus plus calefactiuū. s. corpus solare applicat istis inferioribus. **Ad scōdam.** illa bene pbat qd spera solis. et similiter sol non est calidus formaliter sicut ē ignis uel aliquod tale. tamē cum hoc bene stat qd ē productiuus caloris in istis inferioribus mō quo dictū est. s. per suā influentiā. **Ad tertiam** dico qd hoc ē mediate. s. mediantibus orbibus inferioribus agendo in ipsos talem qualitatem et etiam p3 ex dictis in qōne. **Ad quartam** illa uadit pro secūda conclusiōe. **Ad quintam.** dico qd propter nullam istorum solam. sed propter hoc sicut dictum est in questione qd per motum orbis ipsius solis applicat istis inferioribus corpus solare magis calefactiuū istorū inferiorū calore uisificatiuo qz per motus alius alterius orbis. qui quidē calor uisificatiuus i istis

inferioribus non fieret sine motu orbis solis. sicut iam in questione dicebatur.

Quoniam quidem igitur neqz vtraqz moueri rationale: neqz astrum soluz relinquitur circulos quidez moueri: astra autem quiescere et c.

Textu pmenti qdrage simi sexti

Questio.

Decimum tertium

xx. pposito erat vtrū

stelle moueantur per se. vel moueantur solū ad motum sui orbis. arguitur qd per se. quia corpora simplicia debentur aliquis motus simpliciter per suam naturam. sicut dictum est p3 mo huius. et per consequēs debetur ei aliquis motus per se. quod enim inest alicui per suam naturam inest ei per se sed stelle seu astra sunt corpora simplicia. igitur et c. **Secundo** stelle apparent moueri de oriente ad occidentē. aut ergo sic mouentur naturaliter aut uolenter. si naturaliter tunc per se. et si uolenter hoc est falsum. qz in corporibus supercelestibus non est aliquod uolentium. **Tertio** sol habet aliquem motum per se qui debetur ei ultra motum sui orbis. ergo similiter alie stelle. consequentia tenet. nā videtur esse consimilis ratio vtrobiqz. anis probatur. primo qz sol de mane cum oritur apparet moueri motu saltatiōis **Secundo.** nam quādo sol fortiter aspicitur apparet rotari et moueri circa centrum proprium. **Tertio.** naz quādo radius solis transit per paruū foramen bene longe. tūc videtur scintillare. ac si sol iret retrocedēdo. **Quarto** ad principale. nam quilibet stella que non est planeta cum aspicitur apparet scintillare et per se moueri. **Quinto.** naz sicut Aristote. quilibet stella est sperica. modo motus sperici debet esse spericus circa centrum proprium. sicut patet d motibus orbium celestium. **Sexto** luna habet speciale motum circa suū centrum in epiciclo. ergo videtur qd cōsimiliter alie stelle debent moueri circa sua centra propria. consequentia tenet. nam videtur esse consimilis ratio hic et ibi. antecēdens probatur qz cum luna moueatur ad motus sui epicicli. et sit aliquando in superiori parte epicicli. aliquādo in inferiori. oportet qd macula que apparet in luna aliquando appareret uersa nisi luna moueretur circa centrū proprium motu opposito. s. contra motus epicicli. vnde aliter non videtur bene posse saluari lunam habere epiciclus et maculam que apparet in luna semper cōsimili modo nobis apparere nisi dicto modo poneretur luna moueri. p se circa suū centrum proprium.

Oppositum vult Ari. **In** ista questione pmo ponende sunt alique distinctiones. Deinde conclusiones ad quesitum.

Prima distinctio. stellam moueri per se potest in telligī dupliciter. vno modo per se. qz per suam naturam licet cum orbe et ad motum orbis sicut pars ad motum totius vel cōtentū in aliquo ad motū sui ptenentis. alio mō pōt intelligi qd stelle mouentur p se. id est solitarie. qz non ad motū orbis vel non solum ad motū orbis. s. aliquo motu qui inest eis ex parte eorū ppria. **Secūda** distinctio. stellas moueri p se hoc est solitarie non ad motū orbis pōt intelligi dupliciter. vno mō ab oriente ad occidentē. nō tanqz delate ab orbe. sed diuidentes orbē sicut anis cuius volat per aerē. vel piscis cū natat in aqua Alio mō per se. s. solitarie circa centra earū propria. qui motus potest vocari motus gyrationis vel uoluntationis.

Tunc sit prima conclusio. nullum astrum mouetur p se hoc est solitarie in orbe ab oriente ad occidentem diuidendo orbem sicut anis volans per aerem diuidit aerem. et piscis natans per aquam diuidit aquam. probatur. primo quia tunc celum esset diuisibile et scissibile. et per consequens corruptibile. cum diuisibilitas disposita ad corruptionē. sed pñs est falsus. ergo et c. **Secūdo** si stelle sic mouent p se tūc stelle circa polos hūtes describere minores circulos citius pferēt suas circuitōes qz stelle circa equinoctiale que habet describere maiores. et sic stel

le non manerent fixe equaliter ab invicem distantes. cuius oppositum manifeste apparet. saltem de stellis que nō sūt planete. **Tertio**. si stelle sic moverentur per se dividentes orbis in quibus essent. tunc stelle indigerent organa ad talem motum. ut pedibus vel alijs vel huiusmodi. que in eis non inveniuntur. cum sint sperice figure. **Sed** iuxta istam rationem forte aliquis instaret. et diceret qd hoc non oportet. qz graue descendit de loco ad locum sine talibus instrumentis seu organis. **Respondetur**. qd est dissimile hic et ibi. qz graue descendit deorsum ex eo. qz per suas naturam determinat sibi illum locum si non sit alibi violenter detentum. sed astrū non magis determinat sibi locum i oriente qm in occidente. modo qd est indifferens ad diuersa loca indiget talibus organis. **Secunda conclusio**. nullam astrū preter lunam mouetur p se circa centrum suum proprium. probatur. **Pro** quo supponitur qd quodlibet astrū preter lunam sit vni forme per totum. sic qd vna eius pars apta nata est causare omnem consimilem influentia in istis inferioribus qualem alia. **Uterius** supponitur qd motus qd sunt in superioribus corporibus sicut in corporibus celestibus sicut in inferioribus influentias causandas in ista inferiora. Tunc arguitur sic. si astra mouerentur per se motu voluntationis circa centra eorum propria tunc motus fieret propter diuersas influentias causandas in ista inferiora. patet per secundam suppositionem. sed hoc nō. nam ex tali motu voluntationis astra nō causarent diuersa influentia in ista inferiora propter hoc qd quodlibet astrū excepta luna ē vni forme per totum sicut dixit prima suppositio. et ideo si aliquod astrum veritiam vnam sui partem ad nos et partem aliam verteret ad nos. non propter hoc causaret in nobis aliam et aliam influentiam. sed semper consimile. propter similitudinem nature suarum partium. **Tertia conclusio** si luna bz epiciclium. tunc luna mouetur per se circa centrum suum proprium cōtra motum quo mouet in circūferentia epicicli. probatur. qz aliter non posset saluari sicut prius arguebatur: quin illa macula que apparet in luna aliquando apparet euerfa. sic. s. qd si modo apparet caput supra. et pedes infra. postea apparet pedes supra. et caput infra. modo cōsequens est falsum. **Et** si dicatur. talis motus lune circa centrum proprium videtur esse frustra. cum ex tali motu non procedat aliqua diuersitas influentie in ista inferiora. cum luna cōsimiliter videatur influere bz vnaqz eius partem in ista inferiora sicut sūm aliam. cum luna videatur esse vni formis nature per totum. **Respondet** qd in motu talis motus lune nō est frustra. nā est concedendum qd luna sit vni formis nature per totum sicut alia astra. vñ est valde diuersa in raritate et densitate in suis partibus. sicut potest videri. et ideo non cōsimiliter influit scdm vna partem sicut scdm aliam. et propter hoc talis motus lune circa centrum proprium non est frustra. imo vtilis propter diuersas influentias causandas in ista inferiora. **Quarta conclusio**. omnia astra mouentur per se et sūm eorum naturaz ad motum orbium in quibus sunt. nam astra apparent moueri de oriente ad occidentem. sed hoc non est diuidendo orbis. sicut dicit prima conclusio. ergo oia qd hoc sit ad motum orbium. sed talis motus inest astris per se. et sūm eorum naturam. ex eo qd astra sunt partes orbium. dicitur in commentator qd stella est densior pars sui orbis. modo motus naturalis toti ē est naturalis parti. ergo et c.

Ad rationes Ad primam dico sicut iam dicebat. qd stella est quedā pars orbis cui est infra ideo nō oportet qd habeat motum simplicem alium a motu cuius est pars. et adhuc si stella esset vnum corpus totale diuisum ab orbe sufficeret qd mouere tur delata a proprio continente. et tunc licet non haberet per se aliquem motum passive. haberet tamen per se aliquem motum active. secundū quem alteraret ista inferiora. quia ad huc stella aliter influeret in ista inferiora qm orbis. **Ad secundam**. illa bene probat quartam conclusionem. s. qd stellis debentur aliqui motus p se. id est secundum earum naturam. sed non probat qd debeantur eis aliqui motus per se. s. solitarie. qui non influit eis ratione orbium. **Ad tertiam**

am. nego antecedens. **Ad probationes**. **Ad primam** de statione solis. dico qd hoc fit propter motum vaporum medio rum qui refrangunt radios. **Ad secundam** dico qd hoc qd sol appareat rotari et moueri circa centrum proprium cū aspiciatur. est propter debilitatem inter ignem et aerem. visam ab oculo cum labore spiritus missi ad oculos confortando virtutem visiuam mouent et vertuntur circa axē visus. et propter talem motum in perceptum a potentia visiva apparet talis motus in sole. **Ad tertiam**. de radio scintillante. dico qd hoc est propter vapores positos in medio vel propter diuersitate dempsitatis inter ignem et aerem. vbi fit quasi quidam motus inundationis. propter quem motum radius solaris apparet dicto modo scintillare. et ita barere. recte sicut tremat vmbra in fundo aque. cuius superficies fluctuat et mouetur hinc inde. **Ad quartam** principalem de scintillatione stellarum que non sunt planete. dico qd hoc est aut propter medietatem. aut propter debilitatem. visus. aut propter earum magnā distantiam a visu aut propter ista simul. **Ad quintam** dico. qd nō oportet omnem corpus spericū hēre motū proprium circa centrum suum. s. sufficit multis corporibus spericis moueri circulariter ad motū corporū in quibus sunt infra et sic est de stellis que mouentur circulariter ad motū orbium quibus deferuntur. et hoc sufficit eis absqz hoc qd vltra hoc habeant speciales motus circa centra propria. **Ad sextam**. illa vadit pro tertia conclusione. et est dissimile qm ad hoc de luna et alijs astris. qz luna nō est cōsitis nature qm ad omnes suas partes sicut alia astra. et ideo nō mirum si luna mouetur circa centrum propriū propter diuersas influentias causandas in ista inferiora. et alia astra non. Et sic est finis questionis.

De vocatis autē astris sequens utiqz erit dicere ex quibus constat. et c. Textu commentū quadragesimiprimi.

Questio XXI.

Hic

qstū ad scdm tractatū huius secundū libri de celo et mundo restat principaliter tractare illa que cōcernūt partes celli minores sicut sunt astra. postqz tractatum est de differentijs positionis in celo. et de figura celli et de illis que concernūt partes celli maiores. sicut sunt orbis. et cum hoc que concernūt partes celli minores. sicut sunt astra. qstū ad eorum motū.

Quantum ergo ad istum secundum tractatū volo querere aliqua. **Primo** vtrū omnia astra sint adināicem eiusdem speciei specialissime. **Secundo** vtrū omnia astra alia a sole habeant lumen suum a se vel a sole. **Tertio** vtrū astra p suum lumen sint generatiua caloris in istis inferioribus. **Quarto** vtrū macula apparet in luna pntat ex diuersitate partium lune vltra aliquo extrinseco.

Quantum Ad primū. s. vtrū oia astra sint eiusdem spū specialissime. Arguitur primo qd sic. omnes orbis celestes sunt eiusdem spū spālissime. ergo oia astra. qm probat. qd astra est eiusdē spū cū orbis in quo est. et ideo si omnes orbis sunt eiusdem spū. vñ qz omnia astra erunt eiusdē spū. assumptū probat. s. qd stella est eiusdē spū cū orbe in quo est. **Primo**. nam dicit aristoteles in isto scdo. et cōmentator filii qd stella est densior pars sui orbis mō rax et dēpsum nō diuersificant spēs. **Et** cōfirmat. qd astra et orbis eodē motu mouentur nāliter. qd si esset si essent diuersaz speciez. astra probat qd orbis distincti magis sunt filii es qz orbis et stella cum suo orbe. sed orbis et stella ipsius sunt eiusdem spū sicut iam probatum est. ergo orbis cū orbe est eiusdem spū. et non magis duo orbis distincti sunt eiusdem spū qz oēs simul. **Et** confirmat hoc scdo. oium orbium celestium est locus idē in numero. vtrū probat in isto scdo a cōmentatore i pbado ecētricos s. illa simplicia quoz est idē locus in numero sunt eiusdē spū spālissime sic dictū ē pmo huius. **Et** confirmat hoc tertio motus simplices ipoz orbium sunt eiusdē spū spālissime. ergo et ipsi erūt eiusdē spū spālissime. **sequens** et ex his que dicta sunt prio huius. astra p ex eo qd oia motus circularis omni

motui circulari videtur esse eiusdem speciei spaliissime. motus autem naturales ipsorum orbium celestium sunt motus circulares. **C** Secundo ad principale. omnis ignis fatis parus est eiusdem spai cum alio igne. et omnis aer cum alio aere est eiusdem spai. et ita sicut est in aliis corporibus elementaribus simplicibus. ergo a sibi argumento videtur sice esse i corpore simplici celesti. s. in celo qd ois portio celi cum qualibet alia est eiusdem spai. et magis adhuc hoc videtur de celo qd de elis. cum celum sit simplicius elementis. sed si qlibet portio celi cum alia est eiusdem spai. et stelle sunt quedam portiones celi sicut deductum est videtur qd quelibet cum alia sit eiusdem spai. **T**ertio. si stelle distinguerent contra se inuicem spai. tunc multo plura eent in mundo corpora simplicia qd qd distincta snt spai. sed hoc est falsum pna tenet. ex eo qd valde multe sunt stelle in celo. falsitas pntis p3. ex his qd dicta sunt primo huius. nam probatum est ibi qd non snt nisi quinqz corpora simplicia distincta scdm spai. s. quatuor elementa. et qnta eentia. s. celi. **Q**uarto. si stelle differrent ab invicem spai. vel et orbis. no oporteret ipsos moveri diversis in orbibus ad influendum et candu diversas influentias in ista inferiora. cuius tñ oppositum apparet esse verum. pna p batur. nam ad candu hmoi diversam influentia videretur sufficere diversitas specifica ipsorum no obstante qd omni no eisdem moneatur motibus. **Q**uinto nos videmus in animalibus et in plantis qd illa que determinant sibi consiles figuras sunt eiusdem spai. et eonverso. et que dissimiles snt dissilis spai. et eonverso. mo omnes stelle sunt consimilis figure. qz omnes sunt sperice. ideo videtur qd omnes sunt eiusdem spai. **S**exto. nam comentator ponit super isto libro qd totum celum est sicut vnu animal. et sperie celestes et stelle sunt sicut membra. eius ideo totius celi primus motor est quasi aia. ergo totu celu simul ab illo primo motore movetur modo quo aia movetur a sua anima. modo vnu animal et membra eius sunt eiusdem spai specialissime in genere sube. qz sunt informata vna forma subali. s. anima sensitiva. ergo sicut sic videtur esse dicendum de toto celo. et sic si tunc taz orbis qd stelle vident ee eiusdem spai spaliissime. **S**eptio. totale celum est vna eentia simplex. ergo no videtur esse compositum ex entibus diversarum spai. et cu sit compositu ex multis orbibus et multis stellis. sequitur hmoi no distingui ab invicem specie. asis probat ex eo qd movetur a motore simplicis. q non produceret nisi motu simplicem. q motus simplex non esset naturaliter nisi corpori simplicis.

Oppositum

Arguitur. quecuqz sunt eiusdem spai spaliissime debent hre consimiles proprietates nales. sed sic non est de stellis. patet hoc. qz quedam stelle insunt in ista inferiora caliditatem. quedam frigiditatem. quedam humiditatem. quedam ariditatem. quedam amicitias. et sic de alijs diversis proprietatibus. que in isto mundo inferiori inveniuntur. et pueniunt a diversis proprietatibus et virtutibus stellarum. tales autem diversitates virtutum et operationum specificice vident arguere diversitatem specificam stellarum. **S**ecundo. natura non fecit sub vna spai plura individua nisi ppter corruptiones in diuiduoz. vt saluaret spai. lo cum omnes stelle sint perpetue. si omnes essent eiusdem speciei frustra eent plures cu spai illa posset saluari et ppetuari in vna illaru. **T**ertio. illa no sunt eiusdem speciei quoz vnum habet ex se lucem. alia autem non: sed ab alio. sed sic est de stellis. qz sol hz lucem ex se. alia autem astra capiunt lumē suū a sole. qd maxime p3 de luna que deficit a lumine. cum inter ipam et solem ponitur terra impediens illustrationem lane a sole. **I**n ista qd stione premitenda est vna distinctio. **S**ecundo videndum est vtrū oēs orbis celestes inter se sint eiusdem spai. **T**ertio an omnes stelle inter se sint eiusdem spai. siue sint in diversis orbibus siue in eodē orbe. **Q**uarto. vtrū orbis sint alterius spai ab astris que sunt in ipsis.

Quantum

ad primū sit distinctio ista. qd aliqua dicunt eadē spai duplr. Uno mo. qz sunt termini significatiui sub eodē termino specifico contenti in recta linea predicamentali. sicut sunt isti termini foras. et plato. contenti sub isto termino hō. Et per oppositū

diversa specie dicunt termini significatiui contenti sub diversis terminis specificis in linea predicamentali. isto mo isti termini for. et brunellus dicuntur differre ab invicem specie. modo aliqua dicuntur esse eiusdem spai. qz sunt res significante per eundem terminum specificum. et hoc de predicamento sube. et sic diversa spai dicuntur res significante. vel et significantes per terminos differentes spai etiam exites in predicamento sube. Isto modo tu et ego dicuntur eiusdem spai. sed tu et brunellus diversarum spai. **A**d odo sciendum est qd in proposito non intenditur de eisdem specie vlt diversis primomodo sed secundo mo. in quo notanter apponitur de predicamento sube. Nam sciendum est qd res sunt significantes p diversos terminos spai. de predicamento sube. vel de predicamento accinis mo. ad hoc qd aliqz res sint ab invicem diversarum specierum non sufficit ipas ee significantes per spai diversarum diversarum predicamentorum accidentium. na sic eadē res posset ee diversarum specierum. imo etiam diversarum generum. nam eadem res puta hō. sicut for. verbi gra. est significabilis per spai diversorum predicamentorum. si ipse sit magnus. si ipse sit albus. si ipse sit huius. si ipse sit sedens. si ipse sit currens. et sic de alijs. isti enim termini snt spai diversorum predicamentorum non obstante qd pnt supponere pro vna et eadem re. **S**icut ad hoc qd aliqz res dicuntur eiusdem spai no sufficit ipas esse significantes p eadē terminū specificum de predicamento accidentis. Nam sic homo. equus. lapis. eet albus qz iste terminus alb' e vna spai spaliissima de predicamento qualitatis. mo pna est falsum. ita qd finalr in pposito intendit de eisdē spai vel diversis qntum ad spai de predicamento sube. snt qd illa dicimus ee eadem spai. que significantia sunt per eandē specie de predicamento sube. et illa diversa spai que significantia sunt per diversas spai seu terminos specificos de predicamento substantie.

Quantum

adsecūm sit prima pello. oēs orbis celestes et omnes stelle sunt eiusdem nature secundū spai in genere substantie. et etiā in genere corporum simplicium. p3. qz diversis motibus simplicibus o3 considerare diversas naturas subales. sed tres sunt spai diverse motuum simplicium. s. a medio sicut ē motus sursum ad medium sicut ē motus deorsum circa medium situs circularis. ideo sequitur qd tres sunt spai corporum simplicium. s. gravia. levia. et celestia. et non est vis si predicta nomina non sint de predicamento substantie. quia non omnibus generibus et spibus subalternis in predicamento substantie sunt nomina inposita. vt generi propinquo ad equoz et asinum non ē inpositus nomē. nec etiā generi propinquo ad canem et lupoz. sed hmoi per nomina accidentalia circulo gunt. **I**deo ponamus qd omnia gravia absolute sine conotatione extranea significant eōter p hoc nomen a. et omnia levia p hoc nomen b. et oia celestia per hoc nomē c. tūc illi termini a. b. c. eent tres spai diverse de predicamento substantie significantes omnia corpora simplicia. **S**ecunda pello. ille tres spai. no sunt spai spaliissime. p3 hoc qz gravia snt due spai. s. terra et aqua. et levia due. s. aer et ignis. et ita possunt mus dicere qd cū Aristō. dixit in isto scdo stellā ee de nā sol orbis. intellexit qd eēt secū eiusdem nāe. no scdm spai spaliissimā. s. scdm spai subalternā distinctā ptra spai gravium et leviū. qz stelle et orbis neqz sunt graves neqz sunt levia. **T**ertia pello: intelligentie ad invicem snt diversarum spai spaliissimaz. p3 hoc qz in intelligentiis no sunt aliqua accidentia. **I**deo intelligentie si eent eiusdem spai spaliissime. oēs eent snt scdm virtutes et operationes qd eent qd ē falsum. qd sic nō la eēt ratio quare illū orbē moveret magis vna intelligentia qd alia. Similr nec vna eaz eēt nobilior alia. Sicut sic in se paratis a mā eent plura individua sub vna spai spaliissima. quo3 oim oppositū oñdit in. 12. meta. **Q**uarta pello: orbis moti appropate a diversis intelligentiis snt ab invicem diversarum spai spaliissimaz. pbat. diversarum carum snt spai spaliissima mā effectus pmi et immediati sunt diversarum snt spai spaliissima s. sic ē qd effect' pmi et immediati intelligentiarum i quocunqz gēne candi hoc sit sunt orbis qd intelligentie ille appropriat. ergo

cum tales intelligentie sint diversarum. Specierum per pre
cedentem conclusionem. sequitur etiam eorum effectus puta orbis
esse spiritum diversarum. **S**ecundo si non. non posset reddi ratio
quare aliquis motor esset appropriatus orbi soli magis quam ipse
esset appropriatus orbi lune. non enim potest dici quod sit appropriatus
magis vni orbi quam alteri ratione accitum. nam rationabile est
quod prius et immediata appropriatio sit ratione subiecti. que sunt po
tesse naturam spiritus accidentibus. **T**ertio si omnes orbis cele
stes essent eiusdem spiritus specialissime tunc quocumque intelligentia mo
uens vni orbe posset mouere omnes. quod est falsum. propterea probatur
quod si mobilia sint eiusdem rationis et similes nature. quicunque mo
tor posset mouere vnum istorum mobilium ipse posset mouere al
terum. sed eadem bene esset sibi applicatus. vel saltem quocumque posset
mouere maius mobile ipse posset mouere minus. et sic intel
ligentia saturni posset mouere orbem solis et orbem lune. non enim
obstaret debita applicatio intelligentie. non sunt sepe a ma
gnitudine nullum habentes situm determinatum. et ideo quilibet intelligentia
posset esse cuius orbi prius. et indistinctus. et applicatus. et sic frustra
ponerent tot intelligentie quot ponuntur. **Q**uarto non omnes
orbis habent consimiles proprietates naturales ergo non omnes sunt eius
dem spiritus specialissime. assumptum patet de primo mobili. et de spe
rie planetarum. quod ista que sunt in ordine habent sua dextra et sua si
nistra. sicut prius dicebatur. vnde ad illam partem ubi est sinistrum pri
mi mobilis ubi est dextrum orbium planetarum. **Q**uinto si orbis
non differunt abinuenit spiritus. tunc non essent ordinati nisi accidentiter
vni super alium. quod tamen est falsum. **S**exto si omnes essent eiusdem
spiritus. tunc essent adinuenit spiritui. quod est falsum. quod diuersis mo
uent motibus. propterea probatur. quod ad continuationem aliquorum sufficit
immediatio reorum omnino similia. sicut patet de continuatione duarum aquarum
rursum adinuenit. vnde nisi hoc sufficeret posset dici quod quilibet par
tes essent discontinue abinuenit. quod tamen non esset bene dictum.

Quantum ad tertium sit prima cuncto. sol est alte
rius spiritus a luna et aliis stellis. **I**tem
conclusionem ponit et probatur Aristoteles in libro de proprietatibus elorum. et di
cit sic. dico autem quod suba corporis est alia a suba corporis stellarum
et lune. quod est. quod sol de se habet lumen et lucem. lumen autem lune et stel
larum est accitum a sole. ita quod Aristoteles fundat se super hoc quod sube
eiusdem spiritus specialissime debent habere accitum propria et natura
lia similia. et si habeant disticta ista hoc est propter extranea agentia
et concurrentia ad corruptionem. vel propter diuersas disposi
tiones sue materiae aut suorum agentium. talia autem non habent locum in celo
Secundo probatur ratione factis ad quantum est. quod planete adinuenit. et omnes
stelle fixe sunt diuersarum spirituum. probatur quod habent proprietates et
virtutes naturales valde diuersas. et actus effectuum spiritus diuer
sor. et istorum in hoc mundo inferiori. sicut contra concedunt
omnes astrologi. et sicut prius arguebatur.

Quantum ad quartum sit ista probatur. quod orbis sunt al
terius spiritus ab astris que sunt in eis
ista conclusionem ponit. et probatur Aristoteles in libro de proprietatibus elorum
dicens. et sicut suba corporis orbis est alia a suba corporis stel
larum. quod patet. quod stelle illustrant a sole. et non orbis. **E**t con
firmatur hoc. si orbis octauus esset eiusdem spiritus specialissime
cum stellis fixis. tunc omnes ille stelle essent eiusdem spiritus. cuius op
positum dixit conclusio immediate precedens.

Ad rationes ad primam negatur. **A**ns. si quod omnes
orbis sint iter se eiusdem spiritus. et
nature et negatur etiam vni assumptum improbando. propterea. si quod
astrum sit eiusdem spiritus cum orbe in quo est. et quod probatur astrum
est eiusdem spiritus cum suo orbe sic. si nam dicuntur Aristoteles et cometa
tor. quod stella est deus: propterea sui orbis. bene concedo. et vterius co
cedo quod bene verum est si stella non differet ab orbe nisi secundum de
spicitatem et raritatem quod tunc esset eiusdem spiritus cum orbe. sed quod
stella et aliter dicitur ab orbibus. si secundum virtutes earum naturales
sicut dictum est. ipse non sunt eiusdem. sed alterius spiritus ab orbibus.
Alterius quod dicebatur. astrum et orbis omnino mouent eodem
motu potest dici quod si stella moueatur ad motum orbis et non ha
beat motum per se vassine. tamen actus habet diuersam operationem et
virtutem. modo ita bene vel melius debet argui distinctio specifica ex
diuersa actioe sicut ex diuersa passione. cum forme sit agere
et materia sit pati. et specifica distinctio in subiectis est potius secundum
formas quam secundum materiae. **D**einde ad probandum quibus probatur
orbis esse adinuenit eiusdem spiritus. **A**d primam. orbis distin

cti sunt magis similes quam orbis et stella admittat. sed stella est
eiusdem spiritus cum suo orbe. negatur. **D**einde ad aliam con
firmationem. omnium orbium est idem locus. negatur. et quod argueba
tur ante commentatoris. negatur commentator in hac parte. quia
hoc dixit ad destruendum ecentricos quos ponit astrologi
in quo magis credendum est eis quam commentatori. **A**d aliam
confirmationem quod dicebatur. motus simpliciter ipsorum orbium
sunt eiusdem spiritus specialissime breuiter hoc negatur. quia sicut non
omnis motus deo in se omni motu deorsum est eiusdem spiritus specialissi
me. sed bene subalterne. ita nec omnis motus circularis omni mo
tu circulari est eiusdem spiritus specialissime. **A**lter possit dici. quod
licet diuersitas motuum arguat diuersas naturas corporum
simplicium. tamen non omnes motus arguant eadem nam saltem
secundum spiritum specialissimum. sed bene arguat easdem secundum genus
vel secundum spiritum subalternam. vnde equus et mulus et asinus bene
habent similes motus naturales. **A**d secundum principale. omnis ignis et c.
dico quod non est similitudo. quia totum elementum ignis est homo gene
rum. sed si non est de celo propter diuersitatem motuum extrinsecum in ipso
quod sunt ad suas partes. scilicet orbis. vnde si celum sit magis simplex per
privationem compositionis ex partibus ite
gralibus. **A**d tertiam concedo quod plura sunt corpora simpli
cia distincta secundum spiritum specialissimum. quod quinquaginta. cum quo stat
quod non sunt nisi quinquaginta corpora simplicia secundum spiritum subal
ternam. quia celum non est. spiritus specialissimus. sed subalterna
Ad quartam dico. quod si orbis et stelle sint diuersarum spirituum
tamen illa diuersitas specifica non sufficeret ad tale diuersi
tatem effectuum qualls apparet in istis inferioribus nisi cum
diuersi orbis diuersis mouerent motibus. sicut dicebatur
prius. **A**d quintam possit dici quod diuersae figure naturales bene
arguunt diuersas naturas. sed non omnes motus similes figure arguant idem
tatem secundum spiritum specialissimum ubi inueniuntur alie diuersi
tates naturales. imo sufficit quod arguant identitatem secundum genus. vnde
secundum spiritum subalternam. **A**d sextam possit dici. dici ad mitten
do quod totum celum sit sicut vnum animal. et stelle et orbis sint sic
membra eius. et vterius possit concedi quod primus motor
appropriatus totali aggregato ex orbibus. licet cum hoc cui
libet orbi specialiter appropriata specialis intelligentia distincta
spiritus ab intelligentia appropriata alteri recte sicut in homine licet
anima intellectiva sit tota in toto et tota in qualibet parte corpo
ris. tamen cum hoc in diuersis partibus corporis sunt diuersae for
me partiales quibus ille partes distinguunt abinuenit spiritus vnde
in carne est vna specialis forma. et in ossibus alia. per quas os et ca
ro distinguunt abinuenit specie. sic recte in opposito videtur
esse dicendum. **A**d septimam bene concedo quod totum celum
est vna entia simplex. et hoc per priuationem compositionis
ex materia et forma. cum quo tamen bene stat quod est compositum
situm ex diuersis partibus integralibus distinctis abinuenit
spiritus nec est inconueniens totale illud aggregatum esse illis partibus
moueri simul vnicuique simpliciter motu. scilicet diurno ab vna simpli
ci intelligentia sicut a primo motore. sicut nec est inconueniens
animam intellectiuam que est forma simplex mouere cor
pus humanum. quod est corpus etherogeneum.

Calor autem ab ipsis et lumine generatur attrito aere ab
illorum latione et c. **T**extu commentum quadragesimi
secundi.

Questio xxii.

Secundum

Propositorum erat
vtrum omnia astrata
alia a sole habeant lumen suum a sole. vel
a se. **P**robatum primo de luna quod habeat
lumen ex se. nam aere existente sereno. et
luna existente in prima quadra videtur tota
le corpus lune. licet illa pars que est versa
ad solem videatur lucidior quam alia pars versa a sole. et cum
illa pars que est versa a sole videatur. et non ratione coloris.
cum color sit qualitas secunda que non reperitur in cor
poribus celestibus. oportet quod videatur ratione lucis. et si
ratione lucis proprie. habetur propositum. si dicatur quod ra
tione lucis vel luminis recepti a sole. hoc non potest esse.
quia ad illam partem lune versam a sole non tendunt radij
solares. **S**ecundo probatur quod omnia alia astra habent lum

men suum ex se et non a sole. tunc secundum accessus. et recessus solis ad ipsa. vel ipsorum ad solē deberēt apparere comuta sicut luna ita quod talia astra sunt partes eorum versus ad solē debent esse illuminata. et sunt alias non. et si sic utique apparerēt cōsimilis figure. qualis apparet luna cum est ante oppositō vel post. scilicet figure arcualis. quod tamen nunquam visum est.

Oppositum arguit. primo de luna quod habeat lumen suum a sole. patet manifeste ex eius augmento et decremento in lumine per eius accessus et recessus a sole. patet hoc et per eclipses lune quod cum terra iter ponitur diametraliter soli et lune. luna deficit a lumine. hoc non est nisi quod lumen non potest recipere a sole propter impedimentum quod facit terra. De astris autem alijs arguit quod et habeant lumen suum a sole. quod videtur esse cōsimilis ratio de ipsis et de luna. Et confirmat hoc. nam pro hoc videtur sol esse positus in medio planetarum. ut tam planete inferiores quam superiores possint ab ipso recipere lumen. In ista questione primo recitabo duas opiniones quas quidam habuerunt de sole luna et alijs astris. Secundo videbitur de questione. quantum est de luna. Tertio videbitur de questione quantum est de alijs astris.

Quantum ad primum sciendum est quod quidam imaginantur stellas non esse partes dephiores orbium. nec est solē nec lunā. sed imaginantur quod supereminet celum est omnino lucidum sicut se et omnem eius partem. Alterius imaginantur quod in celo infra illud sunt quedam foramina. quedam maiora. quedam minora. per que videmus aliquas partes illius supereminet celi ita lucidi et illud quod per maius foramen videmus dicimus esse solem. et quod per minora videmus dicimus esse alia astra. et secundum quod illa foramina mouentur una cum celo in quo sunt et orientantur et occidunt. sicut hoc nunc in occidente nunc in oriente videmus tales partes talis celi ita lucidi. Ista opinio non valet. quod si ipsam non bene posset reddi ratio augmenti et decrementi luminis lune. Secundo per hoc etiam non potest saluari diuersitas colorum qui apparet in stellis et planetis. unde Mars apparet coloris valde rubri et ita similiter stelle fixe que sunt de natura martis. Saturnus autem apparet coloris plumbi. et sicut stelle fixe de natura eius. et sic de alijs planetis et stellis. talis diuersitas in apparitione colorum non potest saluari per talia foramina. Tertia opinio est quod totum celum est immobile. tamen sunt quedam spiritus seu intelligentie. que isto modo mouentur in celo. et voluntarie assistunt nunc vni parti deinde alteri. et eius illa pars cui assistunt virtute sua fit luminosa apparet sicut vna stella. Sed illa opinio non valet. nam videtur irrationabile quod sint tot intelligentie sicut sunt stelle fixe. et moueantur ita ordinate sicut mouentur stelle fixe. Et est quod nihil mouetur nisi sit corpus vel moueatur cum corpore. quod quicquid deus moueri saltem localiter quod habeat partem in termino a quo et partem in termino ad quem. et si sic quod sit corpus. vel saltem magnitudo. vel habens magnitudinem. et non indistinctibile quem admodum sunt tales spiritus seu intelligentie. Imaginandum est ergo quod astra sunt dephiores partes suorum orbium existentes in suis orbibus cōtinue ipsis et diuise vel diuerse ab eis quod ad modum locati a suo loco.

Quantum ad secundum pono vnicam conclusionem in qua cōsiter quasi omnes cōcordant. luna recipit a sole lucem vel lumen quo ipsa nos illuminat notabiliter. hoc apparet ex eo quod sicut arguebat. quia luna eclipsat nos nos illuminat propter hoc quod radij solares non attingunt ad eam. Secundo patet hoc ex eo quod quando luna est crescente vel decrescens non illuminat nos nisi sicut partem illam ad quam attingunt radij solares. Tertium est tamen quod aliqui imaginantur lunam secundum vnam medietatem habere lucem ex se. et secundum aliam non. et quod luna in orbe suo mouetur circa centrum proprium complendo in mense vnam circulationem motu distincto a motu quem habet ex suo orbe. et quod successine vertit partem lucidam ad nos. et alia retro ipsam esse versa a nobis. et post oppositionem iterum incipit se abscondere aliqua pars lune lucida. et aliqua pars non lucida vertere se versus nos. Iste modus isti voluerunt saluare incrementum et decrementum luminis lune absque hoc quod luna reciperet lumen suum a sole.

Creuit licet isti secundum istam imaginationem bene saluaret incrementum et decrementum luminis lune. non tamen per dictam imaginationem possent saluare illa que apparent in eclipsi lune. et idem videtur esse dicendum lunam habere lucem vel lumen suum a sole quo illuminat nos notabiliter. Iuxta istas conclusiones dubitatur de modo per quem recipiat illud lumen a sole. De quo sunt opinioniones. Nam dicit vna opinio quod superficies lune est perfecta lenis sine aliqua asperitate. sic quod ab ea bene reflectitur lumen solis ad nos. sicut a speculo bene terfo et polito reflectuntur species colorum. et per talem reflectionem luminis solis super lunam ipsa luna videtur lucere. Sed illud non valet. quod licet a corpore leni et bene polito reflectantur radij ad visum. tamen hoc non est ab omni parte illius corporis lenis. sicut patet de speculo. nam cum facies mea est obiecta speculo licet a quolibet parte speculi reflectatur cuiuslibet partis faciei mee species seu radius. tamen non a qualibet parte speculi sit reflexio cuiuslibet radij ad oculum meum. sed aliquorum in ad oculum meum et aliorum ad aliam partem. et hoc est idem. quod radius non reflectitur ad visum meum nisi ab illa parte speculi in qua radius a facie mea cadens super speculum et radius veniens ad oculum constituit angulos equales ad superficiem speculi quod sunt angulus incidentie et angulus reflexionis. sed hoc non est in quolibet parte speculi. et propter hoc accidit quod in moto speculo versus mota facie ad latas apparet partes faciei in alijs et in alijs partibus speculi. et ideo si dicto modo lumen solis reflecteretur a luna ad nos tanquam a speculo. tunc in tota superficie lune bene apparet nobis aliqua modica claritas. tamen intensa claritas non deberet apparere nobis nisi in quadam parua parte. scilicet in illa in qua angulus incidit. et angulus reflexionis ad oculos nostros essent equales. Sed forte aliquis posset impedire istam rationem per hoc. nam si radij solis cadant super partem parvas apparebit totus illuminatus. et non solum vbi radius incidens et radius reflexus ad oculum causant angulos equales. scilicet angulus incidentie et reflexionis. Sed illud non valet. nam quantum ad hoc non est simile de pariete et corpore lunari. nam propter asperitatem parietis potest accidere quod a multis partibus parietis possunt reflecti radij ad oculum nostrum. et propter hoc tunc apparet nobis magna pars parietis illuminata bene lumine claro. Nihilominus si paries esset perfecte lenis sicut speculum. vel sicut corpus lune. tunc ex incidenti radiorum solarum super illum parietem. non apparet nobis magna claritas per totum parietem sed solum in parua parte. scilicet vbi radius imaginatus protendi ab oculo super parietem cum radio veniente a sole super eundem constitueret angulos equales. scilicet angulum incidentie. et angulum reflexionis. et hoc manifeste apparet in aqua quiescente. unde in ea vna sola parua pars representat nobis intense lucem solis vel alius alteri astri sed si illa eadem aqua moueatur aliquantulum ut non sit ita lenis secundum eius superficiem apparet nobis intense lux solis per maiorem partem eiusdem aque. Et ideo dicendum est aliter. unde dico quod lumen solis incorporatur in luna. ita quod luna est corpus perspicuum. et transparent. saltem circa superficiem eius. et forte per totum. licet propter magnitudinem corporis lunaris lumen solis non possit totum corpus lunare penetrare. sic quod equaliter apparet lumen in parte lune versa a sole sicut in parte lune versa ad solē. sic ergo lumen lune quod videmus non est solum lumen solis reflexum super corpus lune sed lumen solis lune sibi ibi et incorporatum. Et aliter posset dici. scilicet quod licet luna non sit actu lucida. nec de se possit mouere diametrum. tamen est in potentia propinqua per suam naturalem dispositionem ad luciditatem. que quidem potentia reducit ad actum luciditatis per casum luminis solis super eam. recte sicut colores non sunt in actu sufficienti ex se ad monendum visum. sed sunt in actu sufficienti per lumen cadens super ipsos.

Quantum ad tertium articulum sciendum est quod de hoc sunt opiniones. In hoc enim Aristoteles. cum auerrois contrariantur Avicenna Macrobio. et plibus alijs. Aristoteles enim in libro de proprietatibus elementorum vult dicere quod omnes stelle habent lumen a sole sicut luna. et quod non sunt de se lucide. quia apparet sibi quod cōsimili modo debeat esse de luna et alijs astris. sed Avicenna cum suis socijs licet concedat luna habere

berere lumen a sole. ponit tamen istam conclusionem. qd oia
 alia astra habent lumen a se. Et ad hoc possent adduci alii
 que rationes. **Prima** est. qd si alij planete & alia astra ha
 berent lumen suum a sole. tunc per eoz recessum a sole. &
 accessum eoz ad solē deberent cōsimili modo suscipere cre
 mentam & decrementum luminis sicut luna. qd tamē non
 videmus. **Secūdo**. qd si venus & mercurius q ponunt
 sub sole nō hrent lumen ex se sed ex sole. sed ex se eēt cor
 pora sine luce. tunc per interpositionem veneris vel mercu
 rij inter visum nostrum & solem deberent eclipsare solem
 sicut facit luna. & tamen hoc non est visum. **Tertio**. vi
 det saltem q planete supra solem & stelle fixe nō habeant
 lumen a sole. ex eo q inferiora non influunt in superiora. &
 ex eo q qto astra sunt superiora tanto vident eē nobiliora.
 & ideo si sol habet lumen ex se. tunc magis astra super solē
 viderent habere lumen ex se nō a sole. **Quarto** tūc cōsi
 mili mō per interpositionē terre inter saturnum vel iove
 nem vel inter Martem & solem deberet fieri eclipsis & o
 ffectus luminis saturni vel iouis vel martis sicut fit eclipsis
 lune ppter interpositionem terre inter ipsam & solē. ex quo
 videt planete nō haberent lumē ex se. sed a sole sicut & luna.
Quinto. si omnia astra haberēt lumē a sole. tunc coluissu
 bet astri lumē calefaceret & exticaret sicut lumen solis post
 q coluissubet astri lumen non ē aliud a lumine solis. **Post**
 eo lumen martis est sile luminis ignis. & lumen saturni ē sile
 albedini tēdenti ad plūbeatatem. ita q lumina planetarū sūt
 diuerse apparitionis. & tamen oia deberent esse confitis ap
 paritionis si omnes planete & omnia astra haberent lumen
 suum a sole. **Breuiter** ista dubitatio vtrū omnia astra p
 ter lunam & solē habeant lumen suum a sole est quasi vnus
 problema neutrū. sic q rōnes que sunt pro vna parte pos
 sunt solui facili. sicut rōnes adducte pro alia. **Et ideo** ob
 amorem Aristotelis principis philozozum soluiam rō
 nes sex iam factas pro opinione Anticēne cōtra Aristotelem
 tenendo cum Aristotele. q oēs stelle pter lunam & solem.
 siue sint planete. siue stelle fixe habent lumina sua a sole.
Tunc responderetur ad rationes factas cōtra hoc. **Ad**
 primam. sequeretur q cōsimili rōne per accessum & recel
 sum a sole deberent apparere arcualis figure sicut luna. &
 maxime hoc videretur de veneris. & mercurio. qui sūt sub
 sole. negat pna. & ratio est q venus & mercurius sunt tan
 te trāsparete & tante perspicuitatis q lumen solis icorpo
 rat eis & ibibit scdm oēs eoz partes. qualiter nō est d lu
 na. q illa nō est corpus ita pspicuum & ita trāsparens. Et p
 hoc idē soluitur etiam rō scda. **Ad** tertiā dico q lz spera
 solis sit minus nobilis qm est ex firmā motu eius immo
 etiā intelligentia appropiata soli nō est ita nobilis sicut itelli
 gentia saturni. tamen ipse sol habet nobilitatē a motore dicit
 no appropiatio toti celo recte. sicut cor hominis ratione ani
 me totius corporis habet influentiam tam in partes supe
 riores q inferiores. nō obstante q cerebrū habet nobilio
 rem sitam corde. ita recte in pposito dicit de sole in ordine
 ad alia astra. **Ad** quartum. tunc cōsimili ratione alle stel
 le deberent eclipsari per interpositionē terre inter solē & ipas
 dico q nō. & hoc est ideo. qz ymbra terre nō ptingit vsq
 ad orbis alioz astroz. saltē que sunt sup solem. **Sed** di
 ceres ad minus mercurius pōt eclipsari p interpositionem
 terre inter ipm & solem si nō haberet lumen ex se sed a so
 le. quia per Capanus in sua theorica ymbra quā facit terra
 ex eius obiectione ad solē ptingitur vsq ad sperā mercu
 rij. **Respōdet** negando consequentiam. propter hoc q lz
 ymbra terre bene protendat vsq ad speram mercurij. ita
 men mercurius nunq tantum recedit a sole q inter ipsam
 & solem sit interposita terra diametraliter. **Ad** quintam
 negatur consequentia. quia q lumen vnus astri causat ca
 lozem & lumen alterius frigiditatem in istis inferioribz hoc
 est propter diuersas naturas ipsorum astroz quibus illud
 lumen incorporatur & imbibitur. secundum quas illud lu
 men aliam & alia operat actionē in istis inferioribus. **Pro**
 portionaliter respondeat ad sextam.

Tunc ad rationes principales. Ad primas bene cō
 ceditur q luna & quodlibet aliud astrum ha

ber lumen debile & remissum ex se. sed q habet lumen no
 tabile quod nos notabiliter illuminat hoc est a sole. **Ad**
 secundam. illa soluta est in soluendo rationes adductas pro
 opinione Anticēne. Et sic est finis qōnis.

Corum aut que sursum vnunqoz in spera
fertur vt ipsa qdem non igniantur. aerē autem
sub circularis corporis spera existentē necesse ē
lata illa icalescere. &c. Textu commenti quadra
gesimisecūdi.

Questio XXIII.

ertū propositum erat. vtrū oia
 astra sint generatina calidita
 tis per lumen in istis inferioribus. Arguit
 q non. & primo. quia tunc nulla eēt astra
 frige factua. quod est contra astrologos q
 dicunt aliqua astra esse actina caliditatis ali
 qua frigiditatis. aliqua humiditatis aliqua

siccitatis. probatur consequentia. qz astra non agunt in ista
 inferiora nisi per sua lumina. & per suos motus. ideo si sint
 aliqua que agunt frigiditatem in ista inferiora. sicut sunt. p
 astrologos. vel ergo illa agunt frigiditatem in ista inferiora
 per sua lumina. & habet propositum. vel per suos motus
 & hoc non. quia motus est calefacere sicut dicitur pro me
 theorum. **Secundo**. si questio esset vera sequeretur q
 magis calefacerent montes altos qz valles. & magis me
 diam regionem aeris qz inferiorem. hec omnia sunt falsa.
 sicut p3 in libro metheorum. consequentia tenet ex eo q
 lumina eorum prius attingunt ad loca alta qz ad loca bassa.
 & etiam fortius ex eo q agens fortius agit in propinquum
 qz in remotum. **Tertio** caliditas causatur a motu sicut se
 pe dictum & allegatum est prius. ergo non a lumine. conse
 quentia t3 ex eo q consimiles effectus debent eē a confirmi
 libus causis. **Quarto** sequeretur si questio eēt vera q cō
 trarium caloris generaret a contrario luminis. sed hoc est
 falsum. qz lumen non habet contrarium. consequentia te
 net. qz contrariorū cōtrarie sunt cause. secundo de genera
 tione. **Quinto**. lumen in medio non habet nisi esse inten
 tionale & spirituale. tale autem non videt agere calozes rea
 lem. **Sexto**. sequeretur q lumen esset qualitas pro: natu
 ralis qz caliditas. & sic caliditas non eēt vna de qualitatibz
 suis primis. qd est falsum. **Septimo**. sequitur q sol cale
 faceret speras celestes inferiores q est falsum. qz nō sunt
 calefactibiles. cōsequentia t3 ex hoc qd agens prius agit in
 propinquum qz in remotum.

Oppositum patet de sole per experientiam
 De luna autem probat. ancto

ritate Aristotelis in quarto de partibus animalium. dicit. n.
 q noctes in plenilunio sunt calidiores propter plenilunium.
 Et sicut est de luna sic etiam videtur esse de alijs astris. qz
 non videtur q lumen lune debeat magis calefacere q lu
 men alioz astroz. cum secundum astrologos luna se
 cundum etus naturam propiam sit frigida & humida.
In ista questione erunt duo articuli. Nam primo po
 nam conclusiones. quibus positus patet responsio ad que
 situm. Secundo videbitur de modo per quem lumē cau
 sat calorem.

Quantum ad primū sit prima cōclusio q sol p
 suum lumen cāt calozē. istud patet
 ad sensum. nam existens in radijs solaribus statim calefit.
 p3 hoc idem scdo. qz si p speculum concannz vel p aliqua
 cōsimilia instrumenta fiat multa congregatio radiozū so
 lis non solum cātur calefactio. imo cōbustio. & quia sol nō
 est formaliter calidus. sed virtualiter. videtur q hoc fiat p
 lumen solis. & non p calozem solis ei inexistentem. **Unde**
 si aliquis poneret digitum suum super solem non sentiret
 calozem. si tamen poneret super ignem vsq calozem pce
 peret. & ideo sol non est formaliter calidus sicut ignis: & tō
 q calefaciat videtur esse per lumen qd est calozis generati
 um. **Secunda** conclusio. omnia alia astra per sua lumina
 calefaciunt. pbatur. nam alioz astroz lumen nō est nisi
 lumen solis sicut p3. ex pcedenti questioe in qua dicitur est

omnia astra habere lumen ex sole. et cum omne lumen solis sit calefactum per precedentem conclusionem. sequitur etiam quod lumen aliorum astrorum sit calefactum. cum lumen aliorum astrorum non sit aliud quam lumen solis. **Secundo.** nam congregando radios planetarum per speculum super certam manam prout gnari aialia per putrefactionem. quod non fit sine calefactione. licet per quarto methuroy. et hoc videtur esse signum lumen talium astrorum esse calefactum. **Tertia conclusio.** hoc non obstante aliqua astra sunt continua frigiditatis in istis inferioribus. per astrologos dicentes hoc. **Secundo.** nam sola remotio et carctia caloris non sufficeret ad frigiditatem ita intensam et ita momentaneam causandam. sicut tamen apparet sepe evenire. et ideo talis frigiditas ita intensa que aliqui fatis cito post magnam calorem evenit videtur dari ab aliis astris. **Tertio.** mundus iste inferior regitur a celo in omnibus suis dispositionibus. sicut per primo methuroy et secundo. de generatione. nam dispositiones naturales aliquorum elementorum. scilicet terre et aque sunt frigiditas. ideo oportet aliqua celestia corpora sicut alia astra esse virtualiter frigida. **Quarta conclusio.** omnes stellae habent virtutes alias a suis luminibus. per nam alia stelle frigefaciunt per precedentem conclusionem. sed non per eam lumen ex quo per lumen calefactum. per secundam conclusionem. et quia non per idem prout calefacere et frigefacere. oportet propter lumen habeant alias virtutes mediis quibus frigefaciunt.

Quantum ad finem. sciendum est quod de hoc sunt plures opiniones. Quidam enim dicunt quod lumen astrorum transiens per sphaeram ignis incorporat sibi caliditatem per quam pingens ad inferiora calefacit ea. recte sic lumen transiens per vitrum coloratum color vitri videtur sibi incorporare. **Sed illud non valet.** quod ex quo lumen non est corpus ut probatur ab Aristotele. secundo de anima nihil videtur sibi incorporare. **Secundo.** quia multiplicatio luminis videtur esse subito. calor autem non. ideo videtur quod dicto modo lumen corporum celestium non calefaciat ista inferiora. scilicet per incorporationem talem. nam tunc sic lumen subito venit ad nos. ita calor ei incorporatus subito veniret ad nos. quod est contra naturam caloris. cum conditio eius sit multiplicari successive. **Tertio.** nam si tali luminis esset calor notabilis incorporatus statim notabiliter sentiret. et sic ad causandum in nobis maiorem calorem non requireret longior mora luminis super nos. quod est falsum. si autem talis calor incorporatus non esset notabilis statim a frigiditate continentis corrumpere. **Quarto.** nam qua ratione lumen astrorum incorporaret sibi caliditatem in sphaera ignis. pari ratione incorporaret sibi frigiditatem transiendo per mediam regionem aeris que semper est frigida. et sic haberet in se caliditatem et frigiditatem. et per primum idem lumen esset calefactum et frigefactum eiusdem corporis. **Quinto.** nam ista opinio imaginatur ac si lumen astrorum in sphaera ignis accipiens in se calorem descenderet ad nos per motum localem. modo hoc est falsum. cum nunquam lumen quod recipit in sphaera ignis veniat ad nos cum accessu non transeat de sublimibus. **Secunda.** opinio dicit quod radii diversi luminis emissi ad terras intersectantes se in aere distrahunt partes aeris et distrahendo rarefaciunt et calefaciunt. quod est dicitur motum calefacere. et sic dicitur gnari calorem per lumen. **Sed illud videtur esse falsum.** nam ex parte maximo lumine solis et maximo caliditate ex ipso proveniente sicut contingit in estate bene est maxima aeris serenitas et tranquillitas. quod non esset si partes aeris sic per lumen distrahentur. secundo nam radii cum non sint corpora. sed qualitas quedam non dividit aerem. aliter enim operaretur quod aer esset totus vbius diuisus quod est impossibile. **Talia** est opinio quam reputo esse veram. quod sicut naturalis proprietatis est movere deorsum sublimis in quo est si non sit deorsum et non sit resistentia excedens virtutem gravitatis. ita naturalis proprietatis luminis non est calefacere sublimis si sit calefactibile et resistentia non sit formalis quam actiuitas luminis. **Ita** sicut lumen est nobilissima qualitas et multum commendata ab antiquis philosophis. ita bene rationabile est quod ipsum sit eductivum et productivum nobilioris qualitatis actiue. sicut caliditatis. cuius est dispendere ad formam nobilioris elementis. ignis quod omnibus aliis elementis est nobilissimus. cuius nobilitas per hoc quod chaldei adorabant et colebant ignea tantum deos. et sicut non querere propter quid gravitas monet deorsum nisi. quia hec est naturalis eius proprietatis. sic non oportet querere propter quod lumen calefacit nisi quia naturalis proprietatis luminis est calefacere.

ere. Verum est tamen quod lumen non est qualitercunque calefactum. sed mediante reflexione.

Tunc ad rationes. Ad primam dico quod bene multe stelle frigefaciunt. sed hoc non est per eam lumen. sed per alias virtutes suas quas influunt in ista inferiora. **Ad secundam.** dico quod lumen non magis calefacit motes quam valles quia in vallibus per reflexionem luminis fit maior congregatio radiorum quam per motes. sic per specula parva magis quam gibbosa et si motes sint valde alti. tunc attingunt ad mediam regionem aeris que est natura frigida. et ideo lumen solis bene ibi parum posse et ergo ibi lumen non inducit calorem propter nimiam resistentiam. ibi ex parte ad calorem productionem. **Ad tertiam.** dico quod licet caliditas caliditatis productionem. **Ad quartam.** dico quod non oportet prout esse prout caliditas caliditatis. tamen cum hoc ita quod sepe effectus habet prout a caliditate dissimilibus. quod per nam mures aliqui gnant per putrefactionem. alii per plificationem. et ideo non sequitur si caliditas gnatur a motu. quod ergo non gnatur a lumine. sicut nec sequitur. mures gnant per putrefactionem. ergo non gnant per plificationem. **Ad quartam.** dico quod non oportet prout esse prout caliditas caliditatis. sed sufficit quod virtualiter. **Ad quintam.** dico quod esse intentionale est esse verum et esse reale. scie enim et virtutes in aia sunt res veriores et nobiliores quam caliditas et frigiditas. et ideo si lumen bene esse intentionale in aere. non propter hoc sequitur. quod habeat esse reale. et quia possit facere effectum realem. **Ad sextam.** concedo quod multe qualitates celestes et isture in istis inferioribus a corporibus celestibus sunt priores natura quam sit caliditas frigiditas humiditas et siccitas. verum est tamen quod ille quatuor qualitates caliditas et alie tres sunt prime inter qualitates tangibiles et elares. **Ad septimam.** dico quod lumen astrorum non calefacit sphaeras celestes. quia tales non sunt calefactibiles. nec disposite ad recipiendum calorem. sicut etiam dicebat prius in illa questione. videtur orbis solis calefaciat ista inferiora per suum lumen plusquam orbis aliorum planetarum.

Lune autem semper pares est quod vocatur facies et.
Textu prout quadragesimi noni.

Questio

xxiiii.

Utrum

macula illa que appetitur in luna causet ex diversitate partium lune vel ab alio quo extrinseco. Et ar. primo quod non ex diversitate partium lune. ex eo quia ipsa luna est corpus simplex corporis aut simplicis partes sunt sicut eiusdem rationis. sicut per de aqua. et sicut de aere. et sic de aliis corporibus simplicibus. **Secundo.** solis et aliarum stellarum partes sunt sicut et vni formes in raritate et densitate. ergo sicut partes ipsius lune. et per primum non ex diversitate partium lune videtur provenire apparetio macule in luna. **Tertio.** nam si sic. hoc esset quod alique partes lune essent magis rare et alii minus. sed probatur quod non. nam tunc eclipsis solis radius luminis a sole transiret ad nos per partes lune magis raras. quod tamen apparet falsum. **Deinde.** probatur quod talis macula probatur provenire ab aliquo extrinseco. nam ex quo corpus ipsius lune est corpus tertium et bene politum et speculare. videtur quod terra oba lune causet suam similitudinem et imaginem in ipsa luna tantum in speculo. et per primum nobis inspicentibus luna et videtur terram in luna reflexe appareat nobis talis macula. **In ista questione.** primo videtur esse de quibus. ponendo optiones de hoc. et improbatos eam. **Secundo.** ponendo de hoc optionem quam reputo esse veram. **Tertio.** videbitur signum talis macule

De primo

erat una opinio quod causa macule apparentis in luna est vapor elevatus ab ipsa luna interpositus inter nos et lunam. per quem nobis obumbrat aliqua pars lune. **Et dicitur commutator.** quod alii dixerunt ipsam lunam attrahere ad se tale vaporis ad sui nutritionem. **Alii dixerunt** quod quia luna bene magna proprietate super aquam et humiditatem. ideo sue nature est attrahere sub se tale vaporis. et isti haberent concedere dictam maculam in luna apparentem non ex diversitate partium lune. sed ab extrinseco provenire. **Sed ista opinio non valet.** primo quia exaltationes et vapores non vni formiter attrahunt omni tempore et in omni figura. sed valde differunt et tamen illa macula appetitur semper vni formis et eiusdem figure. et per primum non causatur ex tali exaltatione et vapore interposito inter nos et lunam. **Secundo.** si semper esset talis vapor sub luna tamen

ppter diversitatez aspect^o nō apperet i eadez parte. nne qz
 s^m q^o luna eēt ppingoz vel remonoz a nobis talis macula
 deberet appere in alia ⁊ in alia parte lune. ¶ Nec valet p-
 cipue illud q^o dixerūt p^{ri}mū. s. q^o luna attrahit ad se vapo-
 ad sui nutritionē. postq^o corpora celestia nō sunt nutritibilia.
 cū nec sint gnābilia nec corruptibilia. nec alterabilia. ¶ Se-
 cūda opinio erat q^o illa macula nō est aliud q̄ imago rep-
 sentatīna aliquoz corpoz hic iseri^o. sicut terre. vel montū.
 vel aliquoz hūmūmodi. que quidē corpora vident^r in luna
 ad modū ad quē postūm^o videre corpora i speculo reflexe.
 Et hoc ideo. qz sicut dixit illa opinio luna est corp^o politum
 ter sam ⁊ specularē. sed illud nō valet nam oportet q^o ad
 motū lune talis imago apperet in alia ⁊ in alia parte lune re-
 ete sicut speculo moto imagines appent in alia ⁊ in alia pte
 eius. sed psequens est falsus. ¶ Secūdo si luna haberet sic
 virtutem reflectendi imagines corpoz. tunc imago totalis
 terre deberet nobis appere simul in ipsa luna. s; hoc est fal-
 sum. qz nō est talis figure sicut est illa macula.

De secundo est tertia opinio. scilicet pmetato-
 ris quā repūto esse veram. q^o ta-
 lis macula puenit ex diversitate partium lune s^m raritatez
 ⁊ dempsitatez maiorē ⁊ minorē: nam partes in quibus ap-
 paret macula sunt rariores. ⁊ ideo minus bene possunt lu-
 cere. partes autē iuxta illas sunt dempsiores. ⁊ ideo magis
 possunt incere. p3 hoc in simill de alabastrō. vnde illa pars
 que est bene dempsa vel non transparens est valde alba. ⁊
 illa que est transparens ad modum vitri est obscura ⁊ ten-
 dens ad nigredinem. Et si queratur quare luna est taliter
 difformis in suis partib^o dicatur q^o hoc est de eius natura.

Quantum Ad tertū. s. de figura talis macule.
 dicit Albertus q^o ibi ē quasi figura
 leonis cuius caput est versus orientem ⁊ sup dorsum eius
 est quasi arbor: transversaliter sita ⁊ similiter imago bovis le-
 teraliter appodiati: cuius pedes sūt versus posteriora leo-
 nis. ⁊ dicit q^o talis figura meli^o potest videri aliquāntū post
 plenilūniū: ⁊ circa ortū solis. qz tūc aer ē pur^o ⁊ serenus.

Ad rationes Ad primā dico q^o corpus lune
 bene est simplex substantialiter
 cum hoc tamen stat q^o pōt habere aliquas diversitates in
 suis partibus q̄ntū ad raritatez ⁊ dempsitatez in suis par-
 tibus. ¶ Ad secundā dico q^o nō est sile de sole ⁊ alijs stel-
 lis ex vna parte. ⁊ luna ex altera. nec oportet assignare eām
 dissimilitudinis nisi qz de nā istoz corpoz sit. ¶ Ad tertiam
 dico q^o licet vna ps lune sit aliq̄ntū rarior alia. tū nō est ita
 rara q^o lumen solis possit transire totā pfunditatez lune.
 ¶ Ad vltimā p3 ex improbatione secūde opinionis.

Manifestū igit q^o necesse i medio esse terrā
 zc. Textu pmenti ceterisimū pmi. **Questio. xxv.**

Estquam circa illū secūduz de
 celo tractata sūt que
 cōcernunt totū celū. ⁊ deinde que cōcer-
 nunt partes eius maiorē. sicut sunt orbēs
 ⁊ deinde que cōcernūt partes eius mino-
 res. sic sunt astra. Nunc tractandū de his
 que cōcernūt centrum eius sicut est terra.

ista qd quero q̄ntoz. primo vtrū terra sit in medio mūdi
 sicut punctus respectu celi naturalr sita. Secūdo vtrū ipa
 terra in medio celi seu mūdi semp gescat vel semp mouea-
 tur. Tertio vtrū ipsa terra sit spica. Quarto vtrum totalis
 terra sit habitabilis. vbi videbitur vtrūq^o sub equinoctiali sit
 habitatio. ⁊ similiter. vtrum inter tropicūz capricornū ⁊ cir-
 culum antarcticū sit habitatio.

Quantum ad primū. s. vtrū terra sit in medio
 mundi sicut punct^o respectu celi na-
 turaliter sita. pbatur q^o non. nam si terra esset in medio
 mundi. tunc videret^r q^o terra eēt nobilissimū elemētū. mō
 hoc est falsus. qz nō est nisi sicut fer alioz. pbatio p̄se
 nā nos videm^r sic eēt i corpe hūano q^o nobilissima ei^o ps ē
 sita i medio. sicut cor. sicut hoc videm^r i regno. nā nobiliss
 simus regnū. sicut rex hitat ⁊ ponit se in medio regnū. et ita
 v^o q^o si terra eēt in medio mūdi sita q^o ceteris corpozib^o

mundi eēt nobilior. ¶ Deinde pbatur q^o nō se beat sicut pū-
 ctus respectu celi. nā luna nō se h3 sicut punctus respectu
 celi q^o p3 ad experientiaz. ⁊ tamē luna est minus terra. ergo
 multo minus terra se h3 sicut punct^o respectu firmamentū.
 p̄na tenet. assumptū pbatur. qz nisi terra eēt maior ⁊ luna mi-
 nor: nūq^o ex interpositiōe terre diametrār inter solem ⁊ lu-
 nam posset tota luna eclipsari. ex eo q^o vmbra quā facit ter-
 ra p̄tinue vadit diminnēdo versus circūferētiā celi. ⁊ ideo
 si vmbra versus illaz partē pōt totalē lunā eclipsare. signūz
 est q^o diameter lune est multo minor q̄ sit diameter illius
 vmbre: tōnatiliter ⁊ pyramidaliter extēse. sed talis vmbre
 diameter est diameter ipsius terre. ¶ Deinde pbatur q^o
 terra nō sit in medio mundi nātr sita. primo nāz dicit^r ut
 antiq^o q^o ppter motū velocē celi ipsa terra esset pulsa ad
 mediū. ⁊ sicut nō est illic nātr. sed violēter. ¶ Secūdo quibet
 pars terre est sita violēter. ergo non totalis terra est
 sita naturalr. p̄na tenet. antecedēs pbatur. nāz nō cuiuslibet
 partis terre medium gravitatis est mediū mundi. ergo
 nō quelibet pars terre est naturalr sita. p̄na tenet ex eo
 q^o ad situm naturalēz corpoz gravitū requirit^r q^o centruz
 gravitatis eoz sit mediū mundi. antecedēs notū est de se.

Oppositum vult Aristo. in littera. ¶ In ista
 qōne pmo videbit^r vtrūq^o terra
 sit in medio mūdi. Secūdo vtrū terra sit sicut pūct^o respectu
 celi. Tertio vtrū tota terra sit sita naturaliter.

De primo Pono primo duas distinctiōes. q̄rū
 prima est ista. corpoz gravitū du-
 plicia dicunt^r esse media vel centra. s. centruz magnitudinis:
 ⁊ centruz gravitatis: in corpozib^o enim gravib^o diffōmiter
 non est idem centruz magnitudinis ⁊ gravitatis. sed in corp-
 ozibus gravibus vniformiter pōt bene esse idem centruz
 magnitudinis ⁊ gravitatis. ¶ Secūda distinctiō. aliqd esse
 tu in medio mundi intelligit^r duplr. Uno modo qz centruz sue
 magnitudinis est in medio mundi. Alio modo. qz centruz
 sue gravitatis est in medio mūdi. ¶ Tunc suppono q^o ter-
 ra non est vniformiter gravis. qd p3 ex eo. qz vna pars ter-
 re est discooperta aquis propter habitatiōez animaliaz ⁊
 plantarū. ⁊ pars opposita est cooperta aquis. modo aer
 quiescit naturaliter calidus ⁊ sol. calefaciunt partē terre disco-
 opertam aquis. ⁊ sic eam aliquo modo subliant ⁊ rarefa-
 ciunt ⁊ alleuiant: ⁊ pars terre cooperta aquis remanet ma-
 gis compacta. ⁊ magis gravis. Ex hoc statim sequitur q^o
 ipsius terre aliud est mediū ipsius gravitatis. ⁊ aliud est
 mediū magnitudinis. ¶ Tunc fit prima cōclusiō q^o ter-
 ra nō est in medio mundi q̄ntū ad centrum sue magnitu-
 dinis. pbatur. nam si sic. tunc tota terra esset cooperta aq^o.
 modo hoc est falsum. psequētia pbatur. nam postq^o ter-
 ra esset in medio mundi s^m centruz sue magnitudinis. tūc
 ipsa terra vndiq^o s^m suas partes exteriores esset equaliter
 distans a celo postq^o ponit^r esse sperice figure. ⁊ sic nō esset
 ratio quare aque plus fluerent ad vnaz partē q̄ ad aliaz
 cum non magis inuenirent locū decliniorē i vna parte
 q̄ in alia. ¶ Secūda cōclusiō. q^o terra est in medio mū-
 di quo ad centrum sue gravitatis. pbatur. nam omnes
 partes terre tendunt ad mediū per suam gravitatem.
 sicut dicit Aristoteles in littera. ⁊ verum est. modo pars
 que esset grauior depelleret aliam tam diu q^o mediū gra-
 vitatis totalis terre esset in medio mundi. ⁊ tūc starent due
 partes eque graves. licet vna maior et alia minor q̄ntū
 ad magnitudinem contra se invicem: sicut duo pondera
 in equilibra. ¶ Ex quo sequitur q^o terra est propinquior
 celo in parte discooperta aquis q̄ in parte cooperta aquis.
 et ita ad partē coopertam aquis est maior declinuitas. et
 sic ad illam partē fluūt aque. tanq^o ad locū decliniorē.
 ⁊ tanq^o ad locū eis naturalē. ¶ Sed dices videtur
 q^o centrum gravitatis terre non sit mediū mūdi. sed ma-
 gis centruz gravitatis aggregatū ex terra ⁊ aqua. nāz ex quo
 terra est cooperta aquis ex vna parte videtur q^o illa aqua
 vna cum illa parte terre aquis cooperta ponderet contra
 aliam ⁊ debeat depellere aliaz sic q^o tandem centrum totū
 aggregatū ex aqua ⁊ terra sit mediū totius mundi. ¶ R^o espō-
 detur negando qd centrum gravitatis totius aggregatū ex

terra & aqua sit mediū mūdi. naz si ad imaginatiōē totalis aq̄ amoueret. mediū gravitatis terre eēt mediū mūdi. Ita secundā dclōsiōē. & qz terra eēntialr est gravior q̄ aq̄. q̄ patet de vna parna terra que descēdit in vna magna aq̄. Ideo q̄ntūcūqz de aqua positiū sit ad vna partes terre & non ad alias. nō ppter hoc vna pars terre recipit adiutorium in ponderādo & impellēdo aliā plus q̄ ante. ex eo q̄ aqua est minus gravis essentialr q̄ sit terra. **Ex** hoc pz ad argumentum. dico enim q̄ pars terre coopta aquis nō ponderat plus p̄tra altam q̄ si nō esset cooperta aquis.

Quantum ad scōm articulū. p̄mitto istā dīstīnctiōē. terrā eē sicut punct⁹ respectu celli intelligit trip̄lr vno mō sicut p̄ct⁹. i. sicut aliqd̄ idivisibile. alio mō eē sicut p̄ctū respectu celli. i. nō facit dīversitate in pceptiōe stellarū fixarū & aliarū partiū celli oculo existente sup̄ terrā & ip̄o exīte in cētro terre supposito q̄ vna ei⁹ medietas eēt amota. tertio mō terrā eē sicut p̄ctū respectu celli intelligit sic q̄ si terra eēt posita i celo stellato nō videret. sed eēt insensibilis nō obstante q̄ eēt facta lucida sicut vna alia stella. **T**ūc sit p̄ma dclō. terra nō se hz sicut p̄ct⁹ respectu celli. & hoc p̄mo mō. pz statim ex eo qz tūc terra eēt indivisibilis. qd̄ est falsū. **S**cōda dclō. terra bñ se hz sicut p̄ctus respectu celli. & hoc scōdo mō. pbat. qz nō faceret dīversitates i pceptiōe stellarū fixarū oculo exīte in cētro terre. posito q̄ vna medietas terre eēt amota. & oculo exīstente i superficie terre p̄vera. qz vtrōqz videret medietatē celli & nō plus saltē sensibīlīter bñ q̄ ibi. **T**ertia dclō. terra bñ est sicut p̄ct⁹ respectu celli stellati seu firmamenti. & hoc tertio modo. pz hoc. nā plures sūt stelle i firmamēto que vīr a nobis vident q̄ram q̄libet est multo maior q̄ sit terra. sicut pz p̄ Alfragarū in lib. 30. dīstarū. Ideo si terra esset in firmamēto posita nullo mō videret nō obstante q̄ eēt facta lucida sicut vna alia stella. **Q**uarta dclō. licet terra respectu firmamētī haberet se punctus. & hoc tertio modo. non tamē sic se haberet si esset posita in orbe lune. & esset facta lucida sicut luna. pz hoc ex eo q̄ luna que est minor terra sicut arguebat p̄mus. nō appareret sicut p̄ctus. & hoc respectu sui celli. iō m̄m ipsa terra. cū sit maior luna.

Quantum ad 3^m sit p̄ma dclō. q̄ totalis terra est nālr situata. pbat. qz totalis terra est gravis nālr sicut suppono. & verū est. & cētrū gravitatis ei⁹ eē mediū mūdi sicut dictū ē in p̄mo articulo. ergo ipsa est nālr situata. p̄bat qz ex eo q̄ tūc gravita nālr sūt situata cū cētra dīarū gravitatū sūt mediū mundi. **S**cōda dclō. sūm vna dīvisiōē partiū ipsi⁹ terre nulla eius pars est nālr situata. pz hoc. naz si dīvideret per superficiē planā trāsēntē p̄ cētrū sue gravitatis nec vna pars eēt naturālī situata. nec alia. ex eo q̄ nec vni⁹ medietatis cētrū gravitatis est cētrū mūdi nec alteri⁹. **T**ertia dclō. sūm aliā dīvisiōē p̄tū ter re q̄libet tūc est nālr situata. pz hoc si terra dīvideret p̄ orbes. tūc enīz q̄libet illorū orbū terestriū esset naturālī situatus ex quo mediam sue gravitatis est mediaz mundi.

Ad rationes ad primā dico q̄ terra non ponitur in medio mundi pp hoc q̄ ipsa sit nobilior alijs elementis. sed iō qz est gravior alijs elementis. & est sicut fer aliorū elementorū. & Ideo est posita bassissime recte sicut videmus in vino & cervisia: q̄ feces i rīs cadunt ad fundū. sed q̄ cor positiū est in medio corporis hoc est ad istum finē q̄ meli⁹ possit insinere spiritū & calorem singulis mēbris. meli⁹ enīz hoc facit cum est in medio q̄ cū esset in circūferētia. & qz celū satis potēs ē ad insinēdū. nō obstante q̄ sit in circūferētia terra est in medio tanq̄ minus nobilis & alia elemēta i circūferētia tāq̄ magis nobilia. **A**d scōdā illa bñ pbat q̄ nō se hz sic p̄ct⁹ p̄ mō. nec ē sic p̄ct⁹ 3°. & hoc respectu orbis lunaris. cū q̄ bñ stat q̄ se hz sicut punct⁹. 2°. **A**d tertiā dico q̄ illi antiqui erāt illi⁹ opinōis. & Ari. iprobat eas sufficiēter in littera. **A**d p̄m̄m rationē ei⁹ pz ex vltimo articulo. & sic est finis q̄nōis.

Quod qd̄ igitur neqz mouetur neqz extra medium ponitur terra manifestū. &c. **T**extu cōmentī centesimi primi. **Questio. xxvi.**

Secundum propositōem erat. vtrum terra in medio; celli seu in medio mundi semp̄ quiescat vel semp̄ moueatur. videt q̄ nō semp̄ quiescat. p̄mo qz illud qd̄ habet in se p̄cipium & potentiaz mouendi nō semp̄ quiescit. terra est huiusmōi. ergo &c. maior est

nota. nā aliter illud p̄cipiū & illa potētia essent in eo frustra. minor pbat. nam terra est corpus naturale. Ideo hz in se naturā. & per psequēs p̄cipiū & potentiaz mouēdi. qd̄ pz per dīstīnctiōē nature positaz scōdo p̄b̄. qua dicit. natura est p̄cipiū mouēdi. &c. **S**cōdo terra est alterabilis & de facto alterat. ergo non semp̄ quiescit. p̄na tenet ex eo q̄ alteratio est spēs motus antecedēs pz. qz de facto est applicatum sibi p̄rarium ex vna parte. s. aqua que est humidā. terra autē sicca. & ex alia pte aer qui est calidus & humidus. terra autē frigida & sicca. & etiā qz ipsa p̄tine alterat a calore & lumine & alijs influentijs corporū celestīnū. **T**ertio qz p̄tine terra ex illa parte sup̄ quā directe est sol leuificat. ergo cū cētrū gravitatis terre debeat esse mediū mundi. sequit q̄ alia pars istam leuificatā pellit sursum tādm q̄ cētrum gravitatis totius sit mediū mūdi. i. Ideo qz p̄tine sic aliqua pars terre leuificat. videt q̄ p̄tine sic terra mouetur. **Q**uarto terra p̄tine mouet circulariter. ergo non semp̄ quiescit. p̄na tenet. antecedēs pbat. qz celū gescit. & stelle celli successīne nobis oriunt & occidunt. ergo terra cōtinue mouet circulariter. p̄na scita est esse bona. qz si celum quiescit. ortus & occasus stellarū nō pōt saluari nisi p̄ motū & antecedēs est dubiū. qz per nullas experīctias nec apparentias possumus scire celū noneri. ergo dubiū est. vtrūz celum moueatur. cum ergo p̄na sit scita esse bona. & antecedens dubiū. p̄ns nō est simplr negandū. s. terram moueri circulariter. **E**t possunt adduci aliq̄e p̄uasiōes ad hoc q̄ terra moueat & celū quiescat. quarū p̄ma sit ista. celū nō indiget ad aliqd̄ sibi acq̄rendū terra. & terra indiget celo ad aliqd̄ acq̄rendū. s. influentiā. ergo rōnabili⁹ videt q̄ terra moueat & celū gescat. q̄ ecōtra. **C**onfirmat. motus est ppter indigētiā. in modo illud qd̄ pluri indiget plus v̄z motū. terra autē plurib⁹ indiget q̄ celū. ergo &c. **T**ertio quies est nobilior cōditio q̄ mot⁹. qz est finis motus. ergo quies debet attribui corporib⁹ nobilīb⁹ sicut est celū & motus minus nobilīb⁹. de quoz numero est terra. **Q**uarto melius est saluare apparētia per p̄ncipia q̄ per plura. pz. nam p̄mo p̄ physicoz. dictū est peccatus est fieri p̄ pla &c. modo cum facilius sit mouere partū q̄ magnū. melius & rationabilīus videt q̄ terra q̄ ē valde parua velocissime moueat: & spha suprema gescat. q̄ ecōuerso. **Q**uinto ad p̄ncipale. omni corpori simplici debet naturālī aliq̄is motus simplex p̄mo hui⁹. terra est huiusmodi cū sit vni⁹ de q̄tuor elemētis. ergo &c. **S**exto terra est figurā spīce. figura autē spīca ē multū apta ad motū & maxie circularē. Ideo nisi terra de facto moueret circulariter. vel aliq̄i saltē videt q̄ talis aptitudo terre ad motū eēt frustra.

Deinde probat q̄ nō semp̄ moueat auctoritate Aristō. & maxime circa p̄ncipiū huius. vbi ponit istam p̄sequentiaz tanq̄ bonam. celum semp̄ mouet. ergo necesse est terram semp̄ quiescere. In ista questione p̄mo ponende sunt dīstīnctiōes. scōdo dclōnes. **Q**uantū ad p̄mū sit p̄ma dīstīctio. q̄ terrā moueri pōt intelligi vel sūm qualitates. vel q̄ntitatem. vel vbi. vel sūm mutatiōez ei⁹ in substantia. accipiēdo motum largo modo. in p̄posito noneri sūm vbi pōt imaginari duplr. s. motu recto. v̄l motu circulari. & intelligi p̄p̄o situm de tota littera cuius mediū gravitatis est mediū mūdi. **T**ertia dīstīctio terrā moueri circulariter pōt intelligi vno mō circa cētrū sibi extrīsecū. mō q̄ stelle mouent circa cētrū mūdi. scōdo mō circa cētrū p̄p̄iū & sup̄ polos p̄p̄o. & hoc pōt imaginari vel ab oriēte ad occidentē. v̄l ecōuerso. vel a meridie ad septētrionē. vel ecōuerso. **T**ūc sit p̄ma dclō. terra non mouetur circulariter circa cētrum sibi extrīsecū. pz hoc. nam tūc cētrū gravitatis terre nō eēt in

medio mundi. cuius oppositū dicitur est in alia qōne. Et etiā scō. nā tūc aliqne stelle deberēt nobis appere aliqñ maior res aliqñ minores. hoc est falsū. pñā t3. ex eo q p talē motū terre nos aliqñ effemus aliqñ stellis ppingozes et ali quādo ab eisdem remotiores. ¶ Scōda pō. nec terra mouetur circū a meridie ad septētrionē vel ecōuerso. circa cētū ppriū et circa polos pprios pbat. q tūc nō semp pos las apparet nobis eq̄r eleuat. cui oppo^m docet expien tia. ¶ Tertia pō. nec terra mouet circū ab oriente ad occidentē nec ecōuerso. saltes motu diurno sic qdā antiq vo luerūt. dixerūt enīz celū gescē et terrā moueri. hui⁹ pōlonis pbatio: et hōz atiquoz iprobatio fiebat pī⁹ illa qōne. vtz motus celū ab oriente in occidentē sit regularis. ¶ Circa tñ istā vñ velle q nō sit de mirabile gn possit saluari terrā moueri et celū gescere. s3 appet mibi sua reuerētia salua q imo. et hoc p talē rōnē. nāz nullo modo p motū terre et quietem celū posse^m saluare oppōnes et pūctōes planetaz. nec eclis ptes solis: et lune. vtrū est q istā rōnē nō ponit nec soluit. s3 plures alias psuasiōes qb⁹ psuaderet terrā gescere et celū moueri ponat. et soluat. ¶ Quarta pō bñ verisile est q semp q̄bet ps terre totalis moueat motu recto. qd pua detur sic. nāz p̄tinue de ista terra elemētū discoopta aquis eū fluijs fluūt multe ptes terre. ad p̄fundum maris. et sic angēt terra in pte coopta ags. et in pte discoopta aquis di minuit. et p pñā nō remanet idē mediū gravitatis sic ante. medio aut gravitatis mutato illud qd de nouo factū ē me ditam gravitatis mouet vt sit mediū mūdi. et illud qd ante erat mediū gravitatis ascēdit versus partē discooptaz ags. et tandē per talē p̄m fluxū et motū illa terra que aliqñ erat in medio erit in circūferētia. et ecōuerso. Et iuxta illud pōt apparere quō gnātū sūt magni mōtes. nāz nō est dub^m gn aliqne partes terre magis tenēt se siml q̄ alie. et id qñ ille ptes que nō tenēt se sit fluit cū fluijs ad mare. relique te nentes se sit manēt et faciūt eminētā sup terrā. s3 vtrū est q tandē per motū terre. vel alio modo evertunt et cadunt q destrunt. ¶ Juxta istā pōnē dubitat. posito q allqō graue vni forme in gravitate haberet mediū sue gravitatis extra mediū mūdi. omni ipedimēto extrifeco amoto. nibil sibi addēdo. nec aliqd ab eo remouendo. an sic moueret q tandē mediū sue gravitatis eēt mediū mundi. Dico q nō. q pī⁹ q̄ mediū sue gravitatis fieret mediū mūdi descen deret aliqua tarditate et dupla ad illam. et quadrupla ad illā sic i finitū. et ideo si ppetuo maneret ppetuo descēderet. et nūq̄ mediū sue gravitatis fieret mediū mundi.

Ad rationes Ad p̄mā. dico q illa non pbat terrā semp moueri in suo loco nālī: s3 bñ moueret si eēt extra ipsaz. et h3 talis pō nō redu catur ad actum in totali terra tñ bñ in suis partibus. ¶ Ad scōdā. illā nō arguit ad ppositū. qz in pposito itelligitur de motu locali. et de gete sibi opposita. et nō de motū alteratio nis. ¶ Ad tertiaz. illa bñ arguit pro vltima pōne. ¶ Ad q̄trā dico q vltiz p ceteras expētias haberi pōt q celū nō gescit. vñ si gesceret. quō tūc sol et luna et ceteri planete ali quando eēt ppingozes aliqñ remotiores. certe ipossibile eēt hoc nisi celū moueret. Ad aliqñ sint adinuscē ppingo res. et aliqñ remotiores docet expientia. ¶ Deinde rñdeo ad psuasiōes illas qb⁹ pbatat terrā moueri et celū gescē. sed ad hoc nō regrit terrā se habere actine. s3 sufficit se ha bere passine. sic q ipsa illā influentiā recipiat. et ipsuz celūz illā influentiāz causet per suū motū ppter hoc q celū ē pfe ctus terra. magis aut de rōne pfectū est dare alijs pfectio nis q̄nis ex hoc nibil recipiat q̄ ecōuerso. ¶ Ad secundaz bene pcedo q gēqd p̄m idiget pī⁹ o3 moueri nisi aliud mo ueretur ad dandū sibi quō idiget. s3 sic est in pposito. q ter ra quietēte celū mouet dando ei illud quo indiget. ¶ Ad tertiaz bene pcedo q bene pfectū est eē in quiete q̄ in mo tu q̄ntū ad illa que mouent ad sinez ventēdi ad sua loca na turalia: sed de illis que semp sunt in suis locis naturalib⁹ et que nō mouent ad aliqd acgrendū sibi aliud a motu. ita q motus localis est pfectio finalis eoz. dico q talib⁹ pfectus

est moueri q̄ esse in quiete. et sic est de corporib⁹ celestib⁹. ¶ Ad quartaz. dico q verū est q̄ facili⁹ esset mouere cor pus paruum q̄ magnum. si cetera essent paria: sed non est ita. qz corpora grana et terrestria sunt inepta ad motū. ¶ Tñ clarū est q̄ facili⁹ mouem⁹ aquā q̄ terrā. et adhuc facilius aerem. et sic ascēdēdo corpora celestia sūt per suas naturas facili⁹ mobilia. ¶ Ad q̄ntā. bene cōcedo q terre debet ali quis mot⁹ simplex. qñ est extra locū suū. licet hoc nō opoz teat quādo est in loco suo. vñ nisi partes terre dicto modo trāspōnerent modo quo dicebat in pbatōe q̄rte p̄cūsiō nis totalis terra simplr gesceret et nō moueret. cū quo bñ stat q si totalis terra esset extra locū suū. vel aliq̄ pars ei⁹ moueret motu simpltē et naturali sibi debito. ¶ Ad vlti mam. dico q bis quib⁹ debet motus circularis cōueniēs est figura spherica. et similiter quibus debet ges nālī circa idē centrū etiā cōueniēs est figura spica. modo ad ppositū dico q terre nō cōuenit figura spherica ppter moueri circu lariter. s3 ppter ipsaz gescere circa centrū mundi.

Figuram autem habere sphericam necessarium est ipsam. et. Tertio commenti centesimi quarti.

Questio. xxvii.

Tertium pposito erat. vtrū tota lis terra sit spherica. Argui tur primo q nō. nāz si sic sequeret q ocu lus existēs in superficie terre nō videret me dietatē celū. cui⁹ pposito dicunt astrologi. imo videret minus. pbat pñā. qz si esset spherica et cōponat i medio celū sicut prius

dicebat tūc linea ipsaz cōtīgēs imaginatā p̄tendi ex vtraz parte vsq̄ ad cōcāntū celū ressecaret a celo arcū multuz mi nozem in medietate celū sicut pōt appere in figura. s3 illa eadē linea cōtīgeret oculū existentē in superficie terre ergo ille oculus nō videret pī⁹ de celo q̄ eēt sup illā lineā. ¶ Scōdo si terra eēt spica sequeret q oculus modicus eleuatus sup superficie terre sicut est oculus alicui⁹ hoīs stantis sup terraz videret plusq̄ medietatē celū q̄ iterū est cōtra astrologos. pbat pñā ex eo. qz si oculus esset directe in centro terre. et vna medietas terre esset amota. tūc videret p̄cise medietate m celū. s3 oculus existēs sup superficie terre est altio: q̄ si esset in centro. ergo cū esset sup superficie terre videbit plus q̄ medietatē celū. tertio si terra esset spherica. seq̄ q sol de beret apparere s̄m superficie arcualē in eius ortu. et s̄m in ei⁹ occasu. cui⁹ oppo^m videm⁹. pbat pñā. qz cū sol nō dū tota liter est ort⁹ vna ei⁹ pars vñ: et alia occultat. s3 ille ptes di stingunt adinuscē quo ad appere et nō appere rōne terre. s3 si ipsa eēt spica vtriq̄ ps solis sup terrā deberet nobis ap parere arcualis figure et hoc p̄caue recte. sic appet nob ps solis nō abscoīsa p lunā in eclipsis solis. ¶ Quarto si qō esset vera seq̄ q terra totalr eēt coopta ags. hoc ē falsum. falsi tas p3 ad sensū. pbat pñā. pbatōe suppono p⁹ q aq̄ sit spica. vel tēdens ad spicitatē. scōdo suppono q terra et aq̄ tēdūt ad idē cētū. tūc sic. ipossibile ē duo eē spica nisi vñū circūdet aliud. et hoc si eoz idē sit cētū. ergo cū aq̄ sit spica p vñā suppositionē. et cū vñū sit cētū terre et aq̄. tūc si terra eēt spica vtriq̄ eēt totalr aq̄ circūdata. ¶ Quinto. nā ad sen sūz apparēt i terra mte gibbositates et p̄cūsiōnes mōtiū et vallū. et vbi nō sūt mōtes et valles appet eē plana: qd non eēt si eēt spica. ¶ 6° mobilib⁹ motu circulari nātr d̄bet fig^a spica sic p3 d celo. ergo mobilib⁹ motu recto nātr d̄bet fig^a recta et nō spica. s3 terra ē nātr mobilis motu recto. g^o et c.

Oppositum vult Aristo. in littera. ¶ In ista questione. primo ponam cōclū siones. Scōdo. quedam correlaria.

Quantum ad p̄mū sciendū est p̄mo q spheri cum p̄p̄ie d̄f qd quo ad ei⁹ supfi ctem exteriorē ē sine aliq̄ asperitate. et cū hoc a p̄nc̄to eius medio oēs linee d̄ncibiles ad superficiez eius exteriorēz sunt eq̄les. s3 rotūdū pōt dici q̄ accedit ad spicitatē. licet nō sit p̄fecte spheri. Exēplū p̄mī sicut est mūd⁹. mūd⁹ enīz q̄ ad ei⁹ superficie exteriorē ē sine aliq̄ asperitate. et p̄fectissime curva tus vt tonat⁹ a p^o inotore. exē^m scōi. sic ē pomū vel aliq̄d

tale. **S**ecundo notandum quod accipiendo large sphericus et rotundus solet capi unus pro alio. **T**unc sit prima pars. terra non est perfecte sphaera. pro multis habet montes et valles. **S**ecunda pars. circuli terra est rotunda iter orientem et occidentem. probatur. nam si non sequeretur quod eadem stelle eque cito orientem et occiderent habitantibus versus occidentem sicut habitantibus versus orientem. sed hoc est falsum. probatur et ex eo quod cum talis diversitatis non videtur esse alia nisi tumor terre et gibbositas. falsitas autem. pro ex eo quod habitantibus versus orientem citius sit dies. et citius sit nox quam habitantibus versus occidentem. quod pro ex eo quod plures eadem eclipsibus lune visa sunt ab orientibus in tertia hora noctis. et ab occidentibus in prima hora vel secunda. sicut quod erant magis vel minus occidentales. modo hoc non fuisset nisi orientibus citius facta fuisset nox. **T**ertia pars. sicut terra habet rotunditatem a septentrione ad meridiem. probatur. nam aliquis potest a meridie procedere tamen versus septentrionem quod polus sibi sensibiliter magis eleuatur. modo illud non videtur penetrare nisi per quendam tumorem terre exiit iter meridie et septentrionem. **S**ecundo nam aliquis potest tantum ambulare a septentrione versus meridies. quod aliquid stelle sibi appareret que prius sibi non apparerent. et aliquid sibi occultant que prius sibi apparerent. modo hoc non videtur esse nisi propter tumorem terre inter septentrionem et meridiem. **Q**uarta pars. terra vniuersa est rotunda sic quod eleuationes motuum sunt pene in respectu totalis terre et quasi non notabiles. probatur primo. quia grania ubi cadunt super terram non motuosas nec vallofas cadunt ad equales angulos. quod non esset nisi grania peterent idem centrum. et cum omnes partes terre sint graniosae. sequitur quod omnes peterent idem centrum. hoc non esset nisi terra esset rotunda vel tenderet naturam ad rotunditatem. **S**ecundo. pres terra equiter tendit ad medium mundi. et descendit ad loca decliniora. nisi vna alia sustineat. sicut pro de motibus. nihilominus pro lapsus spiritus quibet descendit et ruet versus medium mundi. quod videtur esse causa rotunditatis terre. **T**ertio sciendum est quod si terra esset fluxibilis sicut aqua. ita quod vna pars non sustineret aliam. flueret ad omnimodam rotunditatem et perfectam sphericitatem. **T**ertio si terra esset plana et non rotunda montes multum alti deberent videri a multo remotioribus quam videntur. sed quod non ab ita remoto videntur huius causa non videtur esse alia nisi tumor terre existens inter tales montes et visus nos. **Q**uarto luna cum eclipsatur propter interpositionem terre iter ipsas et sole pro non eclipsata versus arcualem figuram. sed hoc non esset nisi terra esset rotunda quam contingit radii solares praeter visum ad lunam. quod distinguunt partem lune visam et non eclipsatam a parte lune eclipsata quae est posita in vmbra caetera ex interpositione terre iter sole et lunam. quod ergo vbiusque appetit talia eclipsibus lune pro si eclipsata appetit arcualem figuram signum est quod vniuersa terra sit rotunda. **Q**uinto totalis mundus est sphericus. ergo bene rationabile videtur quod est que sunt partes principales mundi de quorum numero est terra etiam inclinens ad sphericitatem. **J**uxta istam rationem est sciendum quod isto modo posset experiri quod terra est rotunda scilicet inter meridiem et septentrionem: quod aliquis ambularet ab aliquo loco versus septentrionem tantum quod polus esset sibi eleuatus plus vno gradu quam ante. et tunc mensuraret spatium pertransitum. hoc facto rediret ad locum pristinum. et ab eodem loco ambularet versus meridies. tantum quod polus esset sibi eleuatus minus vno gradu quam erat in loco signato a quo ambulavit. et iterum mensuraret illud spatium pertransitum. tunc si illa spatia inuenirent equalia. signum esset rotunditatis terre inter septentrionem et meridiem. si autem non inuenirent equalia signum esset quod terra non esset rotunda inter septentrionem et meridiem.

Quantum

ad secundum primo sequitur ex hoc quod terra est rotunda quod linee erectae di recte de superficie terre exteriori versus centrum primum vadunt appropinquando. et in centro concurrunt. **S**ecundo sequitur quod si fierent duae turres ad perpendicularium quod irent altius tanto eleuarentur plus ab invicem: et quanto irent bassius tanto appropinquarent plus ad invicem. **T**ertio sequitur quod si fieret aliquis puteus ad perpendicularium inferius esset strictior. et superius esset latior. **Q**uarto sequitur quod omnis linea eque distantis sicut quae libet eius punctum a centro mundi est curva. pro nam si erecta. tunc aliquis punctus eius est propinquior centro. et alius remotior. et sic non equaliter distat a centro seu a deorsum. sicut quae libet eius punctum. unde quicumque linea recta data contingit superficie terre sicut punctum eius medium ipsa est propinquior centro

terre sicut punctum eius medium sicut quae contingit terras. quae sicut puncta eius extrema. **E**x hoc sequitur quod quicumque ambulans sicut linea recta pro parte temporis descendit. et pro alia parte ascendit. nam pro parte temporis pro qua mouetur versus partem centrum qui est propinquior centro ipse descendit. sed pro alia parte temporis pro qua mouetur ab illo puncto ipse ascendit. pro ex eo quod in prima parte temporis continue appropinquat plus et plus centro mundi. in alio autem tempore continue elongatur ab eodem. modo appropinquare centro mundi est descendere. et elongare ab eodem est ascendere. **E**x hoc ulterius sequitur quod aliquid mobile quod continue mouetur ascendendo vel descendendo ad aliquod terminum. minorum lineam describit. quam aliquid quod mouetur ab eodem termino in eundem terminum sine ascensu et descensu. pro hoc si aliquid moueret ab vno termino diametri terre ad reliquum. et aliquid moueret per circumferentiam medietatis terre. cuius quidem circumferentia illa diameter esset chorda. **Q**uinto sequitur quod ambulanti super terram caput mouet velocius pedibus. nam caput in aere describit maiorem circumferentiam quam pedes super terram. unde homo posset esse ita magnus quod caput moueret in duplo velocius quam pedes. quia in duplo maiorem circumferentiam describeret in aere quam pedes super terram.

Ad rationes

Ad primam concedo quod oculus si esset infixus superficie pueri terre videret multo minus quam medietate celli. sicut ro demonstravit. nihilominus bene concedo quod oculus potest in tali portione esse eleuatus super superficiem terre quod videret precise medietate. ita quod suus orizon divideret celum in duo equalia. et cum hoc fiat quod oculus potest esse tamen eleuatus super superficiem terre quod videret plus quam medietate celli. **E**t ex hoc tunc per ad secundum ar. **C**ad 3^m dicitur aliquod de magis meis quod sicut veritate. cum vna pars solis est orta et alia non orta linea dividens partem ortam a parte non ortam ipsam est linea curva et arcuata. sed tamen pars ortam ipsam solis non appetit nobis figuram arcuata. pro hoc quod linea curva a remotis versus appetit recta. **S**ed videntur prout mihi apparet hoc non esse verum. vnde dico quod sicut veritate pro solis orta non dicitur appere arcuata figuram: sed dicitur appere sic medietas vel sicut portio vniuersae circuli eo modo quo appetit. vnde imaginor quod noster orizon dicitur imaginari sicut circulus reserans et dividens partem solis ortam a parte solis non ortam. modo quasi vniuersae circulus sicut est piferia cadit super superficiem lateris alterius circuli dividit et resecat vnam partem ab alia sine quocumque iteriori cauatioe illarum partium sicut veritate vel apparet. recte ac si ille partes distinguere ab invicem per lineam rectam. et pro hoc pars solis nobis orta dicitur nobis appere sicut modo ac si distinguere recte a parte non ortam per lineam rectam. vel ac si esset oculus in centro terre vna medietate terre amota. ita quod gibbositas terre nihil facit ad hoc quod sol in eis ortum sicut est parte ortam deberet nobis appere arcuata figuram. sed ad hoc quod sol nobis taliter apparet sicut ortum facit noster orizon. **C**ad quarta illa bene procederet si centrum magnitudinis terre esset centrum mundi: sed sic non est. sed multum est eleuatum super centrum mundi non dicitur quod terra sit totaliter coopta a gradibus ista ipsa quam aequat sit rotunda. **C**ad quinta illa bene probatur quod terra non sit perfecte sphaera sic dixit philosophus. **C**ad vltima dico quod non est mobile motu recto esse figuram recte. sed bene oportet motum eius naturam simpliciter esse per lineam rectam. **E**t sic est finis questionis.

Reliquum autem de terra dicere vbi est sit posita. **Textu** comentum septuagesimi secundum.

Questio

xxviii.

Partum

ppositorum erat. vtrum totalis terra sit habitabilis. **V**idetur primo quod nulla pars terre sit habitabilis. nam ex quo terra est sphaera. videtur dicitur esse in alia questione. et aequat sicut probatur Ari. in hoc 2°. et cum terra sit graniosa aequat et in medio mundi situata videtur dicitur esse pro. videtur quod terra vniuersa sit coopta a gradibus. et pro his vniuersa inhabitabilis propter aequat. **N**ec valet si diceret quod eleuationes motuum sunt in terra ipedient ne totalis terra sit coopta a gradibus. et quantum ad huiusmodi eleuationes ipsa terra est habitabilis. **N**am ex quo mundus fuit ab eterno videtur creditur Ari. si aliqui fuisset montes et tales eleuationes tam diu

essent consumpti. propter hoc qd omne grane tendit deoz
sum nec perpetuo potest sic sursum sustineri. quare iam to-
talis terra esset facta sperica & vndiqz ags coopta. **C**Secdo
sicut spera aeris excedit speram aque. ita spera aque debet
excedere speram terre. & per consequens debet tota terram
cooperire. & per consequens debet tota ipsaz terras vndiqz
inhabitabilem facere. **D**einde pbatur qd totalis terra est habi-
tabilis. nam vna qrtā eius est habitabilis. vt cōiter oēs pce-
dunt. & nō videt eē maior rō de vna qz de alia. igitur &c.

Oppositum amboz iam pbatoz pz p expic-
tam. nam aliqua pars terre est
habitabilis. vt patet. & aliqua inhabitabilis ppter aquas. &
aliqua ppter nimiaz frigus sicut illa que est supposita polo
arctico vel antarctico. qz terra pōt esse inhabitabilis ppter
excessum alicuius qualitatis prime de q̄litatibus actiuis. vt
pnta ppter excessum frigiditatis vel caliditatis. vel pōt esse
inhabitabilis ppter excessuz aquarū. ideo in questione duo
erunt articuli. nam in primo videbit de habitatione vel in-
habitatione terre ppter temperiem vel excessuz caliditatis
vel frigiditatis. Secundo videbit de habitatione terre vel
inhabitatione q̄ntam est ex parte aquarū.

Quantum ad primū. supponenduz est primo
terram diuidi in quinque partes. s̄m
quinque zonas imaginatas in celo quarū vna est supposita illi
parti celi que est inter circulū arcticū & polū arcticū.
secūda autem est supposita illi parti que est inter circulū
antarcticū & polū antarcticū. tertia autem supponitur illi
parti que est inter tropicū cancri & circulū arcticū. quarta
supponitur illi parti que est inter tropicū capricorni & circū-
lū antarcticū. quinta autem & vltima supponit illi pti celi
que est inter duos tropicos directe sub equoiali. **C**Tūc
fit prima cōclusio. due prime partes terre sunt inhabitabi-
les ppter defectum caloris & abundantiaz frigiditatis. pri-
mam patet. qz vniuersū dī partes nimis distant a sole qui est
causa caloris in istis inferioribz. & qz ad esse & viuere plan-
tarum & animalium requiritur calor. sequitur qd ibi nec cre-
scunt plante nec habitant animalia. & hoc. s̄. ppter defectuz
caloris. secūda pars patet. qz ibi excessus frigiditatis ppter ele-
uationem vaporū cōmixtoz aeris. qui nō possunt ibi p̄sumi
ppter defectum caloris: & illi tantū aerem ibi existentez in-
grossant & infrigidant & cōdempsant: qd nulla videntur p̄nt
ibi manere. **C**Secda cōclusio. tertia pars terre est habitabi-
lis ppter temperie frigiditatis & caloris & illa pars terre est in
qua nos habitamus. & qd in ea est temperies caloris & frigo-
ris est ex eo qd in estate nostra sol est ppe suam angē. & sic
non facit nobis nimis calorem ppter maiorē eius distan-
tiam a terra. & in hyeme nostra est ppe oppositū sue angis
& sic nō causatur nobis nimiam frigus sui absentia. pp hoc
qd licet nō diu moret super nos. tamen est terre tunc pp̄in-
quior ex eo qd oppositū angis ecētrici solis est p̄ncipus ecē-
trici pp̄inquior terre. **C**Juxta istam cōclusionē & eius p̄o-
bationem bene sequitur qd s̄m mutationē angis ipsi solis
aliquę partes terre redduntur peius vel melius habitabi-
les. **C**Tertia cōclusio. quarta pars terre est inhabitabilis
ppter nimiam abundantiaz caloris in estate. & nimia abun-
dantiam frigiditatis in hyeme. & est illa pars terre que est
opposita illi parti terre in qua nos habitamus. Sed veruz
est qd in ista cōclusionē nō omnes p̄cordant. & probō eā sic.
nam ex quo aux solis iam est ppe sine geminoz. & oppo-
angis ppe sine sagittarij. & cū existentibz i dicta pte terre
si aliqui ibi existerent sit estas sole existente iuxta oppo-
angis. sol eis in estate nimis facit calorem ppter nimiaz eius
pp̄inquitates ad terras & cum eisdem sit hyemis sole ex-
istente iuxta augem in hyeme ppter absentia solis & nimia
eius distantia a terra est nimis frigus ibidem. **C**Quarta
cōclusio quinta pars terre. s̄. que est inter duos tropicos sub
equoiali est habitabilis. q̄tū est ex parte frigiditatis vel
caloris. imo non soluz habitabilis. s̄ locis temperatissim⁹
pro habitatione. **C**In ista iterū cōclusionē nō omnes p̄cor-
dant. vnde auctor spere manifeste dicit oppositū. istam ta-
men cōclusionē ponit Aulicēna in sua physica. Et pbatur sic
primo auctoritate. s̄i. i libro etymologiaz. qui dicit qd pa-

radix est situs in loco alto versus orientem fere attingēs
globum lune & sub equinoctiali: s̄ cōstat qd paradisi ter-
restris est locus amenissimus & optime habitabilis. Idez
patet ex vno qd semel legi i vno libro. nā in anglia fuit qdā
homo sancte vite. qui asserbat se fuisse in quodā loco vbi
fuit facta incantatio & citatio cuiusdā spūs qui dixit se velle
portare ficus maturos pro quolibet tēpore anni ne ampli⁹
sic citaret. tunc dixit incantator q̄sio hoc eēt. dixit spūs ē lo-
cus in terra qui existiat inhabitabilis ab hoibz. vbi i omni
tēpore anni fruct⁹ maturi s̄m diuersitate generū fructū in
veniant. & de illo loco dixit se velle portare fruct⁹ & ficus
statim in sequenti die circa festuz natalis dñi: & ficus ac p̄ta
alia fructū genera recētia sibi apporauit. & certe videt qd
talis locus sit sub equoiali. naz de illo vles dicit qd sit iba-
bitabilis ppter intēperiem & excessum caloris. **D**einde
pbat dicta p̄clo rōnibz. p̄mo pro quo supponit qd celuz &
astra sunt ordinata ad gubernandū istū mundū. & maxime
hoies. & aīalia. & plātas de qb⁹ nā pp eoz nobilitate marie
d3 esse sollicita. Ideo rōnabile est qd in illo loco sit hominū
p̄fectissima hitatio ad quez oēs stelle celi ordinate. & sit hñt
aspectū. s̄ hoc ē ad locū sub equoiali. illis enim oēs stelle
orient⁹ & occidunt. nobis vero nō orient⁹ nec occidunt ille stel-
le que sunt circa polū antarcticū. **C**Secda rō & cā tēperies
dicit loci sub equoiali est eq̄litas distātie ab vtroqz polo.
calor enim illi loci obrēperat pp frigiditāē vtriusqz loci eq̄-
liter respiciētis locū illū. **C**Tertia cā ē eq̄litas diei & noctis
in omni tpe anni. frigiditas. n. noctis obrēpat calorem diei.
CQuarta cā est breuitas estatis & hyemis. nam nec hye-
malis frigiditas excedit. nec calor estatis n̄mis adurit. **C**5°
cā est pacitas more solis sup zenit capitis eoz qd hitat sub
equoiali. cū enim duplex sit cā caloris. s̄. appropinquo solis
ad zenit. & mora eiusdē. p̄ma cā ē modica respectu scōde. vt
pz qñ sol est in meridie qm i meridie nō est tant⁹ calor sicut
post meridie. & tñ sol pp̄ingor est caput⁹ nostris i meridie
q̄ post. q̄re mora solis plus facit ad calozē q̄ el⁹ appropin-
quatio. qz ergo sol habitantib⁹ sub equoiali nō morat⁹ diu
sup zenit capitis eoz. s̄ cito transit. ideo est qd nō est ibi tan-
tus calor sicut circa alterū tropicū. vbi sol diuinus moratur.
CSexta cā est accidētalis elenatio multoz vaporū a mari
meridiano. & a fluminibz existentib⁹ ibidē. que i dicto loco
hñt obrēperare calozē. **C**Septima rō pōt esse. qz enz terre
remotiores ab equoiali. puta ille sub polis sunt in biliores
ad inhabitandū. & pp̄ingores biliores videt qd sub equo-
iali sit locus bilissim⁹ pro hitatiōe. & ista rō p̄cedit a signo
magis q̄ a causa. **C**Contra istam cōclusionēz dubitat p̄ ra-
tiones illoz qui tenēt partes oppositā. p̄mo quidez arguunt
sic aliqui est locus inhabitabilis ppter nimis frigus. ergo ēt
videt qd aliquis sit inhabitabilis ppter nimis calorem. sed
talis nō videt esse alius q̄ ille sub equoiali. **C**Secdo si
habitaret ibi aliq. vtiqz de talibus aliqui venirent ad nos.
& de nostris ad illos. qd tamē nunq̄ est p̄ceptū. **C**Tertio
nam enim vadimus versus tropicū cancri. tandem inueni-
mus hoies valde nigros sicut sunt ethiopes. & hoc est pp
magis calozē ibi existentē. ergo si p̄cederem⁹ vltra tropi-
cum. tantū inuenirem⁹ calozē: vt videt qd nullus posset ha-
bitare. **C**Quarto. naz ibi existentib⁹ sol bis in anno currit p
zenit capiti eoz. ideo videt eis facere tñ calozē qd non est
eis cōueniēs habitatio: vnde videm⁹ qd nobis in estate qñ
adhuc nō est in zenit aliqui est tantus calor qd est mirabile. &
ideo si curreret bis in anno p zenit. videret tñ debere cāre
calozē qd nullo mō possem⁹ viuere. **C**Quinto naz videm⁹
qd ex reflexione radioz incidētū pp̄pendiculariter sup sup̄-
ciem speculi cōcanti causat ignis. iō cū sol p̄iciat bis i anno
sicut qñ est in p̄ncipio arietis & libra: radios suos pp̄pendicu-
lariter sup terrā suppositā equoiali. videt qd talis terra sit
inhabitabilis ppter nimis calozē adustituz causatū ex tali inci-
dentia radioz solis pp̄pendiculariū. **C**Ad primū dico qd is
sit repire terraz inhabitabile pp nimiaz elongationē a sole & hoc
sub vtroqz polo. nō tñ pp hoc d3 qd aliq sit inhabitabilis pp ap-
propinquo ad solē. qz cū frigus sit mortificatiuus. & calor
vniuersitatus & causa vite. ideo est qd nā meli⁹ cōpatit⁹ sicū
excessuum caloris q̄ frigiditatis. nec etiam sub equoiali est

excessus caloris. sed temperamentū optimū. vt dictum est. **C**ad secundū dico. q̄ ideo nullus p̄t illuc ire nec aliquis venire vsq̄ huc. q̄ oportet talem transire per terrā sup̄positam tropico cancri. vbi est nimius calor: p̄pter n̄miam moram solis super orizontem. saltem in estate. Nec etiam quis in hyeme sola nec estate potest transire per illam partem. p̄pter hoc q̄ auctoritate quorūdam versus equinoctialem sunt quidam montes qui habent naturā attrahēdi carnem humanā sicut magnes attrahit ferrū. et hec est causa quare nullus transit. Aliter dicunt quidā q̄ locus inter medius inter illos et nos est desertus multum et plenus serpētibus. et deficiens aquis dulcibus ita q̄ nullus potest illum locum transire. et p̄pter hoc non recipimus aliqua noua de illis. nec ipsi de nobis. **C**ad tertiam bene concedo q̄ sub tropico cancri maior calor: q̄ sub equinoctiali. et hoc ideo. q̄ licet sol bis currat in anno per zenith capitū habitantū sub equinoctiali. et nō nisi semel in anno per zenith capitū morantem sub cancro. tamē quia minus moratur sup̄ zenith capitū existentium sub equinoctiali. et diutius sup̄ zenith capitū existentū sub tropico cancri. inde est q̄ maiorem facit calorem sub tropico cancri q̄ sub equinoctiali. **P**er hoc idem respondeatur ad quartam. **C**ad quintam dico q̄ nō est simile de reflexione radioꝝ incidentium perpendiculariter super superficiem speculi cōcaui et de radijs perpendiculariter incidentibus super superficiem terre. licet bene aliquo modo esset simile de incidentia radioꝝ perpendicularium super superficiem speculi cōcaui et super superficiem terre. cum terra non sit cōcaua. sed cōcaua vel spherica: et ideo sicut radij incidentes super superficiem speculi cōcaui nō causant ignem ex reflexione eorū. q̄d tamen bene faciūt cū incidunt super concuum. ita dico q̄ nec radij perpendiculariter incidentes super superficiem terre cōcauam causant tantū calorem sicut causarent si caderent super superficies terre concuam. et ex hoc patet ad argumentū.

Quantum ad secundū articulum est vna opinio que imaginatur. q̄ aqua et terra simul faciunt vnā spheram. Et q̄ non plus habemus de aquis nisi quantum est in vallibus terre. Et ita ponunt partes terre habitatas nō esse nisi quasdam insulas. Et imaginant in qualibet parte terre de dictis quinq̄ partibus terre esse multas tales partes aquis discoopertas. et tales dicerēt in qualibet dictarū quinq̄ partū esse habitationes. saltem quā est ex parte aquarū. licet aliquę earū sint inhabitabiles propter defectū vel abundantiaz frigoris vel caloris. **S**ed ista opinio non valet propter duo. **P**rimo ex quo ab eterno fuit mundus. diu illa canalā aquarū fuissent repleta per fluxum partium terrestrium cum aqua in illa canalā. et sic iam terra vndiq̄ esset aquis cooperta. p̄pter repletionem talium canalium. **S**ecundo. tunc vtiq̄ omnes aque essent facilliter permeabiles. si nō esset plus de aqua q̄ currat in talibus canalibus et vallibus terre. sed sequens est falsum ex eo q̄ est vnū mare impermeabile in cuius signum q̄d est impermeabile **H**ercules posuit ibi colūnas. vt nullus tentet ipsam permeare. **S**ecūda opinio. et illaz approbo. imaginatur q̄ nō est idem centrum grauitatis et magnitudinis terre. et ideo terra ex vna eius parte est propinquoꝝ celo et aquis discoopta. et ex alia parte est remotior a celo. et aquis cooperta. et ad illam partem fluunt aque quia ibi erunt propinquoꝝ medio mundi. Et ideo pro distinctione partium terre habitabilium a partibus terre inhabitabilibus propter aquas imaginandū est in terra vnā esse lineam transeuntem ab oriente in occidentem directe suppositā equinoctiali eque distante secunde linee imagine in terra supposite circulo arctico. inter quas imaginatur tertia linea eque distans vtiq̄. **A**lterius imaginatur totū q̄d est ab equinoctiali per polū meridionalez. et per polū septentrionale vsq̄ ad circū arcticū esse coopertū aquis et residuū q̄d nō est nisi vna quarta terre. imo adhuc non integre esse discooptum aquis et vltimus imaginatur a medio istius linee supposite in terra discoopta aquis protrahi vnā lineā perpendiculariter versus lineam eque distantes ei suppositā circulo arctico. **C**līdis lineis sic imaginatis manifestū est

in figura quō ista pars terre discoopta aquis est dista in quatuor partes quarū due sunt versus occidentes. et due versus orientem. et inter illas que sunt versus occidentem illa que est propinquoꝝ equinoctiali vocat̄ africa. et que est propinquoꝝ septentrioni vocat̄ europa. deinde alie due sūt versus orientē. et inter eas illa que est versus equinoctiale vocatur asia maior. sed propinquoꝝ septentrioni vocat̄ asia minor. **Q**uantū ad huius partes terre coopertas et discooptas agens dicit **L**āpan⁹ in sua theozica in ca. de luna hec verba. **A**ggregent autē aque que sub celo sunt in locū vnū. vt appareat terra arida. et habitet homo: quā quodā modo est finis vni: locū sue habitationis congruentē. ideoq̄ credendū est solū illū locū terre detectū esse ab aquis qui humano vni fuerit necessarius. quia ergo sola quarta pars terre quantum tūc duo semicirculi. quorū vnus ab oriente in occidentes sub equatore protenditur. et alius per polū septentrionale ab oriente in occidentes inhabitatur. vt oēs alunt. oportet alias tres quartas terre esse coopertas aquis. **S**ed dices sicut prius arguebat. ex quo cōtinne cū fluuijs fluūt ptes terre ad mare. quare ergo tandē terra ex alia parte vbi est cooperta aquis non efficitur eque propinqua celo sicut illa que est discoopta aquis. vnde cū hoc fieret terra vndiq̄ cooperta aquis. **R**espondeo q̄ hoc nūq̄ fiet. et hoc ideo. quia quā particule terre fluunt ad aliam partem. tunc alia pars fiet magis grauis. et pellet aliam sursum. vt prius dicebatur in vna alia questione. et sic semp̄ erit. et hoc propter difformitatem grauitatis terre: quam difformitatem ab eterno dens ordinauit pro salute animalium et plantarū. **C**eterū tamen credo q̄ propter mutationes angis eccentrici solis. illa pars terre que modo est cooperta aquis prius erat discoopta et que modo est discoopta prius erat cooperta. et hoc videt velle satis manifeste **A**risto. in secūdo methæorū. licet nō exprimat q̄ hoc sit propter mutationes angis solaris.

Ad rationes Ad primam cum suta confirmattonibus non p̄cedit iuxta secundam opinionem vnā cum hoc q̄ nō est idem centrum grauitatis et magnitudinis terre. **C**ad secundam dico q̄ ordinatum est a deo q̄ spera aque non deberet tantū excedere speram terre quantum spera aeris spera aque. et hoc ordinatum est propter salutem animalium et plantarū. nam si esset tantus excessus aque ad terram. sicut aeris ad aquam tota terra esset cooperta aquis. et sic nō possent saluari plāte et animalia. **C**ad vltimam dictum est in questione q̄ non est eadē ratio de vna quarta sicut de alia quantum ad ipsas esse habitabilem vel inhabitabilem. Et sic cum de adiutorio finite sunt quōnes sup̄ secūdu de celo et mundo.

ExPLICIT liber secundus. **I**ncipit tertius.

De primo quidem igitur celo. et.

De graui autem et leui. et.

De quas tractauit

circa primum huius quasdam dubitationes concernentes totalem mundum. et similiter tractauit circa secundum huius dubitationes concernentes partem nobilioꝝ mundi. scilicet celum. et cum hoc terram. prout est centrum celli et totalis mundi. nunc volo tractare dubia concernentia grauita et leuita. sicut sunt elementa. que sunt partes mundi totalis minus nobles q̄ sit celum. **D**e quibus quidem grauius et leuius **A**risto. in tertio huius determinat sūm opinionem antiquorum. et in quarto huius sūm opinionem propiam. et ideo simul questiones circa hos duos libros intendo tractare talem obseruando ordinem. q̄ primo tractabo questiones quantum ad grauitatem et leuitatem ipsorum grauium et leuium. **S**ecundo quantum ad motum et quietem eorum. **T**ertio quantum ad figuraz eorū. ita q̄ erūt tres particule huius vltime partis incepti opus. **E**t differt hec consideratio de grauius et leuius simplicibus seu de elementis a consideratione que fit de

esse dem in secundo de generatioe. qz h consideratio respicit ad qualitates motivas eoz motu locali. sicut sūt gravitas et lenitas. Consideratio aut de eis i secdo de generatione respicit ad qualitates eoz alterativas: seu motivas motu alteratois. sicut sunt caliditas. frigiditas. humiditas. et siccitas. et sicut motus localis pcedit motu alteratois: cu iter oēs motus motus localis sit pōr. sic consideratio de eis i isto tertio et quarto. ante consideratione; de eisdē in secdo de generatione d3 pont.

Quonia autē est vnu solum qd oibus superferit: et vnu quod oibus substat: necesse ē duo alia esse que et substat cuidā: et superferuntur cuidam et c. quarto celi. Tertio cōmenti trigēsimise primi.

Questio I.

Is premissis

ser qra p ordinē. primo vtrū aliqd elm sit simplr grane. et aliqd simplr lene. et aliqd i respectu. Secdo. vtrū qdlibet corpus qd est alio gravins in aere sit eodē gravins in aqua. tertio. vtrū aliqd elm sit grane i suo

loco pprio. quarto vtrū gravitas et lenitas sint forme subales granitū et lenitū. quinto vtrū ex parte gravitatis et lenitatis pcludi possit corpora nō ēē cōposita ex indivisibilibus. sexto vtrū ex parte gravitatis et lenitatis conclusi possit numerus quaternarius elementorum.

Quantum

ad primū ppositoz. Arguit pmo. qd nō sit simpliciter grane. nā si sic hoc videt esse terra pura. sicut dicit Ari. in ista. mō hoc est falsum. nā sit illa terra. a. ite arguo sic. a. est aliquo gravitū: et aliquo minus grane. ergo. a. nō ē simpliciter grane. pna t3. nā grane simplr d3 esse grane i sūmo. sed gravi i sūmo nō ē gravis. nā aliter nō ēēt sūmū. aīs. pbat. q2. a. terra ē minor terra gravioz. et maior terra minus gravis. Cōf. milliter pbat q ignis nō ē simpliciter lenis. de quo tū hoc maxime vī. si ēēt aliqd simplr lene. nā si aliqs ēēt talis. sit ille. b. pbo q. b. nō ē simplr lene. q2. b. ignis minor igne ē lenioz. et maior igne ē minus lenis: cu magnus ignis sit lenioz minor igne. sic maior terra est gravioz minor terra.

Deinde pbat. qd qdlibet elm ē grane vel lene simplr. pmo sic. qz si nō. hoc ēēt ex eo q aqua nō ēēt gravis simplr. et aer nō ēēt lenis simplr. s3. pbo q imo. et arguo sic de aqua. illud qd gravioz simpliciter ē gravis vtiqz est grane simplr. sic est de aqua p3. nā vnu doliū de aqua est gravins in aere qz sit vnu pugillus terre. et tū talis terra p Ari. in ista dicit ēē simplr gravis. assumptū p3. naz. cuilibet manifestū ē qd difficilius multo ē sustinere magnū pondus aque qz vnu pugillū terre. Et pfirmat. de aqua et de aere simul. nā illud dī grane simplr qd dī grane sine addito. et illud lene simplr qd dī lene sine addito. sic est de aqua et de aere. p3 hoc. nā aqua dicimus ēē gravē sine addito. et aer rem lenē sine addito. Secdo. nō nisi aqua ēēt simplr gravis. et aer simpliciter lenis oporteret q gravitati aque ēēt cōmixti qdā gradus gravitatis. et lenitati aeris ēēt cōmixti qdā gradus lenitatis. sed hoc est falsum. pna t3. ex eo qd alter aqua esset simplr gravis. et aer simplr lenis. illud. n. qd h3 gravitatē sine lenitate ē simplr grane. et qd h3 lenitatem sine gravitate ē simplr lene: recte sicut ē in alijs qualitatibus. s3 falsitas pntis pbat. pmo. nam si sic tūc aqua simplex posset successe descendere in vacuo. et aer simplex posset successe ascendere in eodem si esset. qd est 3 Ari. et cōmētozem in quarto pphicoz. pna t3. ex eo qd h3t sufficientem resistētiā intrinsecam. vnde in aqua lenitas resistet gravitati. et i aer gravitas resistet lenitati. Et pfirmatur hoc. qz forma subalis aque est simplex. et similiter forma subalis aeris. ergo gravitas q est qualitas motiva aque pna illā formā subalez ēēt d3 ēē simplex. et similiter lenitas iph aeris. et si sic aqua ē gravis sine lenitate. et aer lenis sine gravitate. et p pna aqua ē gravis simpliciter. et aer lenis simpliciter qd erat pbādū.

Oppositum

vult Ari. et cōmētozem i multis

locis. q pluries distinguunt grane in grane simpliciter et in grane in respectu vnde voluit terram esse gravem simpliciter et ignē lenē simplr. et aqz et aerez grane et lenē i respectu. In ista qdē pmo ponā qualdā distinctōes. sō pclones.

Quantū

ad pmo sit pā distinctō. aliqd dī grane simplr. 4. modis. vno mō. qz ex erite gra nō nō ē eo gravitū. scdo mō. qz gravitati sue nullū gradū lenitatis ē cōmixtū. tertio mō. qz de pnoie demfante ipm ē pdicabilis iste terminus grane absqz addito iuxta illud. h simplr dico q sine addito dico. qto mō. qz i qdūqz illoz triūz et loz ponat q sunt ignis aer. et aq. ipm aptū nō ē descēdere. C2a distinctio. pportionalr se h3 de leni simplr. nā vno mō. aliqd dī lene simplr. qz ipso exite leni nō ē eo leni. scdo mō. qz lenitati ei nō ē gradū gravitatis ē pmixtū. tertio mō. qz ipse lene ē pdicabile de eo sine addito. 4o mō. qz in qdūqz istoz triūz et loz ponat q sunt terra. aq. aer ipm ē aptū natū ascēdere. C3a distinctio. grane nō simplr sed i respectu dī duobus modis. vno mō. qz sue gravitati ē aliqs gradus lenitatis pmixtū. sō mō. qz i aliq et loz aptū natū ē ascēdere. et i aliq aptū natū ē descēdere. C4a distinctio ponatur pportionaliter de leni nō simpliciter: sed in respectu.

Quantū

ad h3. sit pā pclō nulla pteclā terre ē gravis simplr pmo mō. pbat qz qdūqz p nicola terre data vna maior ē ea gravioz. C2a pclō. qlibet p nicola terre pure est gravis simplr 2o et 3o et 4o mō. de 2o mō. p3 qz sue gravitati nullus gradus lenitatis ē pmixtus. Aliter. n. nō esset terra pura. qd ē h3 hypotheseum. de 3o mō p3. nāli grane ē pdicabile de pnoie demfante illā pteclāz simplr et sine addito. De qto mō p3. nā qdūqz pteclāz re pura data sine esset in igne. sine in aere. sine in aqua ipsa apta nata ēēt descendere. sicut docet experientia. et si non descēderet: hoc ēēt pp pbibēs et violentans ipsam. C3a pclō dū tū qz i pposito solū dicim aliqd grane simplr. pp hoc qz i quocūqz poneret dictoz triūz et loz ipm aptū natūz ēēt descēdere. C4a Sed diceret. vī qz isto 4o mō. nō qz pteclā terre sit simplr gravis. qz nō qz talis descēdit in aere p3 de illis pnis corporibus atomalibus q apparent in aere in radijs solaribus pteclis p aliquā fenestram. C5a h3 dicit q vtiqz pteclā tales apte nate sunt descendere. s3 q nō descēdūt. ē pp hoc q nō sufficiūt dividere aerē sub se exites pp eoz puitatē. et iō qz ibi retinent. hoc est eis violentūz. C6a Sed diceret imo qz qz ascēdūt in aere. Rūdeo qz vix ē. s3 hoc est pp alterationē factā i eis p calorē solis iducētē i eis lenitātē et trabētem eas a simplicitate et nālitate sua. C7a pclō. nulla pteclā ignis ē lenis simplr loquēdo de leni simplr pmo mō dco. pbat qz qdūqz data maior ea ē lenioz. C4a pclō qlibet pteclā ignis ē lenis simplr sō. et tertio et qto mō. s3 in pposito dicat ēē lenis simplr iuxta 4m modū. pbat pportionalr sicut pbat pclō s3a de gravitate terre. Ex istis pclonibus seqt aliqd elm ēē grane simplr. et aliqd ēē lene simplr. qd erat pā ps qōnis pposite. C5a cōclō. aqz et aer nō dnr graves nec leves in respectu pmo mō. pbat qz si sic tūc in quoz eoz ēēt aliqs gradus lenitatis. et aliqs gradus gravitatis. s3 hoc ē falsum. pmo. nā tūc qd h3 eoz posset successe moveri i vacuo. 2o. nā tūc eoz nullum ēēt elm simplex neqz puz. ex eo qz sua qualitas motiva nō ēēt simplex. C6a Si exta pclō tā aqua qz aer ē gravis et lenis i respectu sō mō. pbat qz aqua i aliquo elo posita ascēderet. et i aliquo posita descēderet. et sili sic ē de aere. iō qd h3 eoz dī grane et lene i respectu scdo mō. pna t3. ex distinctioe 3a et 4a pmi articuli. s3 aīs pbat. nā talis est ordo entū nāliū. qz gravioza appetūt ēē sub lenibus. et lenioza appetūt ēē sup gravioza. p3 hoc. nā aliter lignū nō ascēderet i aqua. nec oleū si militer: cuius oppositū videmus. Et iō qdūqz aqua h3et sup se terrā imediatā ei vbiqz ēēt. moveret et ascēderet sup eā. si nō ēēt ipedimētū. s3 si aqua h3et sub se ignē vel aere vbiqz ēēt. descēderet si nō ipediret. vt ēēt sub eisdē. idem patet de aere. qz si h3et sub se imediatē ignē descēderet vt ēēt sub eo. s3 si haberet sup se imediatē aquā vel terram ascenderet. si nō impeditur. tādiū qz ēēt sup eaz. sic ergo p3. qz aqua i aliquo elo. ascenderet. et in aliquo descēderet. et aer similis. Ex quo pcludit aerē et aquā ēē gravis

et leuis in respectu: ex quo ulterius dicitur aliquid esse etiam graue et leue in respectu. quod erat scilicet pars quoniam opposite. unde de granibus et leuibus in respectu. sicut sunt aer et aqua imaginati est. non quod in eis sit grauitas commixta leuitati. scilicet quod in eis est una qualitas simplex motiua que facit ea descendere quoniam sub eis est aliquid leuius. et eadem qualitas facit ea ascendere quoniam super ea est aliquid grauius. **C** 7^a p^o d^o. graue et leue in respectu potest vbius ascendere naturaliter. et vbius descendere naturaliter. probatur. nam vbiusque est aqua dicitur sub ipsa immediate est aer. ipsa descendit. et sicut vbiusque est aqua. dicitur super ipsam esset terra. ipsa apta nata esset ascendere: et ascenderet naturaliter si non impediret. quod sicut dicitur est: super minus graue appetit esse super magis graue. in terra est grauior quoniam sit aqua. aliter non descendere in aqua. Et isto modo dicitur iter graue simpliciter. et graue in respectu. et leue simpliciter. et leue in respectu. quod graue simpliciter. nullibi ascendere naturaliter. et leue simpliciter nullibi descendere naturaliter. scilicet graue et leue in respectu vbiusque potest ascendere. et vbiusque potest descendere naturaliter. **C** 8^a dubitat iuxta hoc primo nam. dicit Aristoteles. 4. huiusmodi aer descendit violente in eis ignis. **C** 8^a d^o dubitat. nam iuxta deum videtur sequi quod aqua non debet dici magis grauis aere. quod sicut vbiusque aer potest naturaliter ascendere vel descendere. ita et aque cum vtriusque sit graue et leue in respectu. **C** 9^a si graue et leue in respectu sicut aqua et aer. possent vbiusque naturaliter ascendere. et vbiusque naturaliter descendere: tunc idem mobile simplex posset moueri naturaliter motibus huiusmodi. cuius oppositum demonstratum vel determinatum est primo huiusmodi. **C** Ad ista respondet. Ad primum dicitur est quod dicitur Aristoteles. dicitur scilicet quod aer violente ascendere in terra ignis. quoniam ibi est ignis. cum hoc tamen stat quod aer ascendere ibi naturaliter. vel saltem aptus natus est ibi ascendere. si in terra ignis est aliquid corpus grauis aere. propter naturam ordinem grauium et leuium. **C** Ad hoc dico. quod aqua vtriusque est grauior aere. scilicet non propter hoc quod aqua descendere aliter naturaliter vbi aer non posset descendere causa ad voluntatem posito. scilicet id aqua dicitur grauior aere. quod aqua apta nata est descendere in aere. et esse sub aere. aer autem non aptus est descendere in aqua. **C** Ad tertium nego. quod illi motus esse huiusmodi. scilicet possint esse a terminis huiusmodi ad terminos huiusmodi. unde dicitur quod hoc non sufficit ad huiusmodi motum. scilicet cum hoc requiritur quod tales motus fierent per omnia media in grauitate vel in leuitate. **C** 8^a p^o d^o. si aliquid ascendit naturaliter. saltem in medio pleno. aliquid descendit naturaliter. et sicut si aliquid descendit naturaliter. aliquid ascendit naturaliter. propter nam si ignis ascendit naturaliter in aere. aer quod sit super ipsum descendit naturaliter: cum grauius appetat esse sub leuiori. sicut si terra descendit naturaliter per aere. tunc aer qui est leuior: terra ascendit naturaliter. quod vult grauius esse sub ipso.

Ad rationes prima bene probatur quod terra est grauis simpliciter primo modo. nec est ignis et leuis simpliciter primo modo. sic patet ex rationibus positis. cum quo tamen bene stat quod terra est simpliciter grauis secundo. et tertio. et quarto modis. et ignis. sicut est leuis simpliciter secundo et tertio et quarto modis. **C** Ad secundam nego quod aqua vel aer sit grauis vel leuis simpliciter. Et quoniam dicebat unum dolum aque in aere est grauius quoniam vnum pugillus terre. bene concedo. scilicet si propter hoc sequitur quod unum dolum aque sit grauius vno pugillo terre simpliciter. nam non sequitur est grauius in aere. ergo est grauius. nam grauitates et leuitates simpliciter sicut patet ex primo articulo. comparantur iterum est aqua ad motum vnius et in altero. quod dicitur. non ascendere in aere dicitur leuius aere. et quod descendere in aqua dicitur grauius aqua. **C** Ad confirmationem bene concedo quod si in vna acceptione grauis simpliciter aqua diceretur grauis simpliciter. et aer sicut. scilicet put illud diceretur graue simpliciter de cuius proprie demittente verificatur per graue simpliciter absque addito. verum tamen nec aqua nec aer dicitur graue simpliciter. put graue simpliciter dicitur quod quocumque eldo ab ipso descendere. quod graue simpliciter accepit in opposito. Alia ratio bene probatur quod nec aqua nec aer dicitur grauis in respectu. put graue in respectu dicitur cuius grauitati aliquid de leuitate est commixtum. cum hoc tamen stat quod aqua et aer dicitur grauis in respectu. prout graue in respectu dicitur quod in eldo leuiori eo descendit. et in eldo grauiore eo ascendit. prout ex conclusionibus antepositis potest apparere.

C Et in aere multo magis quanto magis diuisibilis aqua est. **Quarto celi. Textu comenit vltimi.**

Questio.
Secundum ppositio erat. vtrius quodlibet corpus quod est alio grauius in aere sit eodem grauius in aqua. et ar. primo quod sic. nam si non. sit ergo a grauius. b. i. aere. et b. e. conuerso. sit grauius ipso. a. i. aqua. sequitur quod non potest sciri quod in re veritate sit alio eorum grauius. nam si tu dicas quod a. est grauius. b. ex eo quod a. descendit velocius in aere quoniam b. ego dicam quod b. est grauius. a. quod velocius descendit in aqua quoniam a.

Oppositum arguit. nam unum magnum lignum. paruo plubo in aere est grauius. quod velocius in aere descendit quoniam paruum plumbum. et tamen in aqua idem paruum plumbum est grauius illo magno ligno. quod patet quod illud paruum plumbum descendit versus ad profundum aque. et lignum non. **C** Iuxta istam conclusionem. primo volo ponere conclusiones circa questum. secundo iuxta hoc volo ponere quosdam modos. quibus possumus inuenire sine ponderatione proportionem corporum grauium et leuium adiuuicem. in grauitate diuersarum grauitatum secundum speciem.

Quantum Ad primum sit prima p^o d^o. non quodlibet corpus quod est grauius in aere est eodem grauius in aqua. patet de magno ligno et paruo plumbo. sicut arguit post oppositum. **C** 2^a p^o d^o. non quodlibet corpus est eque graue in aere et in aqua. patet de ligno quod in aere descendit versus ad profundum aeris. et in aqua non. quod non esset nisi in aere esset grauius. et in aqua minus graue. **C** 3^a conclusio. non quodlibet corpus est eque graue in aqua et in oleo patet de ligno quod non ita profunde descendit in aqua sicut in oleo. Et quo vterius sequitur. quarta conclusio. non quodlibet corpus quod est grauius alio in aqua est grauius eodem in oleo et e conuerso. et non solum istud verum est de aqua et oleo. sed de omnibus corporibus diuersarum grauitatum secundum speciem.

Quantum Ad secundum. supponendum est primo. quod de canis equaliter grauius secundum speciem et quod in equaliter. unde illa dicitur equaliter grauius secundum speciem quod si se habet quod eque portiones eorum in magnitudine equaliter ponderant. illa vero dicitur in equaliter grauius secundum speciem quod si se habet. quod portiones eorum eque in magnitudine in equaliter ponderant. unde si capitans due portiones vna ligni et tanta plumbi portio plumbi plus ponderat. **C** Tunc sit prima p^o d^o. datis duobus corporibus solidis. an sint eisdem grauitatis in se vel diuersarum. et quod eorum sit grauius potest esse sine ponderatione et equilibria inuenire. nam sint illa duo corpora. a. et b. et capitans de. a. et b. portiones eque in magnitudine. si. a. et b. sint in equali magnitudine et di mittunt ille portiones cadere in eadem aqua. tunc si eque velociter descendunt in profundum aque. vel tanta pars de vna quanta de alia dicitur quod dicta corpora sunt equalis grauitatis in specie. si autem in eque velociter descendunt versus ad profundum. vel plus de vna illarum portionum submergitur in aqua et minus de alia. dicitur quod illud est grauius secundum speciem. cuius portio velocius descendit. vel cuius portio submergitur plus in aqua. fundamentum istius positionis est in precedente questione. **C** 2^a. conclusio datis duobus corporibus solidis diuersarum grauitatum in specie. ambobus tamen supnatantibus in aqua scilicet aliquas sui partes. non solum sine ponderatione in equilibria pingit inuenire quod illorum sit grauius. sed etiam proportionem in qua alterum est altero grauius. et hoc potest inueniri sic. nam sint duo talia corpora duo ligna diuersarum specierum. et diuersarum grauitatum in specie. capitans de eis due portiones equales. et quodlibet illarum diuidat in latus in aliquot partes equales. et gratia. in. 12. quod partes vocentur puncta. quo facto diuidantur cadere in aquam. et videatur de quo plura puncta submergantur et de quo pauciora. et vterius videatur quot puncta submergantur de vno. et quot de alio. et si hoc indicet. portio eorum adiuncte in grauitate verbi gratia. sit quod vnum submergantur duo puncta. et alterius quatuor. tunc dicitur quod illud cuius quatuor puncta submergantur est in duplo grauius secundum speciem quod illud cuius solum. duo puncta submergantur. **C** 3^a p^o d^o. datis duobus corporibus liquidis diuersarum grauitatum

admirat h3 spem e pose sine pondere inuenire qd illon3 sit
 granis. nam sint duo talia aqua & oleum. & dimittat vnus
 lignu in aqua primo. & deinde in oleu. si de illo ligno min
 submergit in aqua. & magis in oleo. dic qd aqua est grauior
 & oleu est leuius. p3. na scmp idc grane in leuiori pfundi
 descendit q3 in grauiori. **Quarta** cōclusio. datis duobus
 corporibus liquidis diuersarū granitatū in spē: pote est sine
 pondere inuenire non solū qd eorū sit altero grauior: sed et
 in qua pportione alterū est altero grauius. nā sint duo talia
 corpora liquida aq & oleū. & capiat vnū lignū qd dicto mō
 sit dimissum in. 12. partes equales. & videat quot primo in
 vnū eorū. verbi gratia in aquā. & videat quot de illis par
 tibus submergant in aqua & sit verbi gratia qd quatuor ei
 pūcta. & deinde dimittatur in oleū. & videatur quot puncta
 eius submergant in oleo. & sint verbi. grauiā tria. hoc confi
 derato dic qd in illa pportione aqua est grauior oleo h3 spēz
 in qua numerus punctoz illius corporis submerforū in aqua
 se h3 ad numerū punctoz eiusdem corporis submerforū
 in oleo. & q: pportio illoz numeroz admirat est sexquiter
 tia. q. 4. ad tria. dic qd aqua i sextertia pportione e gra
 uior: sū spēm q3 sit oleū. **Quinta** cōclusio. datis duobus
 corporibus. vno solido. & altero liquido. possibile est sine
 pondere inuenire an sint eque grauiā sū spēm. vel vnum
 eoz sit altero grauius sū spēm. nā sit corpus liquidū aqua
 & corpus solidū sit plūbum vel lignum. vel aliqd hūmō. &
 dimittatur illud in aquā. tunc si descendit in aqua vsq ad p
 fundum. dic qd est grauius aqua sū spēcim. si aut descen
 dit vsqquo supicies eius superio: fiat eque alta cū superfi
 cie supiori aque. dic qd illud corpus solidum & aqua sunt eq
 grauiā sū spēcim. si autē secundū aliquas eius partes de
 scēdit in aquā. & scdm aliquas supnatat. dic qd est leuius aq
 sū spēm. sicut est lignū. **Sexta** cōclusio. datis duobus cor
 poribus. vno solido & altero liquido diuersarum spēru in
 grauitate. corpore tñ solido natante in liquido. & nō descen
 dente ad pfundū. pote est inuenire in qua pportione vnus
 illoz sit alio grauius sū spēm. nā sit corpus liquidū aqua
 & corpus solidū sit vnū lignū. & dimittat illud lignum dicto
 mō. in. 1. portiones equales. quo facto dimittat in aqua. &
 videat quot eius puncta submergant in aqua. & sint ver
 bi gra. quatuor quo facto videat in qua pportione totalis
 numerus punctoz duodecim habeat se ad numerū pun
 toz submerforū in aqua. s. ad quatuor dic qd in ea. s. tripla
 pportōe illud liquidū est grauius sū spēm illo solido. p3.
 nā si illud lignū sū oīa eius pūcta descenderet in aquā vsq
 quo eius supicies supior fieret eque alta cū supicie aq
 supiori. eēt pēise eque. graue cū aqua. tō in quāto min de li
 gno descendit in aquā. in tāto aq est grauior ligno. tō si me
 dietas illius ligni. s. sex pūcta descenderet in aquā aqua eēt
 pēise in duplo grauior. sed si min q3 medietas. s. tertia. vt
 pta quatuor pūcta. aq esset in triplo grauior. qualis ē pro
 portio. 12. ad quatuor. sic ergo posite sunt res cōclōnes. & in
 xa primas duas cōferūt solida ad solida. sū sequentes du
 as cōferunt liqda ad liqda. sū vltimas duas solida ad liq
 da. **Tunc** rīdeat ad rōnē ante oppositū. Cū dicebat si
 sic. tunc nō posset sciri qd illoz sū rei veritatē eēt grauius
 sū spēs. dico qd imo. nā illud in rei veritatē est grauior sū
 spēm. qd est grauius in grauiori. pta in aqua sic est plum
 bus. sic p3 ex iā dictis in qōne. & in qōne precedente.

**De graui autē & leui quid est vtrunqz & que
 natura ipsoz p̄siderādū rē Quarto celi. Textu
 p̄menti primi.**

Questio. iiii.
Tertium ppositoz erat. vtz aliqd
 elū in suo pprio loco sit
 graue. & videtur prio qd sic. qz vesica re//
 pleta aere plus trahit in equilibra q3 si non
 esset repleta. quod nō esset nisi aer in suo p
 prio loco esset grauior. **Secundo** aliquid
 est aere existente in suo proprio loco gra
 uis. ideo aer in suo proprio loco grauius est. consequentia
 tenet. ex eo qd in vtroqz comparatozūm debet reperiri for
 ma seu qualitas sū quam cōparantur adinuitē. **Tertio**

si aer eēt in spera ignis descenderet ad suum locū ppriū p
 suā granitatē quā tamē granitatē non amitteret. s3 retineret
 ipō existente in suo pprio loco. ergo aer in suo pprio loco e
 grauius. **Quarto** ad idē. nam dicit cōmentator cōmēto.
 38. quarti bulus. qd si auferat aq que ē sub aere. aer descē
 dit ad replendū locū aque sine difficultate & violentia. tñ si
 auferret aliq pars aeris sup aquā. aq nō ascēderet nisi cuz
 quadā violētia p replēdo locū aeris. Si r si aliq pars ignis
 in spera sua ppria exiās super aere auferret. aer nō ascen
 deret ad replendū locū illum nisi cū quadā violētia. istd vñ
 esse signum qd tam aer q3 aq sunt grauiā in suis locis. & nō
 lentia. **Quinto** terra in pprio suo loco est grauius ad huc
 granitate actuali. ergo qd vā. p̄na t3 de se. aīa pbatur. nā si
 aliqs nteret elenare aliquā partē terre ad huc ipā existēte i
 suo loco ipā resisteret et elenanti. sed non nisi per grauitatē. er
 go r c. **Sexto** nā ptes inferiores terre sunt solidiores q3
 supiores. qd nō vñ esse nisi ex eo qd superiores eas cōpmūt
 sed talis cōp̄ssio est virtute granitatis ergo r c. **Septio**
 ignis vbi cūqz sit. est calid' actuali. ergo vñ qd vñ vbi cūqz sit.
 sit leuis actuali. & p̄ p̄ns in suo loco ē leuis. & part rōe terra
 in suo loco pprio ē grauius. **8o** ar. de aq. nā si fiat forāmē
 in terra aq descēdit in terrā: nō obstat qd aqua existit in suo
 loco pprio. sed hoc nō vñ esse nisi per grauitatem.

Oppositum arguit. nā si aliqd elū eēt grane
 arguit. nā si aliqd elū eēt grane in suo pprio loco. hoc nō magis
 videret de vno eoz granū q3 de alio. neqz minus. & tō si
 aliqd elū esset grane in suo loco pprio. aq eēt grauius i suo
 loco pprio. sed hoc est falsum. nā si eēt grauius in suo loco p
 prio. tūc ille. qd h̄et supra se centū vel. 1000. dolia aq. ipse bñ
 deberet sentire grauedinē eius. s3 tñ ipse nō sentit. p3 hoc d
 nantis. quoz aliq aliqū descendūt vsqz ad fundū maris. &
 tūc h̄nt sup se plūsqz cētū dolia aq. & tñ nullā eius grauedi
 nē sentiūt. Sicut si aer in suo loco eēt grauius. vñqz dberem'
 illā granitatē p̄cipe. eēt multū de aere existat sup nos. **2o**.
 ar. ante archimēdis i li. suo de pōderib' vbi dicit nullū cor
 pus i se ipō grane eē. vñ nec aq i aq. nec oleū i oleo ē grane

Pro respondendo ad istā qōnē pono
 prio vnā distinctio
 nē. & ē ista. qd duplr pōt capi grauitas. Vno mō p dispōne
 quadā hituali & potēntiali p̄ntē formā granis. sine actuali in
 clinet ad motū. sine nō. & illa vocet grauitas habitualis seu
 potēntialis. Alio mō accipit grauitas p tali dispōne actuali
 inclināte ad motū. & illa vocat grauitas actualis. Cōsimilis
 distinctio pōt poni de lenitate.

Tunc sit prima cōclō. vbi cūqz sit elū grane ipm
 h3 granitatē hitualē. pbat. nā talis grauitas ē
 qualitas quedam p̄ns formā subalē ipius granis. nec pōt
 tolli nec auferri nisi per coruptiōnē forme sobalis. & nō p
 solū motū localē. **Secūda** cōclō. elū grane in suo pprio
 loco h3 granitatē habitualē. pbat prio p̄cedentē cōclōnē.
 sc̄do. nā per eandē qualitātē per quā elū mouetur ad suū
 locū propriū cū fuerit extra ipm. q̄scet nālter in suo pprio
 loco cum fuerit in ipō. sed h̄ est grauitas q̄tum ad eā gra
 uia. istā ipā per suā grauitatē mouentur naturalr ad sua
 loca nālia. & ipā cum pueniunt ad sua loca nālia per eandē
 granitatē quiescūt in ipis. Et sic eadē grauitas que aliqū d̄
 actual. sicut qñ actualiter inclināt ad motū deorsum Aliqū
 d̄ hitualis & potēntialis sicut qñ non actualiter iclināt ad mo
 tum. **Cōsist** p̄ntē poni due conclusiones de elis lenibus.
Tertia cōclusio nullū elū in suo loco pprio h3 grauita
 tem actualem. pbat. qz nullū elū exiās in suo loco propo
 inclināt actualiter ad motū deorsum. ergo nullū elū i suo
 loco pprio h3 granitatē actualē. p̄na t3 ex quid nois granita
 tis actualis. aīa p3. ad experientā. Sic simili mō diceretur
 de lenitate respectu eforū leuiū. **Sed** contra. istā cōclu
 sionē dubitat primo nā posito qd aqua sit in loco suo pprio
 & dimittat aliqua magna ps terre in ipam. tunc illa aq nāl
 ter ascendit supra ipsam terram. cum minus grane appe
 rat esse super magis grane. qd nō d̄ eē nisi p eādē qualita
 tē per quā aqua descēderet ad suū locū ppriū. si eēt extra
 ipsam. S3 h̄ esset grauitas actualis per quā descenderet er
 go videtur qd hec etiā sit grauitas actualis per quā ascendit

super terrā. non obstante q̄ ipsa aqua sit i suo loco sibi pro
prio. ergo videt̄ q̄ aqua in suo loco pprio habet gravitatē
actualē. ex quo h̄z gravitatē actuali inclinātem ad motū.
Secundo si super aerem auferret̄ aliqua ps ignis. ipse ascē
deret. ne fieret vacuum. ⁊ nō nisi per leuitatē actualē. ergo
aer in sua ppria regione videt̄ h̄re leuitatē actualē. CAd
primū istozū cōcedo. q̄ per eandē qualitātē per quā aqua
descenderet naturaliter ad suū locū propriū si eēt extra ip̄z
etiā ascendit super terrā dimissam in eā. vnde nō est ima
ginandū q̄ in aqua sit vna qualitas. s. gravitas per quā de
scēdit infra aerē. ⁊ vna alia que sit leuitas per quā ascendit
sup terrā. nam tūc aqua nō esset elm̄ simplex. verū ē tamē
q̄ illa eadē qualitas vocat̄ gravitas cum inclināt ad descen
sum vel quietem deorsum. Sed vocat̄ leuitas cū inclināt
ad motum sursum. vel quietē sursum. Tunc ad ppositum
dico. q̄ quādo aqua exiit in sua ppria regione ascendit su
per terram dimissam in ip̄am. hoc nō ē per gravitatē actua
lem. licet hoc sit per eandē qualitātē que aliqñ dicit̄ gravi
tas actualis. sicut quādo actuali inclināt ad motū deorsum
⁊ nō ad motum sursum. CAd dices ad minus ergo
aqua in sua ppria regione est actuali leuis. Nam terra mil
sa in ip̄am existēte in sua ppria regione ipsa ascendit super
terram grantiorē ea. q̄ nō videt̄ eē nisi per leuitatē actualē
CAd istud dico q̄ ita cito q̄ pōt̄ terra imediate sup aquā
ipsa aqua desinit esse naturaliter locata. ex eo q̄ ip̄a existēs
minus grauis est situata imediate sub exiite magis gravi.
CAd ideo concedo q̄ tūc aqua per suā leuitatē actualē ascē
dit super terrā. nec ppter hoc potest̄ concludi eam in suo lo
co proprio esse actualiter leuē. CAd tunc non est in loco
sibi proprio ⁊ naturali. CAd secundam dico q̄ si super ae
rem amoueret̄ aliqua pars ignis. ⁊ latera ignis non con
suerent. vtiq̄ aer ascenderet ne fieret vacuum. ⁊ quando di
cebatur. ergo aer in sua ppria regione haberet leuitatē actua
lem concedo. Et quando dicebat̄ oppositū dicit̄ cōclusio.
respondetur q̄ conclusio d̄z intelligi ⁊ modificari q̄ elemē
ta grania ⁊ leuia in suis locis propriis non habent gravitā
tem actualē nec leuitatē actualem. ⁊ hoc rebus natura
libus dimissis in sua naturalitate. Sed quando super aere
amoueret̄ aliqua pars ignis. aliqua fieret violentia in re
bus naturalibus. ergo ⁊c. Vel aliter. ⁊ concordatur solutio
ni prime dubitationis. quando dicebatur. si amoueret̄. sup
aerem aliqua pars ignis ⁊c. concedo q̄ aer mouetur sur
sum per leuitatē actualem. Et quando dicebat̄. ergo aer
in suo loco pprio ⁊ naturali haberet leuitatē actualē. nego
nam dico q̄ tunc aer non eēt in suo loco naturali ex eo q̄ ad
serem naturaliter esse locatum requiritur ipsam secundūz
eius superficies cōueram esse imediatam igni. Sed si ali
qua pars ignis superius amoueret̄. aer desineret esse im
mediatus igni. ⁊ per consequens desineret esse naturaliter
locatus. ideo non est mirum. si per suam leuitatē exiret in
actū ascendendi seu mouendi sursum.

Ad rationes

principales. Ad primā dico q̄
si aer existens in vesica cū vesti
ca plus pōderat in aere q̄ vesica solū. hoc est ppter hoc q̄
aer in vesica est aliquantū cōdēpsatus ⁊ cōpressus ⁊ fact̄
gravior q̄ aer exterior. q̄ grauius in minus graui descēdit
ergo ⁊c. CAd secundā dico q̄ quādo est existens aliquod
lignū in aere. tunc iste aer sub ligno existēs nō est naturaliter
locatus. ex eo q̄ iste aer qui est minus grauis est sub ligno
magis graui. ⁊ ppter hoc tunc lignū descendit. ⁊ aer ascē
dit nec ppter hoc concedi pōt̄ elementam in suo loco natu
rali esse actuali graue vel leue ⁊c. CAd tertiam. illa bñ p
bat q̄ aer in suo loco nāli h̄z gravitatē vel leuitatē habitua
lem non t̄ actualem. CAd quartā quādo dicit̄ cōmenta
toz. q̄ si infra aerem amoueat̄ aqua. ip̄e aer naturaliter de
scēdit. sed si sup aerē amoueat̄ ignis. ip̄e aer ascendit cum
violētia. dico q̄ hoc itellexit sic. ⁊ si itellexit sicut verba so
nant ip̄e male dixit. Nō quo supponendū. q̄ latera ignis
abiniūcē diuisa facilius ⁊ citius consuunt q̄ latera aq̄ abini
uiscem diuisa. Sicut sic est de lateribus aeris abiniūcē diuisis
q̄ etiā facilius ⁊ citius cōfluunt q̄ latera aque abiniūcē di
uisa. Sicut latera aque abiniūcē diuisa facilius ⁊ citius. cō

fluunt adinūcē q̄ latera terre. ⁊ hoc ppter grossitiem ⁊
soliditatem terre. CAd tunc ad ppositū dico. q̄ si infra aerē
amoueat̄ aliqua pars aq̄. aer naturaliter descendit ad re
plendum locum. ⁊ valde cito ⁊ hoc est ideo ne fiat vacuū
⁊ q̄ latera aque abiniūcē diuisa non ita cito possunt con
fluere sicut aer pōt̄ descendere ⁊ illū locū replere. Sed si
super aerē amoueret̄ aliqua pars ignis. nō ita cito aer ascē
deret. q̄ citius ille locus repleret̄. Iterū sic est de igne res
pectu aeris per fluxum laterū ignis adinūcē. q̄ ignis citi
us possit hoc facere q̄ aer. Sic sicut nō est de aqua respec
tu terre ⁊ aeris. Nam si aliqua pars terre infra aquā mouea
tur. statim aqua descendit ad replendum istum locum. pro
pter hoc q̄ latera ipsius terre non possunt ita cito cōfluere
ad replendū istum locum. Sed si sup aquā amoueat̄ aliq̄
pars aeris. nō ppter hoc aqua ascendit. Nam statim latera
aeris remanentis consuunt ad replendū istum locum. ⁊
citius q̄ faceret aqua ascendens. CAd quintam. nego aut̄
⁊ quando dicebatur si aliquis vellet eleuare aliquā partem
terre de loco suo ip̄a resisteret concedo. q̄ ita cito sicut ali
quis vellet violentare terrā. illa gravitas terre que p̄t̄ di
cebatur habitualis solam. exiret in actū resistendi eleuati. ⁊
tunc diceret̄ gravitas actuali. ⁊ ideo bene concedo. q̄ gra
ue in suo loco naturali. cum violentaret̄ haberet gravitatē
actualem. Nam gravitas non ex hoc solo dicitur actualis.
q̄ actuali inclināt ad motum deorsum. sed etiam ex eo q̄
resistit ⁊ nititur contra violentans. ⁊ inra hoc concedēdū
est q̄ graue prohibitum ⁊ detentum sursum per aliquam
columnā est actualiter graue. Nam licet eius gravitas non
actualiter moueat. tamen actualiter nititur deprimere deti
nens ip̄m violente. CAd sextam dico q̄ partes centrales
terre non ppter hoc sunt demphiores q̄ compinguntur a
superioribus. Nam superiores non ponderant super ip̄as
Sed hoc est ex eo q̄ superiores sunt magis mixte. ⁊ sunt
magis porose. q̄ pori sunt repleti aere. CAd centrales
sunt magis solide. q̄ minus cōmixte partibus alteri rōnis
CAd septimā. ignis vbicunq̄ est calidus actualiter. id ne
gatur. q̄ nō vbicunq̄ est actualiter cōburit. sicut nec graui
tas vbicunq̄ est actualiter pōderat. vnde ignis imediatas
cōcano orbis lune nō actualiter cōburit cū nō sit sibi cōbu
stibile appropinquatum. CAd octauam dico q̄ statim subla
ta aliqua parte terre infra aquam. ista aqua desinit esse lo
cata naturaliter cum non habeat infra se imediate aliq̄
grauius se. Et ideo non mirum q̄ tunc ponderat ⁊ descen
dit. Et per totam istam questionem per locum propriū in
tellico locū naturalem. finis.

Nos autem dicimus primūz determinātes
de quo maxime dubitant quidā propter quid h̄
quidem sursum feruntur: hec autem deorsū cor
porū semper secundū naturā. hec autē ⁊ sursum ⁊
deorsum. ⁊c. Quarto celi. Textu p̄ment. vige
sumi primi. iii

Questio

Artum

propositoū erat. Ceterū
granitas ⁊ leuitas sunt
forme substantiales granis ⁊ leuis. Et vi
detur q̄ sic. granitati ⁊ leuitati competit
diffinitio nature. Ideo vtraq̄ earum est
natura. consequentia tenet. nam cuiusq̄
competit diffinitio eidem competit diffini
tum. modo si vtraq̄ earum est natura. ⁊ nō natura que ē
materia sicut clarum est de se cum materia nullius sit acti
uitatis. granitas aut̄ ⁊ leuitas alicuius sunt actiuitatis. agit
ur. ad motum deorsum ⁊ ad motum sursum. sequitur q̄
vtraq̄ earum sit forma subalis. sed non aliozū q̄ granis
⁊ leuium. ergo ⁊c. aut̄ pbatur. q̄ granitas est per se p̄inci
pium motus localis deorsum. ⁊ leuitas sursum. q̄ cōpe
tit. soli nature nec aliq̄ deficit granitati. ⁊ leuitati de diffine
nature. nā manēte eadē forma subali idē mobile aliq̄ natu
rali ascēdit ⁊ aliqñ naturaliter descēdit. pp̄ solā variationem
granitatis ⁊ leuitatis. CAd hoc videt̄ esse signū q̄ tales
motus per se proueniunt a dictis qualitātibus. ⁊ non a for

ma substantiā. Assumptum patet. quia idem vapor calefactus & lenificatus ascendit naturaliter. & postea refrigeratus descendit naturaliter. semp manente eadem forma subalt. Ergo sequitur qd tales motus diversi actus pueniant. & per se pducantur a gravitate & lenitate. C Secūdo nisi gravitas & lenitas essent nature & forme subales gravitatis & lenitatis. sequitur qd vapor lenificatus nō mōneretur sursum naturaliter. & refrigeratus & grauefactus non descenderet naturaliter. pbatur p̄na. qz tales motus non proveniēt a forma subali vaporis cū lenitas non poneret forma sustāntialis lenis. nec gravitas forma subalis gravitatis. C Tertio. gravitas & lenitas sunt forme priores caliditate frigiditate humiditate & siccitate. ergo gravitas & lenitas sunt forme substantiales gravitatis & lenitatis. p̄na pbatur. naz dato qd sint priores dicitur vaporis alterationis. & nō sint forme subales. sed accidentales. sequitur qd caliditas frigiditas humiditas & siccitas non sunt qualitates prime. p̄z qz gravitas & lenitas eēt qualitates eis priores. p̄ns est falsum per Ari. in scdo de generatione. & 4. metheororū. anis pbat. qz sicut se bz motus localis ad motū alterationis. sic qualitates motive localiter. s. gravitas & lenitas se hnt ad qualitates alterationis sicut sunt caliditas frigiditas humiditas & siccitas. Sz motus localis est prior motu alterationis p Ari. i lra dicēte. p̄m^o erit vtrūq scdōz subbz hic mot^o. s. localis gravitatis & lenitatis.

Oppositum arguit gravitas & lenitas sunt p se sensibiles. s. sensu tactus. Nā aliqz scdm tactū sentit gravitatem lapidis. sed nulla forma subalis. nec aliqua suba est p se sensibilis. p̄z per Ari. scdo de aia. igitur &c. C Scdo forme subales elementorū gravitatis & lenitatis nō manent in mixtis. sicut ad p̄ns supponitur. Sed gravitas & lenitas elementorū manent in mixtis. ergo gravitas & lenitas elementorū non sunt forme subales eorū. C Tertio. suba non est p̄na sube. per aristo. in predicamētis. Sed gravitas est p̄na lenitatis. ergo gravitas & lenitas non sunt sube. & per p̄ns nec forme subales eorū. C Quarto. substantia non suscipit magis & minus. per aristo. in predicamētis. sed gravitas & lenitas suscipiūt magis & minus. p̄z hoc. qz aliquod grave est altero gravi gravitas. sicut terra est gravior aq. & aliqd leve est altero lenitatis. sicut ignis est lenior aere. C Quinto manente eadez forma subali variant gravitas & lenitas. Ideo non sunt forme subales gravitatis & lenitatis. p̄na tenet. anis pbat. de fumo q qñ est bene calidus est lenis. & qñ est refrigeratus ē gravitas. & tamen manet eadē forma subalis.

Pro ista questione sit prima conclusio. gravitas nō est forma substantialis gravitatis. nec lenitas. probat per rationes gnqz immediate positas. C Secunda conclusio gravitas nō est idē qd demp̄tas. nec lenitas est idē qd raritas sicut quidam dixerunt pbatur. nā sumus calefactus est lenior aere. ex quo ascendit in aere. & tamen nō est rarior. sed dēp̄sio aere. ex quo sequitur cōclusio qd lenitas nō ē raritas. nec gravitas ē dēp̄sitas. C Tertia conclusio. gravitas nec lenitas sunt qualitates scdo naturaliter posteriores caliditate frigiditate humiditate & siccitate. probatur. qz calefaciens primo intendit producere caliditatem. ad quā p̄ns generat gravitas vel lenitas. scdm q materia est apta nata recipere iuxta exigentiam forme substantialis sibi imberentis. sic silī mō frigefaciens principat̄ intendit & generat frigiditatem. ad quā silī consequit̄ gravitas vel lenitas. scdōz q materia est apta nata recipere alterorū. qd nō eēt nisi gravitas & lenitas eēt naturaliter quāitates posteriores dictis qualitatibus alterationis. que sunt caliditas frigiditas humiditas. & siccitas.

Ad rationes Ad primā. nego qd gravitati & lenitati cōpetat distinctio nature. vnde dato qd motus locales gravitatis & lenitatis imediate puenirent a gravitate & lenitate. nō ppter hoc ad huc gravitas & lenitas essent nature. Nā ad hoc qd aliquod sit natura. nō sufficit qd sit principū p se movendi & gescendi. s. ultra hoc requirit̄. qd sit in illo primo cuius est principū p se movendi & gescendi. mō hoc nō cōvenit dictis qualitatibus. nā nō insunt primo gravibus & lenib^{us}. s. scdo. s. post

qualitates primas alterationis. & post formā subalē gravitatis & lenitatis. C Ad scdam p nunc dicat̄ motū vaporis sursum eē naturalē. vel qñtū est ex p̄temerit. vel qñtū est ex p̄te forme. De hoc postea diffusius dicā. C Ad tertiam nego anis. & quādo dicebat̄ motus locales gravitatis & lenitatis sunt priores motibus alterationis. dico qd hoc est v̄z via pfectōis. Sed nō via gñationis. Nā motus locales gravitatis & lenitatis etia aiātū habēt cōmuniter subiecta in agis pfecta. nā grave & leve pfectū est illud qd optime movet localit̄. nihilominus ante istas pfectōes pcedunt bene s̄z t̄ps alterationis. & hoc notant̄ ari. dicēs qd latior. i. motus localis est pfectior. & est vltimus scdm gñationem. ex quo cōcludit̄ qd est prius scdm substantiā. i. perfectionē. mō predicto. &c.

C Si itaqz impossibiliū ē vtroqz nullaz habente gravitatē ambo habere gravitatē. sensibilia aut corpora omnia aut quedā gravitatē habēt & ce. Tertio celi. Textu p̄mēti octavi.

Quintum Propositor erat. vtrū ex parte gravitatis & lenitatis concludi possit corpa nō eē cōposita ex indivisibilibus. C Circa qd sciēdū est de multis demonstrationibus satis evidentibus pōt demonstrari qd corpa nō sunt cōposita ex indivisibilibus sicut h̄z videt̄ in sexto physicozum. Sed ille non sunt ad ppositū. Sed solū ille q fieri possunt ex parte gravitatis & lenitatis. Hoc notato arguitur primo qd ex parte gravitatis & lenitatis non possit cōcludi corpa non esse cōposita ex indivisibilibus. Nā si sic hoc videtur eē sicut aristo. facit in lra Sed p̄bo qd non. nam. ari. volēs pbare hic ex parte gravitatis & lenitatis corpa non eē cōposita ex indivisibilibus. sup̄pōit duo quorum vtrūqz pbatur eē falsum. quo pbato sua demonstratio est conquassata. Prīmū qd supponit est illud qd nullū indivisibile est grave aut leve. nec eēt grave nec leve si eēt. s̄z qd sup̄pōit est. qd nullū grave pponit̄ ex non gravib^{us}. & nullū leve cōponit̄ ex nō lenibus. Sed ois ps gravis ex q cōponitur grave est gravis. & ois pars lenis ex qua cōponitur leve est lenis. C Cōtra primū arguit̄ sic. qz indivisibile si eēt. vel eēt suba vel accidens. Si suba sequer̄ qd ip̄z eēt grave vel leve. qz ois suba naturalis est gravis v̄ lenis. Si accidens. t̄ps oporteret illi accidenti assignare subam ei subiectā adeq̄te. & sic ista suba eēt indivisibilia. & tamē erit gravis sicut dicebat̄. ergo indivisibile si eēt eēt grave. C Cōtra 2^m fundamentū arguit̄ sic. ex nō sensibilib^{us} pōt fieri sensibile. ergo ex nō gravibus pōt fieri grave. p̄na t̄z a silī. anis pbat̄ per aristo. in de sensu & sensato vbi declarat qd aliqd corp^{us} est sensibile cuius. ioo^o. ps separata ē insensibilis. scdo ex nō rubris pōt fieri rubrū. sicut ex mixtione colorū. ergo pari rōne ex non gravibus pōt fieri grave. C Tertio nā hō ē gravitas. & tū pponit̄ ex nō gravibus. s. ex p̄na materia q nō est gravitas de se. & ex aia intellectiva q silī nō est gravitas. C 4° multe particule terre non sunt granes. sicut ille que volant in aere. & apparent in radijs solaribus intrantibus per fenestram. & tamen si multe tales cōponerent facerent vnum grave. Sed illud v̄ eē cōpositum ex non gravib^{us}. tales. n. particule terre postq̄ moventur. sursum i aere. vident̄ eē nō granes sicut dicitur in littera.

Breviter sicut dicitur est ari. ad demonstrandū ex pte gravitatis & lenitatis corpa nō esse cōposita ex indivisibilibus p̄demonstrat duas conclusiones preabulas. quarū p̄na est ista. qd nullū indivisibile ē grave. quā pbat̄ sic. oē grave est aliquod gravius. Sed omne qd est aliquod gravius est divisibile. ergo oē grave ē divisibile. Sed breviter ista rō nō eēt deinfinita. & adversariū qz ita adversariū negaret vtrūqz pmissa. diceret. n. qd nō solū terra. s̄z et aq̄ & aer h̄ent gravitatē. Et diceret vltieri^{us} qd eēt dare pl̄. indivisibilia ex qb^{us} cōponeret̄ terra. Et silī eēt dare pl̄a indivisibilia ex qb^{us} cōponeret̄ aqua. Et silī pl̄aras: ex qb^{us} cōponeret̄ aer. Et diceret̄ ultra oia ista. indivisibilia eē gravia. Et vltierus diceretur indivisibilia aeris

eē graue. licet nullo alio sit grauius. et sic eēt interēpta maior postea ulterius diceret qd vnu indiuisibile terre est grauius vno indiuisibili aq. si sit vno indiuisibili aeris. nec propter hoc sequitur qd ipm sit diuisibile qz nō o3 qd subm diuidatur ad diuisionē graduale forme. Itā in eodē subo nō scō maio ri vel minori pōt intēdi q̄itas et remitti. Immo adhuc in subo indiuisibili. sicut pz de intellectu et habitibus ei⁹. De inde Ari. facit vnā rōnem ad dictam conclusionē. q̄ magis videt eē demonstratiua. Et est ista. omne simplr graue est densam. et oē simplr leue ē rar. sed oē rar vel densus ē diuisibile. ergo oē graue vel leue est diuisibile. maior vī esse nota. qz oīs terra que est simplr grauis est densa. et omnis ignis qd est simplr leuis est rarus. S3 minor declarat qz nō dī dēpsum nisi qz multū h3 d mā sub parua q̄titate. Sed oē qd h3 multū de mā est diuisibile. Si rarū dicitur qd par h3 de mā sub multa q̄titate sed qd multā h3 q̄titate est diuisibile. et sic oē densum vel rarū ē diuisibile. ¶ Pre terea adhuc ex parte rari et dēpsi pōt argui ad dictam con clusionē. Itā aliq̄ dēpsa videmus fieri rara. et ecōuerso sō erquo ex raro pōt fieri densam et ex dēpo rar. o3 qd cōpo nantur ex eisdē indiuisibilibus. saltē q̄tum ad materiā. qz materiā oportet manere in eis q̄ hūt ex se inuicē. sit ergo rar cōpositū ex tribus indiuisibilibus. s. a. b. c. et condēpsēt vt fiat minus q̄ ante. et adhuc erit cōpositū ex tot partibus sicut añ. s. ex. a. b. c. mō nō est pole qd hoc et illud sint cōpo sita ex tot eisdē partibus vnū sicut alter. et qd vnu sit minus altero. nisi ptes sint facte minores q̄ ante. et ergo necesse ē in cōdēpsatione qd indiuisibile fiat min⁹ q̄ añ. et hoc iplicat dictionē. s. qd indiuisibile fiat aliq̄ minus. et aliq̄ maius. ¶ Scōa cōcō fundamental est ista. qd oīs ps ex qua com ponit graue est grauis. intelligendo hoc nō de pibus eēn tialibus sicut sunt materia et forma que nō sunt simaliter ex tra se inuicē. sed intelligēdo de pibus q̄titatibus. q̄ sunt si mialiter extra se inuicē. nā est bñ pole qd pars eēntialis alicui⁹ grauis sit nō grauis. sicut arguebat ante oppositū de aia in tellectiua. ¶ Ad ppositū ergo suppono de simplr grauib⁹ sicut est terra. qd illud qd est maius illud ē grauius. hoc. n. qliber expis. vñ qlbet expiri pōt qd maior terra ē grauior minori ceteris parib⁹. Tunc capio vnu graue cōpositū ex trib⁹ pibus. scz. a. b. c. et sibi addat q̄ta ps oino consilis p cedentibus. que sit. d. tunc sequitur qd a. b. c. d. est malus q̄ a. b. c. qz hoc est de rōne partis q̄titate qd reddat totum mai⁹ et extensius q̄ esset si auferret. et vltra p suppositum sequitur qd a. b. c. d. ppter additionē ipsius. d. ē graui⁹ q̄ eēt a. b. c. qz dcm̄ sunt qd malus est grauius. sed non est pole qd aliquid fiat grauius p additionē alicui⁹ qd nō hēat granta tē. ergo. d. hēat granta tē. Ex quo sequitur qd etiā. a. habebat granta tē. et sit. b. et c. qz ponebamus qd ista ps. d. addita eēt oino cōsulis pibus pcedētibus. et sic qliber ps ex q̄ illō graue cōponebat erat grauis. et h erat dclatio. ¶ Et ista rō pōt declarari p sile. si consideret quō aliqd fiat calidi⁹. Itā hoc pōt imaginari tribus modis. vno mō sine additōe ali cuius gradus caliditatis in eodē subo sine additione alicui⁹ pti q̄titate. vt si aq̄ calefaciat. et hoc etiā nō h3 locū in p. posito. qz. d. erat pars q̄titiua addita hñs sitū extra ptes alias. 3. mō pōt imaginari aliqd fieri calidius extensiuē. et hoc non eēt nisi ista ps addita eēt calida. et ita est i pposito. qz. a. b. c. d. h3 plus granta tatis. q̄ hēat. a. b. c. et nō haberet plus granta tatis nisi. d. haberet granta tates.

Ad rationes

Ad primā q̄ pbat qd indiuisibile si eēt. eēt leue. nā indiuisibile si eēt. vel esset suba vel accidens. dico qd eēt substantia. et eēt accidens. et eēt diuisibile. et non eēt diuisibile et eēt graue et nō esset graue. Itā indiuisibile esse est ipossibile. sicut h3

ostendi alibi. Et ad ipose sequitur quodlibet et illud intelli git de indiuisibili habente positionē in cōtinuo. ¶ Deinde ad rōnes ptra scdm fundamentū. quibus pbat qd ex nō grauib⁹ possēt cōponi graue. et arguebatur primo ex nō sensibilibus et c. dico qd h3 alique partes tales sint insensibi les separate. tamē sunt sensibiles cū inexistunt toti. qz vna senticū alia. et sic bene concederē qd ex illis quoz seorsum granta nō p̄ciperetur bene possēt cōponi graue. nec hoc est cōtra intentionē Ari. ¶ Ad scōam de coloribus dico qd nō est sile. Itā rubedo est vna q̄litas mixta ex extremis ei⁹ inexistentibus formaliter. vel saltē virtualiter. Sed sic nō est de granta tate. Itā illa est qualitas simplex. Vel alter bene cōcedo qd ex nō rubris sit rubrū. Itā tales ptes non rubre ex qbus cōponitur rubrū sunt ptes diuersarū rōnū. Sed in pposito loquimur de pibus q̄titatibus que sūt ad inuicē eisdē rōnis. Cū. n. vnu sit vnus coloris et alter al terius. nō est pole qd aggregatū sit eisdē coloris cū altero eoz tm̄. Sed ptes terre vel aeris sunt inter se eisdē rōnis Itō non erat sile. ¶ Ad tertiā dico qd dictū Ari. intelligit de partibus integralibus. rō autē pcedit de pibus eēntialib⁹ et c. ¶ Ad vltimā dico qd vltz iste partes terrestres volantes in aere in radijs solaribus sunt graues. Sed qd non descen dunt cā est. qz non habent tantam granta tates qd sufficiāt di uidere medium. et etiam. qz alterate sunt per calorem ipsi us solis. Et sic est finis.

Quoniam autē ē vnu solū qd oibus superferē et vnuz qd omnib⁹ substat necesse ē duo alia eē: que et substantant cuidam et superferunt cuidā. et. Quarto celi. Textu pmenti. xxxvii. Qd. vi.

Extum

Propositorum erat. Cū ex parte granta tatis et leuitatis possit concludi numerus quaternarius et loz. ¶ Pro quo sciendum est qd nu merus quaternarius elementorū insecn do de generatione ostenditur ex quatuor cōbinationibus possibilibus quatuor qua litatū primariū. que sunt qualitates alteratiue de quibus cō siderare non pertinet ad presentem librum. Sed hic osten ditur numerus quaternarius elementorū ex pte granta tatis et leuitatis que dñr qualitates motiue localiter de qbus ad presens ppositiozū pertinet cōsiderare. Ex quo patet qualiter pbat qua Ari. pbat quatuor esse elementa in se cundo de generatione dīr a probatione qua probat quatu or esse elementa hic in isto loco. Hoc notato arguitur ad q̄ tionem sic probando qd non possit concludi numerus qua ternarius elementorū ex parte granta tatis et leuitatis. Itā si sic. hoc videtur eē per istum modum per quem Aristo. intendit hic facere. Unde arguit sic. vnum est elm̄ simplr leue. sicut est ignis. Et aliud simplr graue. sicut terra. et illa sunt contraria s̄m granta tatem et leuitatem. Et inter contra ria oportet esse media. Ideo sunt quatuor ela quozū vnum est simplr graue et vnam est simplr leue. et vnu est graue in respectu. et reliquum ē leue in respectu. et sic erūt quatuor. ¶ Sed pbat qd tal modus nō valeat ad ostendē dum qd ela sint quatuor et nō plura. ¶ Pri⁹ qd medium nō d3 poni elm̄. cū mediū sit cōpositū ex extremis forma liter vel virtualr. Sic pz de tepiditate. et de medijs coloribus S3 elm̄ nō d3 eē ppositū ex extremis. s3 simplex. hoc n. p̄tinet ad naturā est. qre et c. ¶ 2. qz possēt eē mediū iter illa tria extrema. s. iter granta tate simplr et leuitate simplr. hoc p egdistāt. Et iō d̄ret qd iter terrā et ignē nō eēt nisi vnu mediū p egdistāt. Et sicut d̄ret qd iter terrā et ignē eēt vnu mediū. s. aer et iter aerē et terrā vnu aliud mediū s. aq̄ et qd sic eēt quatuor elemēta. Ego s̄r dicerē qd iter aerē et ignē eēt vnu mediū. sic inter aerē et terrā. et sic non essent quatuor. sed quinqs. ¶ Tertio. contrariorū nihil p̄hibet eē plura media q̄ duo. sicut pz in coloribus et in saporibus. S̄r inter albedinē et nigredinē sunt plures colores inter medij. Itō iter elemētū graue simplr et elemētū leue sim pliciter nihil p̄hibet eē plura elemēta iter media q̄ duo. et p p̄his nihil p̄hibet esse plura elementa q̄ quatuor.

In oppositū est Aristo. et cōmētator. naz ne-
 cesse est esse quatuor: quāitates sim-
 plices distinctas spēs. et nō plures inclinātes ad diuersos mor-
 locales sursum et deorsum. Et ad getes in diuersis locis. quā-
 quāitates vocamus granitates. Sed istis debent correspondē-
 dere quatuor corpora simplicia graua et leuia: et nō plura disti-
 cta specie. mobilia motibus rectis simplicibus et ista vocamur
 elemēta. igitur et c. In ista quōne primo videndū est. vtrū
 ad saluandū omnes motus grauiū et leuiū simplices nobis
 apparētes oporteat ponere quatuor quāitates motibus simpli-
 ces. et non plures quas vocamus granitates et leuitates.
 Secūdo respondendum est de quæsto. et c.

Quantum ad primū est sciendum quod motus
 simplices recti nobis apparētes di-
 stincti specie specialissima ipsorum grauiū et leuiū nō sunt nisi
 quatuor. scilicet motus simpliciter ad mediū. et motus simpliciter a medio et
 motus ad locū vbi est aqua tāquam in loco sibi nati. scilicet immediate
 super terrā. et motus ad locū vbi est aer immediate sub igne.
 Tunc sit prima conclusio. ad saluandū tales motus simplices
 nō sufficiūt vna quāitas motus. quod si sic sequeretur quod omnia
 mobilia motu recto inclinaretur sursum. igitur si magis et mi-
 nus. vel oia deorsum. igitur et si magis et minus. si magis quod plus
 vel minus haberet de ista quāitate vna motus localiter. sequens
 est falsus. quod tūc nihil esset simpliciter graue. vel nihil esset simpliciter
 leue. cuius oppositū est pbatur. sequētia pbat ex hoc quod
 vna quāitas motus simplex nō inclinatur nisi ad vnu locū.
 et nō ad loca contraria nec motus contrarios. licet forte inclinatur
 si magis et minus. si magis vel minus abundat. Secūda
 conclusio. Ad saluandū dictos motus simplices nō suf-
 ficiūt due quāitates motus contrarie et cū medijs ex mixtio-
 ne earū pueniētib. Ista conclusio pbat per hoc quod si hoc
 nō possent saluari apparentia. et hoc declaratur sic. nam sint
 iste due nature contrarie. scilicet a. et b. ita quod a. inclinet deorsum et
 b. sursum. Tunc quero quare aqua est grauior aere. et ma-
 gis inclinatur deorsum quod aere: et nō potest responderi si istas
 duas naturas nisi altero trium modorum. vnus est quod aqua plus
 habet de a. quod aer. Secūdos modus est quod aqua minus habet
 de b. quod aer. Tertius modus est quod proportio ipsius. a. ad b.
 est maior in aqua quam in aere. Sed nullus istorum modorum suf-
 ficit. quod si plus in vno modū magnus aer esset grauior parua
 aqua. nam plus esset in magno aere de ipso. a. quam in parua
 aqua. Sed iuxta secundum modū parua aer esset grauior ma-
 gna aqua. quod parua aer minus haberet de ipso. b. quam ma-
 gna aqua. Sed si ponatur tertius modus. tunc erūt equales
 gradus adiniciē in magna aqua et in parua aqua. et et ma-
 gnus aer. et parua aer. quod eadez esset proportio. a. et b. ad in-
 uicem in magna aqua et in parua aqua. Sicut si aliquid sit
 vniuersimter tepidū quālis est proportio caliditatis ad frigidit-
 atem in toto. talis et in parte. vt si in toto essent quatuor gradus
 caliditatis. et duo frigiditatis. tunc immediate eius essent duo
 caliditatis et vni frigiditatis. modo eadez est proportio quatuor
 ad duo et duo ad vnu. et tamē apparet quod oia dicta sequē-
 tia sunt falsa. ratio ista potest trahi ex littera Aristo. Secūdo
 ad idē. etiā nō posset saluari quare in regione aeris vna ma-
 gna portio aque esset grauior vno paruo globo terre. et in
 regione aque esset eōuerso. Nulla enī combinatio ex duobus
 sufficeret ad hoc saluandū. Tertio contraria adiniciēz in-
 seclibilia in finitū potest misceri proportionibus. ideo videtur quod potest
 esse plura elemēta media quod duo. et per omnia plura quod quatuor.
 quod nō sufficiūt due quāitates motus contrarie. et cū medijs ex
 mixtione earū pueniētib. ad saluandū apparētia iuxta mo-
 tus locales rectos simplices grauiū et leuiū. Tertia conclusio
 ad saluandū dictos motus quatuor simplices sufficiūt quatuor
 quāitates motus distincte specie. nec reguntur plures. pro-
 batur. quod per illas sufficiēter potest saluari apparētia iuxta dictos
 quatuor motus simplices grauiū et leuiū. naz sint iste qua-
 tuor quāitates. a. b. c. d. tūc potest dici. quod a. inclinatur ad motus
 simpliciter deorsum. vt ad locū terre. et ad motus simpliciter sursum.
 vt ad locū ignis. et b. ad locū deorsum et respectu. vt ad aquā
 que est super terrā. et sub aere. et c. ad locū sursum in respectu
 vbi est aer quod est super aquā. et sub igne. Per dictas et quali-
 tates oia alia apparentia circa dictos motus potest saluari. quod

aliqua graua exēpli rectabo. Tūc potest p istas potest saluari quare ois
 aqua est ois aere grauior. et ois aer ois aqua leuior. Tūc hoc est idē.
 quod ois b. inclinatur ad esse sub c. et ois c. ad esse supra b. quod sic se
 habent loca natiua ad quod inclinatur. Secūdo iuxta dicta potest saluari
 quare in regione aeris magna aqua est grauior paruo globo terre
 cū tūc parua globus terre sit simpliciter grauior. vbi hoc est ideo
 quod tam quālitatis. b. ipsius aque. quam quālitatis. a. ipsius terre existentes
 in aere inclinatur deorsum. Et ideo ista aqua
 tendit. tūc terra fortius inclinaret. et velocius descenderet. Sed
 tūc nō in infinitū velocius. imo finitū aliquā proportionē determi-
 natam. et tūc potest aqua et virtus eius instantū multiplicari: quod vir-
 tus eius excedat virtutē illius parue terre. Et ideo ista aqua
 magna in aere est grauior illa parua terra. et c. Tertio iuxta
 dicta potest saluari in qua proportio terra sit grauior aqua. Tūc
 posset dici quod in aere vel in igne esset certa proportio. quod vtrūque
 eorum inoueret velocitate finita sed finitū ad finitū certa est
 proportio. sed in aqua vel in terra nulla apparet proportio terre
 re ad aquā in grauitate sine in inclinatione deorsum. in terra
 enim aqua nō diceretur grauis sed leuis. Sed in aqua terra
 bene diceretur grauis. sed aqua nō diceretur grauis aut leuis.
 ad intellectū prius dictū in vna quōne. scilicet vtrū elemētūz i sua
 regione sit graue vel leue. et oia ista pueniūt ex dictis qua-
 tuor quālitatibus simplicibus. scilicet a. b. c. d. Quarto iuxta dicta
 potest saluari quare lignū et oleū in aere sunt graua. et in aqua sunt
 leuia. Nam hoc est ex eo quod in ligno abundat terra et aer. et
 est ibi multū de aere propter porositates. In tātū de aer exis-
 in ligno. si lignū sit in aqua habet fortiorē tractū sursum quam terra
 deorsum. idē facit lignū ascendere ad superficiē aque. Sed in aere
 iste aer nō habet tractū nec supra nec infra. et in terra traher-
 ret. ideo lignū descenderet. Et ita diceretur de oleo in quo ma-
 gis abundat aqua quam aer. ideo si oleū sit in fundo aque aer tra-
 hit ipsū super aquā. cū aqua nō habeat tractū in suo loco. sicut
 dictū est prius. Sed si sit in aere tūc aqua trahit oleū deorsum.
 et aer nō trahit. Ideo oleū descendit. Et illud totū puenit ex
 dictis quatuor quālitatibus. scilicet a. b. c. d. Quare a. est motus terre.
 et b. aque. et c. aeris. et d. ignis. et sicut ista apparētia laz re-
 citata circa motus grauiū et leuiū simplices potest saluari per
 dictas quatuor quāitates motus. vt et omnia alia.

Quantum ad secundum articulum pono vni-
 cam conclusionem responsalē ad que-
 stionem. Quod ex parte granitatis et leuitatis potest probari
 numerus quaternarius elemētorum que dicuntur corpora
 simplicia mobilia motibus rectis. pbatur. nam primo ex hoc
 quod ad sensum apparent nobis quatuor motus simplices gra-
 uiū et leuiū et nō plures distincti specie includimur tanquam ab
 effectu ad causas quatuor esse quāitates motus distinctas specie.
 et nō plures quas vocamus granitates vel leuitates. cū
 dicitur quatuor motus simplices nō possint saluari per pau-
 ciores. nec ad saluandū eas oportet ponere plures sicut di-
 ctum est in primo articulo. ergo eōuerso arguēdo a causa
 ad effectū. ex numero dictarū quālitatū motuarū ostendimus
 includimus esse quatuor motus simplices rectos et nō plu-
 res neque pauciores distinctos specie. et cum quilibet eorum
 debeat esse vnus mobilis simplicis. nec possit inesse nāliter
 corporibus simplicibus distinctis specie sequitur quod dictis qua-
 tuor motibus distinctis specie correspondēt quatuor corpora
 simplicia distincta specie. et non plura. et ista vocamur quatuor
 elemēta. quare ex parte granitatis et leuitatis potest includi demō-
 stratione propter quod numerus quaternarius elemētorum et c.

Ad rationes dico quod omnes rationes facte non
 arguūt contra predicta. Nam pro-
 cedunt ac si granitas et leuitas aeris et aque pronentiant ex
 mixtione granitatis terre et leuitatis ignis. modo hoc est
 falsum. Nam omnes dicte quāitates quatuor motus sunt
 eque simplices. Et sic est finis.

**Si igitur ad sursum et deorsum motuū quod quod gra-
 uis factuū et quod leuis factuū. Mobile autem quod
 potētia graue et leue. In eū autem quod sui ipsius locū
 ferri vni quod quod ad sui ipsius spēs ē ferri. et c. Quar-
 to celi. Textu cōmētari vigesimi scđi. Qd. vii.**

Equitur nunc tractare de motu? gravium et lenium. postquam tractata sunt aliqua discernentia gravitatem et lenitatem. et quantum ad illud queratur. Primo virtus loca naturalia gravium et lenium sunt cause suorum motuum. Secundo virtus grave vel leve moveatur naturaliter sursum vel deorsum a suo generante vel a remotione prohibens. Tertio virtus gravium et lenium moveantur active a gravitate vel lenitate vel a suis formis substantialibus. Quarto virtus forme secundum quas sunt motus gravium et lenium ut gravitas in terra. et lenitas in igne sunt naturaliter mobiles. Quinto virtus gravium et lenium appetat moveri per lineas brevissimas. vel per alias. virtus per obliquas. Sexto virtus aer naturaliter moveatur in plectione lapidis vel alterius projecti in eo.

Quantum ad primum arguitur quod loca naturalia gravium et lenium non sunt cause suorum motuum. Nam si sic. vel essent cause materiales vel formales vel efficientes. vel finales. Nullum istorum potest dici. ergo etc. maior est nota. probatur minor. non enim potest dici quod sunt cause materiales vel formales. Nam materia et forma non sunt separate ab eo cuius sunt cause. cum sint cause intrinsece. ergo locus naturalis ipsius gravium non est causa materialis aut formalis ipsius gravium. vel motus eius. Nam quod movetur. separatum est a suo loco. Similiter est de leni. Deinde probatur quod non sit causa efficiens seu movens. Nam dicitur Aristoteles quod grave movetur a gravitate vel a remotione prohibens. neutrum autem istorum est locus. Et confirmatur. nam movens debet esse simul cum moto. Sed locus naturalis ipsius gravium non est simul cum gravi quod movetur deorsum. nec locus naturalis ipsius lenium non est simul cum leni quod movetur sursum. ergo etc. Deinde et probatur quod locus naturalis gravium non sit causa finalis ipsius motus. Et sicut erit de leni. Nam forma et finis coincidunt sicut Aristoteles ostendit. 2. 2. phy. Sed locus naturalis ipsius non est causa finalis ipsius gravium sicut prius probatur. ergo etiam non est causa finalis. Et confirmatur hoc. finis debet esse nobilior et melior his que sunt ordinata ad finem. sed loca naturalia gravium et lenium non sunt nobiliora gravibus et lenibus. probatur. quod locus est superficies corporis. ut dicitur. 4. 2. phy. grave autem est corpus et leve similiter. Sed superficies non est nobilior corpore. ergo etc.

Oppositum arguitur primo auctoritate promotoris dicentis. quod loca naturalia gravium et lenium sunt fines eorum. non tamen fines intrinseci. sicut est forma substantialis. sed fines extrinseci. Secundo auctoritate Aristoteles dicitur esse simile in opposito de motu augmentativo et de motu alterativo et de istis motibus localibus. Nam videtur velle quod sicut sanitas se habet ad sanabile et sanationem. et perfecta magnitudo ad augmentabile et ad augmentationem. Ita locus deorsum se habet ad grave. et ad motum eius. Sed sanitas est finis ad quem tendit sanatio et est perfectio formale ipsius sanabilis cum acquisita fuerit. Et sic etiam est de perfecta magnitudine ad augmentationem et augmentabile. ergo a similibus de loco deorsum quantum ad ipsius grave et ad motum eius. Tertio. naz dicitur Aristoteles quod si sui ipsius loci ferri est ad sui ipsius speciem ferri. et per speciem non potest intelligere nisi perfectione finale vel formale. Quarto naz dicitur Aristoteles quod oppositio continetur ad virtutem sicut oppositio forme ad materiam. Si locus est virtus locati. Ideo concludit quod locus se habet ad locatum sicut species seu forma ad materiam. Quinto naz dicitur Aristoteles. 4. 2. phy. quod motus naturales gravium et lenium non solum ostendunt quod locus est aliquid imo et quod locus habet potentiam naturalem. Et cum potest dividatur in activam et passivam et locus respectu locati non habeat potentiam passivam. cum non sit materia eius. ergo non habet potentiam eius activam. et hoc est ipsius esse causam agentem vel moventem.

Beista quomodo sit prima conclusio. locus naturalis ipsius gravium sicut est locus deorsum non movetur active ipsius grave. quod grave movetur deorsum. Et sicut dicitur de leni in ordine ad suum locum. probatur. naz movens debet esse simul cum moto. Sed talis locus si est sicut cum gravi descendente. quod illud distat ab eo. ergo etc. Secunda conclusio. nec locus gravium vel lenium attrahit grave vel leve eo modo quo adamas attrahit ferrum quod admodum quidam imaginantur. Nam si sic tunc locus naturalis ipsius gravium attraheret ferrum et velocius grave sibi propinquum quam remotum. Et sic grave propinquum velocius moveretur. sicut est de ferro ad magnetem seu ad adamantem. modo est falsum. Nam quibus grave descendens velociter descendit in suo motu. non tamen velocius inclinat moveri quam est propinquum suo loco. quam quando est remotum ab eo secundo. nam secundum hoc gravius tardius deberet descendere quod est falsum. prima pars per simile. Nam ferrum gravius tardius movetur ad magnetem quam ferrum minus grave. Tertia conclusio. locus naturalis est causa agens respectu locati non per motum producit ipsius. sed per motum conservantis quando locatum iam fuerit in eo. Nam locus conservat locatum tam per virtutes elementares. quam secundo provenit in una quantitate elementari. quam per virtutem a celo influxam. Quarta conclusio. locus deorsum potest dici causa finalis gravium. Et sicut motus eiusdem. ratione illius virtutis conservantis. quod propter hoc grave naturaliter appetit et intendit esse deorsum. sicut ubi naturaliter conservetur. Quinta conclusio si locus accipiat non pro loco terminante. nec pro superficie eius. sed pro ista virtute conservantis qua celum et talis distantia influunt. tunc locus potest dici causa formalis ipsius locati sibi inherens. quod locatum est in suo loco naturali. probatur. quod ista influentia veniens a celo multiplicata versus in locum naturale alicuius corporis: virtus multiplicatur in ipsius locatum: et est sibi dispositio naturalis et conservans propter quam ipsius grave naturaliter movetur ad istum locum. unde cum homo localiter movetur ad ignem non solum movetur ad ignem: ut coniungatur igni. sed ut ab igne recipiat calorem sibi inherens. Sed aliquid diceret. vel quod nihil sit de tali influentia qua sic dicitur multiplicata a celo. Nam si esset aliquid talis influentia virtus eam sentirem. Secundo. naz si virtus conservantis ipsius gravium influunt a celo ista foris influunt prope celum. sicut in spera ignis quam remotum a celo. Corpore enim naturale fortius influunt prope quam longe. ergo illic putat ad speram ignis prope celum grave magis deberet conservari. et illuc naturaliter moveri. Ad ista respondetur. Ad primum dico quod non debemus negare talem influentiam: ex eo quod non precipimus eam sensibilem. quod non precipimus istam que de magnete multiplicatur versus ad ferrum. quod tamen non minus est in rerum natura. Ad secundum dico quod debemus imaginari a toto celo unam influentiam continuam versus ad centrum mundi minus ista influentia prope celum et remote per aliam proprietatem et virtutem. et pro ista influentia sic virtualiter diversificata super et inferi ordinat se gravium et lenium in hoc mundo inferiori.

Ad rationes scias autem oppositum. respondeat faciliter per ista que iam dicta sunt in conclusionibus. et sic est finis huius questionis.

Ad movens autem et quod a principio fecit et impedimentum removens. etc. Quarto celi. Textu communi videtur gesimi quantum. Questio. VIII.

Secundum propositum erat. Ut grave vel leve moveatur naturaliter sursum vel deorsum a suo gravitate vel remotione prohibens. Et ar. 6. quod non. quod si gravium vel removens prohibens annihilaretur non minus grave descendere si esset sursum. ergo non movetur ab alio istorum. Secundo movens et motus debet esse sibi identitativa. sicut pars. 7. 2. phy. si grave. puta sagitta quam descendit deorsum non est cum suo gravitate nec cum remotione prohibens. cum descendat. ergo etc. Tertio diversorum motuum et effectuum debet esse diverse cause. nam dicitur. 2. 2. de generatione quod idem in quantum idem semper est aptum naturam facere idem. Si gravium ipsius gravium. et motus eius deorsum sunt diversi motus sive diversi effectus. ergo debent habere causas diversas et proprias. Si generationis causa propria est ipsius gravium. ergo illud non est causa propria motus deorsum. Quarto motus gravium deorsum est naturalis. ergo debet esse a natura. et per a principio intrinseco. nam. n. e. 2. 2. phy. in quod est. sic pars. 2. 2. phy. Si gravium vel removens prohibens non sit intrinseca ipsi gravi motu. ergo non movetur ab illis.

Oppositum ar. auctoritate Aristoteles. i. 8. 2. phy. et. 4. 2. hu. naz in isto. 4. 2. Aristoteles dicit. movetur autem quod a principio. venit et impedimentum removens. et addidit quod nihil horum. sicut gravium et lenium seipsos movet. In ista questione primo ponam conclusiones. Secundo dubitationes aliquas contra secundam conclusionem.

De primo fit prima p[er]lo. mot[us] n[on] n[on] ip[s]i[us] gra-
 nis deorsum n[on] est imediate r[ati]o acti-
 ne a generate ipsuz grane. nec et a remouete phib[er]s. p[ro]-
 batur p[er] r[ati]ones positas ante oppo[si]t[um]. **Sec[un]da** p[er]lo. ad hoc
 q[uo]d grane incipiat moueri deorsum requir[er]t generans vel re-
 mouens phib[er]s. pbatur. q[uo]d q[ui]s q[ui]s grane incipit moueri deor-
 sum ipsuz est sursum: vel ergo anteq[ua]m incepit moueri. deor-
 sum erat grane vel in actu vel solu[m] in pot[en]tia. si erat in actu
 grane. r[ati]o tam[en] n[on] mouebat. hoc erat p[ro]pter aliq[ui]d ipediens
 q[uo]d oportuit remoueri anteq[ua]m moueret deorsum. Et sic in-
 digebat remouete phib[er]s. Sed si non erat actu grane: sed
 solu[m] i[n] pot[en]tia anteq[ua]m incipiat moueri n[on]q[ui]s incepit n[on]aliter
 moueri deorsum. nisi fuisset factu[m] actu grane. r[ati]o ad hoc ind[er]-
 gebat generate. r[ati]o p[er] p[er]sequens ad hoc q[uo]d incipiat n[on]alr mo-
 ueri deorsum: necesse est p[er]currere generas vel remouens p[er]-
 hibens. **Tert[ia]** p[er]clusio. si grane sit i[n] pot[en]tia n[on]alr r[ati]o essen-
 tiali ad moueri deorsum. t[un]c indiget generate ad hoc q[uo]d incipiat
 moueri deorsum. p[er] hoc. nam si sit i[n] pot[en]tia n[on]alr ad mo-
 ueri deorsum. t[un]c est actu lene. S[ed] si est actu lene n[on] mo-
 uebitur n[on]alr deorsum. nisi p[er]currat generas q[uo]d faciat ip[s]uz
 actu grane. **Quarta** p[er]clusio si aliq[ui]d sit i[n] pot[en]tia accid[en]tali
 ad moueri deorsum. r[ati]o detineat[ur] uolente necesse est q[uo]d con-
 currat remouens phib[er]s ad hoc q[uo]d illud moueat deorsum.
 p[er] hoc. q[uo]d si hoc est uolente sursum. r[ati]o n[on] descendit. t[un]c est
 impeditu[m]. r[ati]o p[er] p[er] h[oc] o[cc]urrere aliq[ui]d remouens illud impe-
 dimentum. si illud debeat descendere. **Sec[un]da** i[n] istas duas
 p[er]clusiones vltimas debet intelligi plura uerba Arist[ot]el[is]. i[n] c[on]-
 cl[us]ione q[uo]d dicit q[uo]d generas mouet ip[s]uz grane de po-
 tentia naturali r[ati]o et[er]n[al]i. r[ati]o remouens phib[er]s mouet ip[s]uz
 grane de pot[en]tia accid[en]tali r[ati]o uolente et[er]n[al]i. **Sec[un]da** i[n] ista potest
 exponi d[ist]in[ct]io posita ab Arist[ot]el[is]. iter aiata er[unt] vna p[ar]te q[ui]ntuz ad
 eor[um] motu[m]. r[ati]o grania r[ati]o lenia ma[ter]iata ex altera p[ar]te. s[ed] aiata
 mouent ex se. grania at[er] lenia ma[ter]iata n[on] mouent ex se.
 hoc est aiata mouet ex se. q[uo]d ad incipiendu[m] motu[m] non indiget
 extrinsec[us] motore. Sed grane ma[ter]iata non sic mouet ex se.
 q[ui]ndiget extrinsec[us] motore ad incipiendu[m] motu[m]. s[ed] vel ge-
 nerante vel remouete phib[er]s. Ver[um]tamen nec generas nec
 remouens phib[er]s mouent. p[ro]p[ter] loquendo ip[s]uz grane de-
 orsum. imo remouens phib[er]s mouet ip[s]uz phib[er]s. r[ati]o n[on]
 mouet ip[s]uz grane. sed phib[er]s amoto ip[s]uz grane mouet
 se deorsu[m]. Sicut generas n[on] mouet ip[s]uz grane deorsu[m]. sed
 b[er]s gnat[ur] granitate p[er] qua[m] ip[s]uz grane mouet se deorsum.

Quantu[m] ad secundu[m] dubitatur co[n]tra secunda[m] co[n]-
 cl[us]ionem. nam ponatur q[uo]d lapis sit su-
 pra colu[m]n[am]. ita q[uo]d colu[m]na phibeat ip[s]am cadere tunc n[on] o[cc]ur-
 remouere colu[m]n[am] ad hoc q[uo]d lapis cadat. Sed sufficit trah[er]e
 vel pellere la[pi]dem extra colu[m]n[am]. **Responde[re]** q[uo]d p[ro] eode[m]
 debet reputari i[n] p[ro]posito si phib[er]s remoueat r[ati]o si grane
 auferat a phib[er]te. **Sec[un]do** dubitat[ur] nam si sagitta mo-
 ueatur sursum. postea incipit moueri deorsum: r[ati]o t[un]c nulluz
 phib[er]s auferret. q[uo]d si erat aliq[ui]d phib[er]s. illud non erat
 nisi aer. sed iste non auferretur. **Responde[re]** q[uo]d phib[er]s
 erat illud q[uo]d mouebat sagittam sursum. sicut erat impetus
 sine aliq[ui]d a[er]is. que oportet auferri r[ati]o destrui anteq[ua]m sagitta
 descendat. r[ati]o si fuisset aer impulsus cu[m] sagitta puls[us] suo mo-
 uens sagittam et[er]n[al]i oporteret motu[m] illius aeris destrui r[ati]o re-
 moueri p[ri]us q[uo]d sagitta descenderet. **Tertio** dubitat[ur]. naz
 vapor aque eleuatus ab aqua uidet[ur] esse adhuc substantia
 taliter aqua. r[ati]o tamen iste primo ascendit. r[ati]o postea descen-
 dit sine hoc q[uo]d remoueat ibi aliq[ui]d phib[er]s. sim[il]iter sine
 hoc q[uo]d ibi p[er]currat aliq[ui]d generas. q[uo]d aut[em] vapor eleuatus sit
 substantia[li]ter aqua uidet[ur] patere ex hoc. nam si sit superi[us]
 aliq[ui]d ipediens: sicut est i[n] distillatione aquaru[m]: statim appa-
 rebit ee aqua. **Responde[re]** q[uo]d cu[m] vapor eleuatur r[ati]o e[st] coner-
 so descendit: o[cc]urrit p[er]currere generas. n[on] tamen generas
 aqua. sed generas granitate i[n] isto q[uo]d erat leuifactu[m]. **Respon-**
 dit[ur] q[uo]d si posset fieri dubitatur de arg[en]to uino. q[uo]d si ponat sup[er]
 ignem statim euaporat per fumum. r[ati]o si iste fumus superius
 detineatur per aliq[ui]d obstaculu[m] superi[us] positu[m] statim reuertet[ur]
 arg[en]tu[m] uinu[m]. r[ati]o sic uidet[ur] q[uo]d nunq[ua]m fuit corruptus. cu[m] tale
 detinens superi[us] n[on] uideat h[ab]ere n[on]alr r[ati]o pot[en]tiaz gnand[um] tale
 metallu[m]. **Responde[re]** q[uo]d iste fum[us] erat subali[us] arg[en]tu[m] uinu[m]. et

cu[m] p[ri]mo ascendat r[ati]o postea descendat sine remouete phib[er]s r[ati]o
 sine gnante. uidet[ur] q[uo]d sc[un]da conclusio sit falsa. Ista dubitatio
 soluit[ur] sicut dubitatio imediate p[re]cedens.

Rationes autem facte hinc r[ati]o inde ambulant
 uis suis.

Quoniam autem r[ati]o aliorum hec quidem ha-
 bent grauitatem: hec autem leuitatem manifestu[m]
 quia horum quidem causa omnium que in co[n]-
 positis differetia r[ati]o. **Quarto** celi. **Textu** p[ri]m[us] octau[us].
Questio. ix.

tertium p[ro]posito[rum] erat. **Utruz** graua
 r[ati]o lenia moueant actiue a gra-
 uitate r[ati]o lenitate. Et arguit[ur] p[ri]mo q[uo]d non. na[m]
 graua r[ati]o lenia mouent actiue a suis formis
 subalib[us]. S[ed] iste n[on] sit grauitas r[ati]o lenitas.
 sicut p[ri]mo dicebat[ur]. ergo r[ati]o. assumptu[m] p[ro]-
 batur. Nam ex quo motus grauitu[m] r[ati]o leuiuz est n[on]alr. o[cc]urrit q[uo]d
 sit a natura: r[ati]o cu[m] n[on] sit a natura que est ma[ter]iata: ma[ter]iata n[on] sit
 actiuitatis. o[cc]urrit q[uo]d sit a natura que est forma substantialis. cu[m] r[ati]o
 natura n[on] dicat nisi de materia r[ati]o forma. **Sec[un]do** motus
 grauitu[m] r[ati]o leuiuz est naturalis. Ideo est a natura. S[ed] nec gra-
 uitas nec lenitas sunt nature. ergo motus grauitu[m] r[ati]o leuiuz non
 p[ro]uenit actiue a grauitate r[ati]o lenitate. maior est nota. S[ed] p[ro]-
 batur minor. q[uo]d grauitas r[ati]o lenitas sunt accid[en]tia. sicut p[ri]us
 dictu[m] est. Sed accid[en]tia n[on] sunt nature. s[ed] entia s[un]t natura[rum]
 sicut dicit Arist[ot]el[is]. 2. p[er] p[er] h[oc]. ergo r[ati]o. **Tertio** si grane moue-
 retur a grauitate: r[ati]o cu[m] ad motum grauitatis oporteat moueri
 grauitatem. sequeretur q[uo]d grauitas moueret a grauitate. et
 sic ides moueret a seipso. q[uo]d est impossibile. sicut ostendit
 Arist[ot]el[is]. 7. r[ati]o 8. p[er] h[oc]. **Quarto** si grane moueret a gra-
 uitate. r[ati]o cum grauitas sit intrinseca grauitati. tunc grane moue-
 retur a principio intrinseco. r[ati]o p[er] co[n]sequens grane moue-
 retur a se. cuius oppositu[m] dicit[ur] i[n] isto. 4. r[ati]o 8. p[er] h[oc].

Oppositum arguit[ur]. Ab illo mouet[ur] grane q[uo]d
 it[er]o itendit[ur] mot[us] ceteris parib[us]
 r[ati]o quo remisso remittit[ur] mot[us]. Sed sic est de grauitate. v[er]u[m]
 videm[us] q[uo]d ceteris parib[us] grauitas veloci[us] descendit. r[ati]o mi-
 nus grane minus uoluciter. **Sec[un]do**. sicut se h[ab]et caliditas
 r[ati]o frigiditas. humiditas r[ati]o siccitas ad alterationem. Ita
 grauitas r[ati]o lenitas ad motuz local[em]. Sed caliditas r[ati]o frigi-
 ditas. r[ati]o c. sunt principia actiua alterationum. ergo grauitas
 r[ati]o lenitas sunt principia actiua motuz local[is] grauitu[m] r[ati]o leuiuz.
In ista q[ue]stione p[ri]mo recitabo vna[m] opinionem cu[m] aliquali
 eius probatione. **Sec[un]do** respondebo ad q[ue]stione[m].

Quantum ad p[ri]mu[m] est vna opinio q[uo]d imaginat[ur]
 grane obtinens forma[m] subalez grauis
 posse moueri n[on]alr dupl[ic]i. Vno modo deorsum. Alio modo
 sursum. uerbi gratia. sicut est vapor r[ati]o fumus. vnde q[ui]libet
 bet istoz manete eade[m] forma substantiali aliq[ui]d ascendit n[on]alr:
 sicut q[ui]s est i[n] eo leuitas. deinde cu[m] fuerit refrigeratu[m] r[ati]o co[n]-
 dep[er]tatu[m] descendit n[on]alr. r[ati]o declarat hoc per simile. de aq[ua] que
 aliq[ui]d n[on]alr frige facit. sicut q[ui]s est actuali[us] frigida. r[ati]o aliq[ui]d na-
 turaliter calefacit sicut q[ui]s est actualiter calida. Deinde ista
 opinio ponit duas p[er]sonas ad q[ue]stione[m]. **P[ri]ma** e[st]. q[uo]d aqua
 cu[m] actuali[us] h[ab]et grauitate[m] mouet actiue a forma eius subali[us] r[ati]o
 i[n]strum[en]tali a grauitate. **Sec[un]da** p[er]clusio. q[uo]d aqua actuali[us] h[ab]et
 lenitate[m]. sicut q[ui]s est fumus vel vapor mouet actiue a leui-
 tate: r[ati]o nullo modo ab eius forma subali[us]. **P[ri]ma** p[er]clusio
 pbatur per simile de aqua actuali[us] existente frigida. frige[re] fa-
 ctio eius actiua talis aque p[re]cedit a forma subali[us] illi[us] aq[ua] ta[m]q[ua]m
 ab agente p[ri]ncipali. Sed p[re]cedit a frigiditate tanq[ua]m ab agente
 i[n]strum[en]tali. ita i[n] p[ro]posito uidet[ur] de descensu ip[s]ius grauis.
Sec[un]da p[er]clusio e[st] pbatur per simile. naz calefactio actiua
 p[re]cedes ab aqua calefacta p[re]cedit actiue a caliditate tanq[ua]m ab
 agente p[ri]ncipali r[ati]o n[on] a forma subali[us] aq[ua]. ex eo q[uo]d forma sub-
 stantialis aq[ua] magis trahit ip[s]az aqua a caliditate uersus frigi-
 ditate[m] p[ro]p[ter]e. ita v[er]u[m] i[n] p[ro]posito q[uo]d q[ui]s aq[ua] q[ui]s est vapor ascendit. q[uo]d
 p[ri]ncipale principiu[m] actiuum illius ascensum non uide-
 tur esse forma substantialis aque. Sed magis leuitas i[n]-
 existens vaporu[m]. et maxime ideo q[uo]d forma aque est forma

simplex. Et p̄ his nō p̄t esse p̄ncipiū actiōis p̄ncipale mo-
tus deorsus ⁊ motus sursum. Breuiter v̄ q̄ ista opinio
nō sit oīo vera. Primo quidē p̄pter hoc q̄ supponit aliq̄d
accidē esse p̄ncipale p̄ncipiū actiōis alius effectus. sicut
verbi gr̄a q̄ caliditas in aq̄ calefacta sit p̄ncipale p̄ncipiū
lesfactōis. ⁊ nō forma subaliis aque. ⁊ sicut ascēsus ipsi⁹ vapo-
ris dicūt p̄ncipale p̄ncipiū actiōis esse leuitatē. ⁊ nō formas
substantialē. Sed illud nō valet. Nam si caliditas se sola sine
forma subali ipsi⁹ calidi possit p̄ducē caliditatē: etiā sic pos-
set p̄ducere ignem. modo hoc est impossibile. Nam tunc
p̄ducens esset minus nobile q̄ p̄ductum. Nam p̄ducens
est accidens. puta caliditas. ⁊ p̄ductum esset forma. puta
ignis. modo substantia est nobilior accidente. falsitas conse-
quentis patet per illaz cōmūnē regulā videlicet q̄ nihil agit
vltra gradum p̄p̄riū sue speciei. Nec valet ratio isti⁹ op̄i-
nionis. s. q̄ si vapor: ascēderet per suam formā substantialē
habens leuitatem. ⁊ postea descēderet per eandē habens
grauitatem. eadē forma simplex esset p̄ductiua distinctio-
nis motū. Certe verū est. nec hoc reputo incōueniēs. quādo
hoc fit mediātib⁹ diuersis instrumētis. Inōne anima in-
tellectiua que est forma valde simplex valde diuersas ha-
bet op̄ationes mediātib⁹ diuersis instrumētis: vnde p̄ aliq̄
instrumēta videt: ⁊ per aliqua tāgit: ⁊ per aliqua audit ⁊c.
Sic dico in p̄posito nō esse incōueniēs eandē formā substā-
tialē aque mediāte caliditate calefacere. ⁊ mediāte frigi-
ditate frigeferre. ⁊ mediāte leuitate p̄ducere motū sursum.
⁊ mediāte grauitate p̄ducere motū deorsum.

Quantum ad secundū sit prima conclusio. Ad o-
tus grauium ⁊ leuiū naturales nullo
lo modo p̄ueniunt a grauitate ⁊ leuitate tanq̄ a p̄ncipijs
actiōis p̄ncipalibus. Secūda conclusio. dicti motus p̄ue-
niunt a formis substantialib⁹ grauium ⁊ leuiū tanq̄ ab agē-
tib⁹ p̄ncipalib⁹. licet a grauitate ⁊ leuitate p̄ueniant tanq̄
ab agentibus instrumētibus. Prima conclusio p̄batur.
nam dato opposito conclusio sequeret q̄ grauitates ⁊ le-
uitates essent nature. Sed hoc est falsum. ex eo q̄ omnis
natura est suba. Sed grauitates ⁊ leuitates non sunt sube-
sed accidētia. sicut dicebat p̄ter. Igit̄ ⁊c. sequētia tenet. ex
eo q̄ hoc dicit̄ esse natura q̄d est p̄ncipiū actiōis p̄ncipale
motus naturalis. sicut p̄ per distinctioē nature. Secūda
conclusio p̄batur. nam tales motus sunt naturales. sicut sup-
ponitur in cōclusionibus. Ideo oportet q̄ p̄ueniāt actiōe a
nā grauiū ⁊ leuiū tanq̄ ab agēte p̄ncipali. Et cū in graui-
⁊ sicut leui nō sint nisi due nāe. s. mā ⁊ foia. oī q̄ dei mot⁹
p̄ueniāt actiōe v̄ a mā v̄ a foia ⁊ hoc subali. S; nō a mā.
cū ipsa nulli⁹ sit actiuitatis. relinq̄t ergo q̄ a forma subali.

Ad rationes dico q̄ iste q̄ posite sunt an op-
positus bñ p̄bant q̄ mot⁹ gra-
uiū vel leuiū nāles nō p̄ueniūt a grauitate ⁊ leuitate. tāq̄
a p̄ncipijs actiōis p̄ncipalib⁹. s; magis a forma substantiali.
cū hoc tamē bene stat q̄ a diēis q̄litateb⁹ dicti mot⁹ p̄ue-
niant tanq̄ ab agentib⁹ instrumētibus. Ad alias rōnes
post oppo. Ad primā. ad itētionē grauitatis intendit̄ ve-
locitas ⁊c. dico q̄ p̄ illaz rationē bene p̄cludit̄ q̄ grauitas ē
p̄ncipiū actiōis instrumētale motus. nō tñ p̄ncipale alicui⁹.
parientim rōne cōcluderet q̄ calefactio p̄cedens actiōe ab
igne p̄cederet a caliditate ignis tanq̄ a p̄ncipio actiōis p̄-
ncipali. cuius oppositū dicit̄ aduersarij. Probaret̄ sequē-
tiam per hoc q̄ ad intensioē caliditatis intendit̄ calefa-
ctio ignis. Ad secundam. cōcedo maiores. sed nego mi-
nores. vnde dico q̄ caliditas ⁊ frigiditas ⁊c. non sunt p̄-
ncipia actiōis p̄ncipalia calefactionis. frigectionis ⁊c. sed
instrumētalia dūtarat. p̄ncipalia autem dictarūz op̄era-
tionum sunt forme substantiales. que mediātib⁹ dictis
qualitatibus agunt dictos effectus tanq̄ mediātib⁹ instru-
mentis. Et sic est finis questionis. Ad laudēz dei omnipo-
tentis qui regnat per infinita secula. Amen.

Magis aut̄ graue ⁊ leue hoz in seipsis vi-
dent̄ hēre p̄ncipiū p̄pter p̄p̄inquissimā substā-
tie hoz esse materiā ⁊c. Quarto celi. Textu cō-
menti vigesimi quarti. Questio. x.

Partum p̄posito erat. Ultra
forme s̄m quas sunt
mot⁹ grauiū ⁊ leuiū sint nātr̄ mobiles s̄m
locū sicut est forma terre vel forma ignis.
q̄ p̄bat q̄ non. omnis motus nālis debet
esse a p̄ncipio intrinseco. sed forme s̄m q̄s
sunt motus grauiū ⁊ leuiū nō habent p̄-

cepta intrinseca. ergo ⁊c. maior est nota. Nam per hoc dis-
fert mot⁹ nālis a violento. mior p̄. q; tales forme s̄m sim-
plices: saltem simplicitate opposita cōpōnt̄ ex partib⁹ essen-
tialibus. que vocant̄ mā ⁊ forma quarū forma d; ē p̄n-
cipium intrinsecū actiōis mot⁹. mā vero passiuū. Secūdo
si questio esset vera sequeret q̄ idē mot⁹ nālis in specie cō-
peteret distinctis corpōrib⁹ nālib⁹ in specie. cui⁹ opposit⁹
ostensuz est in primo huius. p̄bat p̄na. Nam si forma terre
s̄m quā terra est mobilis deorsum eēt mobilis s̄m locum
naturalē. ipsa nō esset immobilis. s̄m locū nātr̄ nisi ēt deorsuz
⁊ cū forma terre distinguat̄ specie a totali terra. cui⁹ forma
terre sit simplex. ⁊ terra sit cōposita. sequeret q̄ idē mot⁹
deorsum simplex cōpeteret duobus distinctis corpōrib⁹ in
specie. s. terre ⁊ forme sue motiue deorsum. Tertio. nā
si forma terre eēt nātr̄ mobilis deorsum. quero a quo vel a
se. vel ab alio. nō a se. nam d̄. 7. p̄bicoz q̄d omne q̄ mo-
netur ab alio mouet̄. Et cōfirmat̄: nam si a se. idē semel ⁊
simul eēt in actu ⁊ in potētia. ex eo q̄ eadē forma moueret
⁊ moueret̄. Nec etiā p̄t dici q̄ ab alio. naz hoc eēt a mate-
ria terre. vel a grauitate terre. nō a mā: q; illa nulli⁹ est acti-
uitatis. nec p̄t dici q̄ a grauitate. Nam illa nō faceret tales
motū in alio sine p̄ncipio actiōis p̄ncipali q̄d eēt nātr̄ sicut di-
ctum est in alia q̄one. Istud ergo p̄ncipiū p̄ncipale actiōis.
q̄d esset natura p̄currēs vna cū grauitate ad talem motum
p̄ducēdum: vel esset ipsamet̄ forma substantialis grauis. ⁊
hoc nō. q; tunc idē esset in actu ⁊ in potētia respectu eiusdē.
vel esset vna alia naturar: s; hoc nō. ex eo q̄ in terra nō est
nisi vna materia ⁊ vna forma substantialis a caliditas ⁊ fri-
giditas ⁊ siccitas que nihil faciunt ad p̄positū. ex eo q̄ non
sunt q̄litates motiue localiter. s; alteratine solū. Quarto
si questio esset vera. videret̄ q̄ si tales forme eēt sepe a
materia. ⁊ ipsis sic sepeatis cōseruarent̄ per aliquā potētiā
in eoz esse eēt mobiles nātr̄. Sed probō q̄ non. nam si
forma substantialis terre esset sepe a sua materia. nō vide-
retur descēdere p̄pter hoc. ex eo q̄d sibi dicit̄ instrumē-
tum. s. grauitas qua debet se mouere deorsuz ⁊c.

Oppositum arguit̄. naz cū grauiā ⁊ leuiā mo-
neant̄ nātr̄ manifestū est q̄ for-
me eoz que sunt in eis. s̄m quas sunt illi mot⁹ mouerent̄.
iuxta illud. motus nobis mouent̄ oīa que sunt in nobis. Et
ergo aliqua terra moueat̄ deorsuz forma sua que est in ea
scōm quā sit iste mot⁹ etiā mouet̄ deorsuz. v̄ ergo nātr̄.
vel violēte. Si nātr̄ habet̄ p̄positū. Si violēte. ergo mo-
tus motui deorsum p̄trari⁹ inesset ei nātr̄. ⁊ sic adhuc esset
nātr̄ mobilis. p̄na p̄bat̄. Nam sicut ostensum est. primo
hui⁹. si alicui inest aliq̄ mot⁹ violēte. eidē inest nātr̄ motus
forme s̄m q̄s sūt mot⁹ grauiū ⁊ leuiū eēt nātr̄ mobiles
si existerēt p̄ se sepe a suis materiēb⁹. scōo videbit̄ a quo
mouent̄. Quibus visis patebit̄ etiam quid sit dicenduz de
eis q̄ntū ad hoc ipsi⁹ existentibus in suis materiēb⁹.

Quantum ad p̄mū. sit p̄ma p̄cto. si forma mo-
tia terre deorsuz eēt sepe a mate-
ria. nec eēt ei grauitas p̄iuncta nec moueret̄ naturaliter de-
orsum. posito adhuc q̄ esset posita sursum. p̄batur. q; dato
opposito conclusiois. sequitur q̄ forma substantialis grauis
possit̄ p̄ducere motuz deorsum sine grauitate. sed hoc est
falsum. sequētia nota est de se. falsitas sequētis p̄batur.
naz tñ natura frustra dedisset grauitatem ipsi⁹ grauib⁹
vltra formā substantialē eozum. postq̄ sine grauitate for-
ma substantialis grauis naturaliter vel equaliter posset mo-
nere graue deorsum. Eonimilī modo diceretur de forma
substantiali leuis et de leuitate. Sed tu dices. si talis
forma substantialis sic posita sursum non descēderet cas⁹
non haberet̄ grauitatem sibi annexam. oporteret quoz

deseret. vel ergo naturali vel violente. nō naturali. ex eo
 que naturali moueret ad illū locū. si esset extra ipm. qd
 est falsum. Si violente qrit de violentate. Rñdet q gesce
 ret ibi violente. q qñ qrit de violentante. dico q aliqd pōt
 imaginari quiescere violente dupliciter. vno mō pp aliqd
 violentans potētus ipsum detinēs q prohibēs. alio modo
 pp defectum q carentiam alicuius requisiti ad suū motū
 naturalem. Tunc dico q dicta forma i dicto casu nō ge
 sceret violēte primo modo. Sed scdo modo. p3 hoc in h
 mlti. q aliquis nō pōt a se extendere brachium suū. pōt
 esse pp aliquod ipediēs q phibēs talem exētionē vel pp
 defectum loci vel receptaculi in quo deberet fieri extensio.
 sicut si homo esset extra celum nō posset extendere brachi
 um nō pp aliquod ipediēs positū. sed pp defectū loci re
 quisitū ad istam exētionem. Sic dico q esset p similitū mod
 o in proposito q talis forma quiesceret violenter propter de
 fectum grauitatis requisite ad suū motū naturalez. C Se
 cunda conclusio. grauitas separata a materia q a forma subali
 supplerētur aliūde. probatur hoc. qz instrumentū sine dirige
 te et se nō agit. cum ergo grauitas se habeat sicut instrumē
 tum mediāte quo forma subalis producit motū deorsūz
 sequitur q ipsa grauitas sine forma substāiali nō descēde
 ret nec aliquem motum deorsūm efficeret. Et notāter dixi
 nisi forme subalis vices aliūde supplerētur propter sacra
 mentum eucharistie seu altaris vbi sunt accidentia sine su
 biecto. s. albedo grauitas &c. qz grauitas in illo sacramēto
 descēdit nō obstat q nō sit pincta forme substāiali gra
 uis. verum est tñ q ibi forme substāialis vices supplerēt
 tar aliūde. s. p pūmāz cām. Tertia conclusio. si forma sub
 stāialis terre esset separata a materia. q esset simul pincta
 grauitas. q eēt posita sursum. nec eēt aliqd ipediēs seu phi
 bens. moueret deorsūz. p3 hoc. qz ibi eēt principū actiū
 pncipale motus deorsūz. q instrumentale silt. q eēt ibi subm
 receptiū motus deorsūm sufficiens. s. forma subalis. q silt
 grauitas. s. vtiqz fieret ibi motus postq nullū ibi eēt ipedi
 ens sicut pōt hypotēsis. Quarta conclusio. talis motus eēt
 naturalis. probatur. qz talis pueniret ex inclinatioe naturali
 essēdi deorsūm talis forme substāialis. Cōtra tertiam
 pconem dubitatur. nā dicit Ari. primo de generatiōe. q si
 caliditas esset separata a materia. bene ageret in frigiditatē
 existētes i materia. sed nō pateretur ab ea. ideo ē vī q for
 ma grauis sepata a materia non moueretur: cū moueri sit
 pati. Rñdet negādo pntiam. Et ratio qz frigiditas non
 ageret i caliditate separata. nisi corrūpēdo illam calidi
 tatem. qz ad corruptionem istius caliditatis separate non
 sequeretur alicuius alterius generatio. Et cum naturaliter
 nō corrūpat aliqd nisi propter aliud generari. ibi nō fie
 ret actio in illā caliditate separata. Sed si forma subalis
 grauis est separata. q si i ipsa agitur motus localis. hoc be
 ne pōt fieri. nam nō propter talem motum ipsam corrup
 pt. imo magis saluatur. Et ideo quātum ad hoc dissimile
 est de motu alterationis qui fit cum corruptione vel dispo
 sitione ad corruptionē. q de motu locali. qui potest fieri tā
 absq corruptionē q absq dispositione ad corruptionem.
 ad scdm dico q talis motus puenit
 effectiue a forma subali tāqz ab agē
 te principali. non tñ principalissimo q a grauitate tanqz ab
 agēte instrumentali. probatur. nam si forma q accidens in
 genere cause efficiētis pcurrit ad productionem alicuius
 effectus. tñc suba. cum sit nobilioz accidente t3 locūz agētis
 principalis. accidens autē t3 locū agētis instrumentalis. S3 sic
 est i proposito. Itaz talis motus puenit effectiue ab am
 bobus. nō. n. appareat a quo alio tanqz ab efficiēte puenit.
 ret ex quo nō est ibi plus qz forma substāialis q grauitas
 Et notāter dixi i conclusioe nō tñ tanqz ab agēte principalissi
 mo qz agēs principalissimum in isto motu. sicut etiaz i alijs
 est cā prima que sua generali istuctia ad quēctūz motūz p
 ducēdam in istis inferioribus pcurrit effectiue.
 Ad rationes Omnis motus naturalis pue
 nit a pncipio intrinseco. dico q
 hoc vey ē de motu nāli corporū cōposito: ex mā q forma

q vulgo magis sunt manifesta q forme subales. q nō m
 nus talibus corporibus cōpositis ex mā q forma sunt nāli
 mobiles. C Ad scdm dico q nullus motus simplex i spē
 puenit naturali distinctis corporibz i spē. corporibz dico cō
 positus ex materia q forma cū quo tñ stat q idē motus
 simplex pōt cōpetere naturali pluribus corpōibus quoz
 vnū ē forma subalis alterius. C Ad tertiam si forma terre
 esset naturaliter mobilis deorsūm. vel a se vel ab alio. dico
 q a se. non tamen solum a se. sed etiam ab alio. puta a cau
 sa prima concurrente. C Et per hoc tunc soluitur auctori
 tas de septimo physicozum. omne quod mouetur ab alio
 mouetur. etiam si vellemus allegare litteraz sicut facit nō
 esset contra hoc: nam in littera sicut quilibet videre potest
 non est ab alio. sed ab aliquo. sed expositores exponunt ab
 aliquo. s. ab alio. C Ad confirmationem. idem simul esset
 in actu q in potentia. dico q hoc non est incōueniens respe
 ctu diuersorum. qualiter est in proposito. Itaz talis forma
 essēdi deorsūz. C Et si viterius diceretur. Idē esset agēs
 q patiens qz ageret istum motum: q reciperet eundem.
 Dico non esse incōueniens idem esse partiale agens q to
 tale recipiens. q sic est in proposito. Nam totale agens istū
 motum est ista forma substāialis q ista grauitas. Et pū
 ma causa. est cuius totalis aggregati quelibet istarū for
 marum est pars. Totale autē recipiens est illa forma. vel
 saltem aggregatum ex illis formis ambabus. quaz vna
 concurrat sicut agens principale. alie autem sicut instrumen
 tale. C Ad quartaz patet ex primo articulo &c.

C Simpliciter qdē igit leue dicit qd sursum ferit
 q ad extremū: graue autē qd simpliciter deorsū
 q ad mediā. Ad aliud autē leue &c. Quarto celi.

Textu cōmenti sexti Questio xi.

Quantum propositoz erat. Vtrū
 grauita appetat descē
 dere per lineas breuissimas. C Et ar. pū
 mo q nō. Nam si sic. pari ratione leuia ap
 peterent ascendere per lineas breuissimas
 puta per rectas. q nō per obliquas. Sed
 hoc est falsum. Itaz si sic. tunc terra pura
 deberet descendere ita velociter q non velocius in ignem
 sicut in aere. consequens est falsum eo q ignis est rarioz qz
 aer. q per consequens. minus resistens eidē mobili q aer.
 q per consequens. si idem mobile descendat per ignem. q
 postea per aerez velocius dz descendere p ignē q p aerē.
 psequētia probatur. Pro quo suppono q leuius plus ap
 petit eē sup aliquo graui q minus leue. verbi gratia. si ali
 qd graue ponat sup ignē. q deinde ponat sup aerē ignis qz
 ē lenioz aere. plus appetit eē sup illud graue q aer appetat
 eē sup idē graue. C Tūc sic. si aliqua terra pura debeat de
 scendere in igne. sicut illa appetit esse sub igne ita ignis ap
 petit esse super illam terraz. q ideo sicut terra descendit vt
 fit sub igne. ita ignis existens sub terra ascendit vt sit super
 terram. Et quia grauita appetunt descendere per lineas re
 ctas. q leuia ascendere per lineas rectas sequitur q per eā
 dem lineam per quam terra appetit descendere in ignem.
 ipse ignis obuiando terre appetit ascendere super terram.
 Et qz ignis plus appetit esse super terram qz aer. sequitur
 q ignis cuz maiorū appetitu q conatu mouetur contra ter
 ram. cum illud graue descendit in igne. qz faciat aer cum
 idem graue descendit in aere. Ergo videtur quod tantum
 vel plus impediatur graue in descendendo in ignē qz im
 pediatur in descendendo in aere. C Secundo. si sic. se
 queretur q graue nūqz descēderet oblique. Sed hoc est
 falsum. falsitas patet. Nam sepe videmus aliquē lapidez
 bene descendere super aliquam tabulam trāuersaliter po
 sitam consequentia arguitur. Itā sit aliqd graue positū in
 sūmitate alicuius tabule trāuersaliter posite. Ita q linea
 recta non possit protrahi per sūperficiem tabule ad centrū
 mundi. q sit. d. centrum. q. b. c. tabula. Et non possit. a. de
 scendere nisi per. b. c. quo facto illud. a. graue vel lapis

equat p lineā rectā et p lineā obliquā. vel plus p rectā q̄ p obliquā. vel plus p obliquā q̄ p rectā. Si dicat primus vel scdm. seq̄ q̄ illud grane positū sup dictā tabulā nō de scēdet p lineā. b. c. ex quo tantus vel maior appetitus eius est descendere p lineam. b. d. cuius tñ oppositum docet experientia. Si dicatur tertiam questio est falsa. s. q̄ grana magis appetant descendere p lineas rectas q̄ p obliquas Et posset ista rō declarari exemplo. Nam presentatis duobus contrarijs in compossibilibus voluntati. s. a. b. Tunc si ista inonent equaliter voluntatem: volūtas perplexitur ad p̄sequendum vnū vel alterum propter hoc q̄ equaliter appetit ea. et sic appetitus vnus retrahit voluntatem a p̄fectione alterius. Si autem. a. magis mouet voluntatem q̄. b. vel e conuerso. tunc voluntas vadit in p̄fectionem illius q̄ magis appetit et a quo magis mouetur. Sic in proposito a grani dicto modo posito super tabulā transuersaliter positam. vel equaliter appetit descendere p lineam rectam et per lineam obliquam. et si sic neutro modo descendit. q̄ vnus illorum appetitum impedit p̄fectionem fm alterius. et si magis appetit descendere recte q̄ oblique. tūc nō de scēdet oblique. ex eo q̄ tūc appetitus descendendi p lineā rectā ipedit descensum eius p lineam obliquā. cuius tñ oppositū videmus. si aut magis appetit descendere p lineā obliquā q̄ rectā. hoc est p̄tra q̄onem.

Oppositum arguit. grana p easdē lineas appetit descendere p quas. descēdunt: cū non fuerint ipedita. Sed hoc est p lineas breuissimas q̄ possunt p̄trahi ab eis vsq̄ ad centrum mundi. ergo et. maior est nota. p̄bat minor. q̄ descendunt p semidia metros mundi. vel p lineas q̄ sunt p̄tes semidiametrorū mundi. Sed ille sunt breuissime q̄ p̄nt ab eis p̄trahi vsq̄ ad centrū. assumptū p̄ hoc. nā datis duobus granibus descendētibz illa descendunt p lineas p̄currentes in centro mundi. ex quo q̄libet illoz grauiū tendit ad centrum mundi. Sed tales linee sunt semidiametri mundi. vel partes eaz. ergo et. De ista q̄one dicit quidā q̄ grana appetant descendere p lineas rectas q̄ possunt et nō sunt impedita. Sed q̄ ipediuntur ne possint descendere p lineas rectas. tūc mutat appetitum descendendi p lineā rectā in appetitū descendendi p lineā obliquā p quā tunc saltē possint fieri p̄pinq̄uora centro q̄ prius. Sed breuiter ista opinio non valet ex eo q̄ si appetitus forme gravis sic mutatur: tunc forma gravis esset forma cognoscitiua. q̄ est falsum. p̄sequētia tenet. q̄ sic mutare appetitū solū debetur formis cognoscitiuis. Sedo grani intrinsece nullo modo mutato p̄t vna vice descendere p lineā obliquā: et postea p lineā rectā. p̄ solā mutatione: mediū extrinsecū. ergo nō mutat de vno appetitu in aliū. Nā cū tali mutatione appetitus nullo modo posset stare q̄ idēz grane h̄ret se oīno eodem nō intrinsece nunc et prius. Aliter ergo dicendū ē q̄ grane non appetit descendere plus p vna lineā q̄ p aliam. Sed q̄ descendit p vna lineā et nō p aliā. hoc est fm q̄ applicat tali vel tali resistētie. ita q̄ finaliter ex applicatiōe alia et alia ipsius gravis ad mediū extrinsecūz determinat q̄ p talem vel p talem lineā descendit. Ita q̄ bene ex se appetit descendere. Sed modus descendēdi determinat fm aliā et aliā applicatiōnem eius ad mediū extrinsecū. et rō huius est. Nā si aliq̄ plus appeteret descendere p vna. Et aliq̄ plus p aliā oportet pcedere appetitū eius intrinsece mutari. et sic oportet pcedere formā gravis esse formā cognoscitiuam. Et oportet vterius pcedere q̄ grane nō possint nūc descendere p lineā obliquā. et postea p rectam nisi ipsū grane intrinsece mutaretur. Sed diceret aliquis. videtur vtiq̄ q̄ grane plus appetat descendere p lineam rectam q̄ per obliquam. Nam videmus q̄ q̄ grane descendit p lineam rectam. difficilius p̄t arestari et impediri ab eius descensu q̄ q̄ descendit p lineam obliquam. hoc aut videt esse signum q̄ plus appetit descendere p lineā rectam q̄ per obliquam. Ad istud dico q̄ grane quando descendit per lineam rectam difficilius arestatur q̄ quādo descendit per lineam obliquam. Sed huius causa non est maior appetitus descendendi per lineam rectā q̄ per

obliquam: sed hoc est propter hoc q̄ quādo descendit per lineam rectam minorem habet resistētiā q̄ quando descendit per lineam obliquam. v̄puta super tabulam transuersaliter positam. modo difficilius est idēz impediens est minori resistētia impedire motum alicuius potentie mouentis q̄ cum maiori.

Ad rationes ergo factas hinc inde. Ad primam negatur consequentia ex eo q̄ quando terra descendit in ignem. ignis non appetit ascendere per eandem viam per quam descendit terra. ex eo q̄ terra ipsuz a tali ascensu impeditur. Et ideo tūc ignis propter resistētiā extrinsecūz determinat ad ascēdendum per aliam viam: vbi inuenit resistētiā minorē. Ad secundam. sequeretur q̄ grane nunq̄ descenderet oblique. negatur consequentia. q̄ non dico q̄ grane ex se magis appetat descendere per lineam rectam q̄ per lineā obliquam. sed q̄ appetit esse p̄pinq̄uus centro. descendit per quancūq̄ lineam potest. et quod sic vel aliter descendit. ad hoc determinatur ex alia et alia applicatiōe eius ad resistētiā. quia quando ex descensu per lineam rectam haberet maiorem resistētiā. descendit p lineā obliquam. Quando aut ex descensu eius p lineam obliquam h̄ret maiorem resistētiā. tunc descenderet per lineas rectam. Tunc ad rationem factam in op̄m. p easdē lineas grana appetunt descendere et. dico q̄ non os. Sed sufficit q̄ eorum descensus per tales lineas determinatur ex tali applicatiōe granium ad talem resistētiā.

Etiam qdē igit que sursum faciet lationē secundum q̄ leuis cū ferat et sumat principiu a virtute q̄ deorsum iterū fm q̄ gravis velut enim iprimēs tradit vtrūq̄ et. tertio celi. Tertio cōmenti vigesimioctau.

Questio xii.

Extum propositorum erat. Vtrū aer naturaliter mouetur i projectione lapidis vel alterius proiecti in eo. arguitur q̄ non. Nam si sic sequeretur q̄ aer nunq̄ in tali motu desineret moueri saltes q̄ dū maneret in loco proprio. cōsequens est falsum. consequentia videtur

tenere. Nam si aer moueretur naturaliter versus sursum vel ad latus ipso existente in loco proprio. qua rōne moueretur p aliqd̄ ips: eadem rōne p aliud. nā si quiescat hoc non est p̄ nouū locum in sp̄. nec p̄ aliquem locum sibi naturalem de nouo acquirit. ex eo q̄ tali motu aer mouet in loco proprio. Sedo. nā ponat q̄ plectum p̄iciatur ad latus. tunc si in tali motu aer moueret naturaliter. oporteret vtiq̄ q̄ hoc esset mediante gravitate vel lenitate ipsius aeris. Sed hoc non est eo q̄ gravitas et lenitas nō inclināt naturaliter nisi ad motum sursum vel deorsum. Tertio si questio esset vera pari rōne plectoz moueret naturaliter. Sed hoc est falsum. p̄na p̄bat. Nā sicut aer in projectione pellit a p̄iiciente. ita p̄iectuz. et p̄ p̄ns qua rōne motus vnus esset naturalis: eadē rōne motus alterius. falsitas cōsequētis p̄bat. nam si motus proiecti esset naturalis. p̄iiciatur ergo aligo lapis sursum. manifestū est q̄ talis lapis non mouetur a sua materia. cum illa nullius sit actinuitatis. nec mouetur a sua forma vel gravitate. q̄ illa magis inclināt ad oppositum. nec apparet aliquid aliud in lapide intrinsecum lapidi. quod aptum natum sit mouere dicto modo illum lapidem. quare talis lapis mouetur dicto modo violente. cū non moueatur a principio intrinseco. ergo et.

Oppositum Arguitur. nam in projectione lapidis aer videtur lapidem ne fiat v̄acūz. ergo in projectione lapidis aer mouetur naturaliter. p̄sequētia tenet ex eo q̄ motus com quo mouent ad replendum vacuum est copozibus naturalis. antecedens p̄ q̄ nisi lapidē plectū sequeretur aer maneret vacū in loco quem exiit lapis intrando aliū locū in tali motu. In ista questione primo videndū est de p̄ncipali questio. sc̄do videndum est de p̄iecto a quo mo

neatur. & vtrum naturaliter vel violente post recessum a proiciente.

Quantum ad primum sciendum est. qd in p-
 sectione lapidis est duplex motus
 aeris. scilicet aeris ante lapidem qui resistit projecto. & divi-
 ditur vel ultra naturalem qualitate suam condempnatur
 per ipsum projectum. alius est aeris qui retro ipsum pro-
 lectum insequit ad fines qd non remaneat vacui. **T**unc
 sit prima conclusio. in projectione lapidis motus aeris ante
 cedens projectum non est naturalis. **P**robatur. nam tunc
 sequeretur qd non resisteret projecto. quod est falsum. ta-
 lis enim aer non minus resistit projecto qd aer resistit gra-
 vi descendenti vel lent ascendenti naturaliter. **S**ecundo.
 nam condempnatio aeris ultra suam naturalem raritatem
 est sibi violenta. Sed in tali motu talis aer antecedens con-
 demnatur ultra dempitatez sibi naturalem. ergo & cete.
Secunda conclusio. motus aeris insequentis projectuz
 est naturalis. probatur. quia est a principio intrinseco. scilicet
 est a forma substantiali ipsius aeris. que inclinatur ipsum ae-
 rem ad insequendum projectum. ad finem qd non fiat va-
 cuum. **S**ed contra istam conclusionem arguitur. **N**am
 iuxta hoc esset concedendum idem elementuz simplex ha-
 bere duos motus naturales distinctos specie. quod est co-
 tra dicta primo huius. consequentia probatur. **N**am aer
 vel aliquod aliud corpus haberet motum naturalem quo
 moveretur ad suum locum naturalem. & vnum aliu mo-
 tum naturalem quo moveretur ad replendum vacuum.
Ad istud responderetur qd alicui corpori simplici inest na-
 turaliter plures motus intelligitur dupliciter. Uno modo
 qd ambo inest illi corpori secundum naturam propriam illi-
 us corporis. Alio modo qd vnus illorum motuum inest illi
 corpori secundum naturam propriam. & alter secundum
 naturam communem illi & alijs corporibus naturalibus.
Tunc dico qd bene ostensum est primo huius qd impossibi-
 le est eidem corpori inesse naturaliter distinctos motus in
 spece secundum naturam propriam. cu3 hoc tamen bene
 fiat vni corpori simplici inesse plures motus distinctos spe-
 cie. & hoc naturaliter. quorum vnus inest ei secundum na-
 turam propriam. alter vero secundum naturam comunem.
Circa illud dubitatur quis illorum motuum sit magis
 naturalis. **V**trum ille qui inest corpori secundum naturam
 propriam. vel ille qui inest corpori secundum naturam co-
 munem. vel an sint eque naturales. **R**espondet qd mo-
 tus qui inest corpori secundum naturam comunem est
 magis naturalis. puta motus quo moverentur corpora ad
 replendum vacuum. **E**t ratio huius est ista. quia videmus
 qd corpora dimittunt sua loca propria & naturalia. ad que
 sunt mobilia naturaliter secundum naturam eorum propi-
 am. & moverentur ne fiat vacuum motu qui est eis secun-
 dum naturam comunem quod patet. nam cu3 aliquis pon-
 nit aliquam fistulam ad aquam & extrahit per os aere3 de
 fistula. aqua dimittit locum suum & ascendit in fistulam. &
 hoc est signum qd plus inclinatur ad motum per quem ca-
 uetur vacuum. qd ad motum quo est mobile ad locuz pro-
 priam. **E**t nota qd per naturam comunem non intelligo
 aliquam rem que inest pluribus corporibus. Sed hoc vo-
 co inesse corporibus secundum naturam comunem. quod
 inest vni corpori naturaliter. & consimiliter inest alijs corpo-
 ribus distinctis ab illo specie. **E**t sic e de moveri ne fiat va-
 cuuz. hoc enim inest omnibus corporibus. vnde anteq3 na-
 tura permitteret vacuum. celum descenderet & impletet.
 sicut dicit comentator quarto phisicorum. vnu3 est tamen
 qd aliqui dixerunt. qd sic insequi corpora ne fiat vacuum in-
 est solum aeri & aque. que sunt elementa media. que quia
 sunt gravia & leuia possunt moveri indifferenter huc vel il-
 luc. sed sicut dicant non sic est de elementis extremis. quod
 vnus vnus est simpliciter grave. & aliqd simpliciter leue.
Sed breviter illud non valet. **N**am ad sensuz videmus
 quod vnus ascendit per fistulas subtracto aere. per quod co-
 lum terram ascendere ad sequendum corpus aliqd natura-
 ler. sicut facit aer vel aqua.

Quantum ad secundum articulum sciendum
 qd de hoc sunt plures opiniones.
 vna est opinio qd projectum post exitum eius a manu pro-
 iicientis mouetur ab aere insequente projectuz. vnde ima-
 ginatur ista opinio qd cum projectum exit velociter a loco i-
 quo erat natura abhorrens vacuum velociter mittit aere3
 ad replendum locum. qui quide3 aer velociter sequens at-
 tingit ad projectum. & ipsum ultra pellit. **V**enit ista
 opinio non videtur esse sufficiens. nam licet projectum bene
 insequatur aer ne fiat vacuum. tamen ille aer non vide-
 tur esse causa motus ipsius projecti. nam ille aer quando in-
 sequeretur projectum & tangeret ipsum. quia aer est facili-
 ter diuisibilis. & projectum non. latera aeris diuiderentur
 abinuicem. & sic non impelleret projectum ultra. **S**ecun-
 do. nam secundum istam opinionem non posset reddi cau-
 sa que moueret rotam vel molam fabri longo tempore post
 qd manus mouens esset ablata. vnde no potest dici qd hoc
 fit aer insequens ex eo qd continue illa mouentur in eodem
 aere. nec ita aer illa insequitur. sicut bene insequitur sagittam
 vel aliquod tali modo projectum. **T**ertio. na videmus
 qd si aliqua nautis plena feno vel straminib3 mouveretur ab
 oriente versus occidentem in aliquo fluvio post ablatione
 trahentis sepe palee retro nautem mouentur contra ouen-
 tes. **E**t tamen deberet esse opposito in modo. si aer insequens
 moueret. **S**ecunda est opinio qd manus mouendo pro-
 iectum moueret etiam aerem circumstantem & locantez ip-
 sum projectum. & iste aer qui est innatus velociter moueri
 deserit secum projectum tanq3 vas illud quod est in vase.
Ista opinio etiam non est sufficiens. **N**am dubitatur a quo
 moueatur ille aer postq3 manus cessat impellere & moue-
 re. & sic manet tanta dubitatio de illo aere a quo moueatur
 sicut erat de projecto. **S**i dicatur qd iste aer mouetur a
 sua leuitate que quidem leuitas aere velociter moto inna-
 ta est retinere diu vim motiuam. hoc non valet. quia leui-
 tas non est nata mouere nisi sursum. & projectio potest fieri
 tam sursum. qd deorsuz. qd ad latus. **S**ecundo. ista opi-
 nio non posset saluare quid moueret molam fabri. que ve-
 lociter impulsu valde diu adhuc verteretur no obstant qd
 aer vndiq3 circumstans abstergeretur vel astringeretur.
Tertio. nam aer quantuncuzq3 est velociter motus. ip-
 se est valde facilius diuisibilis. **I**deo non apparet quomo-
 do posset tam longo tempore sustinere in alto lapide pon-
 deris centum vel mille librarum projectuz per machinas.
 vel per aliquod aliud instrumentum. **Q**uarto iuxta ista
 opinionem sequeretur qd longius posseimus projicere plu-
 mam qd lapidez. & minus graue qd magis graue. **S**i eent
 consimilia in figuris & in magnitudinibus. consequens est
 contra experientiaz. consequentia tenet ex eo qd magis gra-
 ue videtur magis resistere aeri mouenti ipsum sursum qd
 pluma. vel minus graue. **Q**uinto. si aer quem proyici-
 ens mouet cum lapide est tante virtutis qd possit velociter
 ferre magnum lapidem projectum tunc videretur qd si si-
 ne lapide aliquis proyiciens pelleret aerem contra focum
 suum. qd ille contra quem pelleretur aer multo maiorem
 impetum deberet percipere qd percipit. **T**ertia est opi-
 nio quam reputo veriozem. qd projectum post exituz eius
 a manu vel recessum a proiciente mouetur a quadam vi
 seu impetu sibi impresso ab ipso proiciente. **E**t sicut tan-
 dem illa virtus motiua sic sibi impressa remittitur vsq3 ad
 non gradum projectum. desinit moueri motu projectio-
 nis. **E**t secundum istam opinionem possunt saluari appa-
 rentia iuxta motum projectionis. **P**rimo quidem quare
 proyiciens remotius proyicit lapidem qd plumam. huius
 quidem ratio est ista. quia in lapide plus est de materia qd
 in pluma. & etiam est magis compacta. **I**deo illa virtus
 motiua fortior. & maior imprimitur lapidi qd plumae. & et-
 iam distius retinetur recte sicut videmus qd ferro fortior
 imprimitur calor quam ligno. & hoc propter dempitatez
 & compactitatez materie. **I**uxta etiam istam opinionem
 redditur causa propter quam lancea longa plus perforat
 qd ferrum sine lancea. huius quidem causa est. quia in

lancea longa plus recipitur de illo impetu q̄ in ferro solū. Et si queritur que res sit talis impet⁹. certe hoc magis pertinet ad inuestigationem metaphysicam q̄ ad inuestigationem naturalem. Ex his patet q̄ motus proiecti non est plectio naturalis sed violenter. patet hoc. quia talis motus prouenit ab aliquo impulso ipsi proiecto ab extrinseco. Sed diceret. contra talis motus est a principio intrinseco moti. ergo naturalis. Respondet negando consequentiam. nam vltra hoc requiritur q̄ naturalis inclinatio mobilis non sit ad oppositum.

Ad rationes Ad primam quando dicebatur. sequeretur q̄ aer in tali motu nunquam desineret moueri. negatur consequentia. et ratio huius est. quia in tali motu aer rarefit et condempnatur vltra gradum raritatis vel dempsitatis sibi debiti. et ideo aer appetens redire ad statum pristinum tandem desinit a tali motu. Ad secundam proiectus ad latus. placet mihi. tu dicebas q̄ aer tunc non insequitur naturaliter. dico q̄ imo. et vltimus dico q̄ hoc est mediante forma tanq̄ mediante principio actiuo principali. et mediante lenitate. tanq̄ instrumentali et quando dicebatur lenitas non inclinatur nisi ad motum sursum. dico q̄ hoc est verum quando mobile mouetur motu sibi naturali secundum naturam commune sibi et alijs sicut est in proposito ne fiat vacuum. lenitas bene monet ad latus. seu ad aliam differentiam positionis q̄ sursum. Ad tertiam. ista bene probat q̄ proiectus moueretur naturaliter. et hoc si aer precedens ipsam moueretur naturaliter. quia ille pellitur sicut proiectum. tamen non oportet: si aer insequens proiectum moueatur naturaliter: q̄ ergo proiectus moueatur naturaliter. quia aer insequens nō pellitur sicut pellitur proiectum. Et ideo dissimile est de motu proiecti. et de motu aeris insequentis proiectum. quare et c.

Totaliter autez temptare simplicia corpora figurare irrationabile et c. Tertio celi. Textu cōmenti sexagesimiferti.

Questio xiiii.

Enc Restat vltimo querere circa figuram corporum simplicium elementarium et quantum ad hoc queraz vnicam questionem scilicet. vtruz elementa quatuor determinent sibi figuras a natura. et videtur q̄ sic. Nam quintus corpus simplex. scilicet celum determinat sibi figuram a natura. scilicet sphericam vt prius dictus est. ergo videtur q̄ alia quatuor corpora simplicia. scilicet elementa determinent sibi figuras a natura. Secundo. quia per rationes geometricas probatum est q̄ non sint nisi quinqz figure corporum regularium secundum speciem que sunt simplicissime. Igitur videtur q̄ illas figuras sibi determinant quinqz corpora simplicia. scilicet celum et quatuor elementa. sic q̄ quodlibet eorum determinat sibi vnaz earū.

Tertio. corpora determinata ad maximum vel ad minimum vtique determinant sibi aliquam figuram a natura. quia determinata ad maximum vel ad minimum determinantur ad finitatem. omne autem finitum est figuratum. corpora autem elementaria determinantur naturaliter ad maximum vel ad minimum. quod patet ex secundo de anima. vbi dicitur omnia natura constantium posita est ratio magnitudinis et augmenti. Hoc ideo videtur posse elici ex secundo physicorum. Quarto aqua determinat sibi aliquam figuram a natura. ergo et cetera elementa. consequentia tenet. quia non videtur esse malo: ratio de vno elemento q̄ de alio. Antecedens videtur esse evidens ex intentione Aristoteli. secundo huius. vbi probat q̄ ipsa est spherica. quia aliter partes eius superficiales non equaliter distarent a centro. Quinto. eadez est figura totius homogenei et cuiuslibet eius partis. aliter enim non esset homo generum. sed particulare aque videntur tendere ad sphericitatem. sicut patet de gutta rosis et pluuie. ergo ita videtur

esse de tota sphaera aque. Sexto ignis determinat sibi aliam quam figuram a natura. ergo et alia elementa. consequentia tenet. antecedens probatur. quia determinat sibi figuram pyramidalem. patet hoc. quia cum ascendit non ascendit nisi secundum figuram istam scilicet pyramidalem sicut docet experientia. ergo et c.

Oppositum videtur esse de intentione Aristoteli in littera. In ista questione erunt quatuor articuli principales. In quorum primo recitabo opinionem antiquorum de figura corporum simplicium. In secundo improbationem eorum antiquorum quas ponunt Aristoteles et commentator. In tertio dubitabitur de vno quod Aristoteles et commentator assument in improbando opinionem antiquorum. In quarto articulo respondebitur ad questionem.

Quantum ad primum sciendum est q̄ erat opinio antiquorum. q̄ corpora simplicia. sicut celum et elementa determinarent sibi figuras a natura. vnde considerauerunt q̄ corpora mathematica regularia sunt. et non plura. scilicet tetracedron. exacedron. octocedron. duodecedron. et icocedron. Et quia etiaz corpora simplicia naturaliter sunt. et non plura. scilicet quatuor elementa et quinta essentia. crediderunt q̄ quodlibet istorum corporum simplicium determinaret sibi vnam illarum quinqz figurarum regularium. Unde dixerunt terram esse corpus exacedron. seu corpus cubice figure: seu corpus sex superficiebus regularium. Et hoc ideo. quia corpus cubicum seu exacedron est magis fixum et immobile et minus aptum ad motum. Et quia sic est de terra. ideo attribuerunt terre figuram cubicam seu figuram exacedron. Dixerunt autem aquam esse corpus icocedron. seu corpus ex duabus superficiebus regularibus. quia aqua omnibus alijs est corpus magis rotabile et minus stabile. terminabile terminis alienis. et difficulter terminis proprijs. et hoc ipsi attribuerunt aque propter multitudine angulorum. quos habet corpus icocedron. Attribuerunt autem neri figuram octocedron. et igni figuram tetracedron. scilicet figuram pyramidalem. et celo figuram duodecedron. et hoc propter causas que erant expresse in vna questione facta circa primus huius. Et aliud potest intelligi vel q̄ dicta corpora sibi se tota essent taliter figurata vel ex partibus particulis sic figuratis composita. videlicet q̄ terra sibi se tota sit cubice figure. vel q̄ particule ex quibus ipsa est composita sint cubice figure.

Quantum ad secundum articulum sciendum est q̄ Aristoteles et commentator improbant istam opinionem sic. nam si dicta opinio esset vera necessario sequeretur vacuum. quod tamen ipsi antiqui negabant. probatur consequentia. quia cum huiusmodi corpora simplicia sic figurata componerentur: non ita possent coniungi circa eundem punctum. quin inter ea remaneret vacuum. quia in superficialibus figuris regularibus tantum sunt tres figure que replent spacium superficiale scilicet circa eundem punctum scilicet trigonus quadratus et exagonus. In corporalibus autem figuris. sicut dicitur Aristoteles et commentator. sunt due tantum que spatius replent corporale circa eundem punctum scilicet pyramis et cubus. propter quod oportet solum illa duo corpora. scilicet quorum vnum est pyramidale. vel ex pyramidibus compositum. et aliud cubicum vel ex cubicis compositum. In aliquo numero accepta replere locum sine vacuo. Et ideo quantum esset de alijs tribus oporteret esse vacuum. licet hoc cui taretur per cubita et pyramidalia.

Quantum ad tertium articulum. dubitatur de hoc quod suppositum iam fuit in probatione opinionis antiquorum. supponitur enim q̄ corpora pyramidalia regularia in aliquo numero accepta possint replere locum. Dubitatur vtruz hoc sit verum. pro quo primo oportet supponere quid intelligatur in proposito per replere locum. pro quo sciendum q̄ replere locum potest intelligi vel in superficie vel in solido. replere locum

In superficie non est aliud q̄ replere totale spacium superficiale circumstans aliquem punctum in ista superficie imaginatum. Sed replere locum in solido est replere totum spacium corporale circumstans aliquem punctum imaginatum. Tunc pro conclusionibus aliquibus ponendis supponitur q̄ quilibet punctum in superficie imaginaturz circumstans spacium superficiale. quod valet quatuor angulos rectos ista patet ex primo elementorum euclidis. Tunc fit vna conclusio. Qd tres sunt figure regulares superficiales potentes replere locum in superficie. scilicet quadratus triangulus & eragonus. Istud probatur de quadrato. Nam si aliquem punctum circumponatur quatuor quadrata. occupabunt totum spacium superficiale circumstans illum punctum. quod patet. Nam totale illud spacium circumstans istum punctum valet quatuor angulos rectos precise: & tanta precise valet quatuor anguli quatuor quadratorum. quia cuiuslibet quadrati quilibet angulus est rectus. Dico secundo q̄ sex anguli trianguli regulares replent locum. quia angulus trianguli regularis seu equilateri valet duas tertias vnius recti. sicut elici potest ex propositione. 30^a primo elementorum Euclidis. ergo sex tales anguli valent. 12. tertias anguli recti. s3 tales. 12. tertie faciunt quatuor rectos. scilicet quatuor angulos rectos. quantum est precise spacium superficiale circumstans aliquem punctum in superficie imaginatum: ideo sex anguli trianguli regulares circa eandem punctum positi replerent locum. Ad tertio q̄ tres eragoni regulares replent locum quia angulus eragoni habet quatuor tertias vnius recti. sicut potest elici ex iam allegata propositione primi elementorum euclidis. ergo tres tales que faciunt quatuor integra. scilicet quatuor angulos rectos replerent locum superficiale circumstantem aliquem punctum in superficie imaginatum. Dico quarto q̄ anguli pentagonorum vel eptagonorum & sic in infinitum in nullo numero combinati possunt precise replere locum. angulus enim pentagoni habet vnum rectum & quintam huius recti. tales autem tres combinati minus faciunt q̄ quatuor rectos. Quatuor vero combinati plus faciunt q̄ quatuor rectos. deinde nec eptagonus replent locum. quia angulus eptagoni valet vnum rectum & quinque septimas vnius recti. ergo duo tales sunt minores q̄ quatuor recti. & tres sunt maiores q̄ quatuor recti. Et breuiter vltra eragonum nullarum figurarum regularium anguli replent locum. quia omnium figurarum regularium vltra eragonum duo anguli sunt minores quatuor rectis. & tres sunt maiores quatuor rectis. Et vt quod dicitur melius intelligatur. pro sciendum quantum alienius figure regularis angulus valeat & etiaz quantum omnes simul. sciendum est q̄ cuiuslibet quadrati angulus est rectus. hoc patet per definitiones quadrati. & cuiuslibet trianguli regularis angulus valet duas tertias recti. istud patet. nam cuiuslibet trianguli anguli valent duos rectos. vt demonstratum est primo elementorum Euclidis. & cum anguli trianguli regularis sint sibi inuicem equalis. vt patet per definitionem figure regularis. sequitur q̄ quilibet angulus trianguli regularis valet duas tertias recti. vnde figura regularis dicitur cuius omnia latera sunt sibi inuicem equalia. & omnes anguli sunt sibi inuicem equalis. sic ergo scimus quantum valent anguli quadrati. & similiter trianguli. Ad sciendum autem consimile de alijs figuris regularibus superficialibus. sicut de pentagono. eragono. eptagono. & sic de alijs. est sciendum q̄ primo considerandus est numerus angulorum talis figure. quo considerato ab illo remoueantur duo. & illud residuum ostendet nobis numerum triangulorum in quos illa figura est resoluibilis. hoc autem scito duplicemus numerum triangulorum in quos ista figura est resoluta. & resultans ex tali duplicatione est numerus angulorum rectorum quos valent omnes anguli simul inuncti illius figure. cuius angulorum valet querebas. Terbi gratia. Si volo scire quot angulis rectoris equivalent anguli pentagoni regularis considerabo q̄ quibus sunt anguli pentagoni. a quibus remouebo duos. & remanebunt tres. dico ergo q̄ pentagonus resoluibilis

est in tres triangulos. & quia trium triangulorum anguli valent sex rectos. quod patet duplicando tria. dicam q̄ omnes anguli pentagoni regularis simul inuncti valent sex rectos. & p̄ consequens vnus angulus pentagoni valet vnum rectum. & quintam partem recti. & q̄ eragoni sunt sex anguli. remouebo a sex duo. & remanebunt quatuor. in tot eragoni triangulos eragonus est resoluibilis. & si quatuor duplicemus resultant octo. & tot angulis rectoris equivalent anguli eragoni simul inuncti. propter quod vnus angulus eragoni regularis valet vnum rectum & tertiam partem recti. quod patet. Nam si octo anguli recti distribuuntur sex angulis eragoni. cuiuslibet angulo eragoni cadit vnus rectus. cum sexta parte duorum rectorum. sexta autem pars duorum rectorum e vna tertia recti. & sic quilibet angulus eragoni regularis valet quinque tertias vnius recti. Cf inaliter ergo recolligendo conclusionem primam. dico q̄ sol3 tres figure regulares superficiales replerent locum superficiale. scilicet triangulus quadratum & eragonus non distinguendo quadratum contra quadrangulum vel triangulum. De corporibus autem replentibus locum in solidis dicunt Aristoteles. & comentator q̄ talia sunt. scilicet cubus. & pyramis. de cubo non est dubium. Et ideo fit secunda conclusio. q̄ in solidis. 8. cubi aggregati circa vnum punctum totum spacium circa ipsum replent ad omnem differentiaz. quod patet. Si intelligamus tres lineas in aere intersectare se orthogonaliter. sicut apparet i tribus pallis sibi mutuo applicatis. que faciunt duodecim angulos rectos. sicut patet inter illas lineas superius interceptentur quatuor cubi sine interuallo. Et inferius alij quatuor. ita q̄ quatuor supra sectionem. & quatuor infra sectionem. que simul faciunt octo totum spacium circumstans sectionem occupabunt. De pyramidalibus autem regularibus dicit comentator q̄ duodecim pyramides regulares replent locum. & hoc ipse sinitur probare tertio huius. quorumcumq̄ angulorum corporalium anguli superficiales equivalent angulis superficialibus angulorum octo cuborum illi anguli possunt replere locum in solidis. Sed anguli superficiales duodecim angulorum pyramidalium equivalent angulis superficialibus octo cuborum. ergo & maiores relinquunt tanq̄ per se manifestam. ex eo q̄ anguli octo cuborum replent locum. sed minorem probat. pro quo supponitur q̄ angulus cubi solidus claudit tribus angulis superficialibus rectoris. & sic octo anguli cuborum solidi clauduntur vigintiquatuor angulis superficialibus. Sed quia angulus solidus pyramidis regularis trium superficialium clauditur tribus angulis superficialibus equivalentibus duobus angulis superficialibus rectoris. sequitur q̄ anguli solidi duodecim pyramidum clauduntur etiam viginti quatuor angulis rectoris superficialibus. & sic tot angulis rectoris superficialibus clauduntur anguli solidi. 12. pyramidum regularium quot clauduntur anguli solidi octo cuborum. & hoc erat intentum. Secundo. nam sicut se habet triangulus in plano ita se habet pyramis in solido. Sed aliquot trianguli replent locum in plano. ideo aliquot pyramides replerent locum in solido. Et ex quo sex trianguli regulares replent locum in plano videtur q̄. 12. pyramides replerent locum in solido. consequentia videtur tenere per hoc. Nam sicut numerus cuborum replentium locum in solido est duplus ad numerum quadratorum replentium locum in plano. q̄ octo cubi replent locum in solido. & quatuor quadrata replent locum in plano. Ita videtur q̄ numerus pyramidum replentium locum in solido debeat esse duplus ad numerum triangulorum replentium locum in plano. Contra istam opinionem salua reuerentia comentatoris fit tertia conclusio. q̄ duodecim pyramides regulares non replent locum in solido. quod probatur sic. nam recipiam aliquam superficiem planam. & signabo in ea punctum. & sit. a. & assignabo super punctum istum sex triangulos equilateros qui replent locum in superficie circa punctum istum. quod est possibile sicut comentator concedit. & ostensum est prius demonstratiue. deinde supra quemlibet istorum triangulorum tanquam supra basim erigam pyramidem regularem

trium laterum: quo facto erunt ibi sex pyramides contin-
gentes vel continētes se in puncto. a. deinde imaginor vna
lineam perpendicularē se in illa superficie erectam directe.
ad. a. punctum in sursum. que sit. a. b. quo facto iste sex py-
ramides nunq̄ tangunt istam lineam nisi inferius in pun-
cto. a. sicut patet volenti considerare. et per cōsequens iste
sex pyramides nullam omnino solidum constituent. De-
inde ex alia parte eiusdem superficiē imaginor alias sex py-
ramides supra easdem sex bases constitutas. et in eodem
puncto. a. contingentes se. et imaginor. b. a. protrahi dire-
cte in deorsum in. c. erit ergo. b. a. c. linea tota in vacuo ex
vtraq̄ parte: et nihil solidum constitutum est circa punctū
in quo contingunt se. 12. pyramides. imo sunt ibi sex corpo-
ra. quorum quodlibet constitutum est ex duabus pyrami-
dibus in cōmuni base confictis. quorum nullam alteri con-
tangit s̄m superficiem. Sed tantum eorum superficies
lineis se cōtingunt. patet ergo qd̄ duodecim pyramides be-
ne possunt se contingere circa eundem punctum cōmune.
sed nullo modo implebant locum. nec ratio cōmentatoris
salua sui gratia est alacius valoris. supponit. n. qd̄ quicūq̄
anguli corporales continentur ab angulis superficialibus eq̄-
valentibus vigintiquatuor angulis superficialibus rectis.
qd̄ illi impleant precise locum. modo hoc est falsum. Nam
si hoc esset verum. sequeretur qd̄ tres cubi vna cuz sex cor-
poribus superficialibus resultantibus ex diuisione trium cu-
borum replerent locum. modo hoc est falsum. ex eo qd̄ ta-
les tres cubi vna cum talibus sex corporibus superficiali-
bus non valent nisi sex cubos: sex autem cubi non replent
locum. probatur consequentia. ex eo qd̄ omnes anguli soli-
di simul iuncti trium cuborum et sex talium corporum su-
perficium clauduntur angulis superficialibus equiva-
lentibus vigintiquatuor angulis superficialibus rectis. Ex eo
qd̄ angulus cubi solidus continetur tribus angulis superfi-
cialibus rectis et angulus solidus talis corporis superfi-
cialis clauditur duobus angulis rectis superficialibus cuz di-
midio. et sic anguli solidi talium sex corporum superficiali-
um clauduntur angulis superficialibus rectis equiva-
lentibus quindecim angulis rectis. et tres anguli trium cubo-
rum nouem rectis. Sed quindecim et nonē faciunt vigin-
tiquatuor. ergo et c. Secundo sequitur qd̄ octo cubi non
implerent locum. probatur consequentia. qz s̄m dictas su-
positiones cōmentatoris sedecim corpora superficialia equi-
valentia octo cubis non implerent locum: ex eo qd̄ sedecim
anguli solidi superficialium corporum clauduntur angulis
superficialibus non equivalentibus precise. 24. angulis su-
perficialibus rectis. patet hoc ex eo qd̄ angulus corporis su-
perficium solidus versus illam partem vbi fiebat diuisio
cui clauditur duobus angulis rectis cum dimidio. et sic ta-
les. 16. clauduntur angulis superficialibus equivalentibus
4. angulis rectis: et ne laboremus in equiuoco. corpus su-
perficium dicitur esse quodlibet illorum duorum que resul-
tant ex diuisione cubi. cum cubus diuiditur diametraliter.
que diuisio cadit super angulos cubi apparentes. Ex quo
patet qd̄ precise tantum valent duo corpora superficialia q̄
tum vnus cubus. sic ergo primo visa est opinio cōmenta-
toris. s. qd̄ 12. pyramides regulares replent locum. Et se-
cūdo ratio sua. et tertio improbatio sue opinionis. Et quar-
to ostensus est defectus sue rationis qua credidit se demon-
strasse. Nec propter hoc volo improbare Aristotē. quia Ari-
stotē. non dicit qd̄ 12. pyramides regulares replent locum.
Sed bene dicitur qd̄ pyramides est vnā de corporib⁹ que
in aliquo numero accepta possunt replere locū. Sed quot
pyramides hoc faciunt non exprimit. Et ideo s̄m Aristotē.
diceretur ad dubitationem motam. quantum ad tertium
articulū questionis. qd̄ pyramides regulares in aliquo nu-
mero accepte replent locum. sed in quo numero hoc faci-
ant ipse si dicit. Et si aliquo numero forte hoc sunt viginti.
De hoc autē alias si deo placuerit profūdus perscrutabor.

Quantum Ad quartum articulum sciendū:
a natura est ipsam habere aliq̄ figuram determinatam. et
non posse habere aliam nisi violente. Secundo est scien-

dam qd̄ questio potest intelligi. vel de totali elemento: vel
de parte eius. Tunc sit prima conclusio. qd̄ particule ele-
mentorum non determinat sibi figuram naturaliter. pro-
batur. qz aliter et aliter possunt figurari. nunc triangulariter
nunc quadrata. secundum aliam et aliam figuram corporis
continentis. sicut patet de aere et de aqua absq̄ eorum vio-
lentia et corruptione. qualiter nō posset fieri de homine vel
de asino. Secundo. omne recipiens debet esse denuda-
tum a natura recepti. modo elementa per mixtionem quā-
libet figuraz possunt recipere. nec aliquā sibi determinant
nec aliquam habent sibi connaturalem: iam enim non pos-
sent aliam recipere. sic enim arguit Aristotē. in primo phisicō-
rum. et cōmentator in de substantia orbis. qd̄ materia pri-
ma nullam determinat sibi formam substantialem. Nam
tunc nullam aliam posset recipere. Tamen contra istas
probationes dubitatur. prima quidem probatio non vide-
tur procedere de omnibus elementis: non enim concludit
de terra: que est solida. illa. n. non potest sic diuersimode fi-
gurari. secundum diuersam figuram continentis. Contra
secundam probationem dubitatur similiter. quando di-
citur recipiens debet esse et c. Nam s̄m hoc oporteret
qd̄ etiam elementa non haberent formas substantiales. ex
eo qd̄ in mixtione quantlibet formam substantialem possunt
recipere. Ad ista respondetur. Ad primum dico qd̄ licet
terra non figuratur ad figuram continentis. hoc non est qz
forma eius substantialis determinet sibi figuram quaz ha-
bet. sed hoc solum est propter duritiem: quia non est fluxi-
bilis. Etiam sufficit qd̄ sine corruptione ipsa terra posset di-
uidi et figurari aliter et aliter sine eius violentia. Ad secū-
dam. ista bene probant qd̄ oportet elementa carere formis
substantialibus elementorum mixtorum. nam tales recipi-
unt imitationem. non tamen propter hoc oportet elementa
carere formis substantialibus elementarib⁹. Ex ista con-
clusionē sequitur. qd̄ non potest fieri transmutatio. particu-
le elementi de figura in figuram q̄ sit ei violenta. patet hoc
ex eo quia nulla est sibi naturalis. verum tamen potest esse
violentia aliunde in tali transmutatione. sicut propter mo-
tum localem vel rarefactionem vel condensationem vel
diuisionem. licet non ratione figurationis. Secunda con-
clusio qd̄ totalis sphaera elementi non determinat sibi aliquaz
figuram naturaliter. probatur quia totum homogeneaz et
quelibet eius pars separata sunt eiusdē rationis. et non dif-
ferunt nisi secundum magnum et paruum. et ideo consimi-
lis est motus et locus talis totius. et sue partis. et similiter
consimilis figura. sed per precedentem conclusionem pars
elementi non determinat sibi aliquam figuraz naturaliter.
igitur nec totum. Secundo. si elementa totalia determi-
narent sibi aliq̄ figuram naturalem. tunc sicut differēt spe-
cie determinarent sibi figuraz distinctas specie. modo hoc
est falsum. Nam omnia quasi sunt spherica: sed illaz non de-
terminant sibi a natura. sed habent illam rationē continen-
tis. consequentia probatur. Nam sicut videmus in anima-
libus et alijs differentibus specie. qd̄ distincta specie si deter-
minant sibi figuraz. determinant sibi figuraz distinctas spe-
cie. Sed dubitatur primo de hoc qd̄ eadez est figura to-
tius homogenei et sue partis. Nam aliqua particula aque
transmutatur de vna figura in aliam. Et tamen tota sphaera
aque manet consimilis figure. cuius fuit ante. Secundo
dubitatur. contra conclusionem in se. nam terra vndique na-
turaliter mouetur ad medium. ex hoc sequitur ipsam esse
rotundam sicut dicebatur secundo huius. ideo ipsam esse
rotundam videtur ei inesse naturaliter sicut inesse ei natura-
liter vndiqz moueri ad medium. Ad quod sequitur ipsam
esse vndiqz rotundam. Tertio ignis necessario est spheri-
cus. nam aliter esset vacuum prope sphaeram lune igitur vi-
detur qd̄ talem figuraz ignis sibi determinat et c. Ad ista
respondetur. Ad primum. bene concedo qd̄ tota sphaera aque
et vna pars aque quodammodo se habent aliter quantum
ad figuram. Sed tamen hoc non est de per se. nec ratione
forme substantialis aque. sed per accidens. et ex continen-
te. et ratione motus. qz facile est vnā partem particulaz
aque transmutare et mouere de continente in continens. et

non est ita de tota sphaera aque. tamen si sic fieret. nō propter hoc corrūperetur nec violentaretur. Ad secundam dico qd non sequitur si motus sit naturalis & ex motu sequit talis figuratio qd talis figuratio sit naturalis figuratio. Ad tertiam dico qd licet ignis sit necessario sphericus. non tamen naturaliter a forma sua. sed ab alio. s. a continente. s. a celo qd est sphericus.

Ad rationes. Ad primam ista bene probat figuratum. sed qd istam figuram per suam naturam sibi determinet hoc non concluditur. Ad secundam dico qd licet non sint nisi quinque corpora regularia s. m. speciem. non tamen oportet qd quodlibet corporum simplicium vnam illarum figurarum talis corporis sibi determinet. Nam si sic sicut arguit Aristoteli. oportet esse vacuum. quod natura abhorret. nec ratio ista est aliud qd quedam concordantia & persuasio secundum quas non est procedendum in naturalibus. sed magis ibi est procedendum s. m. experientias. Ad tertiam dico qd elementa ex sui natura non determinata sunt ad maximum vel ad minimum. Nam dicitur seundo de anima. qd ignis cresceret in infinitum si infinitam combustibile apponeretur. Sed si elementa determinata sunt ad maximum vel ad minimum. hoc non est eorum natura. sed magis a continente. Et iuxta hoc proportionaliter exponatur illud quod dictum est. omnium natura constantiam. &c. Ad quartam dico qd aqua habet figuram sphericam. hoc autem non est immediate a forma sua. sed quodam modo ex consequente. s. propter locum & distantiam eius a centro mundi sicut ostensam est secundo huius. Ad quintam de guttulis aque que sunt sphericæ. dico qd hoc non est a forma aque. sed magis propter fugam contrarij. nam illa est figura scilicet spherica in qua partes sunt magis vntæ & magis possunt resistere corruptenti. & ideo quodlibet quæ

tam potest tendit ad istam figuram nisi aliud impediatur. sicut gravitas vel durities. Et maxime quando est in parva quantitate. nec hoc solum conuenit aque. sed alijs liquidis. sicut patet de argento vivo. Ad sextam dico qd hoc non est. propter hoc qd ignis talem figuram sibi determinet. sed hoc magis est pp aerem circumstantem corruptentem illam flammam. & diminuentem quanto est remotius ab eius origine

Et sic cum de ista terminat questio. & per consequens tertius liber. sicut totalis liber. qui ut visum est. in tres partiales libros distributus est. cuius primi omnes questiones fundate sunt super textus primi libri Aristoteli. preter vltimam que fundata est super primo textu secundi libri de celo Aristoteli. Similiter questiones omnes secundi libri fundate sunt super textus secundi libri de celo Aristoteli. preter decimam quartam questionem que fundata est super octuage simum nonum in textum primi celi Aristoteli. Questiones autem huius tertij omnes sunt fundate super textu quarti libri de celo Aristoteli. preter quintam. duodecimam. & decimam tertiam. que fundata sunt super textus tertij libri de celo Aristoteli. ut patet.

Explicit questiones preclarissimi doctoris Alberti de Saxonis super quatuor libros de celo & mundo Aristoteli. diligenter emendate per eximium artium & medicine doctorem magistrum Hieronymum Sorianum Venetum filium domini magistri Jacobi Soriani physici instantissimi Impresse autem Venetijs per Odonem de Napiensem Anno salutis nostre. MD. CCC. CCXV. v. Idus Junij. Ducate in clyro principe Augustino Barbado.

a. b. c. d. e. f. g. h. i. Omnes sunt terni preter. i. qui est duernus,

Tabula.

Incipiunt tituli questionum primi libri.

Utrum cuiuslibet corpori simplici in sit naturaliter tantum unus motus simplex.	Questio. 1.
Utrum in mundo sint quinque corpora simplicia distincta specie. scilicet quatuor elementa et quinta essentia.	2.
Utrum preter quinque dicta corpora simplicia sit ponendum sextum corpus simplex sine specie.	3.
Utrumque totalis mundus aggregatus ex dictis quinque corporibus simplicibus sit unum ens continuum.	4.
Utrum mundus sit perfectus.	5.
Utrumque possit esse aliquod corpus infinitum immobile.	6.
Utrumque possit esse aliquod corpus infinitum immobile circulariter.	7.
Utrumque possit esse aliquod corpus infinitum mobile motu recto.	8.
Utrum aliqua magnitudo sine corporalis sine linealis sine superficialis sit vel possit esse infinita.	9.
Utrum unum infinitum possit esse maius vel minus alio si eorum plura infinita. siue utrum unum infinitum sit comparabile alteri.	10.
Utrumque totalis mundus sit magnitudo finita vel infinita.	11.
Utrumque supposito quod essent plures mundi terra unius mundi moueretur ad medium alterius mundi.	12.
Utrumque sint vel possint esse plures mundi.	13.
Utrumque quilibet potentia actiua determinetur per maximum in quod potest agere.	14.
Utrumque quilibet potentia passiua terminetur per minimum a quo potest pati.	15.
Utrumque omne ens habeat potentiam respectu sue durationis per maximum tempus per quod potest durare.	16.
Utrumque omne corruptibile necessario corrumpatur.	17.
Utrumque aliquid de nouo genitum possit perpetuari. et aliquid quod eternum possit corrumpi.	18.
Utrumque generabile et corruptibile mutetur adinuenit.	19.
Utrumque mundus sit perpetuus.	20.

Incipiunt tituli questionum secundi libri.

Utrumque in celo sint sursum et deorsum. ante et retro. dextrum et sinistrum.	Questio. 1.
Utrumque in celo debeat summi sursum et deorsum sine polos.	2.
Utrumque polos arcticus sit deorsum et antarcticus sursum.	3.
Utrumque sursum deorsum etc. reperiantur in celo ex natura rei. vel solum in habitudine ad nos.	4.
Utrumque celum sit figure spherice.	5.
Utrumque sphaere celestes sint octo vel nouem vel plures vel pauciores.	6.
Utrumque ad saluandum ea que apparent ex motibus planetarum oporteat ponere orbem eccentricorum et epiciclos.	7.
Utrumque omne celum sit mobile.	8.
Utrumque celum moueatur cum fatigatione et pena.	9.
Utrumque ista consequentia sit bona. celum mouetur. ergo necesse est terram quiescere.	10.
Utrumque ista consequentia sit bona celum si mouetur. ergo necesse est ipsum moueri pluribus motibus.	11.

Utrumque ista sphaera sit bona. si necesse est esse generationes et corruptiones hic inferius necesse est plures motus celestes.	12.
Utrumque motus celi ab oriente in orientem sit regularis.	13.
Utrumque ois motus regularis sit velocior sine quibus in primo.	14.
Utrumque sphaere celestes planetarum pluribus moueantur motibus.	15.
Utrumque corpora celestia suis motibus consent sonum.	16.
Utrumque orbem inferiores planetarum velocibus moueantur motibus propriis quam orbem superiores.	17.
Utrumque sol et luna paucioribus moueantur motibus quam alij planete.	18.
Utrumque sphaera solis per suum motum magis calefaciat ista inferiora quam alij planete.	19.
Utrumque stelle moueantur per se vel solum ad motum sui orbis.	20.
Utrumque oia astra sint adinuenit eiusdem speciei spatiosissime.	21.
Utrumque omnia astra alia a sole. habeant lumen suum a sole vel a se.	22.
Utrumque omnia astra sint generatiua caliditatis per lumen in istis inferioribus.	23.
Utrumque macula illa apparens in luna causetur ex diversitate partium lune vel ab aliquo extrinseco.	24.
Utrumque terra sit in medio mundi sicut punctus respectu celi naturaliter situata.	25.
Utrumque terra in medio celi siue in medio mundi semper quiescat vel semper moueatur.	26.
Utrumque totalis terra sit spherica.	27.
Utrumque totalis terra sit habitabilis.	28.

Incipiunt tituli questionum tertij libri.

Utrumque aliquid elementum sit simpliciter graue et aliquid simpliciter leue. et aliquid in respectu.	Questio. 1.
Utrumque quodlibet corpus quod est alio grauius in aere sit eodem grauius in aqua.	2.
Utrumque aliquid elementum sit graue in suo loco proprio.	3.
Utrumque grauitas et leuitas sint forme substantiales grauium et leuium.	4.
Utrumque ex parte grauitatis et leuitatis concludi possit corpora non esse composita ex indiuisibilibus.	5.
Utrumque ex parte grauitatis et leuitatis concludi possit numerus quaternarius elementorum.	6.
Utrumque loca naturalia grauium et leuium sint cause suorum motuum.	7.
Utrumque graue vel leue moueatur naturaliter sursum vel deorsum a suo generante vel remouente prohibens.	8.
Utrumque grauium et leuium moueantur actiue a grauitate et leuitate.	9.
Utrumque forme sine quas sunt motus grauium et leuium sint naturaliter mobiles sine locum.	10.
Utrumque grauium appetat descendere per lineas breuissimas.	11.
Utrumque aer naturaliter moueatur in proiectione lapidis vel alterius proiecti in eo.	12.
Utrumque quatuor elementa determinent sibi figuras a natura.	13.

FJHJS

IN THE
COURT OF
COMMONS

OF THE
STATE OF
NEW YORK

Table

[The table content is extremely faint and illegible due to the quality of the scan. It appears to be a multi-column table with several rows of data.]